ISTORIA

TEATRULUI IN MOLDOVA

DE

TEODOR T. BURADA

MEMBRU CORESPONDENT AL ACADEMIEI ROMÂNE

VOLUMUL II

TIPOGRAFIA H. GOLDNER, STR. GH. MÂRZESCU 17
1922

ISTORIA

TEATRULUI IN MOLDOVA

DE

TEODOR T. BURADA

MEMBRU CORESPONDENT AL ACADEMIEI ROMÂNE

VOLUMUL II

— IAŞI —

TIPOGRAFIA „H. GOLDNER" STR. GH. MĂRZESCU 17

1922.

PARTEA V

Reprezentațiile date dela deschiderea Teatrului dela Copou până la trecerea lui sub Direcțiuni particulare

CAP. I

PRIVIRI GENERALE.

Este știut că, cu mult înainte de anul 1848, viața publică la noi, a fost caracterizată prin adaptarea institutțiilor cari formau mijloacele civilizației apusene. Nimic nu este mai interesant, și în același timp nimic nu capătă o înfățișare mai curioasă ca împrejurările de acest fel din viața unui popor, adică, când civilizația seculară, cu moravurile ei primitive, vine în atingere cu formele unei civilizațiuni superioare. Atunci, între aceste forme de civilizațiune greu de asimilat, având nevoe de multă vreme până să intre în deprinderile acelui popor, și între moravurile lui cele vechi cari sunt mai tari decât orice așezământ public și decât orice legiuire nouă, se naște un conflict, o luptă înădușită, care de cele mai adeseori, da vieții publice o notă nedumerită, care se adaptează mai ales literaturei dramatice, dând naștere așa numitei literaturi de *moravuri*.

In epoca aceasta de asimilare, viața socială mai ales a păturilor populare, prezintă multe aspecte deșanțate cari alcătuesc un izvor nesecat de inspirații pentru literatura dramatică. In acest scop, Vasile Alexandri, marele nostru scriitor, a biciuit unele moravuri din societatea românească în cele mai multe din piesele de teatru ce le-a scris, din timpul acestei epoci de tranziție, îndreptând prin aceeasta pe cât cu putință moravurile cari alcătuiau piedicí pentru civilizația și cultura poporului.

* * *

Cu mutarea vechiului *Teatru de Varietăți*, în Teatrul cel nou dela Copou, și cu numirea lui Matei Millo, marele artist dramatic, și a lui Beizade Neculai Suțu, bărbat erudit, ca directori al noului teatru, actorii cari începuseră a avea o altă vază, atât în societatea noastră, cât și înaintea Ocârmuirii, își căpătară acuma o considerație mai osebită, ne mai iind priviți ca niște *ghiduși și caraghioși,* cum erau priviți odinioară. Pe când mulți nu vroiau măcar ca numele lor să fie scris pe afiș, pe când rolurile de femei se jucau de bărbați [1]), căci actrițele erau privite ca niște femei depravate, pe când cenzura era de o asprime ne mai pomenită, și pe când actorii erau adeseori închiși numai pentru motivul că ei au rostit, fraze cari erau șterse de cenzură, sau că au adăogat pe scenă alte fraze, cari nu erau scrise de autor în piesele ce se reprezentau, astăzi se observă o mare schimbare.

Chiar Gheorghe Asaki, întemeetorul teatrului nostru românesc în Moldova, care la anul 1816, a pus în scenă piesa „Mirtil și Hloe" în limba românească, a suferit dojană pentru aceasta dela Vodă Ioniță Sturza, în urma plângerii Consulului Rusesc, care susținea că prin aceste reprezentații, se *strică caracterile copiilor de boeri* [2]).

Acuma mare parte din toate aceste au dispărut, și totul merge pe o cale de progres, stabilitate și temeinicie. Teatrul este privit ca un element puternic de civilizație și o instituție culturală și națională, fiind astăzi o mândrie să te numești actor al Teatrului Național.

* * *

Reprezentațiile teatrale de aici înainte începură a urma mai regulat, și cu toate că în cursul unor stagiuni se întâmplau unele neorândueli și abateri dela îndatoririle ce trebuiau să păzească actorii față de direcție și de public, după cum vom vedea mai la vale, teatrul național, care atunci își luase un avânt puternic spre progres, nu avea nimic de suferit în fața unor asemenea neorândueli petrecute. In teatru se introdusesă o disciplină riguroasă și reguli cari trebuiau păzite cu cea mai mare stricteță. Unii din actori însă nefiind deprinși cu asemenea dispozițiuni, nu vroiau a se supune, și de aici proveneau acele neorândueli în teatru, cari cu încetul dispărură și ele cu totul.

Noi de aici înainte, vom împărți materia noastră în *Stagiuni teatrale,* descriind pe rând tot ceia ce s'a petrecut în fiecare stagiune.

---

1) Inainte de înființarea Societății filarmonice în București în anul 1834, rolurile de femei se jucau de bărbați, mai cu samă de C. Aristia. Mai târziu apoi se găsi o singură femee anume Marghiola, mult lăudata soție a Sardarului Dumitrache Bogdănescu, care primi să joace pe scenă, asemene roluri.

2) Gazeta *Ecoul Moldovei,* An. 1905 Aprilie 16.

CAP. II

STAGIUNEA 1846 -1847

Primele reprezentaţiuni date de trupa franceză pentru inaugurarea Teatrului nou d-la Copou. — Reprezentaţiile trupei locale in acest Teatru. — Neorânduelile provocute de spectatori şi măsurile luate de poliţie pentru buna ordine. — Alte măsuri atingătoare de trăsurile şi slugile ce vin la Teatru. — Millo jucând in limba franceza alături cu Pellier. — Protestele consulilor Austriac şi Prusienesc contra unor cuvinte rostite pe scenă, jignitoare pentru naţiunea şi religiunea lor in reprezentarea piesei „Samson şi Spiridon“. — Reprezentaţia dată in beneficiul incendiaţilor din Bucureşti şi critica gazetei Albina Românească despre ea. — Cearta iscată intre Matei Millo şi Filipescu, dela dreptul de autor a piesei „Insurăţeii“ sau „Ţăranii“, şi hotărârea dată ca arbitru a lui Nicu Mavrocordat.

Inaugurarea Teatrului dela Copou s'a făcut în 22 Decembrie 1846, nu de trupa moldovenească după dorința publicului, cu o *piesa națională având un subiect istoric,* ci de trupa cea nouă franceză, angajată de noua direcțiune, după cum am arătat, jucând pieșa „Clarisse Harlow, dramă cu cântece în 3 acte de Clariville și Guillard, la care luară parte actorii : Delmary, Vaiery, Colomberi, Rivière, Jules, Grand-Jean, Gatineau, Oeyron, Roulé, Macé și actrițele : Laure, Moulines, Valery, Fl. Olivier, Pèdre [1]).

Despre reprezentația acestei piese, „Albina românească“ No, 102, din 29 Decembrie 1846 ne spune, că ; „Trupa cea nouă franceză au debutat cu nemerire în drama „Clarisa

1) Afişul la Biblioteca Academiei Române.

Harlov". Câțiva artiști s'au aplaodat, noi așteptăm să desvălească a lor talente în alte piese, spre a putea prețui pe fiecare după meritul seu".

A doua zi după deschiderea teatrului, adică la 23 Decembrie 1846, s'a dat o altă reprezentație tot de trupa franceză, cu piesele: „Coloarele Margeretei" și „Mama și copilul sunt sănătoși"; în josul afișului se vede scris că *abonații sunt rugați a-și aduce scaune în lojele lor.*

După aceia găsim că Luni la 20 Ianuarie 1847, se joacă de trupa franceză, în beneficiul d-nei Pèdre, „Le Gant et l'Eventail", comedie în trei acte.

La 1 Februarie 1847, vedem că trupa națională, dă în teatrul nou o reprezentație, în beneficiul d-nei Sterian, cu piesa „Vicontele de Letorier", comedie în trei acte, cu cântece, trapusă de Costache Negruzzi; spectacolul s'a încheiat cu un „Tablou viu alegoric", reprezentând *Lupta Moldovenilor cu Cruciații Teutoni* la Marienburg în anul 1423. Acest tablou viu, fu întocmit de Luzzato, fost director și casier al teatrului vechiu.

Despre această reprezentație, se vede în foaia timpului[1] o descriere mai amănunțită a celor petrecute, precum urmează:

„După un șir de mai multe piese românești și franțuzești urmate pe scena teatrului nou, Sambătă 1 Februarie s'au jucat în beneficiul d-nei Sterian, „Vicontele de Letorier" comedie în 3 acte cu cântece, tradusă din franțuzește de d-l C. Negruzzi. Această traducere a reînoit amintirea literatorului nostru român. Sfârșitul s'a făcut cu un „tablou". D-l Luzzato, fostul Director al teatrului în anul trecut, prin nimerita sa alegere, a știut atinge și măguli cea mai delicată coardă a publicului. Un ce național, un ce al nostru, era fructul cel mai de dorit, era fructul cel mai gustos ce avea de a ne îndulci așteptarea, și iată că, ca într'un vis ni se înfoțășază eroismul strămoșilor nostri. Unul din cele mai frumoase Epizoduri din Istoria Moldovei care după ideea lui Gh. Asachi, cu ghibăcie s'au litografiat de românul G. Baltazar Panaiteanu, ne arată bătălia Moldovenilor cu cavalerii Crucieri Teutoni, urmată la 1423, în Prusia aproape de Marienburg, unde armele lor cele biruitoare, fac de răsună până peste întinsurile mării Baltice. Execuția era cea mai adevărată copie a tabloului și aceea cu care-l covârșă au fost natura și viața. Acurateța costiumurilor, și a armăturii, pozițiile cele războitoare și expresiile cele înfiorătoare a învingătorilor și a învinșilor, au fost în cea mai desăvârșită așteptare între care mai cu samă trăgea luarea aminte a privitorilor, tânărul Butu ce este sugetul Baladei atât de interesante.

---

1) *Albina Românească* No. 11 din 6 Februarie 1847.

„Publicul în transportul său de mirare și de bucurie' cu inimile induioșite plin de respect pentru eroismul strămoșilor, au răsplătit cu înmiite aplaosuri frumoasa aplicare a d-lui Luțato, de care ne măgulim că și în viitorime ne vom putea bucura cu asemenea scene plăcute".

D. G.[1])

Deasemenea, în teatrul nou se mai joacă apoi Duminică în 2 Februarie, o reprezentație *extraordinară de zi*, la 12 ceasuri, fără abonament, de către amândouă trupele moldovenească și franțuzească, fiind cea de pe urmă zi a carnavalului, și anume: în franțuzește, „După miezul nopței", vodevil într'un act de Em. Vanderburh, iar în moldovenește „Zavistia" vodevil feeric într'un act de Matei Millo.

La 9 Februarie, trupa națională dă în teatrul nou „Bărbierul dela Sevila", comedie în patru acte de Beaumarchais, tradusă din franțuzește de D. Apostoleanu.

In curs de mai mult timp, s'a observat de poliția capitalei, că deseori la reprezentații precum și la balurile *măscuite* se petreceau lucruri supărătoare pentru public, și jignitoare moralei publice, și acei ce provocau asemenea neorânduelі nu vroiau să se supue ordinei ce poliția căută a ține în teatru. Pentru înlăturarea tuturor acestor fapte necuviincioase, Adgia făcu un raport către Ocârmuire propunând diferite măsuri ce sunt de luat, cari măsuri fură înalt încuviințate la 11 Februarie 1847, și se găsesc publicate în „Manualul Administrativ al Moldovei" tom. I. pag. 373—376, sub titlul: *Regule polițienești în vremea reprezentațiilor și a balurilor publice*.

Raportul Adgiei începe astfel:

„Așa precum teatrul este o adunare a persoanelor țivilizate, Poliția cu dreptul poate aștepta dela o asemenea societate o purtare plăcută și morală, întovărășită de liniște și părăsirea faptelor ce adunării ar putea aduce nemulțumire, drept aceea, Poliția ne putând privi cu nebăgare de samă la orice din împotrivă întâmplare, are de datorie a publica următoarele măsuri...."

Intre acele măsuri vedem că se pune în vedere publicului de a depune la *garderobul orânduit*, bastoanele, corteluríle și altele asemine, pentru care vor primi un număr ca dovadă, cu care la eșire, înfățoșându-l să-și primească lucrul înapoi gratis. Asemenea se dispune, a nu se umbla înlăuntrul teatrului cu foc, cu *ciubuc* sau țigară aprinsă, afară

1) Probabil Dimitrie Gusti.

de bufet; a nu împărți sau a se arunca în teatru fără învoirea poliției, nici un fel de hârtii tipărite sau manuscrise. Această măsură, credem noi că a fost luată în urma aruncărei în teatru a felurite pamflete sau versuri necuviincioase la adresa fie a actorilor fie a ocârmuirei.

Apoi se mai prevede că orice măsuri împotriva moralului este oprită în teatru, precum de a ataca maștele sau pe spectatori cu cuvinte proaste, imorale, etc. jocul de pantomine eșite din țircul moralului, asemene este oprıt, iar cutezatorii ca unii ce necinstesc prin asemene fapte pe tot publicul, se vor depărta de îndată din teatru și se vor pedepsi, etc.

Tot în ziua de 11 Februarie 1847, s'au mai aprobat de ocârmuire, și Raportul Poliției No. 183, cuprinzând *Masurile polițienești atingatoare de trăsurile ce vin la teatru și de slugi.* (Vezi „Manualul Administrativ al Moldovei“ tom. I pag. 375 și 378),

La 15 Februarie găsim că se dă o reprezentație tot în teatrul nou, de o trupă de voltijori, sub direcția d-lui Beranek, împreună cu trupa moldovenească, care începe spectacolul cu piesa „Dracachi“, comedie într'un act.

Sâmbătă 22 Februarie 1847, trupa de voltijori de sub direcția lui Beranek, a dat o mare reprezentațiune de pantomină: „Abd-el-Kader“, urmând apoi și un mare Balet. La acel spectacol trupa românească a dat concursul ei reprezentând piesa „Femeiușca dracului“, comedie într'un act.

La 23 Februarie, pentru beneficiul lui Teodor Teodorini, se joacă pentru întâia oară în acea stagiune piesa „Don Cezar de Bazan, dramă în 5 acte cu cântece, de Dumanoir și Deneri, tradusă de Ioan Poni, muzica de Flechtenmacher. In această piesă joacă următorii actori: Teodorini, Poni, Dimimitriu, Luchian, Handoca, Stroescu, Teodoru, Cuza și d-nele Lang, Sterian și D-ra Gabriela[1]).

Sâmbătă 1 Martie 1847, se joacă tot la teatrul nou, pentru beneficiul lui A. Flechtenmacher, cu concursul lui Matei Millo, următoarele piese: „Samson, și Spiridon“ vodevil în 2 acte, prelucrat din franțuzește de Apostoleanu și Millo; „Creditorii“ comedia într'un act de V. Alexandri, cum și o piesă în limba franceză, intitulată: „Cei ce se aseamână se supără între dânșii“, în care Millo juca un rol în limba franceză, alăturea cu actorii trupei franțuzești. La această reprezentație s'a cântat și o Uvertură națională compusă de beneficient.

Asupra acestei reprezentații, și a chipului cum a debutat Matei Millo în piesa franceză, găsim în „Albina românească“ No. 19 din 6 Martie 1847, următoarea dare de sam

1) Afișul la Academia Română, e tipărit și în franțuzește.

„Ori când se reprezintă pe scenă vreun suvenir din istoria Patriei, s'au vr'o altă piesă în limba națională, teatrul nostru se pare îngust de-a cuprinde pe toți doritorii, și aplausurile entuziastice străbat dincolo de murii acestei mari zidiri. Mântuitoare și frumoasă este mărturisirea unui asemenea sentiment, carele vederat cumpănește în favorul naționalității, încât, precum teatrul francez este de model acelui românesc, ista hrănește pe învățătorul său prin o mănoasă încasuire.

„Voind direcția a încuraja lucrările d-lui Flectenmacher și a-i da în public semn a mulțumirii sale, d. Matei Millo a căruia talent dramatic ca a unor diletanți, publicul de mult l-a prețuit, s'au îndemnat a giuca în astă reprezentație compusă din trei piese, din care două românești iar una franțeză. Asta din urmă intitulată: „Cei ce se asamănă se supăra între dânșii“ ne arată cum fac a lor învățătură unii din junii pe care părinții îi trimit la Paris, scena urmând în capitala Franței, s'au giucat în limba franțeză, iar alta „Creditorii“ sau „Cum se plătesc datoriile“, urmând la Iași, s'au giucat românește.

„...In vodevilul franțez, d-l Millo au rivalizat cu d-l Pelié favoritul publicului nostru, atât prin ușurința giocului, cât și prin esacteța cu care au cântat.

„Nu mai puțină plăcere au adus în „Samson și Spiridon“, agiutorat fiind de d-l Teodorini în rolul de comisar; actorii noștri mult ar câștiga dacă d-l Millo. din când în când prin practică le-ar fi model al giocului, ce-l cunoaște cu deplinătate și prin care s-ar perfecționa teatrul nostru.

„Scopul istei reprezentații sau împlinit. D-l Millo și benefițientul, sau urat cu bună-voință de spectatorii ce ascultau și aplaudau cu plăcere tonurile naționale sămănate în frumoasa uvertură, și toate locurile cuprinse au vederat prețuirea publicului. Altă întrebare este dacă, în privirea morală piesele au răspuns condiției dramatice, care: „Ridendo castigat mores“ (râzând îndreaptă năravurile). Pe lângă acestea teatrul mai are însărcinarea a se deosebi prin ziceri alese si corecte a limbei.

„In alte capitale sunt și teatruri unde spectatorii se desfătează prin ziceri triviale împrumutate din gura poporului de gios, la noi nu se vizitează de aceștia teatrul care le are a fi o școală practică cu țintire a informa gustul clasei mai alese de public. Șegile, frumusețele, și spirituasele aburiri, spre a fi plăcute, trebue să fie modeste, se cuvine a le arăta învălite și a lăsa ascultătorului meritul de a le descoperi; prin asta, genia limbei se va perfecționa, și ascultătorul n'a fi une-ori în dorință ca mai bine să-și fi uitat urechea acasă.

Un abonat.

Cu prilejul reprezentației dela 1 Martie, în care s'a jucat piesa „Spiridon și Samson" despre care am vorbit, figura și un meșter neamț. Agentul C. C. Aghenții prin Nota No. 1828 din 14 Martie 1847, se tânguește Secretariatului de stat, că actorii, prin cuvintele ce au rostit pe scenă, față fiind și Domnitorul țărei, precum și mai mulți boeri mari și unii din consulii puterilor străine, au atacat nația germană și religiunea ei.

La 16 Martie 1847, Crăescul general consul Prusienesc pentru amândouă Prințipaturi, Bar. V. Richthofen, luând cunoștință de cele întâmplate, se tânguește și el Secretariatului de stat, care se grăbește ai răspunde, că; „De vreme ce în rostirile piesei reprezentate la 1 Martie de și simple, au prijelit însă neplăceri, și spre a i se da o nouă dovadă de dorința ce are Ocârmuirea de a se păzi plăcuta armonie, 'sau dat cuvenita povățuire atât țenzurii cât și Direcției teatrale ca să fie cu multa luare aminte a se feri prilejurile ce ar putea să scorniască răstălmăciri".

Iată și adresa trimisă către Țenzura pieselor teatrale, No. 526 din 10 Martie 1847:

„In piesa teatrală Samson și Spiridon, reprezentată la 1 a curgătoarei luni, fiind oareși care expresii care au dat prilej de răstălmăcire și reclamație din partea unora din consulaturi că relighia și naționalitatea lor s'ar fi atacat, gios iscălitul, din porunca Prea Inălțatului Domn face cunoscut d-tale, ca să fii cu cea mai mare privighere și luare aminte de a nu se îngădui pe viitorime asemene expresii cari ar putea da prilej la vre un fel de necuviință sau răstălmăcire"[1].

Aceiași adresă s'a trimis cu No. 527 și către Direcția Teatrului Național.

Găsim apoi că în 9 Martie următor, se joacă în teatrul nou pentru beneficiul d-nei Vișu piesa „Căciula brumărie", vodevil într'un act, în care i-au parte actorii: Bonciu, Neculau, Cazanliu, Ivolschi, și d-nele Lang și Vișu și d-ra Gabriela Spectacolul a început cu piesa: Cavalerul străjei, comedie în două acte, în care au jucat Teodorini, Teodoru, Sterian, Cuza și d-nele Vișu și Sterian [2]).

La 11 Martie teatrul francez reprezintă în beneficiul lui Pellier, pentru întâiași dată piesa: „Le père de la débutante" vodevil în două acte și cinci tablouri de Théualon și Bayard,

---

1) Vezi Dosarul Postelniciei No. 2430, Tr. 1764 din 1847, aflat în Arhiva Statului din Iași.

2) Afișul acestei reprezentații, tipărit pe mătasă roză; se află în proprietatea mea.

și „Le Muet d'Ingouville", vodevil în două acte de Bayard, Davesne și Bouffe [2]).

La 13 Martie, Joi, se dă în benef'ciul d-rei Gabriela, întăia reprezentație a piesei „Contrabandul sau Mărfurile engleze" comedie vodevil în două acte, prelucrată de Gh. Asaki, iar muzica de d-na Elenco Asaki, în care joacă actorii: Dimitriu, Luchian, Teodoru, Teodorini, Necnlau și d-ra Gabriela: cum și actul al 4-lea din „Robert șeful bandiților", în care au jucat Poni, Teodorini, Handoca, N. Teodoru, Sandu Bonciu, Cuza, Apostolu, doi diletanți și d-na Vișu. Spectacolul s'a început cu: „Un Ramașag" comedie într'un act de V. A. în care au jucat: Neculau, Luchian. Ivolschi, d-nele Sterian, Vișu și d-ra Gabriela [3]).

Teatrul francez dă o reprezentație extraordinară în ziua de 29 Martie, în beneficiul d-nei Florence Olivier, cu piesa „Le Mariage de Figaro ou La Folle journée", comedie în cinci acte, în proză, de Beaumarchais, o capo d'operă a teatrului Francez.

La 30 Martie trupa națională dă tot în teatrul nou „Bufonul Prințului, comedie în două acte; spectacotul începându-se cu „Ulița lunei", vodevil într'un act, jucat de trupa franceză.

La 11 Aprilie trupa franceză joacă „Le Viconte de Letorières", vodevil în 3 acte de Bayard și Dumanoir.

La 15 Aprilie se dă de trupa națională în beneficiul actorului *Sandu Bonciu*, întâia reprezentație a piesei: „Armura sau Soldatul Moldovan", melodramă în trei acte, cu mari priveliști și tablouri trase din cronica țărei, de d-l *I. Barageni*, muzica de d-l Iosef Herfner.

La 22 Aprilie se dă în beneficiul d-nei Lang, de trupa națională, piesa: „O soarea de mahala sau „Amestecul de dorințe", comedie în doua acte, compusă de Costache Caragiale. Spectacolul s'a încheiat cu: „Tabloul lui Ștefan-Vodă", compus de Gh. Asaki, și aranjat pe stena națională de d l G. Lang. In acest tablou copila d-nei Lang, a venit în zbor sub forma de inger, și a încoronat pe Ștefan cel Mare, Acest tablou a fost precedat de înfățișarea celor patru anotimpuri, îmbrăcate în costume naționale.

La 3 Mai 1847, se dă o reprezentație extraordinară în folosul incendiaților din București, când s'au jucat piesele: „Pourquoi?" vodevil într'un act. „Les Femmes savantes de Molière", „Piatra din casă", comedie într'un act în care au

---

1) Afișul la Academia Română.

2) Afișul la Academia Română.

jucat: Teodoru, Luchian, Teodorini, Neculau, d-na Sterian și d-ra Gabriela. Câteva scene originale în versuri, au fost jucate de d-nii Negruzzi și Millo.

Despre această reprezentație de binefacere, găsim următoarea dare de samă făcută de M. Cerchez și publicată în foia timpului, „Albina românească“ No. 36 din 8 Mai 1847:

„Succesul acestei nobile întreprinderi s'au putut până acum vide și nădăjduim că se va mai vide încă mai pe larg prin foile obștești cari s'au însărcinat cu această frumoasă încunoștiințare și care suntem bine incredințați că nu vor păzi tăcere nici asupra nobilei urmări a d-lui Negruzzi și Millo, cari mișcați de compătimirea de care au fost cuprinși la această jalnică întâmplare, au binevoit a călca în picioare toate prejudețile de cari s'au văzut încunjurați, a se sui pe sțena teatrului și a da în folosul nenorociților arşi, o reprezentație alcătuită din un vodevil în limba franceză și un vodevil în limba națională, compus de d. Vasile Alexandri și două fragmente asemene în limba națională, care amândouă au fost unul tradus și altul compus de d-lor însuși. Multămităi fie penei scriitorilor, talentului diletanților, progresul vederat ce au făcut trupa națională în arta sa și recunoștiinței publicului, care la acest prilej au dovedit atât plecarea sa cătră o faptă bună prin râvna cu care s'au grăbit a veni și adăogirea la plata întrării (care a fost lăsată la generozitatea lui) cât și dreapta din parte-i prețuire a meritului și talentului d-nii Negruzzi și Millo. Reprezentația avu un succes strălucit. Fragmentele se alcătuiau, unul din câteva sțene din: „Les femmes savantes“ a lui Molière, tradusă de d. Negruzzi în versuri. iar altul din câteva sțene originale compuse de d. Millo, asemene in versuri. Și unul și altul slujia îndestul a vădi, acel dintâi ghibaciu cu care traducătorul a prefăcut în limba românească expresiile atât de grele de tradus și atât de originale a autorului acelui părinte a comediei; acel de al doile geniul născocitor a d. Millo și talentul său pentru compunerile teatrale, pe care nădăjduim că nu-l va negreji, ci mai vârtos se va sili a-l aduce la desăvârșire. Cât pentru arta cu care au fost executate de cătră dd. dilitanți rolurile lui „Trisotin“ și „Vadius, bătrânul și tânărul“, poate sluji de martur fie-care din acei ce an avut cași noi multămirea de a fi față la acea reprezentație, și avem tot cuvântul de a ne îndoi că s'ar găsi cineva care sâ sprijinească că nu au covârșit așteptării publicului, și în adevăr lauda e cu atât mai bine dobândită că scopul a fost de tot nobil și întreprinderea departe de poziția socială a întreprinzătorilor. Acei însă care ne privind mai cu amăruntul în adâncul acestei mișcări, nu vor voi a vide de cât partea ei cea slabă, și aceasta întmeindu-se poate pe oare care preju-

diții, le vom spune că fapta bună nu face alegere între mijloace, și îi rugăm să-și aducă aminte că este mai lesne a fi udecător de cât judecat, și prin urmare mai lesne a fi privitor decât actor".

M. Cerchez.

Din această reprezentație s'a adunat suma de 7.604 lei care s'a trimis de d-nii C. Negruzzi și M. Millo d lui colonel Scarlet Crețulescu locțiitor de Agă (prefect de poliție), spre a se înainta comisiunei însărcinată de guvern spre a împărți acea sumă ca ajutor celor arși.

La 15 Mai 1847, s'a încheiat stagiunea teatrală 1846—1847 cu piesele „Buna Educație" și „Piatra din casă".

Despre aceste două piese găsim o dare de samă în „Albina Românească", No. 32 din 18 Mai 1847, arătând că subiectul piesei „Buna Educație", este în contra moralului. Iată acea dare de samă:

„Inaintirea anutimpului și îndatoririle Direcției reclamau curmarea reprezentațiilor teatrale, drept care Joi în 15 Mai (1847) s'au dat spre încheere și în beneficiul d-lui Sterian, două piese: „Buna Educație" comedie în trei acte de D. Bălăcescu și „Piatra din casă", comedie într'un act cu cântece de Vasile Alexandri.

„Acea întâi piesă pune în contrast bunătatea obiceiurilor vechi în educația cea nouă care autorul, spre deridere o numește *bună*. In vreme când din cursul urzirei se vede mult ridicul în amândouă sisteme. Spre lângă dese neverisimilări a intrigilor, încărcarea laudelor vremii vechi a patriei și a strămoșilor ce făcea negutătorul Hristofor, carele dupre nume (Briganovici) se pare străin și ambițios a-și mărita fata cu un boer, nu se înțelese cum s'au putut ca mirele Petre Măzărescu, sosiind dela cununie cu mireasa, se lasă să-i fure femeea amantul cel de mai înainte, și el să i-o încuviințeze fără vr'o supărare și scandal, pentru că atunci au descoperit, că acel amant era a lui fiu natural?... așa o desnodare a bunei educații este în contra regulelor dramatice și mai mult în contra moralului. Pre lângă acestea. reprezentația a suferit și din graba, cu care ea nu s'a putut bine pregăti.

„Piatra din casă" a doua oară reprezentată a avut un deplin succes. D. Alexandri a înfățoșat pe stenă o tâmplare de cele scoase din viața socială; caracterile sunt bine expuse

și înfățișează un tablou de aviz pentru acele mame care, într'adevăr socotesc fetele lor „Piatră în casă“ de care se cuvine a scăpa cu rizicul fericirei lor. Toți actorii au giucat bine; Madama Sterian și-au înțeles rolul, Her Franț a disfătat publicul, dar *n*'ar trebui să uite une-ori că este Doctor. Demoazela Gabriela au cântat bine, deasemenea d-nii Luchian și Nicolau; reprezentația se închee cu un aplauz sunător.

„Direcția a dat trupei un congediu de trei luni, care suntem încredințați că-l va întrebuința în studiul declamatoriu și a rolurilor, ca să poată publicul a se bucura și a o ura pentru înaintirea artei dramatice“.

In timpul acestei stagiuni reprezentându-se de mai multe ori piesa „Insurățeii sau Țăranii“, vodevil în două acte, prelucrat după piesa franceză a lui Eugène Scribe „La lune de miel“, s'a ivit o discuție înflăcărată asupra dreptului de autor al acestei prelucrări, între *E. Filipescu* și *Matei Millo*. Fiecare din aceștia susținea că piesa este prelucrată mai mulde el, și ca atare i se cuvine dreptul de autor cu întăietate. Astfel fiind, găsim diferite articole în „Albina Românească“ atât din partea lui Filipescu cât și din a lui Millo, prin care se discută asupra acestei neînțelegeri [1]), care nu a putut lua sfârșit decât prin o comunicare sub No. 804 a Secretariatului de Stat a Prințipatului Moldovei către redacția „Albinei Românești“ pe care o găsim publicată în acea foaie cu No. 32 din 24 Aprilie 1847, în cuprinsul următor:

„Intre Dumnealui comisul Matei Millo și D. E Filipescu, urmând neîmpăcarea dela piesa întitulată „Luna de miere“ și giucată pe sțenă subt titlu de „Doi Insurățeii“ sau „Țăranii“ și cerând Dumnealui comisul Millo a se numi o comisie literară spre adeverirea celui din doi care ar avea dreptate, a numi această piesă prelucrarea sa, la 14 a trecutei luni, s'au făcut cuvenita cercetare, din care s'au văzut că nemulțămirea Dumilorsale, urmează din aceia, că în foaia de prenumerație a Dumisale Filipescul pentru tipărirea a câteva piese, întru care este și aceasta. nu s'au lămurit deajuns împrejurarea. De aceia spre încheierea filonichiei dintre Dumnealor s'au socotit a se publica prin Foiletonul Gazetei că piesa ce Dumnealui Filipescul voește a tipări, este a sa proprie prelucrare, de pe a lui Scribe întitulată „Luna de Miere“ iar acea giucată pe sțenă, sub titlu de „Insurățeii“ sau „Țăranii“ este a Dumisale Millo, fiindcă toate cupletele din această piesă se găsesc făcute de D. Millo, actul al doile este întreg a D-sale precum și cele opt sțene de pe urmă a ac-

1) Vezi *Albina Românească* No. 25 din 30 Mart 1847, și No. 27 din 6 Aprilie acel an.

tului I-iu rămâind din piesa „Luna de Miere“ ce înfățoșază direcției Dumnealui Filipescul, cele două sțene începătoare actului I-iu, pe care asemene Dumnealui Millo, le-au îndreptat și le-au prefăcut foarte mult în dialogul lor, făcându-le și toate cupletele. Această lămurire dar, jos iscălitul poftește pe redacție ca să binevoiască a o publica prin Foiletonul Gazetei Albinei spre obștească știință“.

N. Mavrocordat

CAP. III

STAGIUNEA 1847-1848

Imbunataţirile aduse localului Teatrului.—Apelul către publicul ieşan, publicat de direcţiunile ambelor trupe româna şi franceză. Repertorul Teatrului Naţional.—Nereuşita reprezentaţiilor date de trupa moldovenească ce era rau pregatită.—Incetarea reprezentaţiilor moldoveneşti şi reformarea trupei sub direcţia lui Benoit Luzzato.—Alte piese jucate de trupele franceza şi moldovenească.—Impresia bună ce făcu jocul actorului Poni şi reprezentarea piesei «Clopotarul dela St. Pavel».— Trei reprezentaţii date de aristocraţia Iaşului in beneficiul saracilor din Iaşi.—Incercarile facute in vedere de a se organiza teatruri in diferite oraşe din Moldova.— Teatrul din Galaţi.

In cursul verei anului 1847, comitetul conducător al teatrului, se îngriji să aducă mai multe îmbunătăţiri iusemnate atât localului teatrului, cât şi împrejurimilor, spre a face ca publicul să nu simtă nici o neplăcere sau greutate în frecventarea acestui local cultural şi artistic. Pentru aceasta se făcu diferite adaose şi prefaceri atât pe scenă cât şi în sala teatrului nou, cari se văzuse în stagiunea precedentă, că sunt de neapărată nevoe; piaţa teatrului s'a paveluit din nou cu bucăţi de lemn în formă de prisme spre a favoriza mersul pedeştrilor şi spre a nu se produce nici un vuet în timpul reprezentaţiilor din pricina circulaţiei trăsurilor ce veneau sau plecau dela teatru, cum şi în acelaş timp spre a nu se produce glod şi necurăţenie.

In grădina alăturată cu teatrul, se clădi din nou, mai multe încăperi, în formă de pavilioane, având vederea spre strada principală, în care se instală o ospătărie (birt), o cafenea, o sală de întrunire şi o alta de biliard; toate acestea fiind mobilate după gustul cel mai elegant [1]).

Pe tot timpul verei, trupa franţuzească ce jucase în

1) Vezi *Albina Românească* din 12 Octombrie 1847.

iarna trecută în teatrul ieșan, dădu reprezentații în Rusia, mai cu seamă în Odesa, unde termină cu multă mulțumire angajamentul său și apoi mai dădu un șir de reprezentații și la Elisabetgrad, pe când petrecea în acel oraș M. S. Impăratul Rusiei. In toamnă însă ea se reîntoarse la Iași, așa că în luna Octombrie se îndeletnici cu repetițiile și organizarea reprezentațiilor ce urmau să se dea în cursul iernei 1847—1848[1]).

Teatrul francez fu hotărît de direcție să înceapă reprezentațiile sale între 10 și 15 Octombrie, iar abonamentul pentru teatrul cel moldovenesc între 5 și 20 ale aceleiași luni.

In acest scop direcția ambelor trupe, publică o înștiințare de toate măsurile luate și îmbunătățirile aduse teatrului, precum și de repertoriul pieselor teatrului național, cum și prețul locurilor cu seara, după cum se vede în următoarele rânduri, reproduse după „Albina Românească“ No. 84 din 1847[2]);

„Plină de nădejde în sentimentele publicului Român pentru care întemeerea și înflorirea unui Teatru Național va fi totdeauna cel mai frumos drit de mândrie, Direcția cu cea mai deplină încredere deschide al ei teatru pentru viitorul timp dramatic.

„Ușurată de greutățile și întârzierile anului trecut, ea a pregătit și pregătește publicului Român repertoriul național cel mai frumos, cel mai numeros, cel mai variat și alcătuit de cele mai interesante noutăți după cum lista de mai jos ne încredințează.

...„Inchizesluește formalnic prin aceasta că va da treizeci de reprezentații în abonament în vreme cel mult de șapte luni.

„Fieștecare piesă jucată nu se va repeta decât odată și pentru mai multă varietate a spectatorilor, de câte ori se va da pentru a doua oară o piesă în două acte va fi însoțită de o nouă piesă într'un act, sau o piesă jucată într'un act va fi însoțită de una în două acte.

„Deși încă sub povoara cheltuelilor de an, care se găsesc însemnătoriu îngreuete prin îmbunătățirile și adausurile făcute în această vară la zidirea Teatrului, Direcțiunea povățuită numai de interesul și înlesnirea publicului, coboară prețurile abonamentului pentru Teatrul Național păstrând tot cele de an pentru antrelele cu seara.

---

1) Albina Românească. Loc. cit.
2) Această înștiințare a fost publicată și în foi răzlețe.

„Teatrul Franțez asemenea va începe cel târziu dela 10 la 15 Octombrie viitor și îndată după sosirea trupei ce va publica repertoriul reprezentațiilor lui pe care direcția se va sili a-l compune din piesele cele mai nouă și mai cu efect, închizeșluind pe abonații ei de cel puțin treizeci de noutăți în vremea cursului lui.

„Inaintea a celor 50 de reprezentații ce informează abonamentul franțez pe tot anul, Direcția va deschide teatrul franțez cu acele șase reprezentații ce teatrul francez datorește abonaților ei din anul trecut. Aceștii, deși n'ar fi subscriși în numărul abonaților, pentru timpul următor, vor avea dritul a veni să-și ocupe a lor lojii respective la acele șese întâi reprezentații.

„N. B. — Abonații din anul acesta, cari ar fi închiriat vreo lojie ce n'au fost abonată în anul trecut, voind a pastra loja și pentru cele întâi șese reprezentații vor fi preferați, plătind însă deosebit prețul lor, în analogie cu acel al abonamentului.

„Prețurile abonamentului la Teatru Franțez rămân întocmai ca cele de an, afară de prețurile lojiilor de rândul al 2-lea, de stale și de foteiluri, care s'au mai coborît în ist an.

„Zidirea teatrului atât pe dinăuntru cât și pe dinafară au primit cele mai îndemânatice îmbunătățiri, pentru mai multă înlesnire a privelei, lumina stenei s'au lărgit de fiecare parte de câte trei palme, tăindu-se amândouă avanstenele câte pe atâta. Despre încălzire asemene s'au luat măsurile cele mai nimerite. La tustrele rândurile de lojii s'au zidit câte două sobe, una la fiecare colț a coridoarelor și deosebit s'au durat un îndoit plafon deasupra scenei pentru a feri privitorii de răceala ce până acum pătrundea în sală la rădicarea perdelei".

Repertorul Teatrului Național

Vodevile

Pensionul de fete, în două acte;
Un bogat ghiftuit, în două acte;
Nișcorescu, în două acte;
Doi puși în cofa, în două acte;
Fricosul dar voinicosul, într'un act;
Doi tâlhari, într'un act;
Amanetul și Zaraful, într'un act;
Un ghiduș cât șese, într'un act;
Carantina, într'un act.

Comedii

Democrit, în cinci acte;
Doi puşchi, într'un act;
Modista şi Cinovnicul. într'un act;
Duşmanul Femeilor,
No. 747 sau un bilet de loterie, într'un act;
Sluga cu doi stăpâni, în cinci acte;
Rămân burlac, în trei acte.

Drame

Matilda, în cinci acte;
Caterina Hovard, în cinci acte;
Magdalena, în cinci acte;
Nofragerii, în patru acte;
Calicii din Londra, în cinci acte;
Mâna dreaptă, mâna stângă, în cinci acte;
Petru Rareş, în două acte.

N.B.—Nici una din însemnatele bucăţi nu se va da în benefisuri, toate acestea păstrate fiind pentru abonamente.

Preţul abonamentului naţional pentru 30 de reprezentaţii			Preţurile scăzute		
Lojiea de rândul întâiu	45	galb.	Lojiea de rândul întâiu	35	galb.
Beniuar	35	„	Beniuar	30	„
Lojiea de rândul al 2-lea	25	„	Lojiea de rândul al 2-lea	20	„
Stalul	12	„	Stalul	7	„
Foteilul	8	„	Foteilul	5	„

Preţul abonamentului franţez pentru 50 reprezentaţii

Lojiea de rândul întâiu	75	galbeni
Beniuar	60	„
Lojiea de rândul al 2-lea (preţul de an era 35 galb.)	30	„
Stalul (preţul pe an era de 20 galbeni	15	„
Foteilul (preţul de an era 15 galbeni)	10	„

N.B. Avanscenele Lit. B, la rândul I şi litera A la Beniuar au preţ îndoit şi se abonează pentru amândouă Teatrurile la un loc.

Preţurile cu seara sunt tot acele de an pentru amândouă teatrele.

Lojiea de rândul I .	2	galb.
Beniuar	$1^1/_2$	„
Lojiea de rândul al 2-lea	1	„
Stalul	12	„
Foteilul	10	„
Parterul	5	„
Galeria	$2^1/_2$	„

Cu toate pregătirile ce vedem că s,au făcut mai ales în vederea reprezentațiilor trupei naționale, rezultatul tuturor acestor sforțări pare a nu fi fost încoronat de succesul așteptat. Trupa moldovenească fusese probabil compusă din elemente nu tocmai pregătite pentru o scenă ca aceea a capitalei Moldovei; piesele alese nu fură tocmai potrivite cu gustul și priceperea publicului, iar traducerile lăsau de asemenea mult de dorit, atât în privința tălmăcirei subiectului în limba română, cât și a introducerei unor fraze și cuvinte cu totul nepotrivite caracteristicei limbei naționale.

* * *

Deschiderea stagiunei se face în ziua de 19 Octomvrie 1847 cu piesa „Mulatul" (Mulatrul), melodramă în 5 acte de Saint-Pierre, care deși avea o oarecare potrivire cu moravurile reale ale țării, față cu țiganii robi ce se vindeau la noi în piață ca vitele sau ca orice obiect de îmbrăcăminte ori de mâncare, totuși prin interpretarea nepotrivită ce i se dădu de actorii nepregătiți bine pentru această reprezentație, și proasta ei traducere, produse un adevărat scandal în sala Teatrului dând loc la dezaprobări tumultoase și șuerături, mai ales din galerie, ceea ce făcu pe Ocârmuire să iee măsuri pentru înlăturarea pe viitor a repețirei unor asemenea neorândueli.

Trupa moldovenească fu desființată de guvern întrerupându-se imediat, urmarea reprezentațiilor naționale timp de mai multe săptămâni.

Asupra acestor împrejurări găsim următoarele amănunțimi într'un articol din foaia timpului „Albina Românească" No. 100 din 18 Decembrie 1847:

...Publicul nostru cunoaște importanța unui teatru Românesc în privirea naționalității și a culturei, dorind deci a îndemâna formarea și perfecționarea acestui așezământ, nu e econom în răbdare nici în jertfe și așteaptă dela trupă o îngrijire de a învrednici astă părtinire, prin învățătura specială a artei dramatice, pentrucă omul știe numai câte învață, când asemenea ingrijire este de datoria și de interesul Direcției.

„Piesa reprezentată Duminică era intitulată „Mulatul"[1] de San-Pier, melodramă. Un asemenea sujet ar fi avut pentru noi un interes din asemănarea cea tristă a sclavilor Vest-Indiei cu acei ai țărilor noastre, unde urma: „Vânzarea la Kokivechi a unui om". Dar sujetul serios uneori se făcu co-

1) *Mulatru corcit,* om născut din părinți unul negru altul alb.

mic pentru că unii din actori nu-l pătrundeau de ajuns, nu se identificau cu rolurile lor, încât cu tot costumul și colorul a negrului Vest-Indian, se cunoștea Moldovanul cutarile, cu grimasele [1]) și ticurile [2]) individuale. Pentru lipsa învățării și a repetițiilor, unii ziceau rolurile lor după metodul lancastric, care discuraja pe acei actori, ce au talent și inimă. Intru alegerea pieselor am dori mai mult tact și gust bun la traducere o limbă mai curată, fiindcă Teatrul, este nu numai o îndeletnicire, ci scoală de moral și paradox practic de literatură de aceia cuvintele tătărești și baroche [3]) nu se cuvine a resuna într'un templu consfințit muzelor, în fața unui auzitoriu doritoriu de tot felul de îmbunătățire clasică!"

In urma acestor fapte petrecute, guvernul desființând trupa moldovenească după cum am arătat, publicul iubitor de teatru național, stăruisă să formeze o altă trupă sub o nouă direcțiune; drept care guvernul acordă lui *Benoit Luzzatto* privilegiul de a forma altă trupă națională, pentru stagiunea 1847—48, care prin o înștiințare publicată în „Albina Românească" din 7 Decembrie 1847, zice următoarele:

„Direcția Teatrului are cinste a încunoștiința pe DD. abonați ai Teatrului Național și pe Onorabilul Public că urmând trebuința de a se reorganiza trupa Națională, ce s'au fost desființat de către înalta Ocârmuire, „după împrejurările cunoscute"; această Direcție spre a nu lipsi mai mult pe DD. abonați și Onorabilul Public de Teatrul Național, trecând dritul, întreprinderei către dl. Benua Luzzatto până la sfârșitul viitoarei luni Aprilie 1848, au dobândit și dela Inalta Ocârmuire voie de a deschide iarăși Teatrul, care în curând va urma începutele reprezentații. Direcția dar cu cinste poftește pe DD. abonați să binevoiască a veni ca mai înainte să ocupeze a lor loji și locuri respective, îndată ce prin afiș se va anonsa deschiderea Teatrului".

Ia acest interval însă trupa franceză dădu mai multe reprezentații din programul său. Venind în Iași atunci și o trupă de gimnastici Arabi-Marocani, găsim că au dat, între altele, și două reprezentații cu concursul atât al actorilor francezi, cât și al celor moldoveni. Astfel vedem că la 26 Octomvrie 1847, se dă o reprezentație de acei Arabi la cari francezii joacă vodevilul într'un act „Când amorul se duce"; iar actorii români joacă comedia într'un act „Sacul

1) *Grimas*, strâmbătură urîtă a feței.
2) *Tic*, deprinderi ridicule sau mișcări convulsive ce face omul fără voia sa.
3) *Baroc*, dișanțat, strîmb, neregulat.

şi Cociugul"; iar la 30 Octombrie pentru beneficiul Arabilor Marocani, trupa naţională dă concursul său cu piesa „Fata Cojocarului", comedie într'un act, de D. Miclescu [1]), iar trupa franceză joacă iarăşi vodevilul „Când amorul se duce".

Cu prilejul reprezentării piesei „Lumpatius vagabondus", în 16 Noemvrie 1847, actorul Teodorini a comis mai multe neorânduели cari au întrerupt reprezentaţia acelei piese. Direcţia Teatrului Naţional, aducând aceasta la cunoştinţa M. S. Domnitorului, acesta a poruncit la 20 Noemvrie 1847, ca Teodorini să se *arestuiasca şi să se ţie la arest până la a doua porunca.*

In urma suplicei însă, dată lui Vodă, de Ana soţia actorului Teodorini, acestuia i se dădu drumul din arest la 25 Noemvrie 1847 [2]).

Apoi mai găsim că la 27 Noemvrie 1847, Teatrul francez dă o primă reprezentaţie a piesei „Le petit fils", vodevil într'un act de Bayard, şi „La Comtesse de Tonneau ou Les deux Cousines, vodevil în 2 acte.

Joi 4 Decembre 1847 se joacă: „Le Mariage au Tambour" vodevil în trei acte de Leven şi Brunswik. Actori: Delmary, Peyron, Colombery, Gatineau, Boulé, Valery, Macé, Cesar. Actriţe: Moulines, Jenny-Ozy, Laure.

Vineri 16 Ianuar 1848, se dă în beneficiul actorului Pellier,—care era cel mai bun comic din trupa franceză,—piesa „Le Chevalier de Grignon", vodevil în două acte de Bayard.

La 26 ale aceleaşi luni se dădu în beneficiul lui Delmary care juca rolurile de june-prim şi prim-amorez, piesele „La Tutrice ou Haine et Amour", comedie-vodevil în trei acte de Eugène Scribe şi „Le protégé", vodevil într'un act de Roiser.

Trupa naţională găsim că joacă Duminică 22 Fevruar 1848, la 11 ceasuri dimineaţa, o reprezentaţie extraordinară, pentru beneficiul lui Sandu Bonciu, piesa „Plumper sau Amestecătorul în toate", comedie cu cântece în cinci acte şi trei tablouri, în limba germană de I. F. Iungher, iar în româneşte tradusă de Caminarul S. Botezato, muzica de Herfner. Spectacolul s'a început cu piesa franceză „Pourquoi?" vodevil într'un act de Eugène Scribe, jucată de actorii francezi.

---

1) Această piesă s'a tipărit în Iaşi, la Tipografia Română-Franceză în anul 1851, într'o broşură conţinând 32 de pagini.

2) Vezi *Dosarul Poliţiei Capitalei Iaşi*, No. 212 Tr. 1792, op. 2043 aflat la Arhiva Statului din Iaşi.

Duminică în 29 Fevruarie 1848 pentru beneficiul acrtiței Sterian, s'a jucat „Două Fete" comedie în trei acte și două tablouri cu cîntece, prelucrată pentru teatru românesc de C. Negruzzi, muzica de Herfner. Scena se petrece la Galați. Spectacolul se începe cu „La vision du Tasse" (Vedenia lui Taso), scenă în versuri declamată de Grand-Jean. Actorii care au jucat în piesa „Două Fete" au fost: N, Teodoru, Dimitriu; d-na Sterian, d-na Dimitriu, Bonciu, d-na Vișu, d-ra Gabriela, d-l Ivolschi, Teodorini, Neculau.

In 14 Martie acelaș an se dă în beneficiul noulului Director al trupei moldovenești Benoit Luzzatto, o reprezentație în care se jucă piesa: „Clopotarul dela St. Pavel", dramă în 4 acte și un prolog de Bouchardy, tradusă de *Dumneaii Maria Buradu* [1]).

Persoanele ce jucară în această piesă au fost: Teodorini, Apostolu, Dumitriu, Handoca, Bosie, Sterian, Bonciu Ivolschi, Poni, Holban, Neculau, M-me Teodorini, M-me Sterian și d-la Dimitriu.

După prolog d-ra Victoria Luzzato, și mai înainte de pornirea sa peste hotar la Conservatorium, a cântat la piano următoarele 2):

1. Variație din „Norma" Piauo,

2. „Rugăciunea Normei", Melodicon și Piano, executată de D. Caudella (Francisc), și D-la Luzzato,—și

3. „Carnavalul de Veneția", variație, după Paganini, pe piano.

Asupra acestei din urmă reprezentații, găsim în două numere consecutive ale „Albinei Românești", No. 23 din 18 Martie și No. 24 din 21 Martie 1848, dări de samă. Această reprezentație a făcut o impresie din cele mai bune asupra publicului, întrucât până la această piesă nu se jucase de trupa națională, în cursul acestei stagiuni decât comedii și piese fără importanță literară.

„Intre binefacerile cu care suntem, în patria noastră, datori instituțiilor și timpurilor nouă, se cuvine numera înființarea *Teatrului Național.* Acest institut, bine îndreptat, este pentru public nu numai o petrecere plăcută, ci o școală practică de moral, focarea și leagănul unde se aprinde sentimentul de ură pentru crime și ridicule, unde se informă și se nutră (hrănește), amorul patriei ce este cel mai înalt între

---

1) Mama autorului acestui studiu. Piesa aceasta s'a tipărit în Iași în anul 1849, în tipografia „Institutul Albinei", conținând 97 pagini.

2) Afișul se află la biblioteca Academiei Române.

virtuţile cetăţene. Cumcă publicul nostru, în periodul cel scurt a fiinţei teatrului naţional, s'au folosit de a sa ţinere, vederează tactul său de a îmbrăţişa fiecare rostire ţintitoare a produce un asemene sentiment, şi cele patriotice şi a naţionalităţii, recheamă purure un viu aplauz sunătoriu.

„Din piesele teatrului românesc care au câştigat astă iarnă o vie plăcere şi aplauz general este drama „Clopotarul de San Pavel", dată în Duminica trecută în beneficiul D. Director Luţato. Sugetul interesant, şi afişul, carele încunoştiinţa că o damă au tradus astă piesă şi că „D. Poni", din complăcerea benefiţiantului giuca rolul primar, au mai sporit numeroasa adunare de care se bucura reprezentaţiile române.

„Acest institut, ca şi celelalte naţionale, din nou urzite, au trebuit să întîmpine la noi mai mari greutăţi decât pe aiurea, pentru că n'au avut anteţedent, după care s'ar fi putut modula, căci însuşimea de a fi bun actoriu nu se mărgineşte numai în buna plecare şi în talent firesc, ce vra, estetică, o învăţătură întinsă şi clasică, prin care sentimentul se rafină şi dă viaţă unei mai norocite ghibăcii de imitaţie plastică. Încât s'au văzut că actorii cei mai faimoşi, au fost chiar însuşi dânşii autori şi artişti, *Şecspir, Molier, Goldoni,* au jucat în piesele ce însuşi au compus. D. Poni carile au petrecut cursul învăţăturilor, s'au înavuţit cu asemenea mijloace în Academia naţională, le-au aplicat cu nemerire la arta dramatică şi prin sentiment, organ declamatoriu, figură plăcută şi pozile plastice, în reprezentaţia de faţă, au vederat un talent mare pentru rolurile serioase şi fără părtinire, îl putem numi acel întâi actor dramatic a teatrului român. Nu mai puţin au contribuit la rezultatul cel bun a reprezentaţiei, costumurile brilante şi chear după epohă făcute.

Publicul, purure drept în a sa giudecată, au aplaudat toată trupa, dar cununa triumfului, ce este chear a sa, au dat-o D-sale „Poni".

A doua dare de samă semnată de *Un abonat al Teatrului Naţional,* este în cuprinderea următoare:

Duminică în 14 Martie 1848, s'au reprezentat „Clopotarul dela Sfântul Pavel", dramă în 4 acte cu un prolog de M. I. Buşardi. Această reprezentaţie au fost una din cele mai frumoase din câte s'au giucat în cursul iernei pe teatrul Naţional. D. D. actori se par a fi concurat cu rivalitate în joc. D. Directorul Luţţato prin alegerea piesei, decorurile şi costumele cele pline de splendoare se pare a fi dat onorabilului public încă o probă despre înţelegerea şi gustul său teatral. Un număr de comedii şi vodevile au ţinut mai neprecurmat şirul representaţiilor iernei pentru unile din care

nu putem tăgădui multămirea unora din d-nii actori. O dramă, o dramă zic, se crede oarecum dorită de publicu acela a cărui gust și sentiment este mai ridicat decât acela al mulțimei. Afișul teatrului ne anunță pe „Clopotarul dela Sfântul Pavel“, pe d-na Maria Burada traducătoarea piesei și pe d. Poni ca Clopotariu. Renumele dramei, curiozitatea traducerei de către o damă română, și dorința de a mai vede pe scenă pe dramaticul nostru ce toată iarna nu-l văzusem au umplut sala teatrului. Nici în una din privirile aceste publicul n'au fost amăgit. Renumele piesei e cunoscut. Meritul traducerei este lăudat, cu atât mai mult, cu cât este ce întâi ce se înfățoșa pe teatru din partea unei românce; am dori ca și mai multe doamne ce au îndestule mijloace, să dee mâna cu cercul cel mai îngust al literatorilor Moldoromâni, căci mândria ne va fi comună. Succesul „Clopotarului“ s'au mărturisit cu nenumărate aplaodări. Nu este destul a zice cineva că joacă, nu este destul numai a-și însuși numele de actor. Pentru a îndeplini cu laudă și una și alta, se cere să aibă o inimă dotată de simțurile frumosului și a gustului, adică aceea ce numim estetică, o înțelegere desvălită și pătrunzătoare și pe lângă amândouă aceste, norocirea de a întipări și în privitori, aceea ce el înțelege și simte. D. Poni ne dezvălește talentul și amorul de artă pentru care îl felicităm. Au fost pasaje în care sentimentul și transportul junelui diletante au umplut ochii de lacrimi. Ce nenorocire însă că unele duhuri pretențioase nu de artă pe care n'o înțeleg, dar poate de dispretul limbei lor materne, căci în mijlocul mișcărei generale n'au simpatizat. In inima femeei simțirea își are cel mai abondant isvor, ea este coarda cea mai sensibilă ce trebui să răsune la orice lovire; acest izvor l'am văzut sec, această coardă am văzut-o mută. D. Teodorini ca Lord Bedfor, plin de răutate și de frică combătând cu ambiția de Guvernator a turnului de Londra, s'au produs cu nimerire. D-na Teodorini ca Ladi Bedfor, au exprimat cu laudă suferințele nenorocirei sale. Unora din domnii jucători am putea pretinde mai mult foc și sperăm că amorul lor propriu va aduce mulțumire publicului. Un studiu de înțelegere și o imitație a unor artiști formați ce-i putu avea de modeluri, le sunt destule lecții. Domnișoara Victoria Luțato au esecutat pe piano bucăți din „Norma“ și „Carnavalul de Veneția“. Talentul ei în analogia vârstei este îndestul ca să ne facă a spera o formație artistică, fie aceasta răsplătirea și bucuria părinților ei. Mulțumită dd. actori și d-lui Director Luțato în a cărui beneficiu s'a jucat „Clopotarul dela Sfântul Pavel. Noi așteptăm a mai vede această frumoasă dramă“.

Un abonat al Teatrului Național

Joi în 25 Marte 1848 se joacă în beneficiul lui C. Dimitriu piesa „Sfarmarea corabiei Meduza“ dramă în 4 acte cu cântece de Charles Denoyer, tradusă de comisul Alecu Vasiliu. Actorii ce au jucat au fost: Teodorini, Dimitriu, Bosie, Bonciu, Handoca, Nicolau, N. Teodoru, Ivolschi, Apostol, d-nele Teodorini și Sterian. Decorurile lucrate de Leconte și de mașinistul Milon [1]).

Tot în cursul acestei stagiuni aristocrațimea Iașului, pentru a veni în ajutorul săracilor din localitate, s'a hotărît să dee trei reprezentații în teatrul nou, câte una, în lunile Ianuar, Fevruar și Martie 1848. La aceste reprezentații au luat parte unii din cei mai distinși boeri și cucoane, cari au jucat atât piese în limba românească, cât si în cea franțuzească.

Cea întâi reprezentație s'a dat Marți 20 Ianuarie. Doamnele cari au luat parte la ea, au fost: Esmeralda Mavrocordat și Maria Cantacuzino, precum și d-nii Grigore și Neculai Cantacuzino, Alexandru Mavrocordat, Matei Millo și Costaki Negruzzi cari au jucat rolurile de frunte, precum și D-nele Catinca Mavrocordat, Elena Cantacuzino și d-nii Calimah, Rosetti, Russo și Ioan Cantacuzin, cari figurau în coruri.

Sala Teatrului era plină, piesele ce s'au jucat au fost: „Michel et Cristina“, „Les deux pedagogues“, vodeviluri de Scribe, precum și „Un poet romantic“, scenă în versuri de M. Millo.

Totalul sumei încasate la această reprezentație a fost de 4338 lei vechi. Apoi Marți în 3 Februarie 1848 s'a dat a doua reprezentație de binefacere; spectacolul s'a început cu piesa franceză „Nu-i voe de trecut“ (On ne passe pas). D-na Esmeralda Mavrocordat, d-nii Gr. Cantacuzino, Vasile Alexandri, Const. Negruzi și Const. Catargiu, au jucat în această piesă.

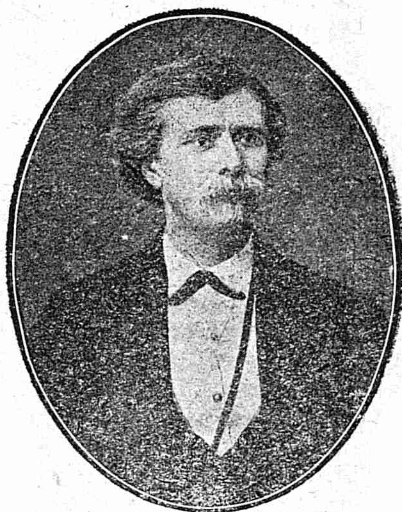
A doua piesă a fost: „In vizită la Bedlam“, comedie în limba franceză; iar a treia piesă: „O nuntă țărănească in Moldova“ de V. Alexandri, în care d-na Esmeralda Mavrocordat și A. Mavrocordat au cântat un duet foarte frumos. Societatea aceasta de diletanți au căpătat cununi de flori în aplaosuri prelungite din partea publicului celui mai ales, care a asistat la asemenea reprezentație.

In 9 Martie 1848 s'a dat a treia reprezentație de binefacere în care s'au jucat piesele franceze: „La savonette Impériale“ și „Les vieux péchés“, precum și piesa românească „O nuntă țărănească în Moldova“ ce s'a mai fost jucat și în luna

1) Afișul în dosarul Poliției Capitalei Iași Nr. 212 Tr. 1792 pag 204, aflat in Arhiva Statului din Iași.

trecută, piesă în care au escelat V. Alexandri și M. Millo [1]).
Succesul moral și material al acestor reprezentații cu cari s'au alinat suferințele atâtor nenorociți, a fost mare

Sâmbătă în 3 Aprilie 1848, pentru beneficiul D. Boian s'a jucat întâia reprezentație de „Robinson sau Ștrengarul din Londra", comedia vodevil în trei acte de D. Teolon și Gavril, tradusă de comisul Alecu Vasiliu, cu cupletele de D. Gusti, și muzica de Flechtenmacher.
Spectacolul s'a început cu „Rătăcirea unui baston și unui cortel". Nebunie—vodevil într'un act de Duval și Lazan.

Sandu Bonciu

In piesa „Robinson" actori au fost: Dimitriu, Teodorini, Niculau, Sterian, Bonciu, Teodoru, Apostol și d-nele: Sterian, Teodorini, D-la Dimitriu, D-nii Ivolschi și Stavru.
In „Rătăcirile" actori au fost: D. Gatino, d-na Jeni Ozi. S'a cântat o uvertură nouă de Flechtenmacher [2]).

Inființare a două diligențe (omnibusuri) pentru înlesnirea publicului de a frecventa Teatrul și Balurile Mascate.

Pe lângă îmbunătățirile aduse localului Teatrului pe care le-am văzut că s'a făcut, Direcția teatrală, care n'avea în vedere decât propășirea reprezentațiilor ce se dădeau, se gândi și la publicul care locuia prin măhălăli pe unde nu erau nici

1) Vezi *Albina Românească* 1848, No. 6, 8, 9, 12 și 21.
2) Dos. Poliției Capitalei Iași, No. 212 citat mai sus.

ulițe paveluite nici trotuare, și nici se găseau birje pentru a merge la Teatru sau la Balurile mascate, așa că cu toată buna voință ce ar fi avut să frecventeze Teatrul, li iera la mulți din public cu neputință. Direcția, pentru înlesnirea publicului a înființat în acest scop două deligențe una să pornească dela Palatul Administrativ (Curtea Domnească), iar alta dela respintenia aflătoare lângă Agenția Austriecească astăzi colțul stradei An. Panu și Elena Doamna (foastă Albă).

Această dispozițiune luată de Direcția teatrală în favoarea publicului a fost tipărită în foi răzlețe și împărțită în public având data de 1 Fevr. 1848, în următoarea cuprindere:

INȘTIINȚARE [3])

Pentru a înlesni o ușurință mai mult cinstitului Pulic ce umblă la Teatru și la Balurile-măscuite, Direcția Teatrului au îndemnat o intreprindere de delijanse, căria se va putea da o mai mare întindere, dacă ea va avea isprava dorită.

De la 1-iu Fevruarie două delijanse, fie care încăpătoare de 14 sau 16 persoane, vor ținea comunicația Teatrului și a Balurilor măscuite.

Sosirile și pornirile sunt hotărâte în următorul chip:

In zilele de teatru la 7 ciasuri fără un patrar, și la 7½ c. de sara, o delijansă va porni de la Palatul Administrativ, spre a merge la teatru, urmând Ulița Mare.

Tot la ciasurile sus însemnate o a doua delijansă va porni dela răspintenea aflătoare lângă Aghenția- Austriecească trecând prin ulițele Golia, Sf. Ilie și Sf. Spiridon pentru a ajunge la teatru.

La eșirea din teatru cele două delijanse se vor duce iarăși la puntul pornirei lor țiind direcția tot pe unde au venit.

Pentru balurile măscuite pornirile la teatru se vor face tot de la punturile aratate și tot pe aceiași cale la 8 ¼ c, 9¼ și 10 c. de sară.

Pornirile de la bal masche: la 11, 12, 1, 2, și 3, ciasuri; fie care pornire va fi vestită prin două lovituri de clopoțel, ce se vor auzi la Orhestră în restimp de 10 minute.

Plata va fi de jumatate svantig de persoană pentru fie care mergere.

Delijansele nu se vor abate nici cum și sub nici un cuvânt din calea ce au să ție; ele nu se vor opri decât în uliță pentru ca fie care persoană să se coboare la locul arătat de ea.

Iași 1 Fevruarie 18

---

3) Vezi Foi volante din colecțiunea Academiei Române, 1812—1866 Listă întocmită de Al. T. Dumitrescu. București 1912, pag. 27.

Aceste deligențe înființate cu cheltueli mari n'au funcționat decât vr'o lună, după cât ni s'a spus din bătrâni, apoi s'au desființat din cauză că publicul nu le frecventa în deajuns, pentru a scoate cheltuiala lor.

TEATRUL DIN GALAȚI

Exemplul dat de încercările făcute în orașele Botoșani și Bacău, din Moldova, pentru înființarea unor teatre locale despre cari am vorbit, a început a prinde rădicini și pe aiurea, după cum se vede, căci din unele relațiuni culese atât din ziarul „Dunărea", ce apărea la Galați, cât și din corespondența „Albinei Românești", vedem că în stagiunea 1847—48, s'au făcut încercări de diferite reprezentații teatrale și în sus zisul oraș, unde o trupă de diletanți constituiți în o societate italiană „Filodramatică", reprezintă diferite piese în limba română, după cum se vede în următorul articol, „reprodus din foaia „Dunărea", în numărul de la 5 Fevruarie 1848, al „Albinei Românești"

Dacă vreodată poliția noastră au dat semn de viață, este în astă iarnă. De 7 ani de când locuim și noi aici n'am fost marturi unui așa bun umor, și în timpul carnavalului n'am avut atâtea petreceri de ales. Acum dinpotrivă, soarelele și balurile urmează unul după altul sub diferite titule și motivuri. O societate invitează alta din timp în timp și la zile hotărîte se adună. Cutare familie primește și tratează. Cealaltă sprijinește o dispută. Circulează bilete pentru un picnic mai mare, pentru altul mai mic. Pentru baluri private și publice, unele pentru o societate mai înaltă, altele pentru unele mai de jos.

„O tablă arată faimosul bal-masche de două ori pe săptămână pentru toți. Nu se mărginesc într'atâta petrecerile noastre, mai avem încă una, cea mai nobilă, mai morală și mai instructivă, care *ridendo castigat mores*, adică un mic teatru. Așa domnilor, și aceasta s'au început de ieri, reprezentat și ținut cu cheltuelile unei societăți Italiene Filarmonică, care are de scop a se diverta singură făcând petrecerea altora".

„Noi încă am fost invitați și spre lauda adevărului mărturisim că nu așteptam să videm în acei diletanți atâta întălegere și cunoștință de sțenă! Reprezentația a fost două farse, „Consultațiile ridicule" și „Cei doi cârpaci". In cea dintăi, fiind prea puțini diletanți, mai toți au reprezentat două personagiuri, aceea ce-i greu în toate sțenele, însă cu esactetă și publică mulțemire, a doua fu reprezentată cu asa nimerire, încât la încheere, fiecare din cei de față simțea părere de rău că s'au sfârșit. Pentru a da o dreaptă și meritată laudă nu putem deosebi pe vreunul din diletanți, fiindcă toți

fără deosebire, au știut a și trage aplauzul publicului, și dorința de a-i vedea pe viitorime reprezentând și tragedii, așa precum să și nădăjduește. Păcat numai că localul îi prea mic, lipsind astfeliu pe privitori de ce-i mai frumos la o stenă, adică dipartarea, impresia viderei și iluzia".

De asemenea mai găsim tot în „Albina Românească" No. 14 din 15 Februarie acel an, o altă dare de seamă despre teatrul de diletanți din Galați, luată tot din ziarul „Dunărea" care se exprimă astfel:

„Luni 26 Ianuarie 1846, societatea „Filodramatică" ne au reprezentat tragedia „Marco Boțari" și de a doua oară au făcut plăcere invitaților ei cu farsa „Cei doi cârpaci".

„Titula întăia au adus pe mulți din nația grecească la entusiasm, încât au rugat a li se da bileturi de intrare, cari li s'au și îngăduit, având astfel d-nii diletanți un auzitoriu îndoit în proporția îngustimei localului. Privitorii sta, să zicem așa, unul peste altul și cu toate acestea mulțumirea au fost generală, atât pentru *actori* ce erau încurajați de un numeros concurs prin numeroase aplausuri, cât și pentru privitori, cari prin aprobații și repetuite *bravo*, au dat semn de o înțelegere, ce ne face a crede că avem și noi un public pentru teatru.

„Se prevede că numita societate nu ne va putea dilecta atât de îndelung cât dacă s'ar preface în o companie comică și aceasta ar fi mai de mare mulțămire, pentrucă, după părerea mea, a petrece ca acum, pe cheltuielile celor ce produc desfătătoarea și instructiva petrecere teatrală, lasă o părere de rău în inima celui ce dorește dreapta răsplătire a meritului.

„Nădăjduim că numerosul concurs din sara dela 26 nu va lipsi și dacă ar urma propusa transformațiune a companiei noastre căruia îi augurăm asistența înțelegătorului public din Galați, civili, comercianți, localnici și streini".

Această societate „Filodramatică" a dat în curs de câteva luni mai multe reprezentațiuni teatrale până ce vine profesorul de muzică vocală Ademolo, care înființează un mic teatru în niște încăperi clădite pe locul hanului *Ventura*, unde pe lângă comedii se jucau și mici operete, cu un orchestru închegat din mai mulți italieni ce lucrau în magaziile dela schelele din port.

CAP. IV

STAGIUNEA 1848 1849.

Numirea lui Victor Boireau-Delmary director teatrului moldovenesc și a celui franțuzesc.—Trecerea direcției teatrului moldovenesc catra Matei Millo.—Deschiderea stagiunilor teatrelor moldovenesc și franțuzesc.—Reprezentația în onoarea Imparatului Rusiei.—Intaia reprezentație a operetei «Baba Hârca».—Reprezentația în folosul emigranților revoluționari din Transilvania.

Inainte de deschiderea stagiunei teatrale din iarna anilor 1848—1849, ocârmuirea Moldovei îngrijită de rezultate nu tocmai îmbucurătoare date de organizarea ambelor trupe, franceză și moldovenească, din iarna trecută, crezu de cuviință, să încredințeze direcția generală a acestor trupe unuia din actorii francezi, cari s'au fost deosebit mai multe dintre cei ce au jucat în Iași, până atunci, și anume lui Victor Boireau-Delmary, care juca rolurile de întăiul amorez al trupei franceze.

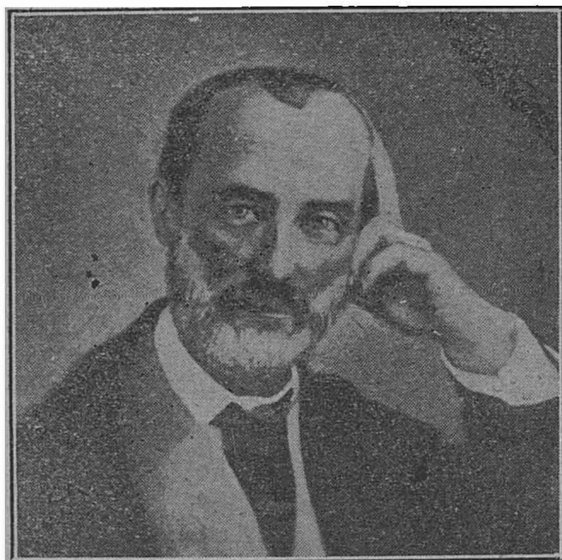
Talentul, gustul și priceperea de care acest tânăr artist dăduse dovezi în reprezentațiile urmate înainte în Iași, făcu atât pe guvern cât și pe public a crede că el va face o nimerită alegere atât a personalului ce va compune trupele de sub direcția sa, cât și a repertorului și a celorlalte trebuinți pentru buna reușită a întreprinderei In acest scop s'a convenit ca Delmary să plece la Paris, de unde să angajeze actori noi și să aducă bineînțeles și un repertor nou după gustul și plăcerea publicului capitalei Moldovii [1]).

Cu toate acestea, vedem că nu mult după încheerea contractului între cârmuire și Delmary acest din urmă, din ce motive nu se știe, trece direcția trupei moldovenești către Matei Millo, după cum aceasta se vede dintr'o scrisoare pe care Delmary o publică în „Albina românească“ No. 78

1) *Albina Românească.* No. 27 din 22 Septemvrie 1848

din 30 Septemvrie 1848, prin care arată că : „a avut norocire a trata cu d-l de Millo, cu scop de a i încredința prin act normal direcția și câștigul teatrului moldovenesc“.—Talentul d-lui de Millo continuă Delmary, cu dreptul prețuit de public ca autor și artist dramatic, îl fac a nădăjdui că se va prețui sârguința ce are în favorul viitorimei și a societății teatrului național“.

Cu data de 5 Octomvrie, acel an, Matei Millo, publică tot în „Albina românească“ (No. 81 din 10 Octomvrie 1848), o scrisoare ca complectare a celei a lui Delmary, prin care anunțând că a primit direcția teatrului național, va juca el însusi câteva roluri ce i-ar conveni, și își va da toată silința ca să aducă această întreprindere la rezultatele cele mai îmbucurătoare, făcând în acelaș timp apel la public ca să-i deie tot concursul de care are nevoie.

Victor Boireau Delmary

Stagiunea teatrului francez se deschide sub direcțiunea lui Victor Delmary la 1 Decembrie 1848, cu piesa „Le Demon de la nuit“ și cu „La Chercheuse d'ésprit“. Apoi în 2 Dec. acelaș an, se deschide stagiunea teatrului național cu piesa „Nișcorescu“ vodevil în 2 acte de M. Millo, muzica de A. Flechtenmacher, și „Hangiul“, comedie într'un act.

In ziua de 5 Decembrie, cu prilejul serbărei onomastice a M. S. Imparatului Neculai I „a toate Rosiilor“ amândouă

trupele dau împreună un spectacol extraordinar fără abonament; trupa franceză joacă piesa „Morărița dela Marly“ vodevil într'un act, iar trupa moldovenească joacă „Rămășagul“, vodevil într'un act de Vasile Alexandri. La ridicarea cortinei, un cor compus din cântăreți ruși, împreună cu personalul ambelor trupe locale, au cântat *Imnul Național rusesc* (Albina Rom.“ No. 97 din 5 Dec. 1848).

Apoi la 10 Decembrie se dădu de trupa franceză întâia reprezentație a piesei „Le Phare de Bréhat, ou Un, deux et trois“, vodevil într'un act și, după cererea generală s'a repetat piesa „Le Démon dela nuit“. („Albina Rom.“ No. 97 din Decembrie 1848).

La 13 Decembrie, aceiași trupă, găsim că joacă piesa „Roger Bontemps“, vodevil într'un act „mélé de chants“, și „Le Commis et la Grisette“, vodevil într'nn act. („Albina Românească“, No. 99 din Dec. 1848).

La 17 ale aceleiași luni se joacă piesa „Mina ou La fille du Bourguemestre“, precum și „La Chercheuse d'ésprit“, vodevil într'un act, („Alb. Românească“ No. 100 din Dec. 1848).

Trupa moldovenească dă în seara de 19 Decembrie 1848 piesa *Samson și Spiridon*, vodevil în 2 acte, în care Matei Millo joacă rolurile lui Samson și Spiridon. Spectacolul s'a început cu piesa „Dracachi“, comedie într'un act.

La 20 Decembrie trupa franceză joacă „La Tutrice“ comedie în trei acte de Eugen Scribe, și „Frisette“, comedie într'un act de Labiche și Lefranc. („Albina Românească“, No. 101 din Dec. 1848).

Apoi la 26 ale aceleiași luni trupa națională joacă cea întăi operetă românească scrisă de Matei Millo, „Baba Hârca“, „operă-vrăjitoare națională în două acte și trei tablouri“, a cărei muzică originală fu compusa de A. Flechtenmacher, pe motive adevărat românești“.

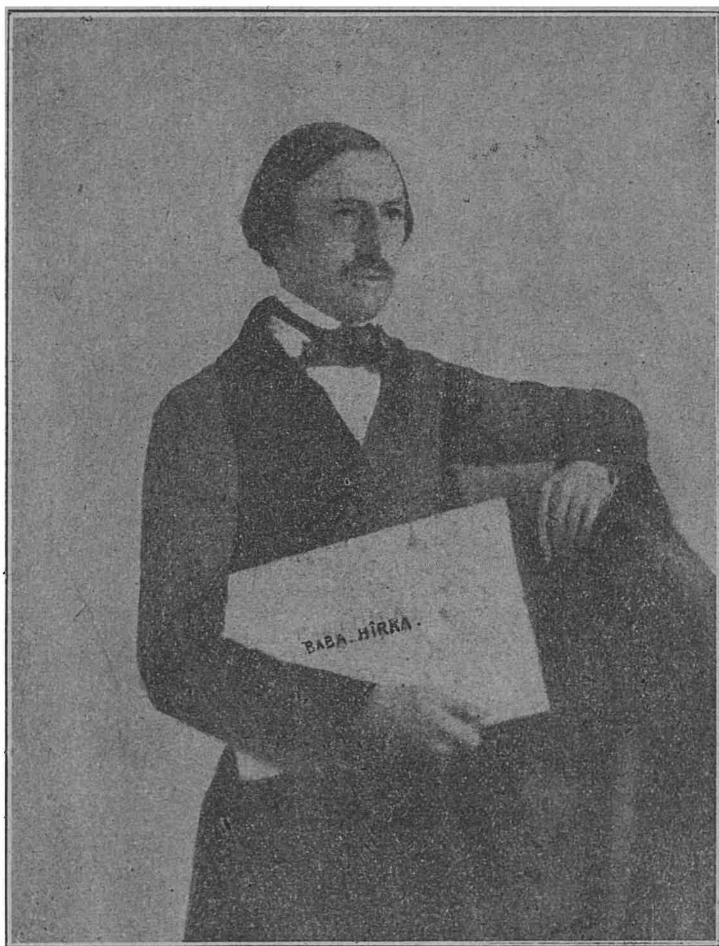
Cele trei tablouri reprezentau următoarele scene:

Tabloul I: *Rapirea; Carul Druștelor;* Tabloul II: *Vrăjitorie; Trunchiul pocit;* Tabloul III: *Insoțirea; Dracul biruit.* („Albina Românească“ No. 102 din Dec. 1848),

Asupra acestei piese, foaia timpului „Albina Românească“ face o dare de seamă tocmai în No. 8 din 27 Ianuarie 1849, prin care după ce da felurite amănunțimi asupra soartei țiganilor din antichitate și până în timpul de față, vorbește astfel despre reușita reprezentației:

„...Cine nu știe că între îndeletnicirile favorite a țiganilor este arta ghiciturei, care află credit pe la amorezi și a-

cei disperați. Aceste însușiri a țiganilor, au insuflat d-lui M. Millo, Directorul Teatrului Național, sujetul piesei „Hârca" ce cu mare aplauz s'au reprezentat. Pie·a nu se înseamnă prin țesătura intrigei, ce prin tabloanele pitoresce, copiete după na-

Alexandru Flechtenmacher

tură, prin costumurile naționale și chiar țigănești, *Baba Hârca* jucată de însuși D. Autoriul, au fost „non plus ultra" acestei piese, atât prin naturaleța caracterului, cum și prin magica prefacere din un, în alt personaj, atât de repede încât nici adevărata *Hirchina* nu putea face mai bine asemenea ope-

rații. *Kiosa* (D. Teodorini) gioacă minunat și dănțuește bine țigănește. *Viorica* (D. Gabriela) după numele ei păzea în rolul ei, modestie care și noi imităm în privirea laudei sale. Dar *Hârca* nu numai din doi draci fierbându-i în cazan, scoate un zin amor, care dese ori prin aluzii, lovea în modele și deșărtăciunele unei clase care prin foame, iar nu prin sentiment voesc a se deosebi. Muzica de D. Flechtenmacher aranjată era națională și bine aleasă, decorațiile frumoase în costiumuri am fi dorit a se păzi tipul mai mult estetic, ciubotele au împresurat la seteni pe opincele, precum fustele și rochiile încep a interi pe la fete, foatele și catrințele cele clasice".

Reprezentarea operetei Baba-Hârca, piesă în două acte de M. Millo avu un succes ne mai pomenit, și cu drept cuvânt se poate numai cea întâi operetă română. Punerea în scenă a fost făcută cu cea mai mare îngrijire ca să corespundă cu subiectul piesei. Carul cu druștele miresei, era împodobit cu lăicere când a intrat în scenă și era tras de doi boi cu coarnele poleite având în vârful lor lumânări de ceară galbenă aprinse, precum și testemele ca la nuntă, neveste cu ștergare albe cu fote și catrințe frumoase, cusute cu fluturi; flăcăii pe lângă car chiuind și descărcând focuri de pistoale. Lăutarii cu scripci și cobze printre care și Hârca cu dairaua și Chiosa cu scripca. Șatra Țiganilor era întocmită așa feliu, că părea a fi chiar aevea. Bătaia ciocanilor în ilăe, costumele lăeșilor dișanțate, toate te făceau să crezi, că sunt chiar țigani lăeși din șatră. Tabloul dela finele actului al doilea întocmit cu mult gust a fost sublim. Muzica făcută de A. Flechtenmacher capelmaistrul orchestrei Teatrului moldovenesc este încântătoare și adevărat românească.

Baba Hârca s'a jucat pentru întâia dată cu M. Millo care făcea pe „Baba Hârca", Teodor Teodorini pe „Chiosa", Neculau pe „Lascu", Gabriela Negroni pe „Viorica", și mica Nini Valery pe „Ingerul".

Din câte piese naționale se jucase până atunci pe scena Teatrului național nici una nu impresiona publicul mai mult decât opereta „Baba-Hârca", atât prin originalitatea ei cât și prin frumusețea melodiilor adevărat naționale, așa că ea va rămâne cea întâi încercare de operetă română. Această piesă s'a jucat și se joacă și până în ziua de astăzi și e ascultată cu mare drag de publicul care aleargă din toate părțile spre a o vedea.

După eșirea din teatru publicul fredona pe stradă ariile la melodiile: „Cu capela cam drăcească și cu șalul târâind" „Tata zice fată, fată", și altele.

La 1 Fevruar următor 1849, găsim că trupa națională dă o reprezentație în beneficiul lui Teodor Teodorini, jucând pentru întâiași dată în acea stagiune piesa „Familia de Moronval“, dramă în 5 acte de Charles Lafont, tradusă de Alecu Vasiliu.

Marți, la 8 Fevruar se joacă piesa „Trei-zeci de ani“, sau „Viața unui jucător de cărți“, în care Millo joacă rolul lui Varner.

Duminică la 6 Martie se joacă dî nou piesa „Baba Hârca“, anunțându-se că tabloul dela urmă va fi împodobit cu un templu de foc colorat (bengal). Această piesă o vedem repetându-se iar, la 13 Martie următor.

La 7 April, Joi, se joacă „Joco, sau Momița americană“, piesa cu mare priveliște, în care un artist străin „foarte ghibaciu“, (probabil un saltinbanc) a jucat rolul lui „Joco“.

In ziua de 7 Mai 1849, s'a dat în sala teatrului național o reprezentație în folosul fugiților din Transilvania, în urma revoluției contra Ungurilor ce s'a întâmplat acolo.

Despre această reprezentațiune iată ce ne spune „Albina Românească“ No. 51 din 1849: „Reprezentația dată în 7 Mai 1849, în folosul fugiților din Transilvania a fost de 8002 lei, din care 351 s'au dat în cheltuelile reprezentației, 649 lei au rămas să se încaseze, iar 7002 lei, D. Ianov căruia i s'a fost încredințat împărțirea biletelor și încasarea banilor iau trimes la București Excelenții sale Kotzebue pe carele cunoscutul sentiment de filantropie, îl așează în fruntea comisiei însărcinată cu împărțirea agiutoarelor la cei nenorociți“.

Iată scrisoarea prin care Excelența sa adeverește D-lui Agă Evdochim Ianov, primirea acelei sume:

„Domnul meu! Mă grăbesc a vă încunoștiința că am primit deplin suma de 7002 lei, adunați din reprezentația Direcției Teatrului Moldovan, astă somă se va întrebuința potrivit menirei sale în folosul nenorociților fugiați din Transilvania. In timpul cuviincios nu voi lipsi a da binefăcătorilor samă de împărțirea acestei some. Nu se cuvine mie Domnul meu, a vă mulțemi pentru nobilile simțiri ce v'au îndemnat pe D-voastră și pe Direcție a face agiutor acelor nenorociți a cărora critică împrejurare s'au nevoit a-și părăsi patria, mulțemita unei asemene fapte o veți găsi în inima D-voastră, însă nu mai puțin că sânt eu recunoscător că pe mine ați ales organ al acestei binefaceri“.

(Subscris) *Kotzebue.*

București, 16 Iunie 1849

Pentru Duminică în 8 Mai 1849 se anunţă încheierea reprezentaţiilor moldoveneşti, când se joacă atunci în beneficiul însuşi a directorului Teatrului, Matei Millo, o

Neculai Luchian

piesă scrisă de el întitulată „Nişcorescul", vodevil în două acte, a cărui cuplete fură puse în muzică de capelmaistrul Adolf Flectenmacher. Intre persoanele ce jucau în această reprezentaţie, găsim pe Neculai Luchian, Matei Millo, Teodor Teodorini, D-na Sevastiţa, D-na Teodorini şi Damicela Gabriela Negroni. Tot atunci se repetă iarăşi opereta „Baba Hârca", în care joc actorii Sandu Bonciu, Millo, Teodorini,

Neculai Teodoru, D-la Gabriela, D-la Nini Valery și N. Luchian. In josul afișului se vede nota că: „Doritorii cari vor

Gabriela Luchian (născută Negroni)

binevoi a lua lojii, sunt poftiți a trimite scaune". (Afișul la Academia Română, în pachetul întitulat „Foi răzlețe").

CAP. V

STAGIUNEA 1849–1850

Continuarea Direcțiilor lui Delmary și Millo. — Reprezentația dată de ziua onomastica a Impăratului Rusiei.— Ofisul Domnesc catre Beizade Niculai Șuțu in privința teatrului francez și adresa acestuia către Directorul Delmary. — Reprezentația data în folosul sătenilor din Țara de jos, bântuiți de foamete. — Beneficiul capelmaisirului orchestrei cu piesa «Scara Mâței», operetă naționala. — Beneficiul lui Matei Millo cu piesa «Cucoana Chirița» sau «Două fete șio Neneacă».

Pentru această stagiune puține note am putut culege din foile timpului, Albina Românească“ care a încetat de a mai apărea la sfârșitului anului 1849 și din „Gazeta de Moldavia“ care a apărut în locul „Albinei“ în anul 1850, negăsind până în prezent alte izvoare din care să putem lua informații mai amănunțite.

Așa găsim numai că Director al Teatrului Moldovenesc continuă a fi tot Matei Millo, iar a celui franțuzesc Victor B. Delmary.

E probabil că reprezentațiile au urmat regulat în tot cursul stagiunei. Așa găsim că deschiderea Teatrului Național se face la 10 Octombrie 1849, reprezentându-se drama „Lapeirus“ prelucrată de Gheorghe Asaki, cu muzica de soția sa, Elena Asaki, cum și piesa „Pamfil“, prelucrată de Costachi Negruzzi, („Albina Românească“ No. 81 din 31 Oct. 1849), iar deschiderea teatrului francez are loc la 15 Oct. 1849, sub direcția tot a lui V. B. Delmary, cu piesa „Maurice ou le Médécin dela campagne“. (Alb. Rom. No. 81 din 13 Octombrie 1849).

In 24 Noemvrie s'a jucat piesa „Noblesa cumpărată“' comedie vedevil în 2 acte, tradusă din limba franceză de A. Manolli [1]).

1) Această piesă a fost tipărită la Iași la Tipografia Româno-franceză în anul 1851.

Actorii cari au jucat au fost: Bonciu, Martino, Apostolu, Teodoru, Canari, D na Ralița, D-zele Marița.

Apoi la 27 Noembrie vedem că se reprezintă din nou opereta „Baba Hârca".

La 4 Decembrie se joacă piesa „Nișcorescu" de Millo, și „Doi țărani și cinci Cârlani", o comedie într'un act de Costachi Negruzzi, având muzica cupletelor făcută de A. Flechtenmacher. (Alb. Rom". No. 93 și 96 din 1848).

La 6 Decembrie fiind ziua onomastică a M. S. Impăratului Rusiei protector al Moldovei, s'a serbat în Iași cu toată pompa cuvenită.

Iată ce ne spune „Albina Românească" No. 97 din 1849, despre aceasta:

„In ajunul zilei a fost Teatru gala, la care a asistat Prea Inalțatul Domn, Excelențiile lor general Leitant de Moler și d'Adlerberg, DD. Miniștri, Ofițerii statului Major Rosian și Moldovan; DD. Consulii puterilor străine, înalții funcționari în deplina uniformă și după spețiala poftire, acii mai însemnați beeri și străini. Reprezentația s'a propășit de imnul național Rosian, executat de capelia militară a regimentului de Jitomir, înaintea unui tablou alegoric, împodobit cu cifra Impăratului și în mijlocul strigărilor de ura entuziastice și repetate precum și piața Teatrului erau frumos iluminate și la în antracte s'au dat rafreșimente".

Joi în 22 Dec. 1894 s'a jucat pentru beneficiul d-nei Teodorini „Blestemul părintesc", dramă în 3 acte cu spectacol de A. Vasiliu.

După câte se pare reprezentațiile trupei franțuzești nu prea mergeau în condițiile dorite spre a satisface publicul amator, atât în ce privește alegerea pieselor din repertoriu, cât și a conducerei trupei, de aceea găsim că guvernul dă următorul Ofis Domnesc sub No. 64 cu data de 12 Dec. 1849:

Luminarii sale Beizade Neculai Șuțu

„Având în privire chezășia dată de Luminarea Voastră pentru înaintarea întreprinderei Teatrului de către D-lui Delmari până la terminul contractului, care chizășie vă pune în nevoia de a privighea mai de aproape marșa lucrărilor Teatrului, precum nu mai puțin și trebuința de o persoană înadins însărcinată de către Cârmuire a stărui întru întocmai ndeplinire a condițiilor contractului. Noi am socotit de cu-

-viință, a da Luminării Voastre înalta direcție a teatrului, după care ve-ți avea însărcinarea a priveghe păzirea îndatoririlor și a sprijini dreptățile întreprinderei, slujind de mijlocitoriu întru înlesnirea relațiilor ei cu Cârmuirea pe lângă care veți primi și sarcina censurei pieselor teatrale".

In urma acestui Ofis, Beizade Suțu trimete Directorului Delmary, o adresă în cuprinderea următoare, cu data de 19 Decemvrie 1849:

Cinstit D-sale Victor Delmari

„Inpărtășindu-vă pe lângă aceasta în copie Ofisul Prea Inălțatului Domn sub No, 64, spre a vă lămuri de însărcinarea pusă asupra iscălitului în privirea împlinirei condițiilor contractului ce ați încheiat cu Guvernul, pentru înaintarea întreprinderei Teatrului, cu cinste vă face cunoscut că nainte de punerea în lucrare a adăogirilor prevăzute prin zisul contract, să bine voiți a vă înțelege cu iscălitul spre chibzuirea măsurilor celor mai nimerite către împlinirea acestora; asemene veți bine voi a supune iscălitului spre cercetare și piesele teatrale înainte de a anonsa reprezentația lor, păzindusă de astăzi această regulă atât pentru piesele nețensurate cât și pentru acele țensurate de mai nainte" [1]).

La 3 Martie 1850, găsim anunțată reprezentația piesei „Negutitorul înobilat", (probabil Le Bourgeois gentilhomme de Molière). („Gazeta de Moldavia" No. 14 din 2 Martie 1850).

La 19 ale aceleiași luni se reprezintă pentru beneficiul D-lui Teodorini, piesa „Robert șeful Banditilor", dramă în 5 acte imitată din nemțește de Lamartilier, și tradusă din franțezeşte de comisul A. Vasiliu. D-l Millo a jucat rolul de „Conte de Moldau" [2]). (Gaze a de Moldavia, 1850 No. 18).

Tot în cursul acestei luni Marți la 14 Mart. s'a dat o reprezentație extra-ordinară de amândouă trupele ieșene franceză și român, *in folosul sătenilor nevoieși ai Țarei de jos*, unde bântuise foamete în acel an.

Despre această reprezentație iată ce găsim în „Gazeta de Moldavia" din 20 Martie 1850:

„Prochemarea filantropică, ce Prea In. Domn au adresat pentru ajutorul nevoeșilor săteni a țării de jos, au aflat un echo în inimile Moldovenilor. Acii avuți de bani, precum și cei avuți mai cu samă de sentimente filantropice, prosforează aurul și obolul pe altarul omenirei. Spre a spori mijloacele agiutorului, după indemnul Comitetului central, ce diz-

1) Originalele acestor acte se află la librăria „Autorii români" din Iași.
2) Această piesă este tipărită în *Institutul Albinei* din Iași, în 1841.

vălește mare zel în a sa nobilă însărcinare, direcțiile ambelor teatruri cel național și francez, au dat Marți în 14 Martie o reprezentație extraordinară. Prin îngrijirea D. Neculai Negruzzi, ce au luat asupra sa osteneala și cheltuiala toată a reprezentației, sala a fost briland iluminată ca în o zi de sărbătoare publică, și în adevăr, ziua în care plinim vr'o faptă bună, este ca o zi Domnului-zeu consfințită. De aceia candelele luminau nu numai toaletele cele elegante ce și fizionomiile spectatorilor, în care se oglidea o multămire că nu s'au adunat aice pentru piesele cele vechi ce se reprezentau, ce pentru un scôp mai nobil. Dar pe lângă aceste și reprezentația n'au lipsit efectul ei „Le Démon de la nuit", au plăcut prin fineța reprezentației, iar „Nunta țărănească" s'au urat de publicul încântat a revedea pe bunii săteni în unul din minutele cele mai rare a bucuriei lor. In epizodul Dascalului Gaitanidis giucat de inimitabilul D. Millo, s'au prochemat aplaozuri înoite asupra lui și asupra autorului piesei V, Alexandri, cari au copiet cu un talent umoristic, ștenele unei educații pedantice și ridicule. Publicul au fost mulțămit, credem ca și sătenii vor fi mulțămiți cu rezultatul „cutiei teatrale".

La 27 Martie 1850, găsim că se reprezintă piesa „Iașii în Carnaval", comedie în 3 acte de V. Alexandri. („Gazeta de Moldavia", 1850, No. 13).

La 2 Aprilie 1850 se joacă pentru beneficiul lui A. Flechtenmacher, capelmaistrul orchestrei teatrului național, opereta „Scara mâței", muzica *original compusa* de beneficient. Matei Millo a jucat rolul lui Marin grădinarul.

La 9 Aprilie același an, se joacă pentru beneficiul artistului Matei Millo „Cucoana Chirița sau Două fete și-o Neneacă, vodevil în 3 acte de V. Alexandri. Matei Millo a jucat rolul Cucoanei Chirița.

CAP. VI

STAGIUNEA 1850–1851.

Continuarea Direcței lui Millo pentru teatrul românesc și a lui V Delmary pentru acel francez.—Programul repertoriului românesc.—Darea de seama despre deschiderea acestei stagiuni.—Darea de sama cum au urmat reprezentațiile in aceasta stagiune—Regulamentul indatoririlor Politici in vremea reprezentațiilor.—Reprezentații in onoarea Țarului Rusiei și a Domnitorului Moldovei. Supunerea trupelor straine la ordinele Antreprizei Teatrului.—Intervenirea Eforiei orășenești la Minister spre a se impune la dari tot felul de spectacole ce urmau în Capitala Moldovei.—Rezoluția Ministerului.-Aducerea unei trupe de opera italiană, care ține o stagiune întreagă în Iași.

Și în această stagiune găsim că direcția teatrului românesc o are tot Matei Millo, iar acelui franțuzesc Victor B. Delmary, care apoi devine si impresarul unei uoue trupe de *opera italiană*, ce a fost adusă de el în Iași, cam pe la sfârșitul stagiunei.

Publicul ieșan, cultivat în simțurile sale pentru frumos și artă, se face din ce în ce tot mai iubitor de reprezentații teatrale alese, atât în limba patriei cât și în limbele străine, ce erau cunoscute de cei mai mulți din societatea aleasă și intelectuală a timpului. El cerea tot mai mult ca chipul de înfățoșare a artelor să se îmbunătățească, atât în privința scrierilor ce se prezentau, a talentului actorilor însărcinați cu interpretarea rolurilor, cât și în sfârsit și a executanților orchestrei, a decorurilor, costumele, rechizitelor, etc.

Astfel fiind, atât Ocârmuirea prin ajutorul și înboldirea ce da Direcției, cât și însuși Matei Millo, din îndemnul său propriu și din acel al publicului, trebuia să îmulțească și să aleagă tot mai bine repertoriul și interpreții scenei, să complecteze orchestra, să îmbogățească decorurile și toate cele trebuitoare scenei, căci, dacă ieșenii, la începutul acestei in-

stituții se mulțumeau cu orice se întâmpla, numai ca să poată izbuti la întemeierea unei scene naționale, acum trecând ani după ani, el cerea să se pășească cât mai mult pe calea progresului și a perfecționării.

Așa deci, vedem că înainte de deschiderea nouei stagiuni teatrale naționale de iarnă a anilor 1850—1851, Direcția Teatrului moldovenesc publică o *Înștiințare-program*, pe care credem nimerit a o reproduce aici, în stagiune, spre a revedea spiritul ce domnea atunci între cei însărcinați cu conducerea cât și cu încurajarea propășirei artei dramatice, în vechea capitală a Moldovei.

Iată acel program [1]).

Timpul Dramatic 1850 1851.

Teatrul Național, după însuși mărturisirea persoanelor celor mai vrednice de al judeca, au făcut de câțiva ani propășiri netăgăduite, atât în privirea repertorului său dramatic cât și în aceea a jocului scenei. Direcția se cunoaște datoare a mulțemi, pentru aceste bune isprăvi, binevoitorului public, care încurajând a ei silințe, au sprijinit cu a lui înfățoșare o instituție națională atât de folositoare.

La începutul unui nou timp dramatic, direcția are de mulțămire a înștiința pe onorabilul public că ea au izbutit a înlătura toate greutățile ce ar putea împedeca calea propășitoare a teatrului național. In privirea acestui țăl, ea au înmulțit numărul artiștilor și cu agiutorul persoanelor care bine voiesc a lucra pentru sțena românească, ea au informat un bogat repertoriu pentru iarna viitoare de băcăți de teatru atât originale cât și de prelucrări și traduceri de cele mai bune bucăți străine.

Plină de încredere în dreapta prețuire și în sentimentele patriotice ale publicului, Direcția nădăjduind că silințele ei vor fi încurajate, publică următorul repertoriu compus de *doua zeci și patru noutăți*, sau un total de *50 acte nouă*, care se vor reprezenta numai în abonamente, pe lângă acele se vor giuca și un număr de bucăți dintre cele mai însemnate a repertoriului cunoscut.

Abonamentul se va compune din *patru zeci de reprezentații*, cu zece mai mult de cât în earna trecută, și închirierea lojiilor nu se va face decât pentru întregul abonament de 40 reprezentații, iar nu pentru giumătate.

---

1) Acest program se află în „Biblioteca Academiei Române". Pachet. „Foi răzlețe".

Repertorul național

Intr'un act

Sosirea fară veste, vodevil
Femeia care s'aruncă pe fereastra, vodevil
Marchiza de Caraba, vodev.
Zaraful șahar-mahar, vod.
Marco-Paparela, vodevil
Mezina, vodevil
Vagabondul, vodevil
O nunta jidoveasca, vodevil

In doua acte

Boboc tată și fiu, vodevil
Impresiile de calatorie, vod
Contesa de polobor, vodevil
Cine vrea poate, vodevil
Un satul de lume, vodevil
Umbra m garului, vodevil
Tuzu calicul, vodevil
Fata zgârcitului, vodevil

In trei acte

Coșcodan, dragu babacai, vod.
Sgârcitul risipitor, dramă vd.
Doua mame, dramă.
Imparatul Solomon, dramă
Femeia cu doi barbați, dramă
Șeiloc, dramă
Un drac și jumatate, vodev
Americanii, dramă

Prețurile abonamentului național
pentru 40 reprezentații

Loja de rangul I-iu 40 galbeni, Benoară 40 galbeni, Loja de rangul al II-lea 15 galbeni, Stal de orchestră 8 galbeni Fotelul 5 galbeni.

Prețurile cu sara

Loja de rangul I-iu, 2 galbeni, Benuara 2 galb., Rangul al II-lea 1 galben, Stal 12 lei, Fotelul 10 lei.

Deschiderea teatrului se va face fără zminteală Duminică în 15 Octombrie viitor.

La 15 Octombrie 1850, se face în adevăr deschiderea stagiunei cu piesa „Solomon, Impăratul Iudeilor".

* * *

Asupra deschiderei acestei stagiuni, găsim o mică dare de samă, făcută în foaia locală „Zimbrul", No. 32 cu data de 19 Octombrie 1850, în care se caută a se încuraja sforțările Direcțiunai acestui teatru.

Iață această dare de seamă, semnată T. C. (probabil *Teodor Codrescu*):

„Direcția teatrului național ținându-se de făgăduința dată au început anotimpul teatral, Duminică 15 Oct. prin dra-

ma; „Solomon Impăratul Iudeilor, tradusă de A. Vasiliu. Sugetul acestei piese este în genere cunoscut, fiind tras din Biblie de aceea ne si mărginim a mai zice ceva. Iar despre piesă arătăm în treacăt cât a fostu bine primită, la care nu puținu au contribuit și nimerita acție și simțire a Susanei. Deși ar trebui să fim indulgenți, însă temându-ne de păcat, arătăm că corul ce gioacă într'o mare parte a piesei, prin nemișcarea statuală și disonanță, au ridicat foarte mult iluzia spectacolului.

„Luând de motivu chiar mărturisirea Direcției și a persoanelor ce cunosc arta dramatică, că: *Teatrul Național a făcut de vreo câțiva ani propașiri netăgăduite atât în privirea repertoriului său dramatic, cât și în aceea a giocului scenei,* vom urmări și noi din când în când înaintirile scenei Române, citând din piesele originale pasagiurile ce vor fi tras atenția publicului, și aceasta cu învoirea autorului; vom face analizul pieselor spre a se înțelege de cititori; nepărtinirea va domni în critica giocului piesei, însă și necuviința artistică nu va fi trecută cu vederea. Costumurile, decorurile și punerea în scenă asemine vor fi luate în de aproape observație, căci acum Teatrul nu este mai mult în Iași, de aceia și publicul este în dreptate de a pretinde mai mult, fiindcă el se susține numai cu încurajarea doritorilor de înaintirea teatrului Românesc. Multumită d-lui Millo că prin nimerita alegere a pieselor, a giocului său și a ostenelei ce și-au dat de a forma trupa română, teatrul național poate rivaliza cu cel străin în mai multe priviri, încât mulți lasă alte petreceri ruinătoare spre a asista la reprezentațiile românești, trași fiind de mulțumirea ce află într'însul.

T. C.

In 31 Octombrie 1850 se joacă „Cucoana Kirița“ piesă originală de Vasile Alexandri, muzica de A. Flechtenmacher.

In 19 Noembrie 1850 se joacă „Tuzu Calicul“, vodevil în două acte.

Joi în 30 Decembrie 1850 se joacă „Un Teșmeki“, comedie în un act de ***, „Șoldan Viteazu“, cânticel de V. Alexandri, „Profesorul și Chineza“ vodevil în 1 act de C. Negruzzi și „Ursul negru și Ursul alb“ vodevil în 1 act, prelucrat de Matei Millo.

In 7 Decemvrie 1850 s'a jucat „Samson și Spiridon“, vodevil în 2 acte și „Nunta Țărănească“, vodevil în 1 act de Vasile Alexandri.

Duminică în 10 Dec. 1850 s'a dat în beneficiul D la Teodorini „Don Cezar de Bazan", vodevil în 5 acte, tradus de I. Poni, muzica de A. Flechtenmacher.

In 17 Decemvrie 1850 s'a jucat „Baba Hârca" operetă în 2 acte de M. Millo, muzica de A. Flechtenmacher.

Tot în timpul acestei stagiuni, Ministerul de Interne al Moldovei, găsește cu cale a da o nouă *Ordonanța polițienească*, relativă la ținerea bunei ordine și a siguranței publice atât la intrările și eșirile din Teatru și *Baluri mascuite*, cât și în timpul reprezentațiilor teatrale prin stabilirea unor anumite măsuri pe cari le găsim într'un dosar al acelui Ministeriu [1]). Iată-le :

Indatoririle poliției în vremea reprezentațiilor teatrale.

I. In toate serile de reprezentații un amploiat de căpitenie a poliției va fi față în sala teatrului.

II. El va fi întovărășit cel puțin de 12 până la 15 sergenți, sau jandarmi, cari vor fi așezați după cum urmează, adică de la 4 până la 6, pe galerie, potrivit numărului spectatorilor fiind împărțiți pe osebite locuri—6, adică, doi pe fiecare coridor a lojilor, împărțiți câte unul pe catul scărilor—2 la antretul cel mare, unul în coridorul ce are comunicație cu scena.

III. Indatoririle acestor slujbaș polițienești va fi a privighea. A) Ca se oprească ori ce manifestație tulburătoare, și în potriva orânduelilor. B) Să nu îngădue pe oricine a aprinde ciubuc ori țigară, afară din cuprinsul bufetului sau a antretului, nici a eși din pomenitele locuri, cu ciubuc ori țigară aprinsă. C) Se înfrâneze ori ce zgomot tulburător și împedicător pitrecerei. D) Se oprească pe la coridoruri și galerie verbele în gura mare. E) Se ție necontenit închise toate ușile de comunicații. F) Se oprească de la Galerie și coridoruri intrarea pe la locuri cari nu sunt deschise comunicației. G) In sfârșit a se ținea în totul o rânduială și buna cuviință

IV. Slujbașii poliției nu vor părăsi locurile lor, înaintea eșirei spectatorilor.

Dosarul Ministerului de Interne No. 99 din anul 1851, aflat la Arhiva statului din Iași și inventariat în opis No. 23.787. Transp. No. 1772

V. Slujbașii așezați la antretul teatrului vor regula așezarea trăsurilor și vor înfrâna orice gâlceavă între vezetei sau slugi.

VI. Pompierii sunt îndatoriți a veni la teatru cu un ceas înaintea deschiderei reprezentației, spre a fi față la potolitul focurilor și a nu se retrage decât cu un ceas în urma încheerei spectacolului, după ce directorul va săvârși inspecția sa.

VII. Cu zece minute înaintea săvârșirei reprezentației, amploiatul polițienesc, înțelegându-se cu direcția teatrului, va deschide toate ușile menite pentru eșire, și va privi și ea ca să fie bine aprinse fânarele de pe lângă ele, după care va priveghea rânduiala eșirei și înlesnirea circulației.

VIII. Tot aceste dispoziții se vor pune și pentru balurile măscuite, cu osebire că la asemenea întâmplare mai mulți din amploiații poliției trebue să țirculeze în sală.

IX. Aceste instrucții se vor da înscris fiecăruia din amploiații poliției însărcinați a fi de față la reprezentațiile teatrale.

X. Orice fel de afiș de reprezentație ori de bal măscuit trebue a se depune la poliție înainte de amiază zi, în ziua spectacolului, spre a i se da vreme întru pregătirea dispozițiilor ei".

In afară de reprezentațiile obișnuite atât în abonament cât și pentru diferite beneficiuri, ale trupelor moldovenești și franceze, s'au mai dat în cursul acestei stagiuni, după cum găsim, două reprezentații cu solemnități deosebite, din care cea dintăi la 5 Decembrie 1850, cu prilejul zilei onomastice a M. Sale Impăratul Neculai, „Augustul protector al Moldovei", la care au luat parte ambele trupe teatrale, cât și capela militară moldovenească, care a cântat „Imnul național Rosian [1]); a doua s'a dat la 24 Ianuarie 1851, cu ocazia serbărei onomastice a A. I. S. Domnului Ocârmuitor (Grigore Ghica-Vodă). La ridicarea perdelei ambele trupe au cântat „Imnul Național al Moldovei ; trupa Moldovana a jucat opereta comică în un act „Scara Mâței" de Vasile Alexandri, cu muzica organizată compusă de Alex. Flechtenmacher ; luând parte actorii : Teodorini, Petru Neculau, Millo, Damicela Gabriela și Doamna Sterian. Matei Millo, a jucat tot atunci șansoneta militară comică „Șoldan Viteazu", de Vasile Alexandri. Trupa Franțuzască de asemenea a reprezentat atunci piesa

1) Vezi *Gazeta de Moldavia* No. 93 din 7 Decembre 1850

„La Bossue“, vodevil nou într'un act de Bayard și Dumanour în care au jucat actorii: Segny Chatillon, Baucheron, Laffite, Gatineau, Pèdre și D-ra Amy Roland [1]).

In cursul acestei stagiuni găsim că trupa moldovenească a jucat diferite reprezentații, atât din repertorul acum cunoscut în stagiunile precedente, cât și alte piese nouă. Așa găsim că Marți la 9 Ianuarie 1851, se reprezintă piesa „Țuzul Calicul“, vodevil în două acte de Matei Millo.

Marți la 27 Ianuarie se joacă „Iașii în Carnaval“ vodevil în două acte de Vasile Alexandri.

Duminică în 4 Martie se dă pentru beneficiul d-nei Teodorini, piesa „Baba Hârca“ de Matei Millo, „Capod'operă necunoscută“ vodevil tradus din limba franceză și „Strigoiul“, vodevil deasemenea tradus.

La 15 Martie se reprezintă pentru beneficiul lui D. Teodoru piesa „Inturnarea Plăeșului din Anglia“ episod istoric cu cântece de Gheorghe Asachi.

La 18 Martie 1851, se dă în beneficiul artistului Neculai Teodoru vodevilul „Două despărțenii“ și piesa „Bărbatul anonim“ traduse din franțuzește de A. Manolli [2]). In această piesă actori au fost: Teodorini, Bosie, N. Teodoru, P. Neculau, C. Bălănescu, d-nele Merișasca și Sterian.

La 24 Martie se joacă piesa „Sfărmarea Meduzei“ (Le Naufrage de Méduse), dramă cu spectacol în 5 acte, tradusă din franțuzește.

In seara de 29 ale aceleiași luni, trupa moldovenească joacă pentru beneficiul *Damicelei Nini Valery*, piesele „Cucoana Kirița“ și „Inturnarea Plăeșului din Anglia“ sau „Cununa Moldovenilor“ și „Un trântor cât zece“, vodevil într'un act localizat de Matei Millo.

Intâmplându-se să ardă mai multe case ale unor oameni nevoiași din mahalaua Păcurari din Iași, în cursul lunei Aprilie 1851, mai mulți membri din societatea aleasă din Iași, se hotărîră să organizeze în seara de 2 Mai 1851, o reprezentație teatrală, precum și o colectă, din a căror profit să se vie în ajutorul victimelor ce au suferit pe urma focului.

1) Afișul acestei reprezentații extraordinare se găsește la biblioteca Academiei Române. „Pachet“. Foi răzlețe.

2) Această piesă s'a tipărit în Iași la anul 1851 în tipografia *Româno-Franceză*.

In ziarul „Zimbrul" No. 82 din 7 Mai 1851, găsim o descriere asupra acestei reprezentații, pe care o reproducem:

„Nenorocirea tâmplată prin focurile din Iași, ca totdeauna au deșteptat și de astădată nobilul simț între locuitorii capitalei. Fiecare din ei s'au silit a contribui în ajutorul arșilor o parte din societatea aleasă cu totul departe de a se folosi de asemine tristă împrejurare, au chemat în favorul lor scena Națională; unii dintre artiștii străini sub inspirația geniului lor s'au grăbit a conlucra la astă ominească și lăudabila faptă; mulțimea încă s'au întrecut întru de a arunca obolul mângăerei. Sala teatrului era plină și neîncăpătoare. Principele domnitoriu, nobilimea și cetățenimea au fost față și au prețuit simțul cel nobil al giucătorilor. Nimene n'au avut pretenții de artă, dară toți au aplaudat fapta. Afară de rețeta teatrală, Principesa M. Șuțo au mai făcut o colecție de 12.000 lei, încredințând-o unui comitet rânduit de guvern spre a se împărți arșilor și a se pensiona familia unui pompier ce a murit și altor doi greu bolnavi ce se află în ospital, cum și de a remunera comanda pompierilor. Ferice vouă inimilor filantroape, care întindeți mână fraților voștri. Ferice ție noblesă care știi a arăta adevărate exemple de nobilitate a sufletului și a inimei!"

Afișul următor cuprinde piesele și personalul ce au jucat:

Poetul Romantic.

jucat de d-na Smaranda Mavrocordat, dd. Alexandri, Millo, Negruzzi

Șoldan Viteazu.

de A. Sturza

Solo de Violina.

de d. Frankestein, acompaniat de pianistul Polack.

Arta lui Dulcamara Udite

de B. M. Arghiropol, cu corul operei italiene.

Nunta Țărănească

cu d-nele C. Mavrocordato, E. Cazimir, dd. A. Mavrocordato, V. Alexandri, C. Negruzzi, Ruso, I. Cantacuzin și Millo.

* * *

Asupra chipului cum au urmat reprezentațiile Teatrului Național în cursul acestei stagiuni găsim în ziarul „Zimbrul" din Iași No. 84 din 14 Mai 1851, următoarele aprecieri:

„Abonamentul de patruzeci reprezentații a teatrului na-

-țional pe semestrul de iarnă 1850—51 s'au încheiat, precât am însemnat cu mulțumirea tuturora, cu indiferența unora și cu nedeplina mulțămire a câtorva. Celelalte reprezentații ce au mai urmat încă, au fost parte ca adaos îndeplinitor la abonament, parte beneficiuri".

„Dacă ar fi întrebarea absolută despre treapta actuală a teatrului național, apoi și eu aș fi din numărul celor nedeplin mulțumiți, iar dacă nu vom uita că teatrul național se află în Iași într'o mie și una de împrejurări, care de care mai nefavorabile decât favorabile, apoi sunt prea mulțumit și adaog a zice că s'au făcut în totul prea destul.

„Pe acest temei ne va fi iertat a da o scurtă descriere sau relație despre starea actuală a teatrului național.

Se știe că teatrul în sine este o școală pentru oamenii vârstnici și liberi, un loc de plăcută petrecere și un model pentru toată soțietatea, adică pentru mare și mic, bătrân și tânăr. Scolerii sunt siliți a urma la învățătură, a se purta bine, a se deprinde a fi moraliști etc. și la întâmplare de abateri a fi și înfrânați. Soțietatea cea liberă ne mai atârnând de școli sau de o altă putere poruncitoare decât de a legilor, poate în cuprinsul acestora, să se dee cu totul în voia caprițiilor și a patimilor sale, nime n'o înfrânează, ba nime nici nu vrea să o sfătuiască, ce numai pe din față îi măgulește patimile iară pe dindos își bate joc de dânsa și mai ales de cei ce cad sacrificiu abaterilor celor nesocotite. Singură religia este ceia ce-i sfătuește și teatrul ce le înfățișează prin vii tablouri tristele urmări ale acelor abateri".

„Religia însă adesea nu-i ascultată pentru că-i părăsită și profanată și pentru că nu s'au înrădăcinat cum trebue în inimile multora. Teatrul are un indoit scop; pedeoparte a fi o școală, un model, o carte vie, o oglindă pentru soțietate, înfățișând și arătând urmările viciilor și ale virtnței, iar pedealta a le înfățoșa cu plăcere privitorilor, ca văzând sau pătrunzându-se ei singuri de adevăr și simțindu-se cei vinovați atinși ca și calul cu sagna, să se îndrepte.

„O îndatorire destul de grea, a mustra fără a trage. Un individ plin de vicii văzându-se reprezentat, în prostia sa, strigă: pentru aceasta plătim noi la teatru, ca să-și bată joc de mine și să mă defaime?"

„Se înțelege deci că spre a ajunge la acest îndoit scop, teatrul, în copilăria sa trebue să nu prea atârne de ea capritul publicului și dela punga lui, precum atârnă al nostru, căci prin aceasta vrând-nevrând este silit să se abată din drumul său și să facă mii de cotigituri periculoase spre a ajunge la vrâstnicie și la scopul propus.

„Cu toate acestea teatrul național pentru eșeni sau făcut

o trebuință acum neapărată, dar ființarea lui încă tot nu s'au statornicit cum se cade".

„El au făcut un zbor însemnat, mai ales prin reprèzentațiile de la sfârșit, dar viitorimea lui totuși nu s'au asigurat cu deplinătate. Este mare deosebire între reprezentațiile dela începutul semestrului teatral și între cele dela închierea lui; în aceleą cea mai mare parte de actori au jucat adese ca niște juni începători, iară în acestea ca niște barbați, ca uiște artiști. Cine le-au luat seama în „Baba Hârca", în „CC. Chirița", în „Nunta Țărănească", etc. și în anul acesta au aflat o mare deosebire. Până acum mai că trebue role înadins compuse pentru trupa actuală, acum însă au ajuns a se pute juca mai orice rol. D-ra Gabriela pe care am văzut-o re^e și monotonă în „Cutremurul de Martinica" o videm plină de foc mai ales în sujeturile naturale de fetiță, în „Baba Hârca". D-na Teodorini și D-na Valeri, deși s'au împărtășit puțin de scenă, totuși nu le uităm. D-na Sterian în rolurile de subretă excelează: înfurioșerea în certe, indiferența în prefaceri și disprețul în viața socială le imitează cu deplinătate, ar trebui numai s'adaog momentana sensibilitate la expresiile rolei. D. Necnlai Teodoru excelează în rola de vătav și de răzeș bogat. D. Luchian și d. Teodorini au ajuns a fi neimitabili. Unul în rola de slugă (Pasărea măeastră), de țărani, de lăeși (în „Baba Hârca"), de polinaționalist: grec, neamț, italian, lipovan (în „Doi morți vii). Cât pentru d. Millo, el este o amfibie, un cameleon, o ființă ce și poate schimba momentan ființa, ce-și preface trupul, vorbă, glas și manieră. Cine l-a văzut ca hornar, ca „CC. Chirița", ca „Baba Hârca", ca neguțător înobilat, ca „Tuzu Calicul", ca bătrân în „Inturnarea Plăeșului", ca cioban, îmi va da dreptate.

„Cine a văzut pe „Mătușa Anghelușa", pe „Șoldan viteazul" și pe „Herșcu Buccegiul", va mărturisi că spre a juca asemine role se care talent și artă, pe cari le aflăm în persoana d-lui Millo carele este sufletul teatrului național. Noi ne simțim datori a mulțămi d-lui Millo nu numai pentru plăcerile ce am gustat la reprezentațiile teatrului național, ce mai vârtos pentru neobosita d-sale sârguință întru a compune a traduce și a alege piese potrivite cu scena, întru punerea lor în lucrare și întru formarea trupei teatrului național. Nu mai puțin ne simțim datori a mulțămi și celorlalți d-ni autori și actori ce au contribuit și contribuesc la consolidarea scenei naționale".

„Cum că greutăți au fost și sunt încă de întâmpinat și de învins, nu este îndoială. Aceste greutăți sunt firești, acelea ce întâmpină la început orice așezământ, iară în privirea teatrului, cele mai de căpetenie sunt următoarele: 1) Greu-

tatea de a varia reprezentațiile prin darea de piese tot nouă fiindcă tot acelaşi public frecventează teatrul; 2) Cheltuelile cele mai mari decât veniturile, şi 3) Nedeajunsul pieselor de reprezentații".

„In alte țări o piesă se poate reprezenta mai de multe ori fără întrerupere, avem esemple mai multe că o piesă sau dat de rând de 50 de ori şi mai mult şi teatrul au fost tot plin. Inchipuiască-şi fiecine ce uşurință pentru direcție când cu opt, nouă piese poate ține teatrul un an întreg! Cât de bine se poate învăța acelea, cu câtă înlesnire se pot pune pe scenă şi cât de puțină cheltuială se face cu decorurile şi costumurile. La noi o piesă nu se poate da într'un an mai mult decât patru-cinci ori şi dacă „Baba-Hârca" au avut norocirea a fi reprezentată de 16 ori, aceasta este o raritate, o minune ce dovedeşte faima acestei piese, care a ajuns a se numi moşia autorului. O piesă mijlocie pentru a se pune pe scenă cere cel puțin opt zile de învățătură şi cheltueli însemnate, cu atât mai vârtos o piesă mare şi grea. De aice se poate înțelege greutatea de a varia reprezetațiile cn piese tot nouă. Această greutate se mai adaogă şi prin lipsa pieselor trebuitoare. Piesele străine, deşi răspund la caracterul publicului, nu sé unesc însă în privirea multor împrejurări locale şi prin aceasta pierd mult din valoarea lor.

„Cutremurul din Martinica", „Pasărea Măiastră", „Cetățeanul nobilat", oricât de bine ar fi jucate, nu produc niciodată efectul acela ca şi când se reprezintează în limba originală şi în locurile menite. Piesele naționale bune sunt însă foarte puține; multe din cele ce avem sunt piese locale sau mai bine individuale înadins compuse pentru actorii actuali şi după putința de a le reprezenta Sperăm însă că talentele nu vor lipsi şi repertorul teatrului va creşte necontenit. Cele reprezentate mai de multe ori şi bune şi rele sunt destul de cunoscute publicului ca să ceară trebuința a le mai recomanda. Cea mai din urmă, „Doi morți vii", este o nouă prelucrare a d-lui Vasile Alexandri, reprezentată in benefițiul d-lui Millo şi care au căpătat aplausul general prin desăvârşitul succes atât pentru cuprinsul ei potrivit cu împrejurările, cât şi pentru neimitata executare pe scenă din partea personalului întreg".

„Din cele arătate până aice încheem că teatrul național merge sporind, atât prin desăvârşirea personalului cât şi prin adăogirea repertorului cu piese mai bune, dar ființarea şi consolidarea lui atarnă acum mai ales dela starea finanțelor lui. Căci neobosită sârguință şi stăruință din partea direcției, însoțită de întregul personal, nu lipseşte, dar to-

tuși și ea ar trebui să nu uite de a publica în viitor program și repertoriu mai modest care să se poată îndeplini cu exactitetă".

„Este de dorit ca măcar naivitatea publicului să caute mai mult în piesele teatrale un gust mai nobil și un simțimânt mai fin, iar nu numai o plăcere trecătoare ce le-ar putea aduce oarecare scene de atingeri, adese personale, șfichiuri sau critice clevetitoare ce-s o îndeletnicire a nerozilor fără lucru și fără creștere".

Trupa teatrală franțuzească juca de asemenea un număr însemnat de piese, atât dintre cele ce s'au mai reprezentat în anii precedenți, cât și altele nouă pentru Iași. Din afișele și anunțurile din foaia timpului ce le găsim, notăm următoarele:

Vineri în 10 Noembrie 1850 s'a jucat în a douăsprezecea reprezentație ordinară piesa „Léon ou l'Amour maternel", dramă în 5 acte de Rougemont.

La 1 Ianuar 1851 se dă întâia reprezentație a piesei „La Bossue". Miercuri la 3 ale aceleiași luni se joacă renumita dramă de Scribe și Leguvé, „Adrienne Lecouvreur", în 5 acte.

Luni la 8 Ianuar se repetă „Adrienne Lecouvreur". La 14 Martie se joacă „Les Mousquetaires", dramă romantică, în 5 acte și 11 tablouri de Alexandru Dumas, care se reprezintă și la 17 Martie, precedată de piesa „L'Auberge de Bethune", tot de Alexandru Dumas.

Miercuri 24 Ianuar 1851 a avut loc un spectacol extraordinar cu ocazia serbării onomasticei a I. S. Domnului Ocârmuitor. La ridicarea perdelei trupa românească și franceză a cântat Imnul Național, apoi s'a jucat de trupa franceză „La Bossue", vodevil în un act de Bayard și Dumanoir, „Șoldan Viteazul" cânticel de V. Alexandri și „Scara Mâței" operetă comică în un act de V. Alexandri muzica original compusă de Flechtenmacher. Inceputul la 7 ceasuri precis.

Asupra reprezentațiilor teatrului francez din Iași, găsim un articol de mare însemnătate publicat în „Gazeta de Moldavia" No. 11 din 5 Februar 1851, pe care credem nimerit a-l reproduce în întregime. Iată-l:

„In numărul particularităților care deosebesc poliția noastră se cuvine, nesmintit însemna și ființa unui Teatru Fran-

cez. Asta vorbeşte de agiuns în favorul gustului bun a societăţii Iaşane, care în asemine privire urmează dupre pilda celor întăi capitalii a Europii, precum London, Berlin şi S. Petersburg, unde Teatrul Francez este statornic ca în Iaşi. Aproape douăzeci ani acest teatru se făcu aice centrul întrunirei doritorilor artei dramatice şi este ca o şcoală pentru formarea scenei noastre cele naţionale. Prinţul N. Suţo, căruia guvernul trecut i-a fost încredinţat înalta directie acestui teatru, n'au cruţat nici îngrijiri, nici jertfe, spre a asigura succesul acestui aşezământ, precum o mărturisesc zidirea cea nouă ce este una din podoabele politii noastre şi feliurite trupe care au urmat una după alta. Trupa de faţă, sub direcţia d-lui Victor Delmari, întruneşte un bun număr de persoane însemnate, care cu toată sârguinţa unei partizi precum asta deseori se tâmplă în asemenea caz, nu contenesc a căpăta aprobaţia publicului nepărtinitoriu".

„In numărul de 29 piese nouă, ce s'au reprezentat în cursul acestui abouament, ni se pare vrednică de amintire drama „Jeni cusutoriţa" dată în beneficiul Mademoaselei Ami Rolan, care au insuflat acestei piese farmecul graţiei sale şi a sentimentului. Astă artistă vrednică prin naturalul şi noblesa giocului ei, au ştiut să zugrăvească cu adevărul cel mai fraged toate mişcările a duioşiei fireşti, mustrările cugetului pentru o smintă făcută cu scop de a mântui pe părinţii ei de ruşine şi de mizerie, precum şi torturile (muncile) unui amor împătimit pentru un om carele nu înţelesese încă a ei jertfe nobile. In mai multe scene ea au ştiut să înduioşască până la lacrimi şi a merita admirarea şi aplaudările publicului. DD. Segui şi Şatilon, asemene dama Pedre, ca totdeauna au contribuit mult la succesul acestei reprezentaţii şi artiştii francezi, aici ca în patria lor au cules tributul unanim de încuviinţare care onorează deopotrivă pre acei ce o merită, precum şi pre acii ce o dau".

* * *

Cu data de 7 Aprilie 1851 găsim că Beizade Nicolai Sutzu, „Insărcinatul cu înalta Direcţie a teatrului , cere Departamentului dinlăuntru prin o adresă, că nici o trupă de artişti să nu poată da vreun fel de reprezentaţie în capitala Moldovei, fără învoirea Antreprenorului, stăruind totodată a se interveni la poliţie ca să facă cunoscut ca Tipografiile din oraş să nu tipărească nici un fel de afiş până când nu ar vedea învoirea sau din partea antreprenorului, sau din partea poliţiei.

Departamentul dinlăuntru admite această cerere.

Tot în aceeaşi lună găsim asemenea că „Sfatul orăşe-

nesc" a Capitalei face un raport cu No. 644 către onorabilul Departamentul al trebilor dinlăuntru, prin care expune următoarele:

„Luându-se aminte că în Capitalie se poartă cu necontenire felurite priveliști precum minavete, momițe, câini învățați și alte de asemenea comedii din care unele îndestulează curiozitatea publică, iar altele nu mai dejmuesc pe locuitori folosindu-se de simplitatea clasei de jos; aseminea se urmează și cu scrânciobele de prin mahalale — care deși au un fel de tabet—însă nu în folosul casei Eforicești. Sfatul orășănesc socoate de cuviință că ar fi cu cale niște aseminea priveliști să fie supuse unor condiții îndatoritoare către Casa Eforicească potrivit cu însemnătatea unei aseminea priveliști.

Despre care cer și dezlegarea onorabilului departament.

Prezident Isc. *N. Istrati*
„ *Hristache Ion*
„ *Contovici*
Scriitor „ *Ivanovici*
Șef secției „ *Verescu.*

Asupra acestui raport ministru Cantacuzin puse rezoluția următoare:

Secsiunea 3, April 7

„Să se răspundă că așa precum învoirea acelor ce se poartă în capitalie cu feliurite priveliști este dată în folosul direcției teatrului, atât pe temeiul domneștii încuviințări din 15 Octombrie 1840, cât și contractului încheiat cu cârmuirea, urmând si osebită împărtășire a poliției supt No. 1628 din 1840, nu se poate încuviința mijlocirea de față, iar pentru scrânciobile de prin mahalale, dacă s'au obișnuit și mai înainte a se lua vreo plată în folosul acelui sfat, să urmeze și de acum înainte, de care să raporteze".

„Isc. *Cantacuzin* [1])"

* * *

Simțindu-se trebuința de publicul amator de muzică a se aduce în Iași și o trupă de „operă italiană", care să reprezinte opurile muzicale ce pe acea vreme erau mult gustate de publicul inteligent din cele mai principale orașe ale Europei, Ocârmuirea a crezut nimerit a însărcina cu aducerea unei asemenea trupe de operă, tot pe Victor Delmary.

1) Vezi Dos. Ministerului de Interne al Moldovei cu No. 99 din 1851 la Arhiva Statului din Iași, opis No. 23.787, transport No. 1772

Asupra chipului cum a urmat aducerea acelei trupe italiene în Iași, găsim în „Gazeta de Moldavia“ No. 20 din 8 Martie 1851, următorul aviz:

„D. Victor Delmary, director a Teatrului Francez are onor a încunoștiința pe înalta noblesă și publicul respectabil, că din motive, neatârnate de a sa voință, deschiderea Teatrului Italian s'au urnit la douăzeci și opt a lunei curgătoare. După asemine întârziere, trupa anonsată sub garansa D. Clari, să va remplasa de acea a lui Sinior Pietro Tottoli, întâiul Baso a Teatrului Regesc de Turino. Cu acest ocasion D. Victor Delmary, reînoiază încredințarea lui cea mai formală că: el nu se va răținea de nici o jertfă, spre a plini giuruirile sale înaintea naltei noblese și a respectabilului public, și a păzi nejignit contractul seu cu guvernul“.

Această trupă fu însă adusă de Delmary abia prin întâele zile ale lunei Mai 1851, când ea începu reprezentațiile în Iasi, cari urmară până prin luna Iulie din acel an.

Relativ la această trupă găsim tot în „Gazeta de Moldavia“ No. 40 din 21 Mai 1851 următoarea dare de samă:

„Trupa italiană, sub direcția lui sinior Fottoli, au dat eri o nouă representație. Se cuvine să felicităm pe publicul Ieșan despre gustul pentru operile clasice, gust ce îl vedeream prin asistarea la aceste reprezentații și prin tactul cu carele îmbroțoșază toate frumusețele de căpitenie a bucăților. Reprezentația Normei, ce s'au dat eri, au avut încă mai mulți spectatori, atrași atât de faima nemuritorului Belini, cum și de o veche amintire al acestei capo-d'operă, unde sugetul interesant, este ecspus cu așa mare adevăr de sentiment și de patimă, că textul livreului (broșura), nu e pentru alta de cât spre a mărturisi identitatea muzicei cu cuvintele poezii, lucru ce este unul din meritele compositorului. Norma, Signiora Giordani, și Adalgisa, Signiora Caradori, au cules aplaudările sălii, nu numai prin puritatea și unitatea cântărilor, ce încă și prin giocul care le vederează de bune actrițe dramatice. Orovezo, Sinior Tottoli, numai puțin au plinit rolul său, este de tânguit că nesănătatea lui sinior Rici, ce reprezenta pe „Polioni“ l'au fost împedecat astă dată a dizvăli talentul ce s'au aplaudat în „Ernani“. Corurile de și ghibace, nu erau în număr de ajuns, spre a produce efectul cerut de sugetul“.

„Ca ist ocasion și noi repetăm acea ce s'au fost însemnat de o critică nemerită, înșirată în foiletonul „Zimbrului“, că necomplectarea orchestrei mult vatămă efectului pre lângă

care suntem nevoiți a-i mai adăugi: că lipsa decorațiilor cerute, împuținează iluzia care, despre altă parte, giocul actorilor și a lor costum țântesc a produce asupra spectatorilor".

Dintre reprezentațiile ce a dat această trupă de operă italiană, arătăm aici câteva, și anume: La 6 Mai 1851, „I Duo Fescari" operă lirică de Verdi [1]): la 13 Mai „L'Elisir d'Amore, opera comică în 2 acte de Donizetti, la 14 Iunie „Norma", de Bellini, la 17 Iunie „Barbiere di Seviglia, și altele. („Gazeta de Moldavia", an. 1851).

In „Gazeta de Moldavia", cu data de Luni, 9 Iulie 1851 găsim iarăși un articol, în care se rezumă activitatea Operei italiene, pe scena teatrului ieșan, care închee stagiunea sa cu piesa „Beatrice di Tenda". Iată ce se spune în acel articol:

„Șirul reprezentațiilor Italiene, sub geranța lui Sinior Pietro Tottoli, compus din capodoperile muzicii, s'au încheét Duminică, 1 Iulie prin Opera „Beatrice di Tenda".

„Se cuvine să mărturisim îngrijirea, ce D. Directorul Delmari au avut de a nutri gustul publicului nostru pentru Teatru prin diversitatea feliului reprezentațiilor, și după dramele și vodevilele francoze ce a dat în ist'an. Opere italiene, care prin puterea armonii însuflă ecspresiilor clasice a dramei o magie ripitoare. Cum că astă trupă au știut să răspundă la așteptarea publică și la acea a cunoscătorilor, vederează stăruirea cu care Teatrul se vizită în un anutimp ce nu-i era favorabil, parterul, au fost mai totdeauna îndeplinit și toate producerile alese s'au aplaudat cu un adevărat entusiasm. De asemene să cuvine să adăugăm că meritul acestei nemeriri este a lui Sinior Tottoli, carile au știut să compue a sa trupă din artiștii, precum sunt: Siniorile Giordano Caradori, și Siniorii Doneli, Rici, Parezii, când și chear D. Tottolli insuși au dat probe de talent ales atât în rolele Operei serie cum și în acele a operei bufe. Sântem încredințați că anutimpul viitoriu va desdăuna și pe direcția și pe trecuta geranță de jărtfele ce ambele, nesmintit au fost nevoite a face, spre a realiza aice astă nouă antrepriză. Prelângă aceste credem că ființa Operii Italiene în Iași, va fi de mare folos și pentru trupa românească, care va găsi în ea o școală practică de muzică, ce de mulți ani s'au cercat a se introduce".

---

[1]) **Libretul la opera *I Duo Fescari* tradus în românește cu o introducere, e fost tipărit în anul 1851 la tipografia Inst. Albinei, Iași.**

CAP. VII

STAGIUNEA 1851—1852.

Reprezentațiile date la Roman, Bacau, Focșani, București, Braila și Galați de trupa ieșana de sub direcția lui Matei Millo.—Inturnarea lui Millo în Iași din excursiunea făcuta.— Deschiderea stagiunei teatrului moldovenesc.—Lista de piesele de teatru cu cari s'a înavuțit repertoriul acestei stagiuni.— Reprezentația piesei «Shylock» de Shakespeare și a lui «Don Quichotte de la Manche».—Intaia reprezentație a dramei istorice «Mihul« de N. Istrati.—Cererea de a se stramuta reprezentațiile trupei moldovenești din teatrul dela Copou la Teatrul vechiu.— Intaia reprezentație a piesei «Cucoana Chirița» in provincie.—Intervenirea Mitropolitului Moldovei catre Departamentul din nauntru de a se opri orice spectacol precum și orice baluri publice și particulare in ajunul sarbatorilor precum și în timpul postului mare.—Excursiunile trupei ieșene in diferite provincii din Moldova.— Scăderea entuziasmului publicului iesan pentru teatrul francez din Iași.—Stagiunea operei italiene sub direcția lui V. Delmary.—Programul trupei și a operilor ce au a se reprezenta.—Darile de sama despre reprezentarea operilor Lombarzii, Il giuramento, Barbierul de Sevilla si Roberto il Diavolo.—Entuziasmul publicului pentru operele reprezentate.—Teatrul Italian din Braila.

După închiderea stagiunei precedente a trupei romănești, Matei Millo, însoțit de o numeroasă trupă de actori ieșeni, între cari erau actrițele Merișasca, Gabriela și Nini Valery, actorii Teodorini, Nicolau și N. Luchian, plecară spre București cu hotărârea luată ca să dee acolo o serie de reprezentațiuni [1]), jucând atât piesele compuse de dânsul cât și de V. Alecsandri cum și de alți autori romani. Inainte însă de a juca în București el dădu mai multe reprezentațiuni în Roman și Bacău [2]), apoi ajungând în Focșani, tocmai când urma a trece

1) Gazeta de Moldavia No. 30 din 16 Aprilie 1851. pag. 133. Foileton *Migrarea artiștilor*.
2) Gazeta de Moldavia No. 35 din 3 Mai 1851, pag. 143.

granița dintre Moldova și Muntenia, autoritățile din Focșani nu vroiră cu nici un preț a le viza pașapoartele, așa că Millo și cu trupa sa se văzură nevoiți a se opri acolo, deși pașpoartele lor erau eliberate în regulă de guvernul Moldovei.

Prin această împiedecare, dar și mai ales prin stăruința celor mai de seamă focșăneni, cari ardeau de dorința de a vedea și admira pe acest mare artist român, jucând repertorul național despre care se auzise mult bine în toată Moldova, Millo cu trupa sa fu nevoit să se oprească mai mult timp în Focșani.

In acest oraș el stătu 20 de zile, în care timp dădu 15 reprezentațiuni. Din piesele jucate, cele care au plăcut mai mult publicului, au fost: „Nunta Țărănească, „Șoldan Viteazul", „KK. Kirița", „Herșcu Boccengiu", „Muza dela Burdujeni", „Căsătoria fără voie" și „Baba Hârca" cu un succes nebun. Reprezentațiile se dădeau într'o mare magazie de sare, atunci deșartă, care fu transformată în sală de Teatru. Cu pânză Americană se măscui păreții și plafondul, un bordei de bârne, ciritei și copaci tufoși dela pădure, formau fundul și culisele.

Cetățenii focșăneni fiin foarte măguliți și mulțumiți până în adâncul sufletului de jocul neîntrecutului artist Matei Millo precum și de a trupei sale ce-l însoțea, îi înmânară prin boerul cunoscut în acel oraș Stamatin, un act de mulțămire, iscălit de cei mai de seamă cetăței ai Focșanilor.

Acea *Mulțemire*, precum și piedicele de a trece granița ce le-a avut Millo în Focșani, le găsim publicate în foaia ieșană „Zimbru", No. 2. din 5 Iunie 1851 [1]. în cuprinsul următor:

Oprirea Dumneavoastră Domnule Millo în politica noastră Focșanii, ne pricinuește o plăcere atât de vie încât ne simțim cu toții în aceeași pornire de a vă aduce mulțămirile noastre cunoscând în toată trupa și în D-v. mai cu deosebire Directorul ei, acele dispoziții frumoase care contribuesc într'un chip netăgăduit la progresul și repedea desvoltare intelectuală în patriea noastră Moldo-Româniea. Nu este nici un Român care să nu prețuească, și să nu se fălească în sine de perspectiva luminoasă ce vede în viitoriul pământului ce'l nutrește. Nu este nici un patriot sincer, care să nu strige din adâncul inimei lui: glorie, glorie adevărată bărbaților acelora care scot drept nimic ostenelile și jerfirile lor și prețuesc mai presus de toate, binele patriei și civilizația întrânsa.

1) Compară și V. A. Urechia, *Istoria școalelor* Vol. III pag. 62. Vezi și Zimbru No. 92 din 11 Iunie precum și *Gazeta de Moldavia* No. 45 din 7 Iunie 1851.

„Pentru patrie, pentru al ei bine, si D-v. ați ridicat scena și ați îmbrăcat costumul național mai cu deosebire. Patriea vă este datoare recunoștința ei: ea va păstra cu scumpătate locul Dv. între predestinații sei".

„Și noi, ca parte din mulțimea acelora care doresc fierbinte propășirea nației lor, vă rugăm să primiți cu plăcere astă mărturisire sinceră de stima ce avem pentru Dv. și să mai prelungiți șederea Dv. în politiea noastră, dacă aceasta vă este cu mulțămire și nu vă împiedecă la ceva".

(*Urmează isc.liturile*).

„Nu-i treaba noastră de a lămuri dacă autoritățile din Focșanii munteni au putut ca să nu pue viza lor pe pașaportul legal al Domnului Millo, dat după toată forma de către Secretariatul de Stat al Moldovei. Se știe că oprirea dintr'o țară în alta se face numai acelor persoane ce ar fi compromitate politicește și câte odată și criminalicește. D-l Millo cu toată trupa sa, nu se află nici în una din aceste categorii. Pretecstul cel părut, se zice că a fost, concurența ce ar fi putut face trupa moldovană acelia din București. Nu știm dacă și cuvântul acesta poate fi de vreo greutate. Noi Moldovenii ca frați cu Muntenii pururea am îmbrățișat literatura din București, nereușinându-ne a cumpăra și a ceti ce am aflat bine scris, și am primit cu căldură de frate pe mai mulți munteni, agiutându-i precât a fost în putință. Așa Domnul Caragiali cred că își va aduce poate aminte de concursul amatorilor ce au contribuit la reprezentațiea piesei, Saul și de primirea cea cordială ce pretutindene au aflat în tot cursul șiderei sale în Iași. Recunoștința sa a mers până acolo că într'o sară la beneficiul său când i s'a aruncat pe scenă o pungușoară plinuliță cu aur, a declarat în fața publicului că se lasă de a mai fi cosmopolitan și se face moldovan.

„Așa Domnul Halepliu, D-na Ralița și D-ra Marița cred că nu vor fi ingrați spre a nu'și aminti că publicul a fost foarte indulgent pentru giocul lor și că pururea au fost îmbrățișați și indemănați la beneficiurile lor în alesul pieselor. Dacă poate D-lor au avut vreo nemulțămire cu vre-un artist moldovan asta nu poate pune în răspundere pe publicul întreg imputîndu-i-se că nu ar fi el filantrop".

„Socotim că ar fi cu dreptul și fără pretenție din partine că precum noi Ieșanii am văzut celebritățile Bucureștilor în arta teatrală, așa și aceștia nu ar trebui să se ferească de a nu vede giucând și pe ai noștri.

„Numai prin o reciprocitate artistică se poate sprera ca scena națională să poată crește prin emulație și onor propriu bine chibzuit, iar nu prin mașinații lăturalnice a căuta ca

scena să rămână tot pe loc, unde poate unii îndemnați numai prin orbul interes și de inferioritatea lor, ar voi ca în cât vor trăi ei să o monopolizeze, speculând pe spectatori sub cuvânt că giocul și acțiea d-sale ar fi nec plus ultra a scenei române".

„Poate fi ca și ambiția D-lui Millo ca compuitor de piese și ca artist dramatic a fost ce l'au îndemnat să meargă la București ca să reprezenteze între altele piese, pe: „Baba Hârca", „Doi însurăței", „Nișcorescu" și altele, care fără a fi tipărite, s'au văzut afișate și giucate în București. A lua proprietatea cuiva vără de voie și a o specula se numește îmi pare furătură. Spre a infrunta pe niște așa prudoniști în fața publicului din București, D. Millo își făcusă ideea de a merge in România; însă din nenorocire acei domnișori vor putea a se bucura în pace folosindu-se nepedepsiți de dreptul altuia, caci autoritățile de peste Milcov stabilează păruta concurență a Domnului Millo".

T. Codrescu.

* * *

După cele 15 reprezentațiuni date de Millo în Focșani, el porni cu trupa sa in ziua de 26 Iulie 1851 la București [1], unde începu în 5 August reprezentațiile sale, cu piesa „K. K. Kirița", care s'a jucat în rând de trei ori, pentru ca să meargă la teatru toată lumea care ardea de dorința de a vedea această piesă, precum și pe marele artist Millo. S'a mai jucat apoi „Hornarıı", „Tuzul calicul", „Doi morți vii", „Cei doi Urși", și altele. S'a jucat asemene și „Baba Hârca", cu un succes ne mai pomenit. Locuitorii de prin mahalalele Bucureștilor veneau la Teatru să vadă această operetă jucată de Millo. Boerii de pe la moșii și din toate părțile alergau cu toți cu mare grabă să vadă pe Millo jucând. Chiar Vodă cu Doamna s'a dus înadins la Teatru ca să-l vadă. El jucă cu mare izbândă cele mai alese piese de teatru originale din cele ale lui V. Alexandri și din ale sale. In foaia „Zimbrul" No. 34 din 25 Octomvrie 1851, în foiletonul intitulat Teatrul Moldovan în București, găsim despre reprezentațiile date în Capitala Munteniei de Millo și trupa sa, următoare dare de seamă iscălită de: „Un român din București", din care extragem cele ce urmează:

„Ați fi auzit poate impresiunea ce a lasat în inimile tuturor Românilor din Capitala noastră, trupa fraților noștri Moldoveni, aplaosele cu cari s'au primit ingenioasele piese ori-

1) *Zimbru*, No. 10 din 2 August 1851.

ginale cari prin baterea vițiurilor și liberul condeiu ce le caracteriza, împlinesc dublul object al artei teatrale, adică, prin amuzare baterea unui vițiu sau ardicarea unei virtùți. E de prisos a vă spune via simpatie și aprobare, ce sau dat d-lui Millo, la apariția d-sale în public, am aplaudat cu entuziasm, pe acest artist român, ce unește așa de bine întreitul caracter al unui bun actor, adică, talentul, desvoltarea și onoarea".

„...Mai nainte de toate, cele mai multe piese moldovene sunt sub forma națională, având un scop național. Aceasta a făcut a se primi cu entuziasm de publicul nostru: acesta corespunde destul de bine cu necesitatea supremă ce avem toți românii de a produce oricât vom putea opere naționale spre a răspândi gustul național, a întipări cu trăsuri plăcute obiceiurile și tradițiunile noastre și a cântat faptele străbunilor noștri. Cântecele naționale, epigramatele ingenioase unite cu talentul d-lor Millo, Luchian, Gabriela, ce știu a se identifica așa de bine cu personagele ce reprezentează, dau un gust destul de bun acestor spectacole: „Hornarii", „Tuzul Calicul", „Doi morți vii", „Cei doi Urși", gesturile puțin mo leste și zicerile prea siluite, dure și triviale, nu produc decât dezgust și sunt numai o afectare comică. Acestea însă vă anunț, domnule, se întâmplă prea rar și meritul d-lui Millo, precum și frumusețea pieselor, le făcea puțin simțite..."

Un român din București

Millo isprăvind în 15 Septembrie 1851 reprezentațiile date în București cu un așa de mare succes în toate privirile se întoarce la 20 Octombrie 1851 în Iași cu artistele Merișasca, Gabriela, Teodorini și ceilalți, lăsând pe „Nini Valery la București, întrucât aceasta a fost angajată în Teatrul Național de acolo.

„Gazeta de Moldavia" No. 84 din 22 Octomvrie 1851, pag. 335, ne spune că: „D-l Matei Millo, Directorul Teatrului Național, așteptat cu atâtă dorință, a sosit alaltăeri în Iași din Țara Românească, unde în călătoria sa artistică a săcerat aplaosuri neuitate"... Inainte însă de a se întoarce Millo în Iași, el se mai duse și în Brăila, unde dadu trei reprezentațiuni în sala otelului Ralli; se duse apoi la Galați, unde cu începere dela 5 Octomvrie dădu 5 reprezentațiuni într'o încăpere închipuită lângă Otelul de Moldavia („Zimbrul" No. 30 din 11 Octomvrie 1851, pag. 117).

* * *

Teatrul moldovènesc continuă a' fi şi în această stagiune tot sub direcţia lui Matei Millo care sosi în Iaşi la 20 Octombrie din excursiunea sa artistică după cum am văzut. Acesta răspândi în public vestea că poetul Vasile Alexandri promite pentru acea stagiune un nou repertor, mănos, de piese originale, menit a înavuţi scena naţională; până când însă aceste vor putea fi puse în scenă, spre a nu se întârzia timpul, directorul Millo promite a începe reprezentaţiile cu alte piese din cele mai alese.

Deschiderea stagiunei teatrului naţional se face în 28 Octomvrie 1851 reprezentându-se piesa „Doi morţi vii", vodevil de V. Alexandri şi „Nişte săcături", comedie localizată.

Apoi reprezentaţiile urmează regulat. Din piesele jucate enumerăm următoarele:

In 1 Noembrie 1851 se joacă „Tuzul Calicul", vodevil în două acte de Matei Millo şi „Piatra din casă", vodevil de V. Alexandri.

In 4 Noembrie aceeaşi lună „Baba Hârca" de M. Millo, „Fata Cojocarului", comedie în 1 act de D. Miclescu.

Joi 10 Noembrie, „Cucoana Kiriţa" şi „Herşcu Buccengiu", canţonetă, ambele de V. Alexandri.

In 20 Noemvrie se joacă comedia originală „Fata zgârcitului". de I. Sion.

In 25 Noemvrie s'a jucat „Gelatul tainic" sau „Bravul de Veneţia" tradusă de A. Vasiliu, la care au luat parte actorii Poni, Bosie, Apostolu, Luchian, Zaharia, Teodorini, Neculescu, Constantinescu, Ştefanachi, D-na Teodorini, D-rele Gabriela, Zinca, Ionescu. (Afişul acestei reprezentaţii se află la bibioteca Academiei).

Cu prilejul acestei reprezentaţii ziarul „Zimbrul" No. 44 din 28 Noembrie zicea că publicul pierduse speranţa de a mai vedea reprezentându-se în teatrul ieşan piese mai serioase, deoarece dela deschiderea stagiunei se jucase tot comedii şi pentru aceasta exprimă mulţumire publicului către Direcţiunea Teatrului, pentru că au reprezentat o asemenea frumoasă dramă. Publicul a venit la această reprezentaţie în număr aşa de mare, că mulţi au trebuit să se întoarcă, nemai găsind locuri. Cei cari s'au distins mai mult în această piesă au fost Ioan Poni şi D-şoarele Gabriela şi Teodorina.

In 2 Decemvrie găsim că se joacă *Otrăvitorul sau Doctorul Ghermani*, de d-nii Teulescu şi M. Millo.

In acest timp vedem că Directorul Teatrului Naţional Matei Millo, publica prin foaia *Zimbru* No. 45 din 3 Decembrie 1851, o încunoştiinţare către publicul ieşan, prin care arată, că prin concursul autorului şi poetului Vasile Alexandri, s'a îmbogăţit repertoriul acelei stagiuni cu un mare număr de piese noue, atât originale cât şi localizări, precum şi traduceri din franţuzeşte.

Iată aceasta încunoştiinţare:

TEATRUL NAŢIONAL

„Direcţia Teatrului naţional se grăbeşte a face cunoscut onorabilului public că prin ajutorul D-lui V. Alexandri şi a altor persoane care bine-voesc a conlucra la înflorirea literaturei dramatice în Moldova, repertorul românesc s'au îmbogăţit de un număr însemnator de piese noue, precum:

1.	*Veneţiana*	5 acte
2.	*Şeiloc sau zaraful de Veneţia*	„ „
3.	*Egumenia de Castro* . .	„ „
4.	*Lucreţia Borgia* . . .	„ „
5.	*Nabucodonosor* . .	„ „
6.	*Petiţiarul din Paris* . .	„ „
7.	*Mecsinianii* . . .	„ „
8.	*Fraţii nevăzuţi* . . .	„ „
9.	*Satana* , . . .	„ „
10.	*Dihania verde* . . .	„ „

Comedii şi Vodeviluri

1.	*Lumea pe dos sau Crăiea Femeilor*		2 acte
2.	*Iudita şi Olofern* . . .		„ „
3.	*Harce-Parce*		„ „
4.	*Urma alege*		„ „
5.	*Spravale-Babă*		„ „
6.	*Un student de Paris* .	Prelucrate de d-l A. P.	1 act
7.	*Doi căt unul* .		„ „

Pe lângă acestea d-l V. Alexandri (deşi împrejurările nu'l iartă de a fi asociat în iarna aceasta cu direcţia Teatrului Naţional precum s'a înştiinţat în afişul No. 1 din 28 Oct. 1851), au hărăzit în folosul Teatrului Naţional mai multe piese noue pre-

lucrate în Paris de D-aii Teulescu și Bolintineanu, precum ;

1. *Otrăvitorul,* dramă în . . 5 acte
2. *Hurdug-Burduz* comedie în 5 acte
3. *Bucureștii în Paris* comedie 2 acte
4. *Mânzul Neneacăi* „ 1 act
5. *Ton-Patera* vodevil în . . 1 act

„Afară de aceste 5 piese prelucrate din repertoriul francez, sub privigherea sa, D-l Alexandri a prelucrat o nouă comedie într'un act întitulată *Kir Zuliaridi. Arnăut-Cărunt,* și au compus deosebit cânticele comice, precum : *Piciu dricarul,* pentru benefițiul D-lui Luchian ; II, *Madama Ferchezianca actriță,* pentru benefițiul D-nei Sterianca ; III, *Harță Răzeșul,* pentru benefițiul D-lui Millo—și în sfârșit Direcția se măgulește cu nădejdea că va putea încheia acest bogat repertoriu dramatic prin mult dorita *Intoărcerca Cucoanei Chirița în provinție,* vodevil în 2 acte, făgăduit Teatrului Național de autor, d. V. Alexandri.

„Prin expunerea acestui program, onorabilul public va putea judeca de zelul direcției în privirea progresului dramatic în Moldova și dar nădăjduește că și în această iarnă va găsi un sprijin favorabil în iubitorii Teatrului Național.

„Prețul abonamentului este pentru 30 reprezentații :

Lojile de rândul I, 30 galbeni
Rezervate . . 30 „
Lojile de rândul II 15 „
Stalele . . 8 „

Prețul intrărei pe fiecare dată rămâne tot acel obicinuit.

M. MILLO
Director Teatrului National

La 9 Dec. se joacă vestita dramă *Shyllok* de Shakespeare, tradusă de A. Vasiliu, sub titlul de *Jidovul sau Sînctul de sânge.* Despre această representațiune găsim o dare de seamă mai pre larg în *Gazeta de Moldavia* No. 101 din 20 Dec. 1851, pe care o reproducem în întregime, părânduni-se des-

tul de interesantă, atît în ce priveşte însufleţirea publicului pentru teatrul românesc, cât şi pentru sfaturile ce le dă actorilor de a lua de model pe actorii franceezi şi pe cei italieni.

Iată darea de saamă de care vorbim:

„Dacă *Teatrul* pretutindene în ţările civilizate să numără intre instituţiunile publice folositoare, el are la noi o misie mai importantă, căci pe lângă buna petrecere şi ţintirea morală, limba noastră, însă în cariera dramatică, are ocazion sistematic a să forma şi a să înavuţi, de aceia pururea am uzat pe antreprenorii acestei lucrări grele şi pe autorii sau traducătorii pieselor ce şi de publicul nostru cu recunoştinţă s'au preţuit, mai ales când alegerea compunerilor au fost nemerită, şi când actorii, însufleţiţi de a lor artă, s'au identificat cu rolul lor, prin sentiment şi printr'un studiu aplicat. Comedia, ca mai uşoară, este felul mai nemerit prin care să poată răspunde la această chemare iar dramele serioase ca, unele ce cer mari talente şi studii adînci, nu le pot giuca cu nemerire de cât cu toată deplinătatea putincioasă. Căci nu este de agiuns a şti rolul *bine de rost*, şi cu tot sentimentul a să pune bine în poziţia şi caracterul persoanei ce să figurează, şi a să folosi de favorabila ocazie ce avem acuma de a lua drept model pe actorii franţeji şi acei italieni şi a studia a lor geste, a lor atitudini şi arta declamaţii.,. Reprezentaţia dramei a renumitului autor englez *Săcsp:r* întitulată *Neguţitorul de Veneţia (Sînetul de sînge)*, ni-au dat alaltăeri o prubă despre gradul artei şi a talentului actorilor noştri, nu mai puţin a traducătorului din limba franţeză D. Vasiliu.

„*D. Poni* au înţeles rolul său de neguţitor evreu, şi cu toată greutatea lui, l'au reprezentat spre mulţumirea publică. D-nii *Bonciu* şi *Apostolu* şi D-nele *Teodorina* şi *Gabriela*, au secundat după putinţă disvălirea acestui episod înfiorător. Costiumurile şi decoraţiile erau conforme şi cu epoca şi cu locul, iar publicul au încurajat pe artişti cu rechemarea lor pe scenă. Nădăjduim că direţia să va îngriji de al

mulţămi şi pe viitoriu, prin piese noua şi bine alese".

Asemene mai găsim că în sara de 23 Dec. acel an, s'a dat o reprezentaţie în beneficiul actorului *Teodoru*, jucându-se o dramă-comedie, intitulată *Invrăjbirea fraţilor*, prelucrată şi localizata după o piesă franţuzeasca de A. Vasiliu, care a strămutat scena în Moldova, în epoha în care costumurile orientale de oari care datini se socoteau naţionale". *Gazeta de Moldavia* [1]), din care luăm această notiţă, adauge, ca asupra acestor moravuri, generaţia de astazi protestează, mai ales asupra punctului învrăjbirei între fraţii Moldoveni". In total însă piesa a plăcut mult, prin câteva epizoade satiro-comice din epoha aceea, cari au desfatat publicul foarte numeros, ce asista la acéa reprezentaţie, şi care a aplaudat şi rechemat mai ales pe beneficient, ce juca un rol de vechiu Moldovan din provincie".

Reprezentaţiile trupei naţionale merseseră şi ele regulat în cursul acestei stagiuni. Printre piesele jucate de trupa moldovenească mai comice şi mai spectaculoase, care a produs publicului o distracţie din cele mai plăcute, a fost şi hazlia piesa *Don Quichotte de la Manche*, tradusa de A. Vasiliu, care s'a jucat la 20 Martie 1852.

Iată şi darea de seamă ce gasim în *Gazeta de Moldavia* No. 22 din 21 Martie 1852, despre această piesă:

„La teatrul naţional s'a reprezentat piesa *Don Kvesada de la Manha*, sau după cum îi zic francejii „*Don Quichotte de la Manche*". Singurul titlu au atras un public numeros la astă reprezentaţie spectaculoasa, în care între altele era anonsat că vor figura *Eapa Mârţoagă*, (Rosinantă) şi asinul *Pioriciul*. Nu vom zice nimica nou de vom lauda ghibacia şi espiegleria cu care D. Millo au jucat pe Sanho-Panha scutierul faimos a cavalerului, carele ca şi domnul sau, se facu drept proverbiu a oamenilor ridiculi, cum că în astă comedie *Don Kvesada*, avea mai multă buna-voinţa şi costium adevărat, de cât che-

1) No. 102 din 21 Decembrie 1851.

marea dramatica, nu e de mirat, știindusă ce talent și practică consumata cere un asemenea rol. Sçenele cele nenumerabile comice ce ocazionau avanturile eroului și scutierului său, proverbiile și adevărurile împungătoare a lui Sanho ce se credeau aplicabile, danțul cel pitoresc al Andaluzelor, și apoteozul din urmă au desfătat pe publicul cel foarte numeros carile n'au putut înfrâna a sale repetate și sgomotoase Bravo!, chemând pe conlucrătorii principali precum și pe d-nii Gatino regisorul și pe Vasiliu traducătorul piesei. Ertat fie-ni a adăugi o modestă laudă și actorilor patrupezi cari întâia oară au debitat pe scena Dramatică, cu un succes și aplaudări de care uneori nu se învrednicise acii bipezi".

După aceasta s'a jucat în 6 Aprilie 1852, în beneficiul actorului Apostolu, piesa *Bufonul Prințului*, comedie vodevil în două acte, tradusă de Alecu Vasiliu, iar cupletele făcute de I. Sion. La această reprezentație au luat parte actorii: Bonciu, Teodorini, Bălănescu, Poni, Manolachi, Zaharia, Panaite, Canari și Frim; precum și actrițele: Gabriela și Merișasca. Tot atunci s'a mai jucat și *Strigoiul*, vodevil într'un act de *Ralcto*, cu actorii: Millo, Apostolu, Zaharia și Luchian, precum și D-rele Gabriela și Merișasca [1])

La 19 Aprilie același an, găsim că se joacă piesa originala *Mihul*, dramă istorică în versuri, în trei acte, compusă de Spatarul *Neculai Istrati* [2]). Această piesă produce în public un efect cu totul deosebit, fiind o creațiune nouă, neobicinuită până atunci pe scena românească, întrucât aducea în scenă, tipurile eroilor istorici ai Moldovei.

Cu toate că punerea în scenă a acestei drame a lăsat în multe locuri de dorit, atât ca reprezentare a personajelor, cât și ca costume, décoruri, etc., și cu toate că însăși scrierea avea unele părți cam lipsite de acțiune, publicul însă a primit-o cu multă bună-voință, încât a cerut cu stăruință ca piesa să se mai repete după cum vedem în darea de seamă

1). Afișul la biblioteca Academiei Române.
2). Această piesă a fost tipărită la Iași în anul 1850, la Tipografia *Buciumului Român*.

publicată în *Gazeta de Moldav'a* No. 29 din 22 Aprilie 1852, pe care o dăm aici în tot cuprinsul ei:

„Mihul, nemuritoriu în istoria Moldovei, după fapta eroică, ce sub Ştefan-Vodă, au plinit la Baia asupra lui Mateas-Corvinus, cel mai mare rege a Ungarii, mai numără două perioade nouă, în care au atras publica luare aminte; Unul, cînd în anul trecut, armatele criticei au fost deschis un resbel negru asupra versurilor albe ce au descris a lui eroizm, şi al doilea period s'au serbat alaltă-eri prin cea întâi reprezentaţie a dramei pe teatrul naţional. Noi nu pretindem a face recensia acestei compuneri, declaraţia cea modestă a însăşi autorulni, cuprinsă în prefaţa dramei, şi datoria a încuraja un product dramatic original întăia oară publicat în limba noastră, ne face al săluta din inimă, şi a dori să aibă imitatori. Alte compuneri, de şi cu mult mai mare măestrie ţesute, nu vor întuneca meritul acesteia întăi născute, ce în astă privire va cuprinde purure un post onorabil în literatura noastră. Nu putem însă tăgădui că astă dramă, fiind menită numai pentru cetire, ar fi trebuit pentru reprezentare a se modifica oarece în favorul acţii, care pe la une locuri ear fi adaos o nouă vioşie. Asemene suget măreţ pentru a fi reprezentat, ar fi cerut tributul talentului şi esacteţa din partea actorilor, iar din partea direcţii aplicarea tuturor mijloacelor, menite a produce iluzia care, ca prin magie să transporteze pe spectatori în locul şi în epoca faptei. Precum la unii din cei întăiu, smintita declaraţie, denatură uneori sensnl şi frumuseţa versurilor, de asemene acea a doua a îngăduit displăcute anahronisme în costumuri căci afără de acel a lui Mihai în două întăi acte şi a Teliţei, celelalte costume erau de tot fantastice, *Gligoric*, D. Millo, *Şoltuzul*, D. Bosie şi *Mihul*, D. Poni, au subţinut rolul lor, mai ales Mihul, prin căldura giocului şi a sale poze atletice, s'au identificat cu prototipul său.

„Scena nopturnă a asaltului, ce Ştefan-Vodă face Băii care o şi aprinde, şi în care eroul nostru figurează călare în mezul armăşilor săi, au fost din cele

mai frumoase, bine executate, şi de publicul entusiast, s'au cerut da trei ori a se repeta. Toate expresiile mărețe şi patriotice, de care e drama mănoasă, s'au aprețuit şi s'au aplăudat cu înfocare. La încheierea reprezentaţii, actorii s'au rechemat în semn de încurajare şi pentru autorul au sunat rostiri mulţumitoare, iar reprezentarea dramei s'au recerut a se repeta. Doiim a crede că a doua va fi mai conformă cu a ei sujet interesant şi glorios pentru istoria Patrii".

Teatrul nostru moldovenesc avea mare nevoe de mai mult studiu şi repetiţii cu actorii, şi fiind siliţi să le facă în localul operei italiene—Teatrul de la Copou,—acolo nu aveau loc, fiindcă atît scena cât şi sala de repetiţii erau ocupate pentru studiarea operelor şi mai cu samă a orchestrei, care lasa mult de dorit, întru cît nu dispuneau de artişti cu care să poată reprezenta o operă numai cu una s'au două repetiţii. De aceia, Directorii Victor Delmary şi comisul Matei Millo, găsiră de cuviinţă ca să mute reprezentaţiile teatrului Naţional din localul de la Copou, în acela al Teatrului vechiu, şi în acel scop se îndreptară la secretariatul de stat, cerînd printr'o suplică o asemene strămutare. Această cerere fu supusă aprobărei Domnitorului, care a încuviinţat strămutarea, cu condiţiune însă, ca Direcţia să răspundă de orice întîmplare relativ la soliditatea acelui local.

Cu închierea acestei aprobări, găsim următoarea adresă semnată de Beizade Neculai Suţu, către Directorii Delmary şi Millo:

Cinst. Dumilor sale Victor Delmari şi Comis Matei Millo

„In urmarea propoziţiei ce mi s'au făcut din partea Dv. pentru mutarea Teatrului Naţional în localul vechiu, supuind prin anafora această propoziţie Inălţimei Sale, s'au recomenduit sfatului Cârmuitor cu Inaltul apostil, în cuprindere: „Sfatul Nostru, i se recomendueşte cererea de faţă spre încuviinţare luîndusă cuvenita închizăşluire pentru soliditatea Teatrului vechiu, prin înadinsă orînduită Comisie". O asemenea încuviinţare din partea sfatului primind-o

prin adresa Secretarului de Stat sub No. 1090, iscălitul cu cinste vă face cunoscut şi D-voastră cu adăugire că încît priveşte închizăşluirea despre soliditatea reparaţiei s'au recomenduit Dipartamentului lucrărilor publice.

1852 Aprilie 22

N. Suţu

Totuşi reprezentaţiunile teatrului naţional au urmat înainte în Teatrul de la Copou, pînă ce s'au sfîrşit reparaţiile necesare teatrului vechiu.

La 8 Mai 1852, s'a jucat piesa *Inturnarea C-nei Kiriţei* (Chiriţa în Provincie), vodevil original în 2 acte de V. Alexandri. Despra această reprezentaţie iată ce găsim scris în darea de samă ce o face *Gazeta de Moldavia* No. 35 din 12 Mai 1852.

„Sînt cîţiva ani de cînd publicul teatral au fost salutat întrarea *Cucoanei Kiriţa în cap tală*. De şi împrejurări de familie, tuturori cunoscute, au fost nevoit'o a să înturna la moşie, dar patima înăscută de a figura în numărul reformatorilor ţinutului ei, au adus'o în cîteva rînduri la Iaşi, unde se vede că au ştiut a se introduce în societăţile de modă, şi petrecînd toate clasele acestui studiu interesant au hotărît al şi aplica în provinţie. Cu această operaţie începe spectacolul:

„*Inturnarea C-nei Kiriţii*, vodevil original a D. V. Alexandri, reprezentat pe teatrul naţional, în 8 Mai. Tendinţa autorului; *Ridendo castigat mores*, adica: „Prin derideri a curăţi naravurile" este vrednică de laudă, şi fie astă lucrare, nu o picătură vărsată în mare . . . . Chiar sujetul l'au nevoit a desvolta piesa prin nişte scene detailate, ce aiure s'ar parea triviale, care înca n'au lipsit a produce între spectatori îndelungată disfatare. Inturnarea Kiriţei de la Iaşi pe moşia ei, în costum de amazona, aducerea guvernorului Franţez pentru creşterea unui fiu hăbăt, nadejdea familiei sale ce, dupre a ei ambiţie, avea a straluci între magnaţi, reformele casnice, stropşirea limbei franţeze, traducând frazele din cuvânt în cuvânt: *J'ai lavé le baril* (am spălat putina), etc. înfaţişau multe scene comice. Dregătoria

ținutală, care ea au știut să capete pentru bărbatul ei; întinsesă planurile sale de a voiaja în Europa și la Paris!... și monsiu *Sarl*, guvernorul, i adusesă acum și pașaportul cu titlul pretendat de *Baroneasa Kiriță,* când ocârmuirea, prin al ei secret însărcinat, discoperind abuzurile nóului diregotoriu uneltite mai ales prin faimosul curcan ce l'au vândut cu prețul pentru sine, de 59 ori, l'au scos din post cu rușine, și Cucoana Kirița, ca broasca, vrând să ajungă pe boul, într'atât s'au umflat până au crăpat. Confidentul guvernului, nu numai s'au remunerat cu acel post ca și cu o orfană înavuțită, ce Kirița păstra în casă pentru fiul ei. D. Millo (Kirița), Bosie (Leonaș), Luchian (Luluța) mai ales, s'au deosebit prin joc caracteristic și au plinit a lor sarcină, spre folosul reprezentații, îndelung și cu voinție aplaudate".

La 18 Mai 1852 se joacă cu mare spectacol pentru beneficiul D-lui Millo, piesa *Istoria Cucoanei Kiriții*, Partea I-a și a II-a.

*
* *

Oprirea reprezentațiilor teatrale în ajunul sărbătorilor precum și în postul mare

In cursul acestei stagiuni, puturăm observa un fapt care, încă de pe când începuse a se da reprezentanții teatrale în mod regulat în Iași, nu se produsesă până atunci, și anume o intervenire a Mitropolitului Moldovei către Departamentul din lăuntru (Ministerul de interne), de a se opri darea a ori-ce spectacol sau baluri publice ori particulare, în toate ajunurile sărbătorilor mari, arătate anume după o listă întocmită, încă de la 1833 de răposatul Mitropolit Veniamin, listă care se află tipărită la pag. 270 a *Colecției de Legiuiri a Moldovei.*

Spre a se vedea cum s'a urmat aceasta corespondența, vom reproduce aici atât *Raportul Mădularilor sfatului Administrativ,* cât și *Lista alăturată la acel Raport,* împreună și cu înalta apostila a Domnitorului Ghica Vodă.

Iată acel raport cu lista alăturată la el:

Prea Inălțate Doamne

„Departamentul din lăuntru pe lângă referatul cu No. 26408, au supus Sfatului lista ce au primit de la Prea Osfințitul Mitropolit pentru zilele de sărbători și posturi în care găsește de cuviință ca Teatrul sau Balurile publice și particulare să nie oprite, iar pentru zilele posturilor mai cu osebire petrecerile să înceteze cu totul, mijlocind pomenitul Departament a se lua în observație această listă împreună cu acea din Colecție de la fila 270, și a se da dizlegare de urmare ce să să păzască. Deci Sfatul plecat aduce la cunoștință Inălțimei Voastre, că el socoate de cuviință a să observa rânduiala așezată pe adresul Prea Sfințitului Mitropolit Veniamin din 1833 Sept. 16, sub No. 546, respectânduse în privirea răsfățărilor publice, ajunurile sărbătorilor cuprinse prin lista dată atuncea, ajunurile duminicale din Postul mare, precum și săptămâna întâi și de pe urmă a acelui post, după cum s'a păzit până astăzi; desăvârșita hotărîre însă să așteaptă de la Inalta Voastra bună voință".

Madulările Sfatului Administrativ, a Inălțimei Voastre plecate slugi.

N. Suțu, Gr. Cuza

Secția I din Secret. de Stat
No. 3929
Anul 1851 Dec. 18 zile.

Inălțimea sa Vodă, a încuviințat în zioa de 20 Dec. 1851, această propunere, făcândusă cunoscut aceasta și Departamentului din Lăuntru.

Iată dăm aici Lista sărbătorilor și în agiunul cărora, nu să pot face teatruri și baluri:

1) *Spre toate Duminicile anului.*

2) *Agiunul Naşterii Domnului și spre zioa naşterii și a doa zi, adică trei zile.*

3) *Tăerea împrejur și Sfântul Vasile.*

4) *5, 6 și 7 Ianuarie Botezul Domnului și Sfântul Ioan Botezătoriul.*

5) *25 Ianuarie Sf. Grigorie Teologul.*

6) *30 Ianuarie Sfinții Trii Erarhi.*

7) *2 Fevruarie Intîmpinarea Domnului.*

8) *Postul numit mare, păzându-să cu toată Sfintănie iar sărbătorile cele mai însămnate urmează la 9 Martie- Sfinții 40 de mucenici și 25, Buna Vestire.*

9) *Aceli trii zile a Invierii.*

10) *23 April, Sfântul Gheorghie, Patronul Țării.*

11) *Inălțarea Domnului.*

12) *21 Maiu, Sfinții Impărați Constantin și Ileana.*

13) *29 Maiu Sfinții Apostoli.*

14) *29 Maiu, Schimbarea la față.*

15) *15 August, Adormirea.*

16) *29 August, Táerea Capului Sfântului Ioan.*

17) *8 Septembrie Nașterea născătoarii de Dumnezeu.*

18) *14 Septembrie, Inălțărea cinstitei și de viețăfăcătoare cruci.*

19) 14 Octombrie, *Cuvioasa Paraschiva.*

20) 26 Octomvrie, *Sfantul Dimitrie.*

21) 8 Noemvrie, *Sfinții Arhangheli.*

22) 21 Noemvrie, *Intrarea în Biserică.*

23) 6 Decemvrie, *Sfântul Ierarh Neculai.*

24) 12 Decemvrie, *Sfântul Ierarh Spiridon* [1]

Față cu ceea ce se petrece astăzi, relativ la oprirea spectacolurilor publice de ori ce soiu, cum și a balurilor publice sau particulare, fie în ajunul serbătorilor mari, fie în postul cel mare, nu putem zice decât : *Quantum mutatus ab illo!*

*
* *

Teatrul Moldovenesc în provincie

In timpul verei prin luna Iunie trupa moldovenească s'a împărțit în două părți, dând mai multe reprezentații teatrale, o parte în orașele de la poalele munților Carpați, altă parte în Bacău. Piesele ce s'au jucat au fost : *Piatra din casă. Doi țărani și Cinci cărlani, Nunta țărănească, Creditorii,* și o parte din *Baba Hârca*, etc.

Orchestrul era compus dintr'un piano și o violină.

---

1) Vezi Dosarul 6716 din 1851, Administrativ, aflat la Arhiva statului din București.

O dare de samă despre aceste reprezentațiuni găsim în *Gazeta de Moldavia* No. 53 din 14 Iulie 1852, în Foiletonul ei, sub titlu de *Cronica Provincială.*

Credem nimerit a reproduce aici acea dare de sămă, în întregimea ei. Iată-o :

„In ist timp în care plutim aice în atmosfera îngreueată de pulbere, cînd instanțiile obosite lasă în repaos până și cumpăna dreptății, și caută pe la țara scapare de haosul trebilor, capitala, în privirea desfătarilor teatrale au preschimbat rolul ei cu politiile provințiale. Pe cînd la poarta teatrului național, amenință a crește scăi și pălămidă, trupa artiștilor, în dôuă stoluri împărțită, culege prin provinție cununi de dafini și ermelici. Unul din aceste stoluri să poartă prin Comania mică [1]) și în cursul forului freeventat, ce în tot anul se face la Bacău în ziua Sfinților Apostoli, au dat cîte-va reprezentații nemerite prin talentul actorilor și favorite de ploile îndesite ce nevoeau pe adunarea a să adăposti sub acoperămîntul casei în care s'au încvarteluit Muzele călătoare. Cîți-va juni debutanți Bucovineni au fost sporit trupa, și vioara maestrală a D. *Flehtenmaher* cu un piano, formau, orchestrul acompaniator a cînticilor plăcute de care sînt sămănate: *Piatra din casă, Doi țărani și cnci cărlani. Nunta țărănească, Creditorii,* și o parte din *Baba Hîrca,* care piese pe rând s'au dat cu cea mai mare mulțemire a spectatorilor, credem și a trupei în privirea aplaosului și a interesului, căci biletele Scenei române se vindeau ca cele italiene.

„De dorit este ca trupa să formeze prin țară, a ei chemare misionara, spre a insufla unor provințiali gustul petrecerei mai nobile, mai raționale și mai iconomicoase, decât acea în care ei se acufundă în societatea rigilor! căci dacă la teatru ei intră uneori întristați, deapururea esă rîzînd, iar în acea societate intră rîzînd iar deseori esă plângând."

Atat din cele publicate mai sus, cât și dintr'o ce-

1). Comania, numele vechiu a părței Moldovei la poalele munților Carpați, din care nume au ramas *Comăneștii* și *Mocanii.*

rere către Domnitorul țării Grigore Ghica Vodă pe care o vom reproduce-o mai la vale, vedem că trupa ieșană pare a nu se fi bucurat de o conducere tocmai sănătoasă, și fu amenințată ast-feliu a se desface; actorii în cea mai mare parte căutând să'și găsească pe aiurea, prin provinție și chiar prin București, existența și resplata muncei și talentului lor Insuși Adolf Flechtenmacher șeful orchestrei teatrului ieșan și autorul muzicei atâtor frumoase operete și vodevile ce s'au reprezentat pe scena ieșana, se hotărâse să plece la București, așa ca trupa locală era amenințata să fie lipsită de unul din cele mai de seamă elemente de propășire a ei.

Față cu aceste împrejurări Gheorghe Asaki, Grigore Cuza și Mihail Cogălniceanu în numele cetățenilor iubitori de propășirea Teatrului și a literaturei naționale, adresară o cerire stăruitoare către Ghica Vodă, spre a lua măsurile ce ar găsi de cuviința pentru îndreptarea relelor de care suferea Teatrul Național Ieșan.

Această cerere cu înaltul apostil Domnesc, sunt în cuprinderea următoare:

Prea Inălțate Doamne

„Instituția unui Teatru Național de toate guvernurile se favorează ca mijlocul cel mai nimerit ce indirect înriurează asupra moralului societăței și literatura țării. Ca începatorul teatrului românesc mă simt dator plecat a supune Inalțimei Voastre acele ce și de tot publicul se simte, ca Teatrul Național din Iași, cu toată îmbrățoșarea patrtotică, nu numai că de la un timp încoace nu raspunde așteptării, ce prin lipsa unei privigheri mai de aproape de tot s'au discreditat, și în urmă au ajuns la desfacere; cea mai mare parte din actori, părasita, se împrăștie și stă a se angaja la Teatrul din București; artistul Flechtenmacher carele prin talentul său au câștigat meritul de compezitor a ariilor naționale, se distărează, încât de anu societatea din Iași va fi lipsită de un punct de întrunire dorită, ce este chiar în interesul guvernului. Prințipiile

mărinimoase a Inălţimii Voastre de a înzestra Patria cu instituţii folositoare, aflând despre astă împrejurare nu vor eita a se desfiinţa un asemene Institut, ce mai vârtos, întru a Voastră înţelepciune, veţi orândui cele de cuviinţă pentru înflorirea Teatrului Naţional sub auspiţiile unor măsuri ce vă vor adăogi recunoştinţa publică.

A Inălţimei voastre prea plecat şi supus
Gh. Asaki, Gr. Cuza, Cogălniceanu

No. 636
Iaşi, 28 Mai 1852

Sfatul nostru extra-ordinar va lua în consideraţie cele cuprinsă în petiţia de faţă şi va chibzui mijlocul care s'ar găsi a fi mai nimerit spre a să pute sutena Teatrul Naţional într'o plăcută stare, după care ne va refera a lui socotinţă.

Ghica Voevod [1])

In 12 Iunie 1852

In urma acestui apostil, Ocârmuirea luă toate măsurile spre îndreptare.

Teatrul Francez

In ce priveşte Teatrut Frăncez, ce era aşa de căutat în stagiunile precedente, acum în stagiunea de faţă, nu găsim mai nici o dare de seamă, dacă s'au urmat regulat sau nu cu reprezentaţiile franţuzeşti, căci singura piesă ce o vedem anunţată, este acea dată la 29 Dec. 1851, în beneficiul lui Seghiu, şi anume „*Une drame de famille*". De sigur că se vor fi reprezentat şi alte piese, însă publicul find acum entusiasmat de opera Italiană, ce debutase cu mult succes şi în anul precedent, acum nu mai aleargă cu atîta grabă şi la teatrul franţuzesc.

In timpul acestei stagiuni au urmat mai mult representaţiile operei italiene, adusă de Victor Delmary impresarul ei.

Inainte de deschiderea stagiunei operei italiene ce fusese anunţată pentru 1 Octomvrie, s'a publicat

1) Vezi Dosarul administrativ aflat la Arhiva Statului din Bucureşti No, 6716 din 1852,

un program în care se arăta atât piesele ce urmau a se juca cât şi artiştii ce compuneau trupa, precum şi preţul abonamentului. De fapt însă stagiunea operei s'a deschis la 4 Octomvrie. Reproducem aici in intregime acest program în limba franceză, după cum s'a publicat atunci, şi care se află în biblioteca Academiei Române:

THEATRE DE JASSY

Direction de Mr. Victor Delmary

Compagnie italienne 1851-1852

Composition de la troupe

Prima donna assoluta	Laura Giordano
„ „ „	Laura Caradori
„ „ contralto	Dionila Santolini
Seconda donna	Luigia Gavotti
Seconda donna	Aigia Tognolati
Primo tenore assoluto	Badati
„ „ „ . . .	B. Milesi
Tenore comprimario supplemento	Ludovico Capra
Secondo tenore	Orestanio
Primo Baritono assoluto . . .	Donelly
Primo Basso profundo	Prospero Derivis
Primo comico et secondo Basso .	Pietro Tozzoli
Secondo Basso	Nicolai
Regisseur	Ernesto Tey
Secretaire	J. Laffitte
Maître de chappele	Ottoviano
Directeur d'orchestre	Carolo
Premier violon principal « *Violon solo* »	Mr. Arnstein
Souffleur	Signor Lascar
Chef du choeur	Signor Gaetano

Choeurs

8 hommes . . . . 6 Dames

Premier Octobre 1851. Cinquante représentations.

Ouverture
I. Lombardi
grand opera en 5 actes par Signor Verdi
Ouvrages nouveaux

Lombardi, grand opéra en 5 actes
Robert le Diable opéra en 5 actes
Nabucodonosor
L'Italienne en Alger
La fille du Régiment
Don Pasquale
Masnadieri
Attila, opéra en 5 actes
Cendrillon Belisaire, opéra en 5 actes
Gemma de Vergy, opera en 5 actes
Semiramis „ „ „ „

Répertoire courant

Lucèrce Borgia.—Ernani
Lucia di Lamermoor.—Le Barbier de Séville
Romeo et Juliette.—L'Elexir d'Amour
Foscari.—Norma.

Prix de l'abonnement

Avant scène Bel étage	170 ducats		Secondes	25 ducats
„ „ Baignoires	140	„	Stalles	16 „
Bel Etage loje simple	85	„	Fauteuilles	12 „
Beignoires	70	„		

Dintre operile cari s'au reprezentat în cursul întregei stagiuni ce a ținut până la Aprilie 1852, notăm aici pe acele ce le găsim anunțate în foaea timpului *Gazeta de Moldavia*, și anume:

La 4 Oct. 1851 se joaca *I. Lombardi*, drama lirica în 5 acte de Verdi, pentru deschiderea stagiunei [1]).
La 10 Oct. se joacă *Lucia de Lamermoor*, de Verdi
La 18 Oct. *Ernani*, de Verdi.
La 21 Oct. *Nabucodonosor*, de Verdi.
La 23 Oct. se repetă *I Lombardi.*
La 25 Oct. se repetă *Ernani.*
La 28 Oct. se joacă iarași *I. Lombardi.*

1) Vezi și „Zimbru“ No. 26 din 1851,

La 29 Oct. se repetă *Lucia di Lamermoor.*

La 31 Oct. se joacă *Il giuramento,* de Mercadante.

La 2 Noemvrie, se repetă *Nabucodonosor,* de Verdi

La 5 Noembrie, de asemene *Ernani* de Verdi.

La 6 Noemvrie, se joacă *Il barbiére de Seviglia* de Rossini.

La 21 Noemvrie, se repetă *Il giuramento* de Mercadante.

La 24 Noemvrie, s'a repetat *Il Barbiére de Seviglia*

La 27 Noemvrie, se joacă *Lucrezia Borgia,* de Donizzetti

La 28 Noemvrie, se repetă *Nabucodonosor,* de Verdi

La 3 Decemvrie, se joacă *Semiramise,* de Rossini.

La 10 Decemvrie se repetă aceiaşi operă.

La 19 Fevruarie 1852, se repetă *Lucrezia Borgia* de Donizzetti.

Lo 7 Martie, se repetă *I Lombardi.*

La 14 Martie, se joacă *Don Pasquale* de Donizzetti.

Asupra reprezentaţiei de deschidere a operei, găsim o dare de samă pe larg în *Gazeta de Moldavia* No. 80 din 8 Octombrie 1851, din care extragem următoarele bucăţi mai interesante:

„Anu-timpul teatral s'au început Gioia trecută prin reprezentaţia operii: *Lombarzii in acea intăie Cruciadă.* Noutatea acestui spectacul şi întăia înfăţoşare a unora din artişti noi, au fost reunit astă sară la teatru o numeroasă societate de amatori de muzică. Ecsecutarea acestui cap d'Operă a lui Verdi au răspuns în general la aşteptarea întru care se afla publicul, carele cu vie luare aminte urmărea ţăsătura şi disvălirea acelui sujet clasic...

„Intre artişti au fost apreciaţi de public Signor Derivis, primul bas profund şi Milesi primul tenor assoluto, precum şi primadonele Laura Giordano şi Caradori.

„In orchestră s'a distins de asemene primul violonist Arnstein, care a fost aplaodat „în urma unui solo". Asupra reprezentaţiei operei *Il Giuramento,* ce s'a dat la 31 Octomvrie, găsim o dare de samă în *Gazeta de Moldavia* No. 87, din 1 Noemvrie 1851, prin care se laudă jocul şi cântul contraltei Santo-

lini, a primadonei Laura Giordano cât şi a baritonului Donelli.

De asemene vedem o relaţie critică publicată în aceiaşi foaie, cu data din 26 Noemvrie, prin care vorbindu-se de reprezentaţia operei comice *Bărbierul de Sevilla*, ce s'a dat în 24 aceleiaşi luni, se fac următoarele aprecieri asupra gustului muzical al publicului moldevenesc înainte de introducerea operei italiene în Iaşi.

Iată ce se scrie în acea relaţie;

„Din epoca înrîurirei străine în Moldova, muzica naţională ca şi alte datini moştenite de la străbuni, s'au refugiat în mezul locuitorilor de ţară, acolo încă se aud doinele melodioase şi horele carele în lipsă de fapte intreţin între popor sentimente patriotice! cu deprinderile orientale introduse prin pol'tii, în cursul domniilor de la fanar, ni s'au fost insuflat şi gustul pentru muzica turcească şi, de şi Stambulul o au întărit din sinul său, mulţămita fie reformele rădăcinelor operate şi în acest ram, noi ne ţineam de dînsa mai mult din deprindere decît din sentiment. Astazi în timpul lui Orfeos, armonia produce la noi minuni, şi ist rezultat sântem mâi cu samă datori operei Italiene, carea, prin aleaşa compunere a trupei sale, face o favorabilă reformă în gustul publicului şi aduce societăţii plăcerile cele mai alese....."

Din actorii ce au luat parte la această reprezentaţie şi carii au plăcut mai mult publicului, vedem notaţi pe signioara *Caradori* în rolul Rozinei, *Donelli* in Figaro, *Tozzoli* în Bartolo, *Tasca* care a debutat în Don Bazilio, şi sinior *Pascale*, care ca diletant, a debutat în rolul lui Almaviva.

La această reprezentaţie s'a împărţit versurile ce urmează în semn de admiraţie pentru primadona Aneta Caradori:

La cîntul voacei tale, la dulcea sa vibrare
Tu fiica armoniei şi favorita sa
Urechea mea captivă o pleo şi cu mirare
In sonuri cadenţate vroesc de a visa.

Să pot visa eu astfeliu fugînd pe petricele
Un murmur sau un zefir prin arborii pletoși,
Ori vre-un zbor de-aripă al unei păserele,
Ce gioacă peste cuibul de puișori frumoși.

Să pot visa femee în timbra argintină
A voacei tale dorul ce arde'n sinul meu,
Se pot visa privirea ce picură sănină
Cînd stau lîngă amantă lipsit de sinul seu...

Să simpt plăceri, repaos ce varsă peste mine
C'atunci a lumii lanțuri socot că s'au sfărmat,
Și sufletul meu liber spre sferile sănine
Se'nalță se închină la tronul înstelat.

Atunci sa-mi dai femeeo, spre rugi spre închinare
O notă din a tale, să pot de-a intona
Precum se'ntoană imnuri prin sfintele altare:
Cântând acelui vecinic de trei ori Osana! -

Ce corzi atingi cu voacea și faci ca să răsune
Palatul gurei tale, organ armonios?
Și care e măestrul sub buza ta ce pune
Al flautului fermec, răsunet amoros?

E singura putere, e arta cea mai mare,
Ce munților dă ehuri, la vai gemetul greu,
La paseri ciripire, la apă murmurare,
Iar ție armonie! e Dumnezeul meu!

La reprezentația operei *Vestala*, care s'a jucat la 4 Fevruarie 1852, în beneficiul primadonei Geordano, aceasta ca recnnoștință publicului Ieșan, ce au primit-o așa de bine în cursul întregii stagiuni, a cîntat în limba romînească niște versuri ocazionale, care s'au tipărit în foi rezlețe și ș'au împărțit publicului în seara de spectacol.

Reproducem aceste versuri așa cum ele s'au cântat de Siniora Giordano:

STROFE

Cîntate de D-na *Laura Giordano*,
In beneficiul său, din 4 Fevruarie 1852, în Teatrul din Iaşi: 1)

Ţară lină şi senină,
Eu din suflet te iubesc;
Şi a me inimă suspină,
Că nu pot să ţi-o rostesc!

Ah nu pot, nu pot aţi spune
Sentimentele ce şimt
Suvenirile anume
Ce-aşi dori să ţi le cînt!

Ţară lină şi sănină,
Prin semne să-ţi mulţumesc,
C'a ta limbă mult dorită,
Ah nu pot să o rostesc!

In timpul acestei reprezentaţii s'a mai împărţit în sală şi alte versuri ocazionale, tipărite în foi rezleţe, cari se aruncau de obiceiu din podul teatrului, prin dischizătura rotundă pe unde se dădea drumul policandrului în sală.

La 19 Fev. 1853 s'a jucat pentru beneficiul Primadonei Dionila Santolini opera Lucrezzia Borgia de Donizetti.

La 7 Martie s'a dat opera I Lombardi de Verdi.

La 8 Martie s'a jucat în beneficiul directorului V. Delmary, opera *Roberto il Diavolo* de Meyerbeer, la care a cooperat şi trupa franceză, îndoindu-să atunci şi numărul executanţilor din orchestră. prin concursul mai multor amatori [2])

La 14 Martie s'a dat Don Pasquale de Donizetti.

Entuziazmul publicului leşan pentru trupa de operă italiană fu atît de mare, încât pe lângă deosebitele semne de aprobare ce le dăduse în cursul stagiunei, la diferite beneficii mai ales, apoi şi la închiderea stagiunei, care a avut loc la sfîrşitul lu

1) Se află la biblioteca Academiei Romîne.
2) Gazeta de Moldavia No. 18 din 10 Martie 1852.

Martie 1852. Ieşenii şi-au manifestat din nou simpatia lor, aruncîndu-să în sală un număr mare de foi pe care s'au tipărit versuri ocazionale în limba română traduse şi în limba italiană, ce le găsim reproduse şi în *Gazeta de Moldavia*, No. 24 din 3 Aprilie acelaş an. Iată acele versuri:

Companiei alesse filarmonice a operei Italiene, întăia oară pe teatrul din Iaşi, înfiinţată sub direcţia D-lui Delmari.

La ocazia închiderii reprezentaţiilor de earnă 1852, dedicat.

SONET

In anticul timp Italia prin a armelor putere,
Prin eroica virtute a poporului mărit,
Numeroase ghinte'nvins'au, luminat'au a lor sfere
Pan'la marginele lunei, de l'Apus la răsarit.

Nici a timpului furtune, nici a barbarilor fere,
Au putut stărpi vr'o dată, dafinul cel înverzit,
In ruini mareţe înca acea floare nici cum pere,
Ce pre balsamul vieţii între noi au răspîndit.

Legion a lui Apollo! ce cu farmecele sale
Săgetîndu'ni în inimi, cu vers dulce încîntat,
Ai venit dorită nouă de la ţărmul apusan.

Nou triumf te va conduce, către plaiul patrii tale,
Ca la stoluri tributare, ce de mult ai subjugat,
Au adaos înca acuma pe poporul Moldovan!

O parte apoi din această trupă se duce în oraşul Brăila, unde dadu mai multe opere, care avură mare succes.

CAP VIII

STAGIUNEA 1852—1853

Decăderea teatrului moldovenesc, cum și a celui franțuzesc.— Desvoltarea gustului ieșenilor pentru Opera italiană.— Matei Millo părăsește direcția teatrului moldovenesc, care se încredințează apoi actorilor Poni și Luchian. — Incercarea de a să reînființa diligențe pentru aducerea publicului la Teatru.— Greutățile cu care luptă trupa națională cu trupa italiană.— Programul și personalul operei italiene. Renumita primadonă Brambilla debutînd în opera Atilla. — Plecarea trupei italiene la Galați.

În această stagiune, ca nici în una din cele precedente, teatrul moldovenesc își începe a rări reprezentațiile sale din diferite împrejurări; teatrul francez aproape dispare, și numai opera italiană, introdusă de curînd în capitala Moldovei, pare a lua locul de onoare a ambelor trupe dramatice, ce până acum desfătase așa de mult publicul ieșan.

Matei Millo care era însărcinat și cu direcția teatrului național, în așa grave împrejurări în loc ca să facă toate chipurile ca reprezentațiile moldovenești să nu se întrerupă, părăsește teatrul național pe neașteptate prin luna Decembrie 1852, așa că reprezentațiile moldovenești care și începuse a se da, încetează cu totul în timpul stagiunei.

Victor Delmary, care avusese și el concesiunea din partea ocârmuirei de a îngriji de reprezentațiile Teatrului Național, se văzu pus în neputință prin părăsirea neașteptată a lui Millo, de a mai continua cu asemenea reprezentații, așa că fu nevoit să recurgă pentru această stagiune la concursul unora din actorii locali, după cum vedem din înștiințarea ce urmează și pe care o publică în franțuzește iar noi o reproducem aici în traducție:

INŞTIINŢARE[1])

Onorabilului public şi obicinuiţilor Teatrului

„*D. Millo*, care prin contractul încheiat cu *D. Victor Delmary*, era însărcinat cu Direcţia Teatrului moldovenesc până la sfîrşitul lunei Aprilie 1854, părăsindu-l pe neaşteptate în mijlocul stagiunei curente, a pus pe D. Victor Delmăry în neputinţă de a organiza cum se cade în chip statornic teatrul naţional pentru cursul acestei ierne; dar pentru a nu lăsa să rămînă fără ocupaţie şi a nu se împrăştia actorii moldoveni; cari au conlucrat prin talentele lor la formarea şi la propăşirea Teatrului naţional, precum şi pentru a satisface legitima dorinţă a publicului, Dl. Delmary a încheiat cu d-nii *Poni* [2]) *şi Luchian*, o convenţie vremelnică, prin care le trece cu aprobarea ocîrmuirei privilegiul teatrului moldovenesc pentru timpul ce mai rămîne din stagiune.

„D-sa se crede dar, prin urmare, dator a declara prin această înştiinţare, că de astă-zi înainte, cei doi actori sus arătaţi, sînt împuterniciţi după înţelegerea anumită, cu dreptul Direcţiunei Teatrului Naţional, a îndatoririi de a'i organiza într'un chip potrivit, şi a'l face să urmeze înainte până la primavară.

„Intemeindu-se în tot cazul pe indulgenţa ono-

1) Se află la biblioteca Academiei Romîne.

2) Ioan Poni s'a născut la Roman în anul 1818. Tatăl său Constantin, era preot la Episcopia de acolo. Studiile sale le-a făcut în Academia Mihaileană. Incercările făcute de Gheorghe Asaki pentru înfiinţarea unui Teatru Naţional în Iaşi l'a atras pentru această carieră. A jucat mai întăi ca amator, iar mai apoi s'a dedat cu totul teatrului. El a scris mai multe poesii, între cari se deosebeşte acea intitulată *Monahul de la Slatina*, unde Mitropolitul Veniamin este descris în exilul său de la acea mănăstire. Tot Poni a tradus mai multe piese de teatru. Nu juca decât în tragedii şi drame, şi a fost singur cel mai mare tragedian pe care l'a avut scena română în acea epocă. Era neîntrecut mai ales în rolurile sale din *Clopotarul de la Sf. Pavel*, *Cutremurul de la Martinica*, *Egumenia de Castro* şi altele. In timpul domniei lui Mihail Sturza Vodă, Poni fiind un înfocat naţionalist a fost surgunit la Mânăstirea Soveja împreună cu alţi câţi-va actori. Mai târziu a fost oprit de a mai locui în Iaşi, din care cauză el s'a retras la o moşioară de pe malul Prutului, Marhonda. La 1848 a luat parte la mişcarea revoluţionară din Iaşi şi neputând fugi în Bucovina a fost prins şi închis la Penitenciar de unde n'a mai eşit decât după căderea lui Mihail Sturza Vodă. După aceia s'a angajat iarăşi ca actor la teatrul naţional din Iaşi până la anul 1854 când a şi murit. El a fost înmormântat la biserica Toma-Cozma.

ratului public, care fără îndoiala în simţul său cunoscut de dreptate, va lua parte la uşurarea încurcăturei ce i s'a pricinuit în acest an, prin părăsirea neprevăzută a teatrului de d. Matei Millo; D-l Delmary profită de acest prilej spre a asigura pe public de adînca sa gratitudine, pentru toate dovezile dé indulgenţă ce acesta i-a arătat în tot cursul întreprinderei sale".

Iaşi în 23 Dec. 1852.

După această înştiinţare, sus numiţii noi directori *Poni* şi *Luchian*, urmară cu representaţiile teatrului moldovenesc, aşa ca publicul ieşan să nu fie lipsit de plăcerea de a vedea şi trupa naţională, dându-şi osteneală de'a contribui la propăşirea artei româneşti.

Pentru înlesnirea publicului de a veni la Teatru noii directorii căutară se introducă iarăşi cele două deligente (omnibusuri), despre cari am vorbit în Cap. III, stagiunea 1847—1848. Această încercare însă n'a reuşit, fiind că şi de astă dată nu se puteau acoperi cheltuelile ce erau de făcut pentru întreţinerea lor.

Un articol critic ce'l găsim în *Gazéta de Moldavia* No. 23 din 19 Martie 1853, ne dă samă de chipul cum au urmat a *noua* şi a *zecea* representaţie românească din această stagiune, conţinând mai multe aprecieri personale, atît asupra pieselor şi a actorilor, cît şi asupra mai multor diletanţi din societatea cultă a Iaşului, care după cum se vede au luat parte împreună cu actorii la aceste două din urmă reprezentaţii.

Ceea ce ne face a reproduce acest articol, este modul cum autorul sau, apreciază aceste două réprezintaţii. Iata acest articol:

„După o lungă aşteptare ca să pot zice ceva mai mult pentru representaţiile Teatrului naţional, iată că în sfîrşit mi s'a înfăţişat ocazia, cu a noua şi a zecea representaţie, adică: *Săhăstria de Castro* şi beneficiul *Domnului Luchian*. Pentru că de este să spui adevărul, nu ştiam până acuma dacă visez sau în adevăr se cuvine a'mi retrage în parte cele ce am

mai zis, şi pentru că ce-i dreptul, reprezentaţia plină de senzaţie *Sehastria de Castro* şi benefisul *Domnului Luchian* m'au îndemnat să ieu condeiul în mîna.» Nu doar că reprezentaţiile urmate până acum nu mi-au vederat ca nu s'ar realiza speranţa me de a privi voinţa între-actori, nu, asta nu m'au reţinut până acuma, căci ce-i dreptul în cîteva reprezentaţii, actorii şi damele cărora le-am dat cîte un sfat, au conlucrat bine la succesul pieselor şi ajunsese a nu-i cunoaşte, ba încă m'am convins că departe de a lua de supărare, consiliul le-au priit şi sper că încă le va prii. Insă de aceste două reprezentaţii în care au conlucrat şi amatorii, neapărat că fie-care s'ar interesa mai mult, şi eu n'aşi face rău dacă pentru îngustime m'aşi mărgini să vorbesc numai de ele, ca de singurele reprezentaţii în care curtea teatrului, se apropia de îndeseala trăsurilor la opera italiană. Nu voi zice că erau şi tot a acelor spectatori de prin loje, afara de o parte la benefisul D. Luchian. Căci, de este să vorbim despre *Săhăstria de Castro*, aceea piesă aleasă a repertorului francez, acea nenorocire crudă în care în timpurile vechi, o fiică se vedea osândita de însuşi părintele său pentru o disalianţie (căsătorie înjositoare), acele încercări disperate ce numai amorul le insuflă amantului adevarat spre a'şi smulge amanta şi soţia din închisoare, aceea a amiciţiei zugrăvită cu aşa de vii colori în capitanul Ranucio, scena când Elena adormită prin narcoticul dat înadins, se crede de toţi moartă pe catafalcă, sunt scene în care D. *Poni* au fost dramaticul nostru şi au cules aplauzele meritate. *Teoprini* ne-au aratat că vre să fie acel ce doiim, şi ne-au adăogat speranţa ce pe la mai multe reprezentaţii ne-au insuflat, iar D. *Fratiţa*, prefăcutul Montalto în bătrîn neputincios spre a'şi ajunge la scop, în adevar şi l'au ajuns, şi fie-care doiea să mai revadă acel talent, ce pentru prima oară jucând pe scenă au făcut senzaţie în rol, şi aşa după cum trebuia. Dacă astă piesă s'au nemerit, nu voi ascunde şi meritul Doamnelor *Homiceanu* şi *Gabriela* care cu toată plăcerea, voinţa şi aplaose au contribuit

şi nu voi trece sub tăcere scena bine jucată de *D. Handoca*, cu carceriul îmbătat. Dar, trebue a mămai păstra şi pentru benefisul D-lui Luchian, o reprezentaţie unde voi vorbi încă ceva de unii actori ce au giucat în aceasta. Cine ţine minte întâia reprezentaţie a *Văduvei viclene* (la 1838). la începutul teatrului naţional, şi cine a mai văzut încă odată pe *Ştrengaru' de la Paris*,chiar şi acela nu va tăgădui că *Văduva* s'au reprodus cu nemerire, şi că d. Luchian, acum în rolu-i a fost mai *ştrengar*.

„De aşi sta să enumăr pasagele pe unde au produs râs şi aplause în una, ar trebui să citez piesa, şi rolul comicului nostru, însă eu socot că destul va fi de voi spune că, însuşi parterul avea a doua scenă prin rîsul bizar la care strengarul silea pe un spectator. Rîsul era un lucru firesc în astă reprezentaţie şi d-l *S. Botezatu*, carele din bună vreinţă au făcut pe Boureanu cu nemerirea şi plăcerea giocului întâiu, când l'au creat pe scenă, au cules aplauzele ce publicul îi da pentru astă bună-vroinţă. Tot acele *aplause* se dau cupletelor cîntate de D. Botezatu şi d-na Gabriela, iar cîntecul şi giocul lui Pipirig, reprezentat de *Teodorini*, în filosof, doctor şi fată, în anii au fost de bună speranţă şi în gioc au nemerit. Tot astă nemerire s'au observat cu plăcere şi în *Asesorul Della*, giucat de D-l Bălănescu. In cât pentru Doamnele Savastiţa şi Marghioliţa, ce au contribuit în *Strengarul de Par s*, nu voi tăgădui că mulţi nu cunoşteau că D-na Marghioliţa făcea pe Madam Meonie, bunica Ştrengarului, şi că d-na Savastiţa au fost bine în rolul său; de prisos să mai spun că d. Teodoru şi-au făcut bine rolul ce-i .ie de caracter, şi că în Ştrengariu D-na Gabriela cu cântec şi gioc au smuls aplauzele deprinse a le primi. Insă cu câtă mirare şi bucurie am primit în al doilea gioc de scenă pe d-l Frăţilă, giueând bine şi în comedie, cu atâta ne-au fost şi surpriza ce ne-au făcut-o d-l Poni, iar în comedie cu rolul generalului, rol potrivit bine şi giucat numai de d-l Poni, ne făceam o ideie de soldatul lui Napoleon, răpede, sincer, nobil în purtare şi vorbind adevărul.

„De mai avem încă ceva de zis, încheind aceasta este dorința din inimă să avem astfel de reprezentații, să ne vedem des în poziție de a spune adevăru fără părtinire, și de a nu se rări iarăși spectatorii acestor două reprezentații românești mai ales când vedem silința a ne mulțumi, și de datorință, a sprijini Teatrul național...

A. O.

Reprezentațiile trupei Moldovenești continuară și după aceste două piese de care se vorbește în articolul ce l'am reprodus, totuși se pare că în această stagiune actorii locali nu mai erau încurajați de public cu acelaș entusiasm, cu care fuseseră susținuți în anii precedenți. Mai ales tinerimea elegantă acum se învârtea mai mult împrejurul trupei de *operă italiană*, în care vedem arta adevărată străină, ridicată mai presus de acea națională, considerând pe bieții actori români și piesele ce ei le represantau în limba patriei, ca lucruri mai prejos de nivelul cultural.

Cu toate acestea nu lipsiră însă și oameni cu dor de înălțarea artei naționale, și ori-cât de puțini fură aceștia, totuși ei dădeau imboldiri necontenite spre a nu lăsa ca reprezentațiile teatrale românești să dispară cu totul, față cu acele ale trupelor străine ce se strecurau regulat în fiecare iarnă în capitala Moldovei și care atrăgeau în fie-care sară elita societății, lăsând pentru teatru, numai puținul public care venea să'l susție din dragostea pentru artă și întreprinderile naționale.

In numărul 28 al *Gazetei de Moldavia* din 6 April 1853, găsim iarași o dare de samă amănunțită despre greutățile cu care avea de luptat trupa moldovenească față de cea a operei italiene, atrăgând totodată atențiunea directorilor asupra modificărei repertorului Teatrului Național.

Aprecierile din articolul despre care vorbim, înfățișând oare-care importanță, îl reproducem aici în întregimea lui:

Domnule Redactor,

„M'am fost deprins cu acustica melodioasă a *operei*, şi atunci cînd se suna vorba că o s'avem şi noi în astă iarnă *Teatrul nostru Naţional*, mi se păru un proect pe cît popular, pe atîta şi neputincios; neîmpăcarea mea fu şi mai mare cînd mi-se propuse a subscrie pentru teatru o petiţie. Cu toate acestea am subscris, împins de un amor propriu, văzînd teatrul Nostru proscris chiar în timp cînd acel străin ne-au adus pănă la entusiasm, sau mai bine a zice, cînd în gradul cel mai înalt de civililizaţie, asistăm la o operă! dar nu pot ascunde că după altă subscriere, am avut un moment mîhnicios în care perdusem toată convicsiea mea intimă. Intr'una din zile, stam închis în odaea mea şi meditam tot ce am putut şti despre origina teatrului, care după ce la Ellini se născu din cultul credinţei, apoi ajunsă în Franţa prin exercítarea organelor, adevelopa facultăţile intelectuale, a perfecţiona arta şi ştiinţa, a răspîndi ideile şi a da cuvîntului un senz pentru spirit şi o impulsie pentru om—în scurt, pe cînd cugetam la toate acestea, la nevoia publicului Nostru de un teatru adevărat Naţional, şi la aceea ce cu atîţa secoli in urmă au fost pentru Atenieni, Tespis, Frinicus, Aristofan; pentru Franţezi, Corneil, Rasin, Volter şi alţi barbaţi, ce prin teatru se făcură arbitri patriei lor, mi se înfăţişă pe Biuroul meu un Avis: în dialect străin a D. Delmari, înştiinţînd pe onorabilul public *et les habitués du thé ître,* că s'au învoit DD. Poni şi Luchian o provizornică ţinere a teatrului Romînesc care din pricina D. Millo ar fi venit la dezorganizaie.—Pretextul era măgulitor, dar cît pentru succes, eu unul în calitatea dişanţată de petiţioneriu, eram departe de a-l aştepta—cu cîte-va zile mai înainte de ivirea împrăştieţilor noştri artişti, mă găseam şi eu într'o seară cu acea în parte societate a operei Italiene; adevărul vorbind mi se urîse acum de acele cuvinte, unele zugrumate de muzică, iar altele ca prin elasticitate lungite cîte de trei

coţi; stam în bufet şi jeleam neaparaţii *cinci-sprezece lei*, dorind din suflet s'ascult un dialog rostit în limba maicei mele, atunci văzui expus şi afişul teatrului Romîne-c, care anonsa două piese traduse · *Castelul găinei* [1]) şi *Intîmplările diligenţei* [2]) şi cum vă închipuiţi d-le Redactor, că era acel afiş?.... In mînele unui june Romîn, abonat la opera Italiană şi stricat de moarte cu teatrul local: se lupta cu un altul spre a'i dovedi că piesele acestea deşi nu le-a cetit, dar nu pot avea nici o însemnătate după titlul care poartă. Cel-lalt calomnia cenzura cum de-au lăsat să treacă piesa din urmă, cînd şapte sau opt diligenţe ce avem în ţară, produc atitea şi atîtea avantajuri! după un moment aceiaşi doi romîni amatori zeloşi a operei străine, s'au repezit asupra unui alt afiş ce anonsa opera Italiană din sara aceea, dar astă-dată îi văzui ca se amuzarisesc, slovenind cuvîntul „chi dura vince", precum şi s'a întîmplat şi mie în zilele trecute, cu literile durate a D-lui *Haferl*, tapisier pe uliţa mare—martur ocular acestor două scene din bufet, m'am întors în sala teatrului cu descurajarea in inimă, fără să vreau a'mi aminti că în prezent trebue s'aspirăm viitorul

„Am azistat dearîndul la toate reprezentaţiile romîne, şi totdeauna m'am întors împacat cu sinemi" La 19 Febr. se reprezintă *Săhăstria de Kastro*: o dramă în care se vede toată puterea amorului îngeresc a unui june brav din popul ş' totodată tirania sau prejudiţiile de mezalianţă a unui conte: două contrasturi destul de importante pentru scena Noastră; Teatrul Naţional astă-dată fu aşa de bine îndesuit, că chiar şi între logile rangului întăi prea puţine se vedeau neocupate. Eu unul Domnule Redactor, dacă am tăcut pînă acuma, asta-i pentru că n'am vrut a vă deranja din alte ocupaţii poate mai mult serioase, dar mă simt dator la aşa ocazie a mulţumi artiştilor noştri, şi d-lor amatori, care

1. După cum autorului Scribe i-au plăcut al boteză.
2. Negreşit că o diligenţă străină, pentru că diligenţile noastre deşi încă nu răspund la etimologia cuvîntului, dar nu suntem in p i ... ţă, şi nici am avea dreptul a le urca de pe acum pe scenă.

prin simţul cel mai nobil au luat parte la executarea celor mai însemnate roluri din astă bucată.— D. *Fretiţa*, deşi pentru întâia dată se sui pe scena lunecoasă a unui teatru, dar sub mîna acea patriarcală, s'au înfăţişat cu totul aplombul unui actor deprins cu scena şi am fi prea mulţumiţi a mai vedea talentul acesta.—D. C. Dimitriu, pe care l'am mai văzut şi altă-dată, şi-a improvizat cu destulă importanţă aerul rece şi impuitoriu a unui despot de toţi secolii. Accentul împătimitor al d-nei Homiceanu, în desperarea sa de mamă simţibilă, au produs adîncă senzaţie şi au tras lacrămi din ochii mai multor nume de familie,—nu mai puţin şi d-na Gabriela în caracterul acel gingaş şi candid, s'au văzut cu desăvârşire impresionată de rolul ce juca,— cît pentru d. Poni, talentul său dramatic e cunoscut, totdeauna au izbutit mai bine în roluri serioase: şi astă dată nu avem de cît a'i arăta adevarul cu îndoită afecţie pentru că după atîtea lupte periculoase a acestui teatru, cu toate dificultăţile, s'au hotarît a nu'l părăsi. — Am dori ca teatrul Naţional, lăsînd vodevilurile pentru un alt timp, să se ocupe mai serios cu dramile, pentru că aşa cere însuşi poziţia noastră actuală; la asta ne-am aştepta să suferim lipsa d-lui Luchian, dacă noi am fi uitat succesele ce avură în rolurile dramatice, a bătrînului de *Germani*, a lui *Pol* şi altele".

A. M.....i.

Reprezentaţiile moldoveneşti au mai urmat împreună cu cele ale operei italieneşti, până la închilerea stagiunei.

In ceea ce priveşte opera italiană impresariul ei Victor Delmary se îngrijise încă din timpul verei anului 1852, să publice programele şi învitările la abonamente pentru stagiunea ce urma să aibă loc în iarna anilor 1852—1853. Aşa vedem că, încă de la 7 Iulie se publică în *Gazeta de Moldavia* No. 51 din 1852, programul întregului personal al operei; cum şi cîte-va din operile noue ce urmau să fie jucate în stagiunea viitoare, arătând că abonamentul se va compune din 50 de reprezentaţii.

Acest program îl reproducem în întregime, fiind în următorul cuprins:

TEATRUL DIN IAȘI

Direcția D. Victor Delmary

Compania operei italiene pe 1852—1853

Trupa se compune din:

Prima dona mare Cartello	Segniora	Giuseppina Brambilla
Prima dona assoluta . .	„	Luigia Vasquetti
Comprimaria	„	Delfina Ademolo
Secundo Donna	„	Rosina Aghemio
Primo tenore assoluto . .	Segnior	Paolo Scotti
Tenore Comprimario e supplemento	„	Ademollo
Secondo Tenore	„	***
Primo basso profundo Assoluto	„	Ippolito Bremond
Primo baritono Assoluto .	„	D. Donelli
Primo Bufo e Basso . . .	„	Pietro Tozzoli
Secondo Basso	„	Nicolai
Regisore	„	Ernesto Tey
Secretario inspetore . .	„	Laffite
Maestro direttore. . . .	„	Galea
Suggeritore	„	Tasca
Maestro corurilor . . .	„	Gaetano

Coruri: 6 Dame și 10 bărbați.

Deschiderea Teatrului în 25 Sept. 1852. (Abonamentul se compune din 50 opere).

Va începe cu *Attila,* operă de Verdi.

Se va juca opere nouă: Attila, Figlia di Regimento, Sonnabula, Linda di Chamounix.

Lista abonamentului este deschisă de astăzi.

Cu toate că deschiderea operei fusese anunțată pentru sara de 25 Sept. 1852, vedem însă, că nu știm prin ce împrejurări reprezentațiile au început abia la 9 Oct. acel an, când s'a jucat pentru întâia oară opera *Attila* de Verdi.

Asupra acestei reprezentaţii de deschidere, găsim aprecieri interesante în No. 82 al *Gazetei de Moldavia* de la 23 Octomvrie acel an, din care extragem următoarele:

«*Intăia debutaţie (încercare) a D-nei Brambilla în opera Attila de Verdi.*

Această artistă însemnată, care au căpătat cel mai strălucit succes pe teatrele cele mari din Paris şi Barcelona, de asemenea şi pe scena noastră au primit dreapta recunoaştere a meritului său în rolul *Odabele*. Glasul său tremurător[1]) şi plăcut, precum şi buna sa metodă, unită cu un gioc de scenă plin de energie şi de sentimenturi, înfăţişarea sa placută şi graţioasă, i-au cîştigat chiar dela cea întăia reprezentaţie, prelungite aplaudări din partea publicului«...

Joia trecută s'au dat întăia reprezentaţie a *Somnabulei* de Bellini. Debutaţia D-nei *Vaschetti,* în rolul *Aminei*, a căruia succes au fost strălucit. Incă de multă vreme, publicul nostru nu simţise nişte mişcări aşa dulci ca şi acele pe cari D-na Vaschetti are talentul de ale insufla, căci, cine va sta la îndoială, că ce ar trebui să admirezi mai mult întrînsa, curăţănia unui glas ce păstrează ezacteţa până şi în cele mai grele bucăţi? ori giocul său ingenios şi plin de graţii?«...

Au urmat apoi mai multe reprezentaţii ale operei *Linda di Chamounix,* de Donizetti; apoi la 4 Noemvrie s'a jucat *I Maşnadieri*, tragedie lirică în 4 acte de Verdi; la 13 Noemvrie s'a reprezentat *La fille du Regiment*, operă în 3 acte de Donizetti; la 25 ale aceleiaşi luni s'a cîntat *Norma,* de Bellini; la 4 Decemvrie s'a dat *L'Elesir d'Amore*, operă comică în 3 acte de Donizetti.

Asupra reprezentaţiei acestei operei, găsim în *Gazeta de Moldavia* No. 95 din 8 Decemvrie, mai multe aprecieri asupra calităţilor şi a jocului unora dintre artiştii acelei opere pe cari le credem nimerit a le reproduce de asemenea:

---

1) Acest articol fiind publicat şi în limba franceză, cuvântul *tremurător*, este tradus prin cuvîntul *vibrante*; care înseamnă cu totul altă ceva decît *tremurător*. (Nota autorului).

„Reprezentaţiile operei italiene, urmează a concentra toată plăcerea doritorîlor de muzica. Gustul publicului se pare mai cu preferinţă ţintit asupra pieseler serie, ce sînt mai mult frecventate, deşi eesecutarea operei bufe, mai ales cînd este bine aleasă,.se face cu toată deplinătatea. Noi am avut ocazion a asista în mai multe rînduri, şi tot cu de asemene placere, la reprezentaţia Elisirului de Amor, ce este fără îndoiala una din cele mai nemerite producte a nemuritorului Donizetti şi cari s'au ilustrat şi acum şi pe scena noastra prin conlucrarea artiştilor nuoi. Siniora *Luigia Vaschetti*, prima Donna asoluta este o giune şi plăcută apărere, care se deosebeşte prin prospăţimea şi curăţenia versului de o inălţime minunată şi totdeauna armonioasa, atât in tonurile adânci cum şi in cele inalte şi avînd in a sa dispoziţie tonurile de mijloc care umplu cu mare placere urechea şi inima ascultătorilor, a ei rulade şi cadenţe cele mai grele rasună cu înlesnirea cîntecului privighetoarei. Aclamaţiile şi aplaudările de care se înviedniceşte pururea din partea unui public drept apreţuitor, sînt cu atâta mai linguşitoare, ca acele manifestaţii sînt spontanee şi produse în acelaş timp de farmecul cântareţei Siniora *Vascheti*, au produs a ei talent şi în opera serie, în *Masnadieri*, deşi astă piesă nu are acele frumuseţe care favoreaza succesul unei prima donne, de aceea credem că vom avea ocazie de a o admira în rolul a vreunei alte opere serie. Sinior *Scotti* primo tenore assoluto, cîştigă şi sporeşte din zi în zi ce merge favorul public, şi în astă piesa cu *Nemorino*, au cîntat cu multă graţie, în cît în scena *farmecului* precum şi în duo cu Adina mult s'au aplaudat. Siniorii *Donneli* şi *Tozzoli*, bine apreţuiţi au dat şi în asta operă pruba de a lor talent clasic. Ist din urmă ca doctor *Dulcamara*, au reprodus în asta piesa pe empiricul (şarlatanul) cu o nemerire cimpoetă, ca cum el ar fi de acea profesie".

La 18 Decemvrie 1852 se joacă în beneficiul

prima donnei Giuseppina Brambilla, opera Linda di Chamounix[1]).

Apoi la 29 Decemvrie gasim că s'a jucat *Lucia di Lamermoor*, operă serie în 3 acte, de Donizetti.

In cursul lunei Ianuarie 1853, între alte piese s'a mai jucat şi *I Puritani*, de Bellini, şi la 20 Martie următor, s'a închis stagiunea operei italiene cu piesa *Linda di Chamounix*, după care trupa a plecat la Galaţi.

Asupra închiderei stagiunei, *Gazeta de Moldavia* din 2 Aprilie 1853, face următoarele aprecieri :

„Aceasta este a treia trupă a operei italiene, de la înfiinţarea operei italiene la noi, poate fi considerată că era în propăşire şi lucrarea ei care ne lasă plăcute suvenire, nu va rămînea fără înrîurire asupra informării gustului public pentru muzica cea clasica. Cea mai mare parte dintre artişti s'au unit în companie sub direcţia lui *Sinior Ademolo*, spre a organiza la Galaţi după cererea boerilor de acolo, un teatru în cursul verei".

In Galaţi acei artişti dadură mai multe reprezentaţiuni cari fură bine primite de publicul de acolo.

---

1) La această reprezentaţiune Spatarul Gheorghe Burada a dat concursul său esecutînd pe violină concertul No. 1 op. 16 de Ch. Beriot, cu acompaniament de piano. El fu cel întăi fiu de boer moldovan, care învingînd prejudecăţile timpului, îndrăzni să se arăte în faţa publicului pe scenă cu scripca în mînă, lucru pe care societatea de atunci, îl credea injositor si potrivit în ţara noastră numai pentru ţiganii lăutari Diletantul moldovan a cântat cu multă acurateţă şi sentiment. Unii după ce-l auziră cîntînd, îl aplaudară, iar alţii clătinând din cap, îl cainară si-l dispretuiră. (Vezi *Grigore C. Buţureanu*, Spatarul Gheorghe Burada (schiţă biografică), Iaşi, 1904, pag. 4).

CAP. IX

STAGIUNEA 1853—1854

Teatrul moldovenesc sub direcțiunea artiștilor Sterian și Gatineau.—Deschiderea stàgiunei si priviri asupra mijloacelor de îndreptare a instituției Teatrale.—Reprezentație de gală pentru ziua onomastică a Imparatului Rusiei Nicolai Pavlovici. Critica piesei Minunică băet de lut. Debutul Mariei Flechtenmacher în piesa Mila lui Dumnezeu (Linda de Chamounix).—Reintrarea lui Neculai și a Gabrielei Luchian în trupa moldovenească. Critica piesei Tuzul-Callcul.—Beneficiul capelmaistrului Paul Het și actorului C. Mogîldea.—Programul operii italiene.—Inlocuirea primadonei Luigia Abadia. Primadona Brambilla în opera Trovatore. Inchiderea stagiunilor.

In stagiunea anilor 1853—1854 Teatrul romînesc trebuia să urmeze a fi condus, tot în baza contractului ce f u s e s e î n c h i e t mai dinainte cu Victor B. Delmary, care avea și concesiunea Operei Italiene, și care totuși, în stagiunea precedentă, cedase direcția trupei locale mai întăi lui Matei Millo, și apoi după plecarea neprevăzută a acestuia, o trecuse artiștilor Poni și Luchian; se vede însa, că, diferite împrejurări și greutăți făcu pe Delmary, sa nu poata înjgheba din timp atât trupa moldovenească cât și repertoriul ce trebuia sa formeze stagiunea.

Lunile în cari de obiceiu se proceda la afișarea stagiunei, în care să arăte compunerea trupei și a repertoriului, publicul ieșan nu vedea nici un semn de viață a Teatrului Național. De aceia vedem că la 8 Octombrie 1853, un mare număr de cetățeni ieșeni iubitori de teatru, formează o reclamație către Consiliul Municipal al Capitalei, prin care cer ca să

silească cât mai neîntârziat pe antreprenorul V. Dalmary, ca să înceapă și reprezentațiile românești, nu numai cele străine[1]).

Cu toată insistența ce o făcură cetățenii ieșeni, Consiliul Municipal, n'a luat nici-o dispozițiune spre a se grăbi deschiderea stagiunei Teatrului Național cât mai curând, de nu în teatrul de operă italiană. dar măcar tot în vechiul local de Teatru din casele foaste ale lui Talpan, unde era teatrul moldovenesc numit Teatru de Varietăți.

Ocârmuirea văzînd această puțină atențiune din partea Direcțiunei teatrului moldovenesc, încredințează Direcția teatrului Național Căminarului Petru Sterian, care'și luă pe lîngă sine cu învoirea guvernului pe Gatino, cunoscut publicului, care jucase înmai multe trupe franceze ce se succedase la noi și care era unul din cei mai cunoscători în ale artei dramatice. Pentru aceste motive credem noi că guvernul a admis ca artistul francez Gatino să fie în direcția Teatrului național pe lîngă Sterian.

Inceperea reprezentațiilor teatrului moldovenesc. era așteptată după cum am văzut cu multă nerăbdare de publicul ieșan, căci se aflau mulți cari doreau ca și arta națională să propășească și să ajungă la treapta la care erau și trupele străine cari fuseseră prin Iași.

Mult așteptata deschidere a stagiunei Teatrului Național, din mai multe împrejurări s'a tot amânat, până la 20 Decembrie 1853, după cum vom vedea mai departe.

Pînă la deschiderea stagiunei găsim, scris în *Gazeta de Moldavia*, No. 94 din 23 Noembrie 1853, un articol pe care credem nimerit al reproduce aici, în el se vorbește cu mult foc atât despre trecutul teatrului moldovenesc, cât și despre mijloacele ce s'ar putea întrebuința, pentru a ajunge la nivelul unei adevărate arte dramatice.

1). Vezi Dosarul No. 6716 din 1851. Administrativ, aflat la Arhiva statului din București.

Iată articolul despre care vorbim :

„Anotimpul de earnă, greu în mai multe priviri, are neîntîrziat a se înblînzi prin sporirea plăcerilor ce ne promite deschiderea Teatrului Naţional. Acest teatru la noi mai vechiu de cât acel francez, german şi italian, pentru că datează încă de la 1817, când, pe teatru de societate, fiii şi fiicele celor întăi familii nobile, au reprezentat cele întăi piese în limba Română, au petrecut de atunce, cu luna schimbătoare, mai multe faze, cînd luminoase, cînd tunecoase, iar amu în urmă ar fi ajuns a se eclipsa de tot, daca direcţia superioară a teatrelor, pre lîngă armonioasa, aplaudata şi bine îndănuita operă italiană, nu ar fi cercat a da scenei naţionale o scîntee da viaţă, încredinţând pe ist an direcţia Teatrului Naţional d-lor *Sterian* şi *Gatino*.

„S'au zis că pentru a face rezbel trebue trei lucruri : Bani, bani şi iarăşi bani, noi pretindem că, spre a organiza un teatru sunt neapărat trei obiecte:

„Actori, actori şi iar actori ! căci o bună trupă naţională va fi la noi totdeauna în stare aşi aduna mijloacele trebuitoare pentru a ei susţinere şi pentru cîştigul antreprizei, în cît acea întăi operaţie a unei direcţie este : a forma artiştî prin un *Conservatoriu declamatoriu şi filarmonic*, pentru că nu e de ajuns a avea talent, ci talentul se cuvine a fi cultivat după oare care regule şi apropiet destinaţiei săle ; aşa dar, în astă privire teatru naţional are nevoie de protecţia, de ajutorul guvernului şi de îmbrăţoşarea compatrioţilor.

„Junimea noastră doritoare a petrece o cariera n sfera intelectuală, au cuprins toate ramurile serviţiului public : mesele cancelariilor gem sub povara scriitorilor, pentru un proces se dispută zece avocaţi, nu ca să cîştige cauza, ci să o capete şi să o mai ncurce, tripli şi zăcipli candidaţi împresură alte posturi, iar pe scenă se consacră puţini juni şi mai ales dame ; oare de ce ? pentru că aici actorul şi actriţa sînt expuşi dupa merit, a fi aplaudaţi sau flueraţi, pe cînd în celelalte ramuri actorii politici şi damele ce joacă în societate felurite roluri nu se su-

pun la manifestații publice, și alor amor propriu, nu este comprometat, prin o asemenea grea prubă. A îmbrățoșa și a încuraja Teatrul național, este deci cu *atîta* mai mult de dătorie, că dupre a noastră poziție, teatrul este plăcuta școală practică a limbei, a moralului și a istoriei, care deschid literatorilor mijloace de a cultiva geniul lor, și publicului ocazie desfătîndu-se a se lumina. Avînd de ajuns mărturii de plăcerea cea bună a compatrioților noștri în privirea teatrului Romîn, nu sîntem la îndoială că, *Direcția Teatrului Național*, deschis în edificiul cel vechiu se va urca cu bucurie, că fie-care Moldovan, deși ar fi abonat la opera italiană, se va grăbi a ave o lojă, o stală și la acel național, în deplină convingere, ca numai din acele ce vom semăna în pământul nostru, vom săcera folos și mulțumire noi și nepoții noștri"!

*
* *

Inainte însă de a se începe stagiunea teatrului moldovenesc, s'a dat pe scena acestui teatru o reprezăntăție de gală extraordinara, în ziua de 5 Dec 1853, ajunul sărbătoarei Sf. Nicolai, în onoarea zilei onomastice a Impăratului Rusiei Niculai Pavlovici, la care au luat parte atât trupa locală, cât și acea a operei italiene. Despre aceasta solemnitate se dă în *Gazeta de Moldavia* No. 97 din 7 Decemvrie, următoarele amănunte :

„In ajunul Sf. Niculai, 5 Dec. s'a dat la Teatrul Național un spectacol de gală pentru ziua onomastică a *Maieștății sale Impăratului Nilcolai* „Augustul protector al Moldovei" cu deosebita solemnitate prin sentimentul religios și manitestațiile unanime, conforme cu supunerea și cu recunoștința prin care se deosebesc locuitorii Iașilor, către binefăcătorul acestei țări. Teatrul a fost strălucit iluminat și decorat cu gust. Excelențiile lor Leitenantul-general Selvan, comandantul diviziei a 8-a de Infanterie din corpul al 3-lea, General Maiorul din Svita *Majestății sale Impăratului* Prințul Urusoff, ofițerii rosieni de toate gradurile și acei pămînteni, soldații regimentului de Poltava, ce venind din Rosia, se găseau trecători în

Iași, D-nii miniștii și funcționarii Statului în deplină uniformă, și damele în tualete *paré*, au asistat la această reprezentație care au început cu imnul național Rosian, cîntat de trupele reunite: Italiană și cea romînă, în miezul aclamațiilor entusiastice a spectatorilor. O odă romînă compusă pentru astă serbare, sau împărțit în sală".

*
* *

In sara de 20 Dec. 1853 s'a făcut în sala Teatrului vechiu deschiderea stagiunei teátrului moldovenesc, cu trupa de sub direcția lui Sterian și Gatineau

Asupra chipului cum s'a facut aceasta deschidere și impresiunea ce a produs asupra publicului, găsim în *Gazeta* de *Moldavia* No. 101, următoarele rânduri:

„Așa e, asara, Duminică în 20 Dechemvrie, se deschise iar *Teatrul vechiu* pentru reprezentațiile romîne cu atîta dorință așteptate.

„Să vedem însă, să ne observăm ce zicem, și să nu întârziem a ne éxplica ideia; căci, ce-i dreptul, cuvîntul *Teatrul vechiu*, la mulți poate fi neînțeles, la mulți este ambiguu (cu două înțelesuri), iar mie unuia îmi amintește frumoase impresii, îmi aminteşte Teatrul acela din zilele vechi, format cu osteneală creatoară și condus cu daune materiale, care însa acuma încă îl privim ca o *școală de model*! Nu, de astă dătă n'avem intenția a mai scormoli trecutul, destul fiindu-ne amintirile plăcute, mărturisite de public. Dar voim să dăm mică relație, dupa împrejurări, de începerea reprezentațiilor romîne la Teatrul vechiu: căruia îi urăm o reîntindere cu tot succesul moral și material. Puținele rânduri puse în gazetă au încunoștiințat de mai înainte alcătuirea unei nouă direcții, așa dar nu ne rămîne de cît să mai spunem acuma că și trupa asta, îi parte noua, parte nu prea veche. Nu vom tagădui ca, chiar susținerea lui aice menește o mare deosebire de Teatru nou, căci, de vom trece cu vederea îngustimea lui, apoi asară am văzut ceea ce rar au mai urmat, și cu bucurie putem însemna că „pentru întâia dată era plin". Insă cu toată iubirea noastră pentru Teatru națio-

nal, ba chiar spre a nu ne trezi zicîndu-ne proverbul vechiu, că „întăia vedere lesne înşală“ apoi. în loc de a vorbi ceva mai mult de astă reprezentaţie, preferăm mai bine a lăsa pe fie-care în propria sa impresie şi să aşteptăm cu încredere viitoarele reprezentaţii pe care putem crede a fi bune. şi să atingem ceva în treacăt ceea ce ne-a plăcut mai mult.

„De, aceasta cu plăcere vom arăta generala mulţumire pentru reapariţia d-nei *Sterian*: care chiar în astă sara aminti lipsa ce au fost nu de dame! pentru că asta n'ar fi adevărat, însă de dama ce face nu numai bine rolul care şi'l ie, dar încă care, precum în astă sară, arată însuşi bărbaţilor cum trebuesc sa fie dupe expresia Moldovană „Craidoni“. Nu voi mai zice nimica şi de arietele ce le-au cîntat. Publicul nostru preţueşte în destul talentele şi cîntul D-nei *Sterian*. după cum au şi manifestat-o asta, prin îndesitele şi necurmatele aplaodări şi rechemări. Să zicem pe scurt ceva şi pentru unii din d-nii actori, să arătăm ce-i dreptul că mulţi şi au dat anevoinţa de a ne plăcea şi să le păstrăm numele pe altă dată. Să felicităm în treacăt Direcţia pentru îngrijirea ce au avut alegînd piese plăcute şi fără temere să depunem o gratulaţie d-lui Profiriu, pentru nimerita lui traducere. Teatrul era îndesit plin, şi cu prezenţa de înalte persoane onorat, care dă o mărturia a interesului asupra desvoltării artei naţionale“.

Aliquis

Pe lîngă dilerite piese ce s'au dat de trupa locală, găsim că în 5 Ianuarie 1854, s'a jucat, *Un tînăr grăbit,* vodevil într'un act tradus din franţuzeşte; *Băutura fermecată,* vodevil într'un act, şi *Minunică băet de lut,* de asemenea vodevil într'un act.

Asupra piesei din urmă gasim o cronică teatrală publicată tot în foaia timpului *Gazeta de Moldavia,* No. 5. din 18 Ianuarie, care ne dă mai multe amănunte atît asupra piesei cît şi a jocului actorilor şi pe care o reproducem aici:

„Reprezentaţia piesei intitulată *Minunică băet de*

lui. au răspândit între publicul Teatrului Naţional o plăcută impresie prin sujetul arhi-comic. şi prin nimerita sa reprezentare; încât până şi feţele depriuse a nu se ocupa toată ziua de cît cu serioasele acte administrative şi judecătoreşti, ori cu încîlcitele socoteli a dobînzelor, schimbară în acea sară aerul lor posomorît, ba, se zice înca că unele dame, ce plînsese la Opera Italiană, au leşinat, cuprinse de un rîs spasmotic, rîs general, ce se amesteca între aplausele sunătoare a publicului.

„Meritul acestei piese, stă mai ales în ideea sa cea originală. Un Alhimist, se crede convins, că au dezlegat problema de a fabrica oameni, prin ştiinţa Himiei, după cum în timpurile bătrîne se zice a fi facut Prometeu! Alhimistul, crezîndu-se a fi un al doile, aştepta ca acesta, nu o pedeapsă de la Joe, ci pre lîngă un nume nemuritoriu, o industrie de speculaţie bănoasă, o comoară nesacată. Insă, de toată operaţia lui, întîmplarea aduse a se folosi numai fiica Alhimistului cîştigînd fericirea însoţirei ce o refuzăsă părîntele său. DD. Actori, vor mărturisi dreptul, că au contribuit la esbutirea piesei. Aşa D. *N. Teodoru* ce în acea seară se părea un actor de şcoala veche, ca Rotomag alhimistul. ca bătrînul învăţat fermecat de ştiinţa sa. convins de minunea ce se credea că va produce, prin imitarea semnelor de iubirea unui parinte şi de slabiciunele către un fiu căpătat la adînce bătrîneţe, prin joc, espresii şi prin buna memorizaţie a rolului său, au meritat îndesite aplausuri, au desfătat publicul ca nici odată, şi au dat speranţa unui viitor, ce îl dorim a fi tot între aplause. Nu vom lăsa de o parte pe D. *Teodorini*, pe baetul încurcat în intriga curioasă; carile nu ştie nu numai dacă socrul său îl ie în rîs cu acele ce-i arată, dar încă ajunge în poziţie a se îndoi singur, dacă'i de carne ori de lut? şi nu ştie care în adevăr din doi îi e tată, pîna cînd în fine îl trezeşte lovitura de cuţit a conlucrătorului Alhimistului ce ave speranţă să poată scăpa de dînsul străpungînd figura de lut şi dînd drumul aerului vieţuirei pe care credea că il insuflasă prin Himie; junile actor şi-au

căpătat cuvenita parte de aprobaţie; încă vom arăta deplina mulţumire D-nei *Mcrişască* care, după ce nu de mult ne surprinse cu nemerita jucare a rolului bătrînei Marta din Faust, acum ne întări ideea că, am ave pe scenă încă o bună actriţă. Pe lângă aceste, n'ar prinde bine dacă prin vre-o sieală de părtinire, n'am mulţămi şi celorlalţi actori, cari până cum trecuse neobservaţi, şi ne vederară simţitoarea plecare de a deveni actori; ear cît pentru d-la Marghioliţa, ca de un început, după acest rol ce merse bine, putem a o încuraja, şi a-i zice că, cu zel, bună voinţă, şi studiere, în curînd ne va face a vorbi mai pe larg de rolele sale.

„Nu mai puţin merit a rezultatului celui plăcut se cuvine *D. A. Obreja*, carele, cu toată naturaleţa, au adus pe Românie această piesă, fără a pretinde prin schimbarea titlului ei, i spre oare-care schimonituri în text, a o da pe scenă, drept a sa originală!“...

In timpul reprezentaţiilor ce mai urmară, D-na Sterian părăsi scena pentru cît-va timp, iar în locul şi Direcţiunea avu grijă să angajeze pe D-na Maria, soţia capelmaistrului Adolf Flechtenmacher care a jucat cu mare succes, mai ales în piesa *Linda di Chamounix* (Mila lui Dumnezeu), melodramă în 5 acte. Asemene tot în acest timp au reapărut pe scenă, Neculai Luchian cu soţia sa Gabriela, cînd aŭ fost foarte bine primiţi de publicul ieşan.

Relativ la aceste schimbări de actori, găsim în *Gazeta de Moldavia*, din 15 Februarie 1854, următoarea cronică teatrală:

„In lume se zice cum că: «*tăcerea foloseşte*». Impregiurările Teatrului Naţional precum se va vede, ne-au dovedit-o aceasta; iar cît pentru cronica teatrală, folosul tăcerei e necontestat; căci, ea acuma poate să cuprindă ceva mai multişor. Asupra acestor zise, neapărat ar veni întrebarea în ce? în propăşiri? în folosuri materiale? în rădicarea unui actor din trupă? sau poate în ceva nou şi neprevăzut? Dar, aşa este! putem răspunde numai la întrebarea din urmă, pe care, nu o vom lasa de o parte ca re

repetiţia celorlalte. Dar, acum sîntem în miezul noutăţilor, a apariţiilor şi a reapariţiilor! Au trebuit să treacă mai mult de jumătate abonament, pentru ca, Joia trecută publicul ales să fie şi mai numeros la teatru, alergînd pe un timp ca acela să vadă „Săcăturile în suspandiu sau benefisul Direcţiei. Şi ce drептul, surpriza lui fu îndestul de mare văzînd rearătîndu-să pe scenă *Actorul său D. Luchian*, zicem *Actorul său*, pentru că după cît ne-am încredinţat astă dată mai ales publicul nostru, îşi arăta făţiş buna sa voinţă către teatru, şi prin subscriere împrumută direcţia cu două talente încercate, cu Dl. şi cu D-na Luchian. Ambii în acea sară culese aplausele deprinşi a le primi de la un public, care după cum se văzu, mărturisi chiar prin fapte aprețuirea sa.

„Reapariţia d-lui Luchian şi a d-nei Gabriela Luchian, nu vom tăgădui că este nu numai un bun ogur pentru Teatru, dar şi un lucru ce până acum lipsea. Iar lucrul acesta de la sine se înţelege că nu poate fi altu, de cît impulsia şi emulaţia între talente. Intr'un cuvînt sforţarea bunilor, să-şi facă rolul bine dacă nu să şi întreacă pe cel mai bun, lucru din care publicul de sigur va cîştiga. Căci, dacă teatrul nostru iarăşi cîştigă în astă iarnă pe D. *Flechtenmacher* ce ne făcu o surpriză aducîndu-ne pe d-na *Maria*, de la carea cu dreptul putem spera mult, întăi ca de la soţia artistului nostru violonist şi al doilea ca de la persoana ce-şi luă asupra greul rol a *Lindei di Şamuni*, sau Maria din drama *Mila lui D-zeu*, dacă despre o altă parte d-nul *Porfiriu* apăru pe scenă fără să ne spue macar numele, să ştim cine e actorul fără pretenţie, actorul carile după expresia părţei cei mai mari din public au făcut mai mult de cît *l'acteur à pretentions* sau pe romăneşte *actorul spăriet*, viu şi sprinten de la întăia apariţie, dacă zic aceste talente promit ceva de aşteptat, totuşi este cunoscut că ele încă acum se formează! şi că prin urmare lipsa D-nei *Sterian*, concurenţiea, iară din trupă emulaţia, ba încă chiar şi aceea ce nu s'ar putea contesta, actorii încercaţi,

deprinşi a crea role, şi de la cari trupa poate mult să copieze iar publicul să aplaudeze“.

Aliquis

La 13 Febr. 1854, se joacă pentru întâia dată piesa *Petcarul de Paris*, dramă în 5 acte şi un Prolog (12 tablouri), de Felix Piat, tradusă din franţuzeşte de A. Manolli[1]).

La 16 Fevruarie acelaş an se joacă pentru a doua oară aceiaşi piesă.

Joi 18 Fevruarie se joacă în beneficiul D-nei *Maria Flechtenmacher*, piesele *Baba Hîrca*, operetă în 2 acte şi un tablou, de Matei Millo, şi *Margo*, vodevil într'un act, tradus din franţuzeşte. Sîmbătă la 20 Fevruarie s'a jucat de asemene în beneficiul d-nei *Savastiţa*, drama feerică *Faust*, în 4 acte.

In Martie acelaş an, s'a dat o reprezentaţie în beneficiul D-nei Sterian, care reveni iarăşi în teatru cu piesele *Contesa de Poloboc*, vodevil în 2 acte tradus din franţuzeşte, şi *Tuzu Calicu*, comedie cu cîntece în 2 acte de Matei Millo. Asupra acestor reprezentaţii găsim o lungă descriere făcută în *Gazeta de Moldavia* No. 23 din 22 Martie, în care autorul face diferite aprecieri asupra subieatului piesei *Tuzu-Calicul*.

Iată această cronică teatrală:

„*Benefisul D-nei Steriean.* In adevăr, ar fi ceva de neertat şi încă în mai multe priviri; cînd, pentru puţin timp hărtie şi negreală, am lăsa relaţia ce datorim a da pentru astă reprezentaţie aşa de mult amînată şi aşteptată; mai ales cînd cîmpul ne este întins, braţe am avut multe, şi secerişul de sigur a trebuit să fie mănos, atît pentru d-na beneficientă cît şi pentru public. Pentru D-na Beneficientă, veselă şi vioae ca una ce are de ce, şi pentru public carile vorbind dreptul, în astă reprozentaţie, şi-au cunoscut actorii. Zic că şi-au cunoscut actorii, pentru că dacă D-na Steriean îşi alesese o comedie de salon

1) Această piesă s'a tipărit într'o broşură de 102 pagini, în anul 1854 în Tipografia *Buciumului Romîn* din Iaşi.

o comedio gre, o comedie curat numai franţeză, ce neapărat cu greu se poate parodiea dinaintea unui public care nu-l interesează deadreptu; şi încă pe o scenă ca a noastră tînară, dacă *Contesa de Poloboc* fu bine primită de public, cauza este că D-na Sterîean şi d. Luchian, sînt talente ce se întrec, şi cărora le e destul să se uite unul la altul spre a se înţelege şi a ne arăta unde'i neprevăzuiul scenei chiar numai prin un singur cuvînt zic, dupa cum nime nu'l aştepta.

„Tot aceaşta voi zice şi pentru ezecutarea *Tuzului Calicul*. Cine a vazut pe Lazărilă conducătoru orbului, sprinteu şi vioiu, cu toată starea iui cea mizerabilă, cine au vazut toate nebuniile şi ştrengăriile unui tînăr de 16 ani, care ni se arată pe scenă aşa de bine în travesti de catră D-na Sterîean, acela de sigur va zice că au văzut un rol jucat, şi va depune împreună cu mine, omagiul ce se cuvine. Joc. cîntec, mimică şi reproducerea poziţiei conducătorului de orbi, respunsă nu nmai bine la aşteptare, dar o parte bună din public crezu că. cîteva din reflecţiile junelui Lăzărilă, asupra poziţie sale de mai înainte şi în viitor, în privire cătra viaţa socială au fost nu numai bine, dar cu împătimire esprimate de d-na Sterîean adecă: eu înţeleg că şi-au cunoscut rolul.

„Cine va tăgădui iarăşi meritul junelui *Teodorini* ca dascal grec, şi sprijinul dat de D-nii *Teodoru*, *Bălănescu* şi D-na *Mărişescu*. Rolul Tuzului, aşa de bine jucat de d. Bosie, cu toata sfiirea ce se parea că se ţine de acest rol încă de mai înainte, i-a atras aplausele ce i se da, deşi în adevăr priveam cu oare-care jignire acea bună reproducere, ce d. *Bos* ca actor pe scenă, prin urmare, ca soldat la postu lui au întrebuinţat'o până şi în acţiile calicului cele mai îndepărtate de estetica şi de buna societate dar. acea jignire, fie cine au înţeles'o că, după drept cuvînt se trăgea de la piesă!

„A! bine că venii şi la piesă! la vodevilul în 2 acte a d-lui Millo, Tuzul-Calicul, pe care îl văzurăm cum s'a jucat. Despre ea, o datorie sfîntă mă ane-

voaşte să vorbesc ceva mai pe larg. Căci, dacă în compunerea şi amănunţimele unei lucrări literare (precum e Tuzul a literatului nostru) publicul une-ori se înşală lesne, dacă în plăcerile sau displăcerile personale, el îngădue sau se lasă a fi atras pe nesimţitele parţialitatea către artiştii ce reprezentează acea lucrare, dacă cursul cel repede şi adese-ori pre negîndit a impresiilor sale, care le simte de odată, îi răpeşte judecata peste marginile bunei cuviinţi, trebue însă să mărturisim că, în ce se atinge de adevăratele sentimente nobile, de ideile frumoase şi bine esprimate, de generozitatea la locul ei şi la trebuinţă, de o abnegaţie pentru o plăcută faptă morală, întru aceasta publicul nu se înşeală nici odată; şi asta au vederat'o atît prin graiu cît şi prin fapte; iar, cît pentru o critică, o critică însă serioasă, ce observează toate cu îngrijire şi gîndind judecă pe rînd acţiile, faptele şi urmările, ea de sine este întărită din capul locului, chiar prin sentimentul bunului şi frumosului înăscut în om şi manifestat. Ast-fel, până acuma, cei vechi şi autorii clasici, profesorii noştri în astă artă ce au ajuns aşa departe, au recunoscut că, arta teatrului nu este de cît o şcoală, în care prin rîs se îndreaptă moravurile, unde, omul îşi întrezăreşte slăbiciunea sa, şi prin împoncişarea contrastelor, prin ţesetura nemerită a răului între părţile cele bune a vieţei sociale, totdeauna au ţinut să ne arăte, care faptă îi bună, încuviinţată de moral şi rezon a se urma, şi de care să ne ferim, care-i sentimentul nobil şi cel înjosit? sau până la ce abnegaţie sau lepădare de sine, poate să conducă pe om o inimă bună şi cu nobile sentimente, spre a'şi mărturisi recunoştinţa sa către o binefacere, ba chiar şi către un inimic.

„Aceste sînt cel puţin unile din regulile esteticei şi a moralului social, şi macar parodia lor am fi dorit să o găsim în Tuzu. Însă să vedem acum şi ce este Tuzul? un calic zgârcit, răutăcios, vorbitor de rău de toată lumea, un vrăjitor, ba încă după alte toate şi un ambiţios, cu toată orbirea lui din născare (cum ne-o spune), ambiţios după nişte

lucruri lumeşti, a cărora lux, fală, el o pizmueşte fără să o vadă, şi încă ce-i mai mult, el o mărturiseşte chiar prin termenii cei mai expresivi a pizmei. Pe el îl vedem că, după ce în curs de 12 ani tăinueşte şi ţine lângă el un copil străin, abia după o ceartă şi o uricioasă mărturisire a caracterului fiinţelor ce se viptuesc din mila publică, alungând de lângă dânsul o sărăimană fată fără pâine de toate zilele, îl vedem zic, că parcă i s'ar năzări din vreun discîntec întrebuinţat în sat şi ca să mai mărească încă şi mai tare nemoralitatea sa, îi abate să ne facă pe omul cinstit, reparînd nelegiuita furare şi destrămare a unui copil prin,.. prin ce?... să vedem prin ce? căci el, aceasta nu ne-o spune în tot monologul său, şi toată scena cu Tofana se desfăşură astfel, în cât lasă pe Tuzul la norocul său, căruia îi abate, să îndemne pe necochină a'l alunga, iar orbului de mînie, să i se întărte în inimă rezbunarea şi atunce să facă vârf răutăţii sale, răzbunîndu'si şi nenorocind pe ridiculul fiu a Tofanei, singurul personagiu ce ne arată un sentiment frumos, împărţind pâinea cu săracul. După aceasta apoi, el o părăseşte la boerul încărcat şi prea încărcat cu iubirea de sine, îi spune o mulţime ce din norocire arieta le substrage de la ascultători, şi lucru curioz, calicul îndrăcit izbuteşte tare lesne a birui eghimoniconul unui aşa boer, ba încă, îl face să ajungă până la o aşa credulitate, în cât fără să iee în de-aproape cercetare, fără să ceară pe loc a pipăite mărturii, nu numai boerul dar şi părintele ce în curs de 16 ani îşi iubise fiul cu atâta slăbiciune, fără cea mai mică părere de rău sau îndoială, îl goneşte din casă şi ie pe Lăzărilă de fiu! se vede ca să aibă cu-i zice „Calindroiule“. Dupa aceste să lăsăm de o parte scenele şi visele de fericire ale calicului, să lăsăm scena curioasă şi cântecele destul de cimpoeşe prin care îşi atrage îndurarea ţăranilor cântîndu-le satire în faţă, să lăsăm ideea ce ne dă prin asta, că ţăranul Romîn ar protegui şi a fi plecat mai mult cătră ghiduşie, de cât către compătimirea ospitalieră ce l'au caracterizat

de secoli și se luăm a doua persoană a piesei pe Lăzărilă.

„Dacă este adevărat că, critica trebue să privească o lucrare din toate părțile sub care se înfățoșază, apoi, spre a mă scuti de o lungă polilogĥie aș întreba: ca ce oare va fi visat *Andrieux*, când ne dă regulele pentru arta dramatică, și ne consiliează zicând: «*Când vei scrie, caută ca, spiritul tău să nu răscolească liniștitul suflet al nevinovăției întocmai ca un pumnar, observează ca, glumele tale să nu dee o lovitură de moarte în fericirea altuia sau să turbure macar liniștita fericire a celui tont: fii cu luare aminte să nu obosești cu nedrepturile geniea ci, te anevoește mai alès să desprețuești micile triumfuri ale epigramei și să vezi că, nici odinioară, pentru nimic în lume, să nu lucrezi alăturea cu convingerea ta*». Să mai întrebăm încă, de ce folos să mai auzim în piesă principiul esprimat cu niște termeni greu de reprodus, că adecă, surcica nu sare departe de trunchiu; de ce să mai vedem la început frumosul debut de sentimente ce se par după acel princip născute în Lăzărilă, și pe urmă să ascultăm toate insubordonațiile, relele deprinderi, încântările și descântările soartei sale, până și acea care, la urmă vine singur de ne-o spune, că el prefereaza mai bine să alerge pe cîmpii! ș'apoi, voi încheia cu singura întrebare: Care-i oare scopul moral a piesei ce după cât se pare ar fi trebuit să'l auzim din gura lui Lăzărilă? în ce stă cel de pe urmă grad al artei literare, ce trebue să întipăreasca frumosul idealului în icoană? Poate acesta'i ca junimea imitătoare să se deprindă a gândi, că nimic pe lume nu e mai bun de cît viața vagabondă și de povoara societății? Să ajungă a se convinge că, rău și fara cale omenirea au eșit din starea barbarismului? și că, decât să se supue regulelor societății uneori cam grele, mai bine să se lepede de fericirea ce o dorea cu înfocare, și să rămîe iar în condițiea cea mai de rând? In adevăr, dacă toate aceste au constituat și pot să constitueze estetica și moralul, apoi; *Balzac* avea rezon să zică; „Qui peut tout écrire, ar-

rive a tout oser, „Cine poate să scrie, poate să şi îndrăznească toate“.
Aliquis.

Dintr'un afiş cu data din 25 Aprilie 1854, se vede că se joacă în beneficiul capelmaistrului orchestrei Teatrului naţional Paul Hette şi a actorului C. Mogîldea, piesele: *Doctorul Cînodinte*, vodevil în 2 acte, tradus de N. Vasiliu, iar cupletele de A. Obreja, în care au jucat actorii: *Bosie, Teodorini, Frini, Mogîldea, Porfiriu, Gheorghiu, I. Alexandrescu, Canari, d-na Flechtenmacher şi d-na Sevastiţa*; *Sora lui Jocr's*, vodevil într'un act, tradus de Luchian; actorii ce au jucat au fost d-nii: *Teodorini, Luchian, Gheorghiu, d-na Luchian şi d-na Ionescu*; *Herşcu Buccengiu*, cînticel de V. Alexandri, executat de C. Mogîldea. La această reprezentaţie fraţii Burada au dat concursul lor, executînd cîteva bucăţi muzicale pe piano şi violină:

1). A şesea arie variată pentru violon de Şarl Berio, executat de junele elev a d-lui Paul Hett, Teodor Burada, acompaniat de fratele său Mihail.

2). Mare fantasie de salon, cu patru mîni, pe motivurile favorite din opera Ernani, de F. Valdmiler executată de fraţii Constantin şi Mihail Burada (elevi a d-lui F. Gro).

3). Fantesie pe motivurile operei *Straniera*, de Bellini, compusă de Talberg, executată de Const. Burada.

Inceputul 7 jum. ciasuri [1]).

Opera italiană în stagiunea de iarnă 1853—1854, a jucat în acelaş timp cu trupa moldovenească, începînd reprezentaţiile sale la 25 Septembrie 1853.

Iată şi programul stagiunei care s'a publicat în limba franceză în *Gazeta de Moldavia*, No. 77 din 28 Sept. 1853 şi pe care-l dăm în româneşte [2]):

1). Acest afiş se află în proprietatea autorului.

2). S'a publicat şi în foi răzleţe în limba franceză.

STAGIUNEA 1853—1854

TEATRU DIN IAŞI

Direcţia d-lui Victor Delmayr

Compania Italiană 1853—1854

Compunerea trupei

Prima dona asoluta .	Siniora	Luigia Abadia
„ „ „	„	Marieta Anselmi
Prima dona contralto	„	Placida Corvetti
A doua dona comprimario	„	Adelaida Villani
Primo tenor asolut	Sinior	Milesi
„ „ „	„	Prudenza
Primo baso asolut	„	Prospero Derivis
„ „ „	„	Carbonelli
Primul Bariton	„	Sermathey
Primul Bufo şi Bas	„	Tozzeli
Al 2-le tenor şi Comprimario	„	Marina
Al doilea Bas	„	Nicolai
Maestru şi direct. de orchestră	„	Galea
Violina principală	„	Hübsch
Inspector general	„	Lafitte
Secretar şi casier	„	Spiro
Suggeritor (sufleor)	„	Tasca

Corişti

Deschiderea

Joi 25 Septembrie 1853, întâiul debut

Ernani

Opere noue

Polliuto, Rigoletto, Safo, Il Bravo,
Luisa Miler, Nina Pazza per amore

Abonament 50 reprezentaţii

Bel etaj, lojă simplă,	85 galbeni
Stal . . .	16 „
Benuar . . .	70 „
Al doile loj . .	30 „

Duminică la 11 Octombrie s'a jucat pentru a doua-oară opera *Ernani*, de Verdi.

La 15 Octombrie s'a jucat opera *Lucrezia Borgia*, asemenea de Verdi.

Găsim o dare de samă importantă pentru aprecierile sale muzicale din timpul acela, publicată în *Gazeța de Moldova*, No. 85, din 29 Octombrie 1853, pe care o reproducem aici în întregime:

„Al treilea period a esistenței Teatrului italian în Iași au început, și cu dânsul șirul plăcerilor pentru doritorii Operei. Nime nu ar fi așteptat, că un public teatral, deprins de 20 ani, cu vodevil și comedii franceze, une-ori germane și rareori române, să poată în așa scurt timp, nu numai a se împărtăși pentru muzica italiană, din analogia uricului său, ce încă a se face aprețuitor și giude competent. In cît manifestațiile sale, în astă privire, cu temeiu se pot socoti ca o măsură dreaptă a meritilor și a succesului artiștilor.

„Opera *Nabuco*, mai ales a doua reprezeetație, au meritat în mai multe raporturi, încuviințarea spectatorilor, Sinior Milezi, admirat de public... Prima donna Siniora Abadia cu vioșie s'a aplaudat și rechemat. Sinior Sermathey, bariton cu un organ proaspăt, cu figura și gioc priincios au pătruns de simpatie și au încântat pe pnblic, prin gioc, sentimentul și frumosul resunet al organului său, care uneori ajunge la nălțimea de tenor. Sinior *Derivis*, a cărui merite s'au fost aprețuit încă an-țărți la a lui întăi înfățoșare în Iași, cu al seu gioc minunat, cu expresia plină de sentiment, au desvălit un organ proaspăt ce răsună plăcere în inimile auzitorilor, Siniora *Corvety*, contr'alto care știe a purta a ei frumos glas cu sentiment și artă, precum au vederat dăunăzi in Adalgisa și acum în rolul de Fenena...“

De și *Gazeta de Moldavia*, în darea sa de samă ce am văzut mai sus caută să sprijinească oare cum pe prima dona Luigia Abadia, zicând că *cu vioșie s'a aplaodat și rechemat*, totuși publicul arătă oare care displăcere pentru această cîntăreață, cerînd să fie înlocuită. Directorul Delmary față de această ne-

mulţumire a publicului, făcu un anunţ cu data din 3 Decembrie 1853 [1]), prin care se făcu cunoscut publicului că a şi luat dispoziţiuni pentru ca primadona Luigia Abadia să fie înlocuită prin o altă cântăreaţă care să corespundă mai bine cerinţelor publicului.

La 23 Noemvrie găsim că se joacă pentru a treia oară în această stagiune, opera *Norma*. de Bellini.

La 28 Decembrie s'a încheiat prima parte a abonamentului operei italiene, dîndu-se până atunci douăzeci şi patru de reprezentaţiuni, cu piese din repertoriul vechiu, cunoscut publicului ieşan, afara de *Luiza Miler*, în locul căreia direcţia a dat *Italiana la Algir*. Ceia ce însă de multe ori indispunea pe public, a fost şi de astă dată, ca şi în rândurile trecute, personalul puţin numeros al corului şi care lasa mult de dorit sub raportul muzical.

La 29 Ianuarie 1854 s'a jucat opera *I Puritani*, în beneficiul d-lui S. Scotti bariton, la care a luat parte şi primadona Varguetti.

Luni în 29 Iannarie, s'a jucat opera *Ernani*, pentru beneficiul tenorului Milesi, luînd parte la acea reprezentaţie şi artiştii Milesi, Primadona Gino, Derivis bas şi Sermathey bariton.

Pe la începutul lunei Februarie 1854, s'a jucat opera *Trovatore*, cu primadona *Brambilla*, a cărei joc tragic în rolul *Leonorei* şi a glasului ei simpatic, făcea admiraţia publicului ieşan.

La 14 Februarie, s'a jucat pentru a opta oară *Linda di Chamounix*, când teatrul era plin, spre a admira pe Brambilla, primadona ce excela prin jocul, graţia şi naturalul ei.

La 15 Februarie s'a jucat în beneficiul baritonului Sermathey opera *Rigoletto* de Verdi.

La 17 Februarie următor s'a jucat *Linda di Chamounix*, în beneficiul basului Tozzoli.

Duminică 21 Februarie, pentru încheerea carna—

---

[1]). Se află în proprietatea autorului.

valului, s'a dat *Linda di Chamonnix.* la amiază, la 12 ciasuri, iar sara la 9 ciasuri s'a dat un mare Bal-măscuit.

A mai urmat apoi cîteva reprezentaţii atît de trupa moldovenească cât şi de trupa italiană, după care s'a închis apoi stagiunea.

CAP. X

STAGIUNEA 1854—1855

Intreruperea mersului regulat al reprezentațiilor teatrale pe timpul ocupațiunei Moldovei de armatele străine.—Reîncepe-rea pregătirilor pentru deschiderea teatrului Național— Des-facerea Direcției Operei italiene de acea a teatrului Moldo-venesc. — Contractul încheiat între guvern și Victor Del-mary. — Contractul încheiat pentru Teatru Național cu Postelnicul Vasile Alexandri. — Derviș Pașa asistând la o reprezentație a operei italiene.—Reprezentația dată în onoa-rea zilei onomastice a Domnitorului Grigore Ghica. Direc-ția teatrului dă o reprezentație în beneficiul saracilor nepu-tincioși. —Opera italiană.

Multe evenimente politice se desfășurară și bântuiră țara Moldovei în curs de mai mult timp, armate străine treceră pe aici și unele se opriră chiar pentru mai mult timp, făcând dificilă prin prezența lor orice manifestare artistică, literară sau științifică, căci Moldovenii îngrijiți de soarta ce-i așteaptă și nesigurnanța de azi pe mâine, nu mai puteau fi mânați de dorul de a cultiva și face să propășască artele și științele pentru care lucraseră până atunci.

Cu toate aceste, îndată ce Grigore Ghica Vodă se reînturnă în scaunul Domniei Moldovei, el contribui ca teatrul să-și urmeze regulat reprezentațiile sale ca și mai înainte,

Publicul cult ieșan și obștiea întreagă, aștepta cu nerabdare deschiderea stagiunei 1854—1855, care cu toate înlesnirile date de ocârmuire, tot nu mai începea. Atunci obștiea orașului având în frunte pe boerii: D, Miclescu, Vârnav, Teodor Burada Spatar,

C. Buzdugan Spatar, şi alţi mulţi iubitori de artă dramatică, făcură o jalbă către Sfatul Municipal ca să nu se risipească teatrul naţional, şi să se înceapă cât mai curând stagiunea.

Iată dăm aici acea suplică, care are cuprinderea următoare, făcută în luna Octombrie 1854:

Onoratului Sfat Municipal

„Obiectul de tânguire a obştiei către acel onorat Sfat, au fost totdeauna a să înlătura piedicile ce făceau nelucrător Teatrul Naţional şi a să statornici odată pentru totdeauna deschiderea lui regulat, în fiecare an.

Este foarte trist a să vide deschiderea Teatrului Naţional numai după aseminea reclamaţii, când existenţa lui este asigurată prin subvenţiea ce vine din contribuţiea obştească şi când drepturile teatrului naţional ar trebui să aibă întâetate înaintea oricăroră artişti streini, în consideraţie mai ales, că el pentru parte din cetăţeni este o shoală de moral şi pentru o parte o desfătare publică. Pe lângă aceste mai este de luat aminte tristul viitor ce ni-se arată, căci artiştii români, văzând părăsit Teatrul naţional, unii s'au dus din ţară, iar ceialalţi vor fi siliţi de asemenea a-şi căuta cariera lor aiurea. În cât aceasta va lăsa urme de căinţă naţiei, când va fi lipsiţi de ei, care cu atâtea cheltueli s'au ridicat la gradul ce astăzi îl cunoaştem şi când în loc de progres, ne vom găsi înapoiţi a-ne aduce numai aminte că am avut odată Teatru Naţional. Obştea dar, pătrunsă de sentimentul patriotic, vine în numele drepturilor naţionale a ruga pe Onoratul Sfat ca reprezentant obştiei să mijlocească la autorităţile compitente deschiderea teatrului naţional, potrivit cu drepturile şi destinaţiea sa, şi a se organiza pe viitor deschiderea lui regulat în fiecare an, fără a mai ave loc piedicile, pentru care astăzi obştea este silită a le reclama“.

D. Miclescu, spătar	*G. Timotin*
T. Burada, spătar	*Antonie RAuleț*, sluger
E. Buzdugan, spătar	*V. Stamati*, stolnic
M. Maniu	*C. Iorgulescu*
A. Miclescu	*T. Pantazi*
Vârnav	*Costescu*
Paharnic *D. Andronic*	*Diculescu*, medelnicer
N. Ionescu	*D. Cerchez*
D. Ghidionescu	*D. Herescu*
N. Lupu	*Pastia*
A. Bușilă, cam.	*Hermeziu*
Sărdar, *C. Caracaș*	*A. Mavrodin*
G. Petrovan, sardar	*M. Bălășescu*
C. Gheorghiu, clucer	*S. Mogâidea*
A. N. Leon	*I. Boian*
Iancu Corjescu, sluger	*I. Ghenovici*
D. Filostrat, sărdar	*B. Vasiliu*, medelnicer
C. Grigoriu. Paharnic	*N Anastasiu*
Iorgu Niculae, sluger	*N. Rizo*, stolnic
Polihronie Arbore, sardar	*A. Camban*
N. Măcărescu	*N. Ciucă*, sardar
A. Pogor	*A. Gheorghiu*
V. Lăzărescu	*V. Costandache*
C. Dimitriu	*Gheorghiu*
M. Călimănescu	*Stavăr Enescu*, stolnic

Această stăruință a boerilor avu ca rezultat să să eie din sarcina lui Delmary direcțiunea Teatrului Moldovenesc și să să grăbească începerea stagiunei mai curând.

Astfeliu fiind, s'a închiet un nou contract între Ocîrmuire și Victor Delmary, însă numai pentru reprezentațiile de Operă Italiană, pentru care i se acordă și o subvenție de 1100 galbeni pe an.

Condițiunile acestui contract făcut și în limba franceză îl dăm aici. Acele condițiuni sânt următoarele :

„Intre guvernul Moldovei și Dumnealui Delmary, s'au statornicit următoarele condiții :

I. Privilegiul teatrului sau dat d-sale Delmary, pe termin de șase ani începători de la 1854 și pînă la 1 Maĭ anul 1860, cu drepturile și îndatoririle mai jos însemnate.

II. D-lui Delmary se îndatorește a ține pentru

fieşte care iarnă o trupă complectă de opera Italiană bine alcătuită şi vrednică de a răspunde la aşteptarea publicului, artiştii care nu vor fi atras mulţumirea publicului, să fie ramplasaţi în sesonul viitor sau şi mai degrabă dacă se va pute.

III. D-lui se îndatoreşte ă îmbunătaţi corul şi orchestra, care trebue să fie totdeauna complecte şi potrivite cu operile.

IV.—Preţurile locurilor vor rămîne statornice precum sau fost învoit pentru opere Italiană; afară numai pentru acele reprezentaţii extraordinare ce se vor da de artiştii renumiţi ce vor trece prin Eşi.

V. D-lui Delmăry, se îndatoreste a ţinea teatrul şi tot materialul lui, în ce mai bună stare, a încălzi, a lumina sala, după cuviinţa şi a fi în tot timpul cu ce mai mare privighere asupra focului.

VI. D-lui Delmary, este îndatorat la închiderea sezonului viitor, a înfăţoşa toate obiectele cuprinse în osebitul inventari ce sau făcut la iscălitura celui întăiu contract a d-seale, care se fie în starea însâmnată în sus zisul inventari în care se va adaogi tot ce sau sporit de atuncea ca accesori a teatrului, după învoelile primitive şi mai cu deosebire după acele din 24 Septembrie 1848,—aceasta catagrafisire se va adiveri de - cstră o comisie alcătuită de un amploeat din partea guvernului, de un delegat din partea proprietarului zidirei şi de d-lui Delmary. Comisia va face o listă întreită de toate lucrurile şi o va subscrie, unul din aceste exemplare se va depune la Secretariatul de stat, şi celelalte două se vor da una proprietariului şi cealaltă directoriului privilegiat, nu vor face parte însă din inventari obiectele ce d-lui Delmary au avut de nevoie a închirie cu condiţie de ale da înnapoi, aseminea nu vor fi considerate oa înzăstrări a teatrolui obiectele ce d-lui Delmary va fi silit în viitoriu a confecţiona în Italia pentru trebuinţa specială a operei.

VII. D-lui Delmary, se îndatoreşte a da în fie care sezon cîte două reprezentaţii după alegerea guvernului în folosul Enstitutului săracilur, oprindu-şi numai cheltuelile obicinuite a reprezentaţiet, — întăea

din aceste două reprezentaţii nu va pute fi cerută de cît între a 12-lea şi a 6-lea reprezentaţie a abonamentului şi a doua către sfîrşitul abonamentului, asemenea se va opri pentru fieşte care reprezentaţie întîmplătoare date de Artiştii 1 | 10 din banii adunaţi tot în folosul aceluiaş institut.

Puncturile cuprinse în acest art. vor fi lucrătoare chear de acum.

VIII. Toate relaţiile între d-lui Delmary, ca Director priveligiat cu autorităţile şi Poliţia se vor întreţinea prin organul înaltei Direcţii, astfel precum ea există astăzi, dacă înse guvernul, va fi nevoit ca în viitor, să eie alte măsuri pentru alegerea înnaltei direcţii; se îndatoreşte a nu face aceasta de cit cu primirea d-sale Delmary.

IX. D-lui Delmary rămîne desfăcut de direcţia teatrului Naţional de care Guvernul va dispoza fară jignirea privilegiurilor acordate d-sale Delmary Dacă Guvernul va găsi de trebuinţă, d-lui Delmary va pute să deie în despoziţia teatrului Naţional— decoraţiile şi costumurile ce iau slujit pentru vodeviluri, cu condiţie ca ele să fie asigurate proprietarului sub respunderea Direcţiei teatrului Naţional.

X. Domnul Delmary în intervalul timpurilor teatrale va putea da reprezentaţii în toată ţara ori şi unde va vroi.

XI. Pentru Lunile : Maiu, Iunie, Iulie şi August, a fieşte căruia an, d-lui Delmary are autorizaţie esclusivă a da la Galaţi reprezentaţii de operă italiană rămâind ca pentru sala teatrului din acest oraş, d-lui să se înţăleagă cu Eforia, iar dacă sala se va afla în dispoziţia guvernului, atuncea pentru sezonul mai sus zis i se va da gratis cu tot materialul ce va fi, cu îndatorire însă ca d-lui în cursul fie căruia sezon se deie cîte o reprezentaţie după alegerea autorităţii locale, în folosul Eforiei oraşului Galaţi, oprindu-şi numai cheltuelile obicinuite a reprezentaţiei.

XII. D-lui Delmary în cursul acestui contract se va folosi de toate privilagiurile ce au avut Direcţia prin contractul de mai înnainte.

Subvenția ce va primi de la guvern, este hotărîtă de 1100 galbeni pe an.

XIII. Chiria caselor de 500 galbeni pe an cuvenită proprietariului se va opri din soma subvenției mai sus zisă, și se va plăti deadreptul de către Vistirie, iar restul de 600 galbeni se va numera d-sale Delmary la 1 Mai a fie căruia an, de la 1854 și pînă la 1859, cuprinzîndu-se și acest de pe urmă an.

XIV. In vara viitoare Guvernul va repara edificiul teatrului cu cheltuiala sa, iar după aceia reparațiile și ținerea în bună stare va fi pe socoteala d-sale Delmary.

XV. Guvernul va sfîrși paveluirea ogrăzii teatrului cu cheltuiala sa, unde va așeza și 4 fănare

XVI. La fieşte care reprezentație Guvernul va avea îngrijire a se trimite la teatru o tulumbă cu pompierii trebuincioși, care nu se vor retrage decît după o oară de la deșărtarea sălei, aseminea la fieşte care reprezentație din partea guvernului se vor rîndui slujbași de poliție trebuitori spre a privighea la buna orînduială, și ecsecutarea regulelor statornicite.

XVII. D-lui Delmary, în toată vremea contractului avînd privilegiul esclusiv a tot feliul de reprezentații afară numai de aceia a teatrului național — de care sau desfăcut—i se păstrează acest privilegiu atît cînd d-lui va vroi să adaogă la opera Italicană vre un alt-fel de spectacol, cît și cînd guvernul va vroi se substituează ori ce altfel de spectacol în locul operei Italiene, aceasta să o facă prin înțălegere cu D-lui Delmary.

XVIII. In cas cînd d-lui Delmary s-ar abate de la condițiile acestui Contract, cînd personalul operei și principalele accesorii nu vor fi potrivite cu îndatoririle sale, și nu vor respunde la așteptarea autorităței și a publicului, cînd aceste abateri dovedite nu vor căpăta o îndreptare îndestulătoare, prin aceasta guvernul va avea dreptate a desființa Contractul de față, fără ca d-lui Delmary se poată face vre o pretenție sau să se poată ajuta de protecția de care atîrnă, în pricinele atingătoare de îndatorirea sa cu autoritatea locală.

XIX. Toate puncturile de mai înnainte ce vor fi contrarie cu dispozițiile Contractului de față rămîn desființate.

XX. Făcîndu-se două aseminea contracte vor fi lucrătoare de la 1 Maĭ a anului 1854 și pînă la 1 Mai a anului 1860.

In ceia ce privește Teatrul Moldovenesc ce remășese fără Director, Postelnicul Vasile Alexandri adresă Domnitoruluĭ Ghika o suplică cu data de 20 Noembrie 1854, prin care cere să i se acorde lui Direcția, precum și o subvenție de 600 galbeni pe an, arătând și modul cum înțălege el a conduce Teatrul.

Acea suplică este în cuprinderea următoare:

Prea Inălțate Doamne!

„Pe lângă numeroasele reforme întreprinse în Moldova sub Domnirea Inălțimei Voastre și pe lângă instituțiile care au mai cu deosebit nevoe de sprijinul Ocârmuirei, Teatrul Românesc merită toată încurajarea, atât ca instituție națională, cât și mai ales ca școală morală, merită de a contribua la țelul Inălțimei Voastre.

„Menirea sa este de a lovi în relele obiceiuri care fac pată în societate și de a pune în ivală faptele strălucite a Istoriei patriei și simțirile cele mai nobile a omenirei. El este chemat totodată a fi un mijloc sigur de disvoltare a literaturei și de prefacere a năravurilor; de și însă asemine menire folositoare au meritat de a fi încurajată, Teatrul Românesc au avut a se lupta chiar de la înființarea lui cu tot soiul de greutăți și de împotrîviri care au adus mari piedeci propășirei sale.

„Atârnarea lui de Teatrul străin, la care au fost supus de cătră stăpânirea trecută, lipsa de o subvenție potrivită trebuințelor sale, prigonirile neîncetate a unei censuri aspre și nepăsarea deosăbitelor direcții ce l'au speculat, au avut până acum o fatală învinuire asupra lui și l'au adus în starea unei păpușării, depărtându-l de calea adevărată a

artei dramatice. Cu toate aceste Teatrul românesc s'au făcut pentru public o trebuinţă atât de neapărată în cât lipsa sa este simţită de toţi şi mai cu seamă de acei care înţălege puternica înrâurire a Teatrului asupra Societăţii. In privire deci a dorinţei obşteşti şi a netăgăduitelor foloase ce ar putea produce această instituţie naţională pe calea reformelor morale în care Inălţimea Voastră doreşte ca să între Moldova, subiscălitul ca unul ce au lucrat necontenit atât la înfiinţarea Teatrului românesc cât şi la întemeierea lui pe prinţipii de naţionalitate, plecat roagă pe Inălţimea Voastră ca să bine voiţi a-i încredinţa Direcţia acestui Teatru pe termeni de zece ani, hotărând tot odată şi o subvenţie anuală de 600 galbeni după pilda Teatrului strein.

„Sub iscălitul, dorit de a lua parte la lucrarea binelui obştesc, va contribua prin toate putinţele sale la dizvoltarea acestei instituţii naţionale ca una ce în toate ţările civilizate este puternic sprijinită de cătră ocârmuiri şi a cărie înflorire au fost pretutindene unul din cele mai frumoase titluri de glorie a stăpânitorilor“.

Asupra acestei cereri Grigorie Ghika Vodă puse următoarea rezoluţie :

„Sfatul nostru extraordinar va lua în consideraţie propunerea de faţă, pe care o găsim foarte rezonabilă, şi va încheia hotărârea sa“.

Faţă cu cele de mai sus, Sfatul Administrativ fiind de opinie a se admite cererea, Ocârmuirea încheia la 15 Dec. 1854, un contract a parte cu Vasile Alecsandri în condiţiile ce urmează.

Iată acel contract :

1), Guvernul au dat privilegiul Ds. Post. Vasile Alicsandri pentru Teatrul Naţional pe vreme de zece ani începători de la anul 1854 pînă la anul 1864 şi în privirea progresului ci guvernul privede de la stăruinţa şi buna vroinţă a Ds. Post., pentru acest teatru, Guvernul pentru mai multă înlesnire, hotă-

răşti a i se da o suvenţie de 600 galb. pe an din Visterie.

2). Cenzura scriirilor ce vor ave a se prezenta, Guvernul o lasă în răspunderea ds., în privirea garanţiei morale ci înfăţoşază persoana ds.

3). D-lui Post. să îndatoreşte a alcătui o trupă de actori pre cît prin putinţă mai bună şi a da bucăţile cele mai alese, spre mulţamirea publicului.

4). Numărul reprezentaţiilor în fie care sezon, vor fi potrivite cu progresul Teatrului.

5). Reprezentaţiile vor ave loc, în ori cari local va găsi de cuviinţă direcţia, să înţălegi însă că acel local să aibă condiţiile de încăperi şi mulţumirea pentru public.

6). Preţul abonamenturilor şi a întrărilor vor fi întocmai după alăturatul tarif subscris de d-sa Post. Alexandri.

7). La sfîrşitul privilegiului d. Post. este datori a lasa în folosul instituţii Teatrului Naţional toate maşinile şi decorurile de cari să va servi în periodul acestui privilegiu, fără a pretinde vre o dispăgubire. Pentru înlesnirea însă a d-s., i se vor da toati decorurile şi costiumile cari au sărvit mai înainte la teatrurile franţuzasc şi Românesc, şi cari direcţia teatrului streine, în a căruia dispoziţii să găsesc acum, esti îndatorită prin articul 9, din contractul ei, a le da. Acele costiumuri şi decoruri vor rămîne în propietaoa Teatrului.

8). Direcţia nouă va ave voie a da reprezentaţii Româneşti ori unde va voi în cuprinsul Prinţipatului, în ori ci ţimpu, şi numai ea va avea dritul a învoi ori cui va găsi de cuviinţă antreprіza acelor reprezentaţii.

9). Nu este învoitu ds. a treci dritul acesta către altă faţă fără a da de ştire Guvernului, şi fără a urma învoire anume pentru aceasta.

10). Incălzirea şi luminaria teatrului fiind în îngrijirea ds. Post., Guvernul înţălegi să fie mulţămitoare precum să ceri.

11). Subvenţia anuală de 600 galb.. să va număra în primirea Direcţii la începutul fiecăruia se-

zon teatral, adică cu 30 zile înaintia deschiderei Teatrului pentru înlesniria cheltuelilor ei.

Iată dăm aici şi preţurile abonamentului Teatrului Naţional fixat de V. Alexandri:

	Galb.	Lei
Loja de rang. întâiu. Pentru 30 reprezentaţii	50	—
Benoarele	40	—
Loja de rangul al 3-lea	30	—
In stăl	13	—
In foteliul obicinuit	8	—
Preţurile pentru o singură reprezentaţie :		
O lojă de rangul I-iu.	2	—
O benoară	1½	—
O lojă de rangul al III-lea	1	—
In stal		12
In foteliul obicinuit		10

Parterul va avea 2 sorocoveţi şi Galeria un sorocovăţ de persoană.

Vasile Alecsandri [1])

* * *

OPERA ITALIANA

Trupa italiană a jucat în această stagiune cele mai multe din operile cunoscute ieşenilor din stagiunile precedente, cu artiştii de asemenea în cea mai mare parte cunoscuţi.

Intre principalele reprezentaţii ce s'au dat în această stagiune, găsim că Mercuri în 27 Octombrie 1854, s'a jucat opera *Ernani,* la care a asistat şi *Derviş Paşa,* comisar Imperial al Maiestăţei Sale Sultanului în Principate, iar publicul numeros ce a asistat la această reprezentaţie, „s'au urat cu vii aclamaţii". (*Gazeta de Moldavia,* No. 85, din 28 Octombrie 1854).

La 26 Ianuarie 1855, ajunul zilei onomastice a „Prea Inaltului Domnitor Grigore A. Ghica, Administraţia Teatrului a dat o brilantă reprezentaţie a operei *Il Trovatore* de Verdi propăşită de un *Imn,* ce

1). Dosarul No, 212, Tr. 1792, opis, I, a Prefecturei Poliţiei aflat la Arhiva statului din Iaşi.

s'au executat de toată trupa italiănă şi urat cu respectuoase şi entusiastice manifestaţii a publicului". (*Gazela de Moldavia*, No. 8, din 27 Ianuar 1855).

In 31 Ianuarie 1855, Direcţia Teatrului a dat o reprezentaţie în folosul *saracilor neputinciosi*. „Inştiinţarea acestui act de binefacere au întrunit la Teatru un numeros public, şi actorii au rivalizat cu talent şi zel în astă reprezentaţie. Credem că venitul seral va fi în analoghie cu sentimentul de binefacere de care pururea s'au însufleţit societatea noastră". (*Gazeta de Moldavia*, No. 10, din 3 Februarie 1855).

In afară de aceste reprezentaţii s'au mai jucat în această stagiune mai multe alte piese, atât opere italiene cât şi piese din repertoriul naţional.

CAP. XI.

STAGIUNEA 1855—1856

Vasile Alecsandri trece direcția Teatrului lui Dimitrie Cracti și Neculai Luchian.—Instalarea unui Comitet teatral.—Ofisul lui Grigore Ghica Vodă.—Imnul pentru Deschiderea Stagiunei.—Personalul artiștilor români din această stagiune.—Piesele ce s'au reprezentat atât originale cât și traduceri.—Aprecieri critice despre executarea pieselor naționale. — Reprezentația dată în onoarea zilei onomastice a Domnitorului.— Glorificarea Desrobirei Țiganilor și entuziasmul publicului cu acest prilej. — Benefisurile actorilor moldoveni. — Opera italiană sub direcția lui Victor Delmary. — Reprezentația dată de trupa națională în folosul inundaților din Franța și mulțumirea ce le-a adus actorilor români Consulul Francez Victor Place.

Noul Director al Teatrului Național Vasile Alexandri, care avea cea mai mare dorință de a vede Teatrul Național progresând, fiind un element puternic de cultură natională, văzând greutățile ce are de întâmpinat pentru conducerea teatrului mai departe și față de condițiunile prevăzute în contractul inchiet cu Ocârmuirea în Decemvrie 1854, și despre care s'a vorbit în stagiunea precedentă înainte încă de deschiderea acestei stagiuni, roagă prin suplica sa din 8 Iulie 1855 pe Sfatul Administrativ ca în locul seu de Director să bine-voiască a încredința Direcția teatrului național, Spatarului Dimitrie Cracti și actorului Neculai Luchian.

Iată acea suplică:

Cătră Onorat sfat administrativ

„Deosebite împregiurări atât caznice cât și altele, împotrivindu-se dorinței mele de a mă ocupa în anii aceștii cu Direcția Teatrului Național pe care Inălți—

mea sa au bine voit a mi-o încredința pe termen de zece ani, incepători din earna anului trecut 1854, rog pe onoratul sfat Administrativ să binevoiască a primi în locul meu ca Director a teatrului național pe vreme de 4 ani adică până la sfârșitul timpului teatral al anului 1859 pe d-lor: Spatar Dimitrache Crahti și Luchian, care au toate însușirile trebuitoare pentru buna ispravă a Direcției și care sunt încredințat că subt privigherea mea vor pune ștena națională pe o cale de înflorire, potrivit dorinței Inălțimei Sale și așteptării publicului".

8 Iulie 1855, Iași

V. Alecsandri

Pe acea suplică s'a pus următoarea rezoluție:

„Sfatul luînd în considerație cele cuprinse în aceasta, încuviințează dispoziția făcută de d-lui Postelnic Alecsandri, nerămăind în îndoiala că după interesul ce d-lui pururie au dovedit că are pentru propășirea culturii naționale, teatrul romînesc va înflori după povățuirile ce ar fi date de d-lui, fețelor arătate.

„Cu aceste însă că țenzura va rămîne în răspunderea d. Post. Alecsandri și în neființa d. se va însărcina cu țenzura pe d. Aga Alecu Fotino".

C. Ghicu

*
* *

Cu toate că Ocârmuirea admisese retragerea lui Vasile Alexandri din direcția teatrului național, cu condițiune însă, ca el să controleze și să cenzureze piesele ce erau a se reprezenta, totuși aceasta de multe ori nu se făcea, așa că se jucau piese ce erau lipsite cu totul de ori-ce valoare literară sau morală, și prin aceasta succesul moral al trupei naționale în stagiunea precedentă, nu fu îmbucurător; atât pentru public în genere, cât și pentru Ocârmuire care pentru a se înlătura cele petrecute, s'a văzut nevoită a institui un *comitet teatral*, care se controleze toate piesele ce urmau a se reprezenta.

Acest comitet era compus din *Postelnicul Costache Negruzzi, Vornicul Al. Donici și Postelnicul Gheorghe Asaki.*

* * *

Iată aici reproducem ofisul Domnesc din 19 Decembrie 1855, prin care Grigore Al. Ghica Voevod, poroncește a se institui Comitetul despre care este vorba:

Noi Grigore A. Ghica Voevod

cu mila lui Dumnezeu

Domn Țerei Moldovei

Consiliului Administrativ extra-ordiuar

„In privire că arta dramatică nu are numai de obiect desfătarea publicului, ce că misia sa cea mai nobilă și mai importantă este de a îndrepta moravurile și de a deschide calea dezvălirei literaturei naționale; în privire că acest ram al literaturei noastre. în starea în care se găsește astăzi, nu răspunde decât foarte slab misiei la care ea este chiemată. In îngrijire ce noi de a purure am avut de a favoriza propășirea tuturor instituțiilor și de a le opri în încercările ce ar face de a se depărta de la adevărata țintire spre care sunt menite. Socotim de ne apărată nevoe să se pue grabnic o stavilă nepotrivitei tendenți ce observăm astăzi în literatura dramatică și spre acest sfârșit găsim de cuviință a se constitua de îndată un comitet a cărue misie va fi controlare piesălor destinate reprezentației atât în privirea moralei publice, a hotarelor în care trebui a să restrânge critica, cât și a mijloacelor prin care s'ar pute agiuta dezvălirea gustului public.

„Chemăm dară luare aminte a Consiliului Nostru asupra acestei chestii de mare emportență socială și literară și îi punem însărcinare de a decreta formarea unui asăminea Comitet care va trebui a fi compus de trei mădulări ce să vor alege dintre persoanele literate din țară.

„Acestui Comitet să vor supune de către Dirocţia Teatrului Naţional toate piesăle destinate a să repiezenta şi el le-va lua în cercetare. Acele ce nu vor înfăţişa condiţiile de moralitate şi de gust diamatic le va iespinge, iară pe acele ce le va găsi acceptabile, le va învoi cu corecţiile ce ar socoti de trebuinţă a să face".

No. 50
1855 In 19 Dechembre

In urma acestui Ofis, Consiliul Administrativ al Moldovei, înaintează Domnitorului următoarea Anafora 1)

Prea Inălţate Doamne

Consiliul Administrativ extra-ordinar, priimind Inaltul Vostru Ofis cu No. 50, atingător de instituarea unui comitet, a cărui misie să fie controlarea pieselor româneşti destinate iéprezentaţiei, atât în priivire moralei publice, a hotaielor în care trebue a se iestrânge critica, cât şi a mijloacelor prin oare s'ar pute agiuta dezvălirea gustului public, Consiliul la chibzuirea urmată pentru alcătuirea comitetului poruncit, au făcut a sa alegiie în persoanele d-lor sale Post. C. Negruţi, Voinic A. Donici şi Post. G. Asache, carii întrunindu-să să aiba a să ocupa cu cenzurarea pieselor teatrale după mărginirea stipulată în nomeratul Ofis.

Pentru care cu respect referează Inălţimei Voastre spie definitiva hotărâie.

No. 4473
1855 Dechembre 29 zile 1]

Membrii Consiliului Administratif
a
Inălţimei Voastre
Plecate slugi
Iscăliţi : *Catargi, Gane, P. Mavrogheni, C. Ghica* DD. *A. Fotino*

Noua Diiecţie înainte de deschiderea stagiunii, face cunoscut publicului prin foi răzleţe, că Vasile Alexandii a trecut Direcţia Teatrului Naţional, Spatarului Dimitrie Ciacti şi actorului Neculăi Luchian pe teimin de 4 ani, şi că repiezentaţiile se vor da

1) Aceste două acte se află în dosarul Secretariatului de Stat No. 3905 ce se află în Arhiva Statului din Iaşi.

în *Teatrul vechiu care s'a restaurat cu desăvârşire.* Tot pe acele foi se arată şi piesele ce se vor juca în cursul stagiunii precum şi preţul locurilor în abonament şi cu sara, după cum se arată aici:

REPERTORUL

Pieselor ce au a se da în abonament, afară de benefisuri, precum şi de cele de mai alese din Repertoriul cunoscut:

Gherghina de la Odobeşti vodevil naţional
Smărândiţa fata Jitarului „
Crai nou . . . . . Operetă
Jijiianul . . . . . Vodevil
O viţă de păr . . . „
Femeia ce muşcă . . „
O femee în rutină „
Drac de femei, dihania de bărbat Vodevil
Profesoral de magnetism „
Halal de mine . . „
Pus în cofă . . . . „
Trei Gălătuşi . . . . „
Se cere un guvernor „
Recrutul . . . . . . „
Eşti fată mă rog . . „

Căsătoria în trei vodevil
Trei bacali . . . . . „
Actorul şi fiica sa . „
Dracul în patru peri . „
Lora . . . . „
Lizeta . . . . . . „
Lucrătorul din Paris. Dramă
Edgard şi dădaca lui, Vodevil
Orbul şi toiagul . . „
Văduvoii . . . . . . „
Flaimuc . . . . . . „
O slujbă lui Blanşar . „
Mi-am mâncat prietenul „
Advocat de nevoie . . „
Clopoţelul de noapte . „
D-nul Ţişnilă . . . „
Prima-Dona . . . . „

Preţul abonamentului pentru 25 reprezentaţii:

Loja Rangul I, 45 galbeni, Benuar 40 galbeni. Rangul II, 20 galbeni, Stal 7 galbeni.

Preţurile cu sara: Loja Rang. I. 2 galbeni, Benuar, 2 galbeni. Loja Rangul II, 1 galben, Stal 12 lei, Parter 5 lei, Galeria un sorocovăţ.

*
* *

Deschiderea acestei stagiuni s'a făcut în teatrul vechiu, *Teatru de varietăţi,* în ziua de 18 Decembrie 1855, când cu acel prilej se cântă un *Imn,* compus anume pentru această deschidere, pe care'l găsim în *Calendar pentru Români,* pe anul visect 1856, tipărit în Iaşi in „Institutul Albinei", Imn pe care-l dăm în întregime aici:

Imn la ocazia redeschiderei Teatrului naţional în Iaşi la 18 Decemvrie 1855.

Lupta arde'n Orient,
Și Titanii [1]) cu iuțală,

Tună pân la firmament,
Dar în Moldova în Romănie
De D-zeu umbrită, un pacinic hor
Va să răsune cânt d'armonie
Că-i se deschide un viitor!

Vie muzele dorite
Să ne 'nveţe a cânta,
Și cu flori de noi urzite
Să putem încununa
Pe dulce Patrie, în Român'e,
De D-zeu. umbrită, al nostru hor
Va să răsune cânt d'armonie
Că-i se deschide un viitor!

A.

*
* *

In cursul acestei stagiuni afară de Directorul Luchian și soția sa Gabriela mai erau: actorii mai principali cari compuneau trupa locală, *Teodor Teodorini, Costachi Bălănescu, Neculai Teodoru, Alexandrescu, Alecu Gheorghiu, Ștefănachi Idieriu, Frim* și alții; iar dintre femei: *Merișasca, Sevastița, Maria Neculau, Elena Negroni* etc.

Regisorul Teatrului moldovenesc era francezul *Gatineau* priceput în ale teatrului, capelmaistru orchestrei *Adolf Flechtenmacher*, talentatul violonist compozitor, iar mașinist *Lecompt.*

Intre piesele ce s'au jucat mai cu succes în această stagiune, găsim următoarele: *Smărăndița fata Pândarului*, comedie cu cântece în 3 acte, de I. Dimitrescu. *Femeia cu doi barbați,* comedie vodevil,

---

1) *Titanii,* Urieși giganți dupre Mitologic erau șese fii a lui Uranus. Țara [pământul] plângându-să de cruzimea soțului ei, carele închidea întunericul lui Tartar (iad) pe toți fii ce-i nărtea, au întăritat pe Titanii a se rebela, din asta au urmat în Orient faimosul rezbel de zece ani. Lupta era ndoelnică până când Joe au trimes spre agiutor pe Centimani (urieși cu 100 mâni) prin a cărora putere Titanii fură învinși și acufundați în Tartar.

Se știe că Mitotogia cuprinde adevăruri trecute, dar asta de față poate și cele de astăzi, pentru că între Titanii Mitologiei figurează unul cu nume Okeanos, care s'ar potrivi eu Anglia, altul Iverios, nscatul, cu Rosiea, etc.

tradusă de N. Luchian, *Jijianul*, vodevil prelucrat de N. Luchian, *Cei şapte fii a Sarei*, melodramă, tradusă din franţuzeşte, *Recrutul*, vodevil într'un act, localizat, *Clopoţelul de noapte*, piesă tradusă de Porfiriu, *Gherghina de la Odobeşti*, comedie. *Inturnarea Plăeşului*, idilă într'un act de Gh. Asaki, *Sora lui Jocris*, vodevil într'un act, tradusă de N. Luchian, *Ţiganii*, idilă într'un act, de Gh. Asaki, *Fiul Bravu-*

Constantin Bălănescu

lui, comedie tradusă. *Vicomtele Garofă*, farsă într'un act, *Minunică băet de lut*, comedie tradusă, *Odaia cu doue paturi*, vodevil într'un act, prelucrat de I. Porfiriu, *Baba Hârca*, operetă în 2 acte de M. Millo, *Petru Rareş*, dramă în trei acte de Gh. Asaki, *Indiana şi Charlemagne*, vodevil într'un act, tradus din franţuzeşte, *Mila lui Dumnezeu*, dramă în 6 acte, tradusă din franţuzeşte, *Străchini verzi*, comedie într'un act, *Trâmbiţa*, comedie asemenea într'un act, ambele traduse de N. Luchian, *Ştrengarul din Paris*, co-

medie în trei acte, tradus din franțuzește, *Pus în cofă, Femeia în pulină și Morariul,* trei comedii în câte un act, etc.

Asupra chipului cum au urmat reprezentațiile teatrale în această stagiune și părerea publicului și a presei locale despre silințele ce-și dădea atât Direcția Teatrului cât și actorii ce făceau parte din trupă, vom reproduce aici mai multe părți din dările de samă ce s'au tipărit în foaia *Gazeta de Moldavia* din acel an.

Așa găsim, că în *Hronica Teatrală* din No. 1, de la 2 Ianuarie 1856, un critic anonim ce semnează *Aliquis de Omnibus,* se exprimă ast-feliu :

„Anul 1856 au sunat! și nici o trâmbiță în piesa Română nu se auzi, nici o pană cât de neesercitata, au scârțiit macar două cuvinte pentru Teatru; se înțelege că voiu a vorbi de cel Român. Am văzut și al 4-le abonamemt jucat, și până acum vechea cronică a *Albinei* au tăcut si ea. Din ce cauză? Din multe, greu de înșirat-și din care, una, ce-i dreptul, au fost așteptarea inițiativei de la confrații noștrii, lucru ce ni-au impus sfeala de a scrie și datoria să așteptăm proverbu, „la lucru cunoști ce are să fie". Ei bine! acum după ce și noi împreună cu publicul am petrecut 4 serate, cu osebite emoții, suvenire și nevoe de a ni reveni resuflarea; acuma după ce ni-am încredințat, că pasul e făcut în Teatru Român, că după ori ce împrejurare, și în privire cătră ori ce antagonism, — pentru că astfeliu e de la natură și n'am pute crede să nu aibă el pe a lui — vedem că merge înainte; ar fi o nedreptate strigătoare la cer să nu vorbim când merită — după ce am vorbit în anii trecuți și să păzim tăcere. Datoria noastra dar e să apucăm earăși pana în mână, cu ori ce risc, și să scriem de Teatru Românesc, regenerat și reparat în totul, și că astfeliu, fie cine înțălege că vom ave multe de dzis.

„Mai întăi însă, e cu dreptul și fără de nici o temere să depunem aice adânca-ni mulțămire ce se cuvine Guvernului, carile, în adevăr au ajuturat Teatrul Român, înlesnindu-l a face pe încetul și cu siguranție pașii săi de copilărie..".

„S'a jucat apoi piesa *Smărăndița fata Pândarului* de I. Dimitrescu, iar actorii ce au contribuit mult la succesul acestei piese au fost, d-nii: *Luchian, Teodorini, Bălănescu, Alexandrescu, Gheorghiu, Stefanachi* și *Frim*....

„Am văzut după aceasta pe *Gherghina de la Odobești*. Am râs la a doua reprezentație a *Recrutului* de D. Luchian—Luchian și recrut? Și am admirat în adevăr silința, ce tânărul Teodorini s'au dat în *Clopoțelul de noapte,* piesa tradusă de D-l T. Porfiriu, carile au avut destul succes.

„Ni-am reînoit aceleași plăceri și râsete în vodevilul tradus de D-l Luchian *Femeea cu doi barbați,* și în fine Joi la 29 Decemvrie am asistat și la reprezentarea melodramei *Lara,* tradusă de D-l A. Obregea, și *Jijianu,* vodevil prelucrat de D-l Luchian.

„Dacă o dramă au putut la noi fi bine primită, odată mai ales cu jucarea unui vodevil, dacă alegerea ei au fost nimerită pentru scenă, apoi, cu dreptul e să facem partea ce se cuvine d-nei Luchian, care după o îndelungă trecere de timp s'au pus toată silința a juca rolul d'întăi din piesa dramatică și au cules aplauzele meritate.

„Apoi, cu mâna la gură spre a ne ține râsul, vom scrie și de *Jijianu*. Inchipuească-și cineva pe un soldat,—ba mai bine pe Luchian, carile este cunoscut — transformat în dadacă și încungiurat de o mulțume de copii, ce țipau la el din toate părțile; facă-și o idee după asta de necontenitele farse ce li-au jucat, înșălând pe boer, în locul Măriucăi și apoi ni spue ce râsăte au trebuit să urmeze? Apropo de Măriuca.

„Când eșam de la Teatru, un soldat de santinelă zicea meigând către un altul— da de Măriuca ce mai zici? Din parteni vom dzice atâta-i a fi serioasă și desperată în dramă și a fi tot-odată, veselă, glumeață și întărtătoare în comedie, a juca după un rol de întâea amorează, îndată un rol de subretă, socot că nu e ceva ușor, și aista e răspunsul meu la întrebarea publică și complimentul către d-na Gabriela Luchian.

„D-na Merișasca, în rolul Zincăi au fost cât se poate de bine, și-i dorim să ni repeteze tot ast-feliu de roluri. Luchian au făcut pe soldatul de care am vorbit, într'un chip minunat, și a avut de agiutor pe d-l Bălănescu, carile în rolul spițerului în adevăr au îndoit râsul, și pe d-l Teodorini în rolul bătrânului boer...“

Smaranda Merișescu

In sara de 24 spre 25 Ianuarie 1856, trupa actorilor teatrului național dădu o reprezentatie extraordinară, cu prilejul zilei onomastice a Domnitorului țării Moldovei, Grigore Ghica Vodă. In acea reprezentație s'a jucat piesele : *Sora lui Jocris*, comedie tradusă din franțuzește de Neculai Luchian, *Jijianut cu Măriuca*, comedie originală într'un act, și o idilă dramatica improvizată pentru acea ocaziune de Aga Gheorghe Asaki, întitulată *Țiganii* [1]), în care se introduse mai

1). Acest idil cu cântece „*Țiganii*“, a fost tipărit în Iași, la anul 1856, în „Tipografia Institutului Albina“, cu o prefață în următoarea cuprindere: Sclavia Țiganilor, întrodusă în Moldova la o epohă, pe când mai mult puterea de cât dreptatea era legea statului, s'au tolerat îndelung ca una ce era întretesută cu interesele societății. Des-

multe coruri şi cântece naţionale, precum si vestitul cor al ţiganilor din opera *Il Trovatore,* executat în limba românească de întreaga trupă naţională. Reprezentaţia se începu prin un *Imn*, în onoarea Domnitorului, cântat de asemene de toată trupa care electriză pe toţi privitorii.

Acel imn se află publicat în *Gazeta de Moldavia* No. 8 din 26 Ianuarie 1856, pe care'l dam aici:

IMNUL
Moldo-românilor pentru 25 Ianuar 1856
Zioa onomastică a Prea
Inălţatului Domn Grigorie A, Ghica V.V.

Doamne apără pământul
A Românului popor
Şi întinde haru'ţi sântul
Pre *Grigorie* Domnitor.

Moldova iară sub a sa lege
ce din vechime au moştenit,
Urită 'n El să poată culege
Pre calea păcei traiu fericit

Direptatea cu lumină,
Frica către Dumnezeu,
Cu unirea cea deplină
Cungiure pe tronul Seu.

Precum strămoşii's icoana vie
De fapte bune, ce-au plinit
Aşa a noastră virtute fie
La strănepoţi titlu de'n mândrit!

Fiind că prin timpul acela s'a săvârşit marele act

---

fiinţarea acestui abuz anti-creştin, treptat pregătită, astăzi s'au comlectal după ordinul I. S. Grigorie A. Ghica Voevod. Prin asta, patri s'au arătat demnă a intra în familia civilizatei Europe. Toţi filantropi nu numai că au salutat cu eutuziasm astă măsură, ci fiecare s'au grăbit a depune pe altarul patriei, un tribut de recunoştiinţă şi de prosfora materială. Pentru a da ocazie la o publică manifestare a acelor noblle sentimente si a reeunoştiinţei emancipatilor, s'au improvizat idilul de faţă, dupre caracterul etnic a Ţiganilor şi dupre modelul comic ce ni-au lasat între alte scrieri anticul Teocrit.

Reprezentarea aratată a acestei mici compuneri, fiecare dată s'au încuviinţat prin aplaoze unanime, care nu se pot atribui decât la sentimente de propriul triumf ce societatea serbează prin ist mare act de filantropie.

Spre a împărtăşi şi pe doritori, carii n'au avut ocazie a asista la astă reprezentare, s'au pus sub tipar ist mic product, a căruia vânzare „Institutul Albinei" îl va prosfora peutru o facere de bine.

Iaşi, Fevruarie 1856.

al dezrobirei ţiganilor, de către Vodă Grigore Ghica, piesa compusă de Asaki, cuprindea deosebite aluzii la această faptă umană, şi contribui foarte mult a entusiasma publicul privitor. Credem dar nimerit a reproduce aici mai multe aprecieri ce le găsim scrise în No. 8, din 26 Ianuarie 1856, a *Gazetei de Moldavia* întru cât aceste aprecieri conţin expresia sentimentului publicului ieşan şi entusiasmul cu care a fost primit acest fapt măreţ.

Iată rândurile despre care vorbim, precum şi descrierea întregului subiect al piesei ocazionale a lui Gh. Asaki:

„... Ear când cortina s'au ridicat şi ni se înfăţoşară şătrile întinse cu grupele de ţigani, când corul actului al 2-le din *Il Trovatore* se ezecută cu toată deplinătatea în limba Română, sporit încă prin acesorii şi costume; atunci se începu o altă senzaţie; căci, asta era piesa de ocazie: *Ţiganii,* a căreia autor, nu ni se spune pe afiş, însă se recunoscu îndată de public, după gustul său, stil şi deprinderea. Ear, alegerea şi deslegarea nimerită a intregii ţesute în pástorala „Ţiganii" este următoarea: Un ţigăn bătrân, faurar de meserie, (D-l Gheorghiu) avea două fete gemene, din care una frumoasă în toată regularitătea clasică a acelui neam ce se întâmpină une ori; ear o alta aşa de slută, după cum adese li putem vede. Legat prin jurământ de reposata femeea-lui a nu le mărita, decât într'o zi; bietul bătrân nu ştie ce va face să împlinească poronca boerului propietar, carile, prin vatav (D-l Idieru) îi hotărâse să-şi mărite pe Anghelina (d-na Luchian), fata cea frumoasă, după un Givrilă (d-l Frimu), slut, buzat şi încă — chior — dar fiu de giude! Nenorocirea lui e încă cu atâta mai mare, cu cât Anghelina iubea şi era iubită de un june păstor Cimbru, (d-l Teodorini), carile surprins de vătav păzindu-şi iubita în loc de turma de oi, mângâind-o şi îndemnând-o a nu merge după urâţul de Givrilă, se vede nevoit a fugi de îngroziri şi a se hotărî să facă ce-i va veni în gând, ear, bieata fată, după ce în zadar se împotriveşte la toate sfaturile, rostirile, măgulirile şi vor—

bele dulci ale vatavului, carile îşi pune toată puterea ce o avea, spre a o îndupleca să iee pe ficiorul giudelui, după ce ea hotărăşte în faţă, că-i afurisită de muma-sa şi legată a nu se mărita înaintea soră-sa; după ce cu ochi, lăcrămaţi îl roagă să o creadă că la ţigani, fiii încă mai ascultă de părinţii lor, se hotărăşte în fine să facă cum făcu vară sa căreia nu se învoi a se mărita cu un Român, şi să se înece in Prut.

„Nunta însă, chibzuită de vătaful interesat în asta, o apucă pe loc şi nenorocita e gata după cum declară însuşi vatavul, să-şi pue grumazii sub jug, căci: însoţirea sa după Condica ţivilă Cap. II, fila 22, § 154, este hotărâtă de nelegiută cu un român, carile este slobod, însă, nu slobod ca să se şi însoare cu cine va vroi! Copila geme, cum au gemut mii, de atâte secule, ea e gata să adaogă un blestem mai mult asupra familiilor de stăpâni, însă, cerul şi-au întors privirea astă dată şi când după investitura judelui Givrilă, cu toate sămnile lui de bulubaşă, vatavul strigă la ceata ţiganilor, că: negru cu alb nu-i tot una, de-odată Cimbru, băetul soldăţit de amor, aduce extazul în public strigând: că de astăzi înainte albul şi negrul e tot una! când privilegetul, în sunetul dobei, cetea ofisul, prin care ţiganii se desrobesc, strigătele ura! să traiască Domnitorul! nu se mai înţăleg de unde vin. Sentimentul de pe scenă se strămută în tot teatru şi atunce în adevăr avurăm mărturia fără esceptie, că binele făcut, în inima Românului este preţuit, şi că încuviinţarea generală a publicului de odată şi în toată puterea ei, e glasul adevărat a recunoştinţei ce-şi depune tributul către acii meniţi de Providenţie, a fi mângâerea neamului omenesc, prin ne'ncetata voinţă să facă tot ce se crede bine! Dar, când în urmă fiul boerului propietar veni să întărească cele cetite, şi să desamăgească pe vatavul, ce nu credea în căderea privilegiilor pentru robie; când el declară renunţiearea părintelui său, la dritul desdaunărei pentru ţigani: atuncea se porni un nou şir de *Ura! Domnitorul— Ura! Boerii!* reprodus cu litere pe 4 bandiere pur—

-tate de țigani; *Ura!* ce se îndoi la respunsul boerului cătră judele Givrilă, asupra întrebărei, ce va face cu mantaua roșie și cu biciul, menite fiind de a sta de acum, numai de dovadă, că Moldo-Românul, prin dreptate, au rescumpărat un viitor ferice! Și apoi când Păstorul *Cimbru*, își spuse istoria pentru care s'au înscris la oaste, când zisă cumcă el voește să facă ca străbunii săi, carii în pace pășteau oi, iar în răsboiu să luptau pentru țară, ș'au mai adaos:

Amu umblă vorba 'n țeară,
Că în astă primăvară
Vom mâna turme 'n Bugeac,
Cu-Anghelina mea în brață,
Cu un bucium, cu-o săneață
Să trec Prutul să trec Bîcul
Să fiu tot în țara mea!

Atunce, aplausele, detunările culese de toată trupa, pe care o gratulăm în astă sară, nu conteniră, ba încă se îndoiră în cursul jocului *Tarantelei* executate odată cu cuvintele *horei*, de două ori repetate în mezul de *Ura!*

Intre a țerei zile sfinte
Azi e nuoul Anu,
Liberu-i-de-amu nainte
Cei ce'au fost țigan.
Vivat! Cel ce ordonează
Omenirei har,
Vivat. Ce'l ce prosforează,
Pe al Patriei—Altar!

In cele întâi zile a lunei Fevruarie acel an, se dădură două reprezentații de beneficiuri, cea întâi pentru *Teodorini* și a doua pentru Capelmaistru *A. Flechlenmacher*. Amândouă aceste reprezentații avură un succes desevârșit, atât prin piesele ce se reprezentară, cât și prin jocul călduros al actorilor, drept care vedem făcându-să o dare de seamă amănunțita semnată cu inițialele A. O. în foaia din acel timp *Gazeta de Moldavia*, No. 12 din 9 Februarie 1856, în care se scrie următoarele:

„După reprezentarea Benefisului D. Teodorini, aşteptat şi privit de un public numeros, un benefis compus din comedia, *Fiul Bravului,* aşa de bine executată de d-na Gabriela Luchian, benefiţientul şi d. Bălănesco; din *Vicontele Garofă,* o farsă încarnată şi o piesă, în care am văzut aşa de potrivit pe fie-care în rolul său şi atât de mult fiindu-să ansamblu în cât, tot aceea ce d. Luchian poate şi vrea sa facă în rolul prostului Garofă, rol par excellence, jucat numai de el, prin nimeritul joc de scenă, e presie şi purtare, s'au susţinut de Benefiţientul şi d-na Merişasca în rolul Damicelei-Poeta în vârstă, cum şi a conlucrării d-nei Sevastiţa şi au isbutit aşa de mult în plăcerea publică, în cât vechiul Minunică, piesă atât de mult jucată, au trebuit sa se mulţămească, de astă dată a întâita mai puţin râsete în public, pentru ca în adevăr nici mai avea cum.

„Nu vom tăgădui, că fiecare actor şi-au făcut datoria, că Benefiţientul a fost acelaşi Minunica, d-na Merişasca precum şi în anii trecuţi; că am văzut sprijinire în d-na Sevastiţa şi că d-l Gheorghiu s'au silit pe cât se poate a respunde la rolul *Himicului Rolomag.* Dar, cauza era alta şi astă cauză deşi cu durere, ni place însă a o aminti! In acea zi şi în tocmai în acel rol, după o trecere mai de doi ani, publicul şi-au adus aminte că au pierdut ceva, ear durerea de a nu mai vedea pe d. Neculai Teodoru, răpit încă în floarea vârstei sale, au fost pre natural ca să impue un frâu macar momentan la veselia publică, şi să depue prin asta un tribut de apreţuire către umbra aceluea, carile, jărtfindu-şi viaţa pe scenă, în curgere de atâţia ani au fost plăcerea ieşenilor! Păstrându-ni dritul de a ni înturna când-va asupra vieţei sale, trebue să spunem, că după acest benefis, ce-au deprins publicul să recunoască silinţele actorilor prin înlesnirea sa la Teatru într'un aşa mod, că jidovimea au găsit nouoa speculă de a cumpăra şi precupi biletele de Parter şi Galerie, cu 7 şi 14 lei.

„In fine, Sâmbătă în 5 Fevruarie am asistat şi la *Benefisul d-lui Flechtenmacher,* junile nostru artist

şi capelmaistru al orchestrei. Pe lângă piesa: *Odaia cu două paturi*, o prelucrare a d-lui Porfiriu, carele sub ascunsul nume de amator, au jucat însuşi aceasce au scris şi au cules împreună cu d. Bălănescu aplausele date, neapărat că benefisul au trebuit să se compue din ?... din *Baba Hârca!* producerea sa muzica acea plăcută, care or-cât s'ar invechî piesa, va rămânea tot nuouă! Nu voiu dzice nimic mai mult asupra succesului reprezentaţiei, de cât că d-l Luchian, de astă dată şi-au jucat cu tot gustul cel d'intăi, vechiul rol al *Bârzului* aşa de mult cunoscut de public, că d-na Gabriela mai jucă încă odată pe Viorica, rol înadins scris de d-l Milu pentru d-ei, o cauză neapărată a silinţei ce şi-au dat, ca prin crearea lui să răspundă la aşteptarea autorului. Aşa dar, dacă piesa au mers bine, au fost aplaudată şi strigată bis! e neaparat şi necontestat că *Baba Hârca*, de care se ţine farmecul d-lui Milo, ni-au dovedit toată silinţa ce şi-au dat-o d. Idieriu, ca să susţie un aşa rol, ajuns să fie ingrat pentru ori-ce actor; iar cât pentru *Kiosa*, ţiganul carile şi în anii trecuţi au fost jucat de d-l Teodorini după părerea noastră putem dzice ca şi publicul, că astă dată au fost cu mult mai bine jucat! In scurt, arătându-ni şi mulţămirea ce ne-au produs auzirea pe scenă a unui vers încă tânăr, a domnişoarei *Elena*, soră d-nei Gabriela, în rolul îngerului ce'i se încredinţasă; vom mai adăogi numai, că reprezentaţia piesei au mers aşa de bine, că îmbrăţoşarea publicului este aşa de mare, în cât nu ne rămâne alta de cât să încunoştiinţăm curănda reprezentaţie a unui benefis, compus din cele mai alese bucăţi, şi care de trupă se va juca pentru d-l *Gatino* regisor Teatrului Român, şi carile deşi este Franţez însă, prin toate acestea ce face pentru Teatru, prin silinţa ce-şi dă de a contribui la formarea actorilor Români şi a face nimerita punere în scenă a piesilor, ni mărturiseşte că iubeşte teatrul nostru, ca cel mai bun şi mai înfocat Român, şi că prin inimă, faptă şi purtarea sa, e, tot a publicului Român".

Sâmbătă în 17 Martie 1856, cu prilejul unui

concert dat de frații Teodor, Constantin și Mihail Burada în beneficiul profesorilor lor, Paul Hett (profesor de violină și capelmaistru orchestrei teatrului național și francez) și C. Gro (profesor de piano), s'a reprezentat *Orbul și toiagul său*, comedie vodevil într'un act, tradusă din franțuzește de A. Manoli. Actorii ce au jucat au fost: Teodorini, Bălănescu, Idieru, d-na Merișasca și d-la Ionescu. Biletele erau depuse la Luchian, la Teatru. Inceputul la 7 jum. ceasuri *fără sminteală*[1].

Pe urmă s'a mai jucat între alte reprezentațiuni, benefisurile d-nei Gabriela Luchian, a lui Constantin Bălănescu și o reprezentație la care a luat parte și Teodorini care jucase în iarna aceea în Teatrul din București. A urmat apoi și alte reprezentațiuni cari au durat până în luna lui Aprilie, când stagiunea s'a închis.

*
* *

Tot în cursul acestei stagiuni, trupa de operă italiană sub conducerea lui Victor Delmary, a dat un șir de reprezentațiuni atât în abonamente cât și în beneficiuri, compuse mai ales din operile cunoscute publicului ieșan din stagiunile precedente, între care opera lui Verdi *Il Trovatore*, pe care Direcția teatrului italian, a dat-o Vineri în 17 Februarie 1856, în beneficiul *Institutului filantropic de la Galata* de sub patronajul casei sf. Spiridon. (*Gazeta de Moldavia* No. 12 din 9 Fevruarie 1856).

După închiderea stagiunei, întâmplându-se o inundație ce a bântuit mai multe Departamente din Franța, actorii moldoveni au venit în ajutorul nenorocitelor victime, dând în 22 Iulie 1856 o reprezentație extraordinară, compusă din următoarele bucăți[1]).

Un poet romantic, comedie în versuri de d. Millo, *Șoldan viteazu*, cînticel comic de V. Alexandri, muzica de A. Flechtenmacher, *Fantesie* de *Baer*, cu temă națională (Departe sînt de tine), cu variații și cu acompaniament de orchestră, aranjată și executată pe cla-

1) Afișul se află în proprietatea autorului.

vir de d-na Cosma Constanța; *Herșcu Boccengiul*, cînticel comic de V. Alexandri, muzica de A. Flechtenmacher. *Doi țărani și cinci cârlani*, vodevil național într'un act de C. Negruzzi. Reprezentația aceasta s'a dat cu concursul a câți-va tineri români și cu osteneala d-lui Frimu. (*Zimbru* No. 157, 159 din Iulie 1856)

Consulul Francez *Victor Place*, a mulțămit actorilor pentru această faptă caritabilă în termenii următori;

Consulatul Francez
din Iași

D-nelor Flechtenmacher și Nicolau, și d-lor Bosie, Porfiriu, Frimu, Bălănescu și Flechtenmacher, artiști dramatici ai teatrului național din Iași:

Doamnelor și Domnilor,

Eri seara avui plăcere de a vă mulțumi din viu graiu și a vă rosti recunoștința me de generoasa inițiativă ce a-ți apucat, contribuind cu talentele voastre la o reprezentațiune dată în folosul nenorociților jertfe de înecări, ce au bântuit mai multe departamente din Franța în Iunie trecut.

Astăzi, cu ocaziunea depunerei de bani ce mi se face prin d-l Frimu, în somă de 3,972 lei, product al acestei reprezentațiuni, pentru mine este datoria unei adevărate mulțămiri de a vă renoi expresiunea acestor recunoștinți. Eu vă rog dar, Doamnelor și Domnilor, de a primi încredințarea simțimintelor mele celor deosebite ce vă port.

Iași, 23 Iulie 1856.

Consulul Franței: *Victor Place.*

CAP. XII

STAGIUNEA 1856 — 1857

Direcția Spatarului Dimitrie Cracti și a lui Neculai Luchian.— Retragerea lui Dimitrie Cracti.—Continuarea reprezentațiilor moldovenești.—Prima reprezentație a vodevilului Crai-nou.— Reprezentațiile Operei Italiene.—Trupa de diletanți formată la Galați, sub conducerea lui Luigi Ademollo.—Oprirea de către Ocârmuire de a se continua reprezentațiile acestei trupe.

In capitulele precedente am arătat cum fostul Domnitor al Moldovei Grigorie Ghika Vodă, dăduse antrepriza teatrului moldovenesc lui Vasile Alecsandri pe timp de zece ani, și cum după aceia, acesta o trece actorului Neculai Luchian cum și Spatarului Dimitrie Cracti, care în acea vreme era Președintele Eforiei Capitaliei Iași.

In această stagiune însă, amândoi aceștia, Cracti și cu Luchian, ținură astfeliu direcția Teatrului moldovenesc până la 7 Mai 1856, când, cel întâi, prin o petiție adresată guvernului se hotărî să se retragă dela Direcția Teatrului, care urma să rămâe numai asupra lui Neculai Luchian, ceia ce se și făcu.

In timpul acestei stagiuni 1856—1857, cu toate frământările politice prin care trecea țara în acea epocă, reprezentațiile teatrului național urmară regulat, și publicul le frecventa în număr mare. Din dările de samă publicate în Foaia timpului, sala teatrului părea prea îngustă pentru ca să încapă în ea toți doritorii ce se îndesau să vadă jucându-se piesele teatrale, și mai ales acele cu subiecte naționale. De aici ea vede că Luchian făcea tot ce'i sta prin putință pentru ca teatrul național să progreseze sub direcțiunea sa.

Intre alte piese s'au jucat şi comediile: *Mununcă băet de lut*, *Petru Rareş*, de Gheorghe Asachi, precum şi piesa *Crai-nou* de V. Alecsandri, care avu un succes din cele mai strălucite, pentru cânticile şi dialogurile patriotice ce cuprindea întrânsa, în care s'a arătat în toată splendoarea sa talentul dramatic al lui Vasile Alecsandri. (*Gazeta de Moldavia* No. 7 din 24 Ianuarie 1857).

OPERA ITALIANA

In ceea ce priveşte opera italiană, ca şi în stagiunile precedente, ea a urmat tot sub direcţiunea lui Victor Delmary, care avea concesiunea de la guvern.

Opera italiană a jucat în cursul întregei stagiuni 1856—1857, o serie de 70 de reprezentaţiuni de abonament, afară de beneficiuri, între cari, pe lângă operile ce erau acuma cunoscute publicului ieşan, s'au mai jucat şi două opere nevăzute încă până atunci în Iaşi, în această stagiune, şi anume: *Maria di Rohan* şi *Traviata*.

Faţă de greutăţile ce pe atunci întâmpinau impresarii de a forma chiar pentru Italia, trupe de operă, care sa nu lese nimic de dorit sub raportul artistic si muzical, „întru cât talentele nu resar regulat ca florile în fiecare primavară", apoi zice *Gazeta de Moldavia* [1]), publicul ieşan trebuia să se multămească de alegerea personalului şi a repertoriului, făcută de Directorul V. B. Delmary.

Primadone în această stagiune au fost Signora *Gariboldi*, signora *Fortuni*, signora *Fantozzi*, tenorii *Biundi* şi *Del Vechi*, baritonul *Silier Buzi*.

* * *

Reprezentaţiile teatrale atât cele româneşti cât şi cele italieneşti ce se dădeau în capitala Moldovei, fură o imboldire şi pentru provincie, după cum vedem din faptul că, în acelaş an, o trupă de diletanţi din Galaţi, sub conducerea unui vechi actor *Luigi Ademollo*, dădu acolo mai multe reprezentaţi-

---

1), No. 11 din 7 Fevruarie 1857.

uni în limba românească. Intru cât însă, Vasile Alecsandri, — care trecuse centractul său către Neculai Luchian și Dimitrie Cracti—avea numai el dreptul de a da reprezentațiuni în cuprinsul Prințipatului conform art. 8 din contract, pe temeiul acestui drept, noii antreprenori făcură o cerire la Ocârmuire, de a se opri pe diletanții din Galați de a și continua reprezentațiile lor.

Ocârmuirea găsind cerirea întemeiată, dădu poronca de a se opri orice reprezentațiuni a trupei de diletanți pusă sub conducerea lui Adunollo. [1])

---

1), Vezi Dosarul moldovenesc No, 1788 roșu, din 1854, aflat la Arhiva statului din București.

CAP. XIII

STAGIUNEA 1857—1858

Direcția lui Neculai Luchian și principalii actori ai trupei.— Reperteriul trupei moldovenești.—Reprezentația extraordinară dată în onoarea Caimacanului Neculai Conaki Vogoridi.— Trupa de opera italiană sub direcția lui Victor Delmary.— Imbunătățirea decorurilor și rechizitelor teatrale—Petrecerile din timpul carnavalului.— Teatrul moldovenesc în provincie. la Bacău și la Botoșani.—Suplica boerilor și a negutitorilor din Botoșani catră Ocârmuire, pentru susținerea teatrului lor moldovenesc.

Direcția trupei moldovenești în această stagiune a avut-o tot actorul Neculai Luchian căruia i se dăduse rangul de boer Comis, iar între principalii artiști ce fac parte din trupa sa, găsim, pe: *Teodor Teodorini, Alecsandru Gheorghiu, Constantin Bălănescu, Ștefanachi*; d-nele *Gabriela Luchian, Smaranda Merișescu, Maria Niculau, Vladiceasca, etc.*

Stagiunea s'a deschis în sara de 17 Octomvrie și a urmat cu reprezentațiile în cursul iernei. Dintre piesele ce s'au jucat, putem enumăra următoarele: *Soldatul și Plăeșul, Trei sărutări, Clodina sau Țaranca înșelată, Vrăjitoarea, Târâe brâu sau Calul bătaușilor, Am un gutunar cumplit, Tereza sau Orfana de Geneva, Doi Nătărăi, Hai cu nunta sau Capela de pae,* farsă în 5 acte, tradusă de Neculai Luchian, *Odaia cu trei uși, Fiul Bravului, Clopoțelul de noapte, Un director de Teatru, Ucigașul Leilor, Odaia crimelor, Omul care-și ucide femeia, Când ar fi femeia mea, Profesorul de magnetizm, Căpitanul de talhari, Sora lui Jocris,* și alte diferite comedii și drame.

Asupra chipului cum a mers Teatrul Național în această stagiune, cât și asupra jocului actorilor, gă-

sim mai multe aprecieri critice scrise în *Gazeta de Moldavia*, No. 93 din 25 Noemvrie 1857, în care se vorbeşte cu de-amăruntul atât despre Directorul Luchian, care'şi dă toată silinţa ca Teatrul să progreseze cât şi despre actorii Teodorini, Bălănescu, d-na Vlădicescu, etc. cărora le aduce laude.

In suplimentul de la *Gazeta de Moldavia*, No. 97, din 12 Decemvrie 1857, găsim o relaţiune despre o reprezentaţie extraordinară ce s'a dat în sară de 5 Decemvrie acel an, în cuprinderea următoare:

„In ajunul sărbătoarei sf. Nicolai, ziua onomastică a Excelenţei sale *Prinţul Caimacam N. Conaki Vogor.di*, s'a dat o reprezentaţie extraordinară la Teatrul Naţional. O *cantată* s'a executat de toată trupa moldovană în costum de salon. Asta compunere bine executată, s'a urat cu numeroase *ura!* în onorul Prinţului Caimacam, carele a ascultat stând în picioare în loja sa, prin o salutare, mulţămind aclamaţiile publicului.

„Cantata s'a încheiat prin un frumos tablou militar naţional, foarte bine esecutat, şi care în un cadru îngust cuprindea o grupă formată de *toate armele Moldovene*, coronate de *stema ţării*, şi susţinute de două tunuri şi de steaguri.

„Ist tablou luminat cu torţe de bengal, au produs un efect minunat. Prinţul de îndată a chemat pe directorul teatrului spre a-l felicita despre succesul acestor compuneri".

OPERA ITALIANA

In ceea ce priveşte trupa de *opera italiană*, ea a fost tot sub direcţia lui V. Delmary, care a dat în tot cursul iernei 38 de opere, ce se mai jucase în Iaşi, adică din repertoriul vechiu cunoscut, şi numai una singură fu nouă pentru capitala Moldovei.

Stagiunea teatrului italian s'a deschis pe la începutul lunei Octomvrie 1857, cu opera *Traviata*, de Verdi, jucată de *Beltramelli* primadonă, *Carlo Vicentelly* prim tenor, *Cesare Buzi* bariton, şi alţii.

Orchestra operei a fost mai bună de cât în anul trecut, corurile însă au fost slabe.

In *Gazeta de Moldavia,* No. 102 din 30 Decemvrie 1857, se scrie cele ce urmează la adresa Direcției Operei Italiene:

„Felicităm pe Direcția Teatrului că a urmat sfatul ce i-am dat, cu zece ani mai înainte, de a planta pe scenă câți-va arbori frumoși, și a zidi câteva nouă apartamente (decoruri), căci asta dată cu plăcere am admirat frumoasa pădure și niște pompoase mari saloane, cari ași dori a se împopora, cu horuri mai numeroase".

Aceste rânduri mai dovedesc că în stagiunile trecute, decorurile, costumele și rechizitele scenice nu fuseseră tocmai bine îngrijite după cerințele pieselor ce se puneau în scenă, așa că publicul nu era tocmai mulțumit. Pe lângă aceste toate, orchestra și corurile lăsau asemenea mult de dorit.

După aceasta mai găsim tot în foaia timpului, (*Gazeta de Moldavia* No. 10 din 3 Fevruarie 1858), cum că carnavalul s'a încheiat cu vioșie extraordinară, din causa scurtimei acestui period al plăcerilor steriotipe. Balurile, concertele, soarelele particulare și publice, ciaiurile cu danțuri prin saloanele boerilor, au urmat una după alta, fără întrerupere, și în ziua din urmă, publicul s'a împărțit la amiază în două părți, unii la Teatrul Național, iar alții la Opera Italiană, unde a avut loc diferite reprezentațiuni.

La finele lunei Ianuarie 1857 s'a dat o reprezentație de binefacere la teatrul național de către actorii noștri.

Opera Italiană și-a închis stagiunea sa, pe la sfârșitul lunei Martie 1858.

TEATRU DIN BACAU ȘI DIN BOTOȘANI

Entusiasmul stârnit de reprezentațiile ce se dădeau în Capitala Moldovei, atât de trupa Moldovenească cât și de Opera Italiană, făcu ca și în provincie să se deștepte gustul pentru Teatru, așa că după cât am văzut în mai multe orașe din Moldova, începură a se face încercări de reprezentații teatrale.

Astfel găsim că în *Bàcău*, se înfiinţase un teatru încă din anul 1846. In cursul acestei ierni reprezentaţiile începură în 7 Octomvrie 1857.

Mai mulţi din actorii trupei din Iaşi de sub direcţia lui Luchian s'au dus de s'au angajat la Bacău, fără voia Directorului, spre a juca acolo cu trupa ce se formase. Atunci Neculai Luchian s'a tânguit prin o suplică cu data din 13 Decemvrie 1857, către Secretariatul de Stat, cerând ca să pună îndatorire actorilor duşi, între care erau *Tereza şi Bogdanovici*, să se întoarcă înapoi la Iaşi.

Ocârmuirea ne luând îndată vre-o dispoziţiune în contra acelor actori, ce au părăsit scena din Iaşi, ei au continuat reprezentaţiile mai mult timp pe scena teatrului din Bacău.

De asemenea s'a fost înfiinţat o trupă teatrală moldovenească în *Botoşani*, sub direcţia lui Costachi Bălăceanu şi a Pitarului Costachi Vasiliu. Trupa era compusă din tineri nobili şi dame, cari au jucat o iarnă întreagă, spre mulţămirea tuturor cetăţenilor Botoşeneni.

Relativ la această trupă, găsim că la 10 Mai 1858, un număr de 70 de boeri şi neguţitori din acel oraş, au înaintat Ministerului din Năuntru, o suplică prin care cer să susţină înfiinţarea acestui Teatru tot sub direcţia celor doi mai sus numiţi.

Iată dăm aici conţinutul acelei suplici:

Onoratului Ministru din Năuntru.

„Sub iscăliţii considerând silinţa cu care D-lor Costachi Bălăcianu şi Pitaru Costachi Vasiliu angajând o trupă de tineri nobili şi dame, au întreprins în acest oraş, Teatru naţional vreme de şese luni de zile, aducând o îndestulă mulţămire publicului, care mai ales au avut toată plăcerea a vizita acest teatru deşi începător, dar a fost îndestul de bine esecutat de trupă, necruţându-şi silinţa, meritând a

fi vrednici de aplausul privitorilor, găsesc de toată cuviința a ruga pe Onoratul Minister, că precum prin înființarea unui asemenea Teatru, se aduce chiar orașului înfrumusețare, apoi să binevoiască a regula înființarea și statornicirea lui, și în viitor, tot sub a Dumilorsale direcție; având noi toată încrederea în Domnialor, că în viitor va aduce mai mare mulțămire publicului ce chiar acuma ca începători, au dat destulă dovadă".

(Urmează iscălitura a 70 boeri și neguțitori [1]*)*.

---

1) Vezi volumul I, pag. 324-328, al acestei scrieri, precum și Dosarul Moldovenesc No. 1788, roșu, din anul 1854 pag. 361, aflat în Arhiva Statului din București.

CAP. XIV

STAGIUNEA 1858—1859

Direcția lui Neculai Luchian.—Decăderea artistică, atât a trupei cât și a repertorului.—Criticile îndreptate contra Direcțiunei Teatrului—Salarele artiștilor moldoveni.—Veniturile și cheltuelile Teatrului.—Numirea lui Alecu Fotino ca Director al Teatrului care și-a luat ca asociat pe actorul M. Galino.—Diferite reprezentații ce au mai urmat.—Debutul Doamnei Teodorini în Don Cezar de Bazan.—Opera italiană.

In această stagiune Direcția Teatrului Moldovenesc a avut'o de fapt tot artistul Neculai Luchian, de și încă de pe timpul Caimacamiei lui Vogoridi, se zicea că s'ar fi cedat direcția lui Alecu Fotino și artistului M. Galino.

Actorii mai principali cari au făcut parte în trupă, au fost: *Teodor Teodorini, Alexandru Gheorghiu, Costache Bălănescu, Mihail Galino, Smaranda Merșescu, d-ra Neculau* și alții. Șef de orchestru a fost talentatul violonist *Kremzer*.

După cât vedem trupa din stagiunea aceasta a făcut să se ridice în public mai multe nemulțumiri, de modul cum s'au ales și compus spectacolele, cum și de interpretările actorilor. Din această cauză s'au adus imputări Directorului Luchian, că nu este îndestul de capabil de a conduce și face să propășască o asemene instituțiune, lăsând-o să cadă din ce în ce tot mai mult. Astfel găsim ridicându-se mai multe critici în presa din acel timp, din care vom cita în rezumat articolul publicat în foaia *Zimbrul și Vulturul* No. 12, de la 17 Noemvrie 1858, în care sub iscălitura lui *I. Fătu*, se arată amănunțit motivele pentru cari publicul este nemulțumit de chipul cum merge Teatrul Național.

Prin acest articol se arată mai întâi că la 9 Noemvrie, s'a jucat un vodevil întitulat *Paserea Măiastră*, iar la sfârşitul reprezentaţiei, o parte din public a aplaodat, o parte a ţistuit, iar o altă parte *a şuerat!* Pricinele acestei întâmplări, criticul *Fătu*, ni le arată după ce face o introducere în care vorbeşte despre trecutul Teatrului Naţional, arătând:

1). *Pentru ce teatrul merge înapoi?* Elementele principale, neapărat trebuitoare spre formarea unui teatru sânt, localul, piesele sau operile de reprezentat, actorii şi o direcţie cari administrând partea materială să aibă gustul şi puterea intelectuală a alege sujetele de reprezentaţie conformându-se atât cu spiritul şi gustul public cât şi cu cu personalul actorilor.

Din aceste elemente de căpitenie putem a zice că pentru un minut posedăm pe cele două dintâi, căci localul de şi strâmt totuşi cât-va timp mai poate servi dupre cum au servit şi până acum; piese avem un număr îndestul de însemnători, dintre care, mai ales acele compuse şi prelucrate de d-nii *Alecsandri şi Milo*, sânt îndestul de ingenioase şi bine s c r i s e, cu atâta mai vârtos cu cât cea mai mare parte din ele cuprind sujete naţionale. Cât pentru cele alte două elemente putem zice că ne lipsesc cu totul; pentru că afară de trei sau patru actori (între care prenumărăm şi pe d. Luchian) nu mai avem nici unul; în ceea ce priveşte direcţia, D. Luchian poate de sigur a să înţălege şi a administra foarte ezact partea materială, însă pentru acea intelectuală, a conducerei unui teatru, d-lui însuşi cred că s'au convins că-i departe de a poseda astă înaltă calitate de gust, de alegere, de tact, de prevedere, de pătrunderea spiritului şi a plecărilor publicului, şi de aranjarea pieselor cu simţimintele lui, spre al putea captiva prin formarea în totul a unui întreg frumos. Intru aceasta ori cine va voi a avea palpabile dovezi nu are de cât să se ducă la teatru şi să vadă că dacă au a se reprezenta două sau trei piese pe seară, apoi întâi începe cu cea mai

frumoasă şi sfârşeşte cu cea mai urâtă; — tot la teatru va vedea cineva pe un actor născut pentru drame, fiind silit a se schimonosi în comedii, şi pe un comic stâlcindu-se în ezecutarea rolurilor serioase şi tragice;—asemine va vedea pe toată trupa de actori şi actriţe, începând de la d-l Luchiar, vorbind în rolul de Conte, limba bucătăriei şi în rolul de ţeran, vorbind limba de salon cu expresii de literatură.

2). *Pentru ce teatrul nu merge către prosperitate, dar către cădere?* In toate ţerile mai mult sau mai puţin civilizate, instituţiile publice pentru ca să aibă o viaţă lungă, să propăşască şi să deie naţiei fructul cerut, trebue în totul sau macar în parte să fie sprijinit de guvern sau de comunităţile naţiei. La noi însă lucrul merge cu totul din contra, guvernul neîngrijindu-se de instituţiile obşteşti de cât foarte puţin, şi aceste lăsate în mânile particularilor, nu numai nu produc vre-un rezultat bun şi folositoriu, pentru naţie, dar cele de mai multe ori se fac mijlocul de particular interes. T e a t r u l naţional părăsit în trista neîngrijire, ca toate cele alte, şi lăsat fără cea mai mică priveghere în mâna unui particular, are şi el soarta tuturor celorlalte, adecă de a prospera pe atâtea pe cât particulariul ar putea, sau ar voi, şi a muri îndată ce particulariul spiculant i-ar dicta fatala sentinţă. Teatrul naţional are în adevăr din partea ocârmuirei o mică subvenţie cu totul în neproporţie cu nevoile sale, dar este tot-o-dată lasat în desăvârşită negrijire asupra urmărilor direcţiei spre a se convinge şi a fi pururea informat dacă această şcoală de cel mai mare interes public răspunde la a ei menire. Aice am putea spune că colosalile somi împărţite ca gratificaţii particularilor ce nu-şi pot da samă de serviciile propuse că ar fi făcut Patriei sau Cârmuirei, sau funcţionarilor dintre care mulţi poate nu au meritat nici a purta vre-o funcţie. Aceste sume zic împărţite fără cruţare ca remuneraţie din Eforia Visteriei şi chear de prin cutiile săteşti, credem că ar fi avut o

mai frumoasă menire fiind date spre ajutorare caselor de folos obştesc dintre care şi teatrul este una.

3). *Pentru ce nu avem actori?* Precum toate profesiile artistice, aseminea şi acea teatrală este una din cele mai nobile, de gust şi de mare merit. Pe cât însă astă misie este frumoasă şi înaltă, pe atâta cere multă studiere şi exerciţii; de unde rezultă că persoanele dedate la profesarea acestei arte, trebue pe lângă talentele naturale, şi instituţiile de a lor cultivire se aibă şi o poziţie materială prin care să se pună în putinţă de a sprijini condiţiea lor socială, sau cel puţin să nu fie condemnaţi a se tăvăli în mizeria îngiosîtoare a lipsurilor de întâia necesitate, în care stare aflându-se omul, ear mai ales artistul, vede cu durere tocindu-se nobilele talente înăscute în el. Cercetând cu deamăruntul dacă junimea Română este înlesnită cu vre una din aceste, aflâm, cu multă măhnire, cumcă toate îi lipsesc. In toate ţerile sânt, pentru formarea actorilor, şcoli filarmonice, şcoli dramatice, şcoli de tot feliul de arte, de cărora fondare şi ţinere se îngrijeşte guvernul sau comunităţile. Aceste şcoli, în ţara noastră lipsesc cu totul până acum, ca multe alte instituţii de disvoltarea junimei, In privirea materială, însă, poziţia actorilor este la noi încă mai ingrată şi mai mizerabilă, căci după ce toate persoanele dedate la arta aceasta sânt fără de stare, după ce abia înrolaţi în astă profesie, se pun în neputinţa de a mai avea vre-o altă funcţie, apoi trebue a se mărgini într'un salariu, de cât? De la 15 până la 3 galbini pe lună; aice trebue a se lua bine aminte că leafa de 15 galbini este plătită, de direcţia Teatrului din Iaşi, numai unui singur actior, d-l *Teodorini,* care a sacrificat juneţa sa, timp poate de 15 ani, pentru ca la sfârşit să se poată învredniçi a avea o atât de neînsemnătoare răsplată. Din aceasta înţelege cineva prea cu lesnire că cu 3 galbini pe lună (leafa unui prost vezeteu), o direcţie ce are cel mai mic zel de a face ceva pentru ţară, cel mai puţin sentiment de bună credinţă de a-şi forma o trupă prezentabilă, şi

în fine cel mai puțin amorl propriu de a nu face dintr'o întreprindere națională, o mârșavă speculație, este cu neputință de a găsi oameni cu oarecare dispoziții naturale de a-și închipui pentru un minut măcar ca să îmbrățoșeze arta dramatică și să-și facă din ea o carieră, o existență pentru vieață, prin *o studiare regulată* de 10 sau 15 ani".

Apoi, după alte reflecții ce face criticul asupra întrebărei: *Pentru ce publicul a început a perde gustul de a merge la Teatrul Național?* închee astfeliu:

„Din toate cele mai sus descrise tragem concluziea, că lipsa de școli dramatice pentru formarea de actori, este o însemnătoare perdire pentru nație; desăvârșita neîngrijire a guvernelor trecute pentru înflorirea acestei școli de mare interes public, este un crimin de lez-naționalitate, urmarea direcției de a plăti atât de rău pe actori. Spre a avea prin aceasta actori, este o jignire chiar a interesului său speculativ; ear încredințarea direcției în mâinile d-lui Luchian, este o adevărată nenorocire pentru nație!

„In mijlocul tuturor acestora, ce este dar de făcut? Cel puțin din partimi sânt de opinie, că pe lângă toate rălile suferite până acum, se mai suferim și aceasta pentru puțin timp, până ce providența va inspira pe compatrioți de a compune un bun guvernământ, care ajutat și de concursul celor buni, să lucreze pentru țară, pentru toate îmbunătățirile de care simte neapărată trebuință, între care unul este și *Teatrul Național.*

I. Fătu.

După publicarea acestui articol, publicul ieșan deveni din ce în ce mai nerăbdător de a vedea instituția teatrului național propășind, și a se înlătura toate lipsurile și intrigile ce contribueau la decăderea lui.

O luptă înverșunată se încinse din partea mai multor persoane din societatea ieșană, contra direcției lui Neculai Luchian, care era departe de a-și ținea angajamentele luate și de a forma o trupă de

români după cum i se impusesă când i s'a trecut pe sub mână Direcția de către Vasile Alexandri, care în contractul încheiat cu Ocârmuirea avea condiție de a nu trece nimărui altul această Direcțiune.

Drept aceia vedem continuând în presă o problemă foarte ïețepătoare la adresa atât a lui Vasile Alecsandri cât și a lui Neculaï Luchian, așa după cum găsim iarăși în foaia *Zimbrul și Vulturul*, No. 35, din 28 Decembrie 1858, un lung articol, semnat cu inițialele *I. St.*, prin care se vorbește atât de trecutul teatrului moldovenesc de la înființarea lui și până în acel timp, cât și de fazele prin care trecea atunci.

Din acest articol spicuim câteva părți mai interesante pentru istoricul Teatruluï, și le reproducem aici, precum urmează:

„... In anul 1854 a venit Ghica Vodă iarăși la scaunul Domniei; au hotărât a face ceva bine și pentru bieții Români; în acest timp s'au făcut légea Pressei, s'au eliberat sclavii, etc. etc. etc. Teatrul național era precum ziserăm slobod; s'au și înfățoșat cu cerire DD. P. S. 1), K. P. și V. A., doritori de a lua în arendă această instituție Națională; e tare lesne de ghicit că trebuia să fie preferat D. V. A., pentru eminentul său talent, pentru jertfile, ce zice, au făcut în favoaroa Teatrului, și mai ales în cererea făcută de a dreptul în persoana principelui Ghica, au descris decadența Teatrului Național și au depus toată onoarea, au cerut 10 ani de privilegiu și 600 galb. pe an subvenție, care i s'au și încuviințat; de cerea întreită sumă, Ghica-Vodă da, și iarăși da, că precum am zis'o era îngrozit de străinism, și ori cum Ghica Vodă a mai ținut la binele comun, precum dovedesc ridicarea dejmei de la locuitorii pontași, înființarea colegiului academic, desființat încă dela 1845 de Ecs. Voevodul Sturza, căci nu-i plăcea inteligența Română. Cât de pompoasă și de drept este scrisă cererea făcută către Prințul Ghica, cât de regulat și rezonabil este contractul d-sale V. A., în care la punctul al 9-le zice: „Nu voiu fi volnic a trece acest privilegiu către nime-

au saltat, au aploadat publicul auzind că au îmbrăţoşat această instituţie, un aşa de eminent şi demn bărbat, trist lucru însă, nici se uscase poate cerneala scrisă pe iscălitură, şi pe loc se trecu pe sub mâna D-lui D. K., Direcţia Teatrului D-sale N. Luchian, pentru multe calităţi, precum zic unii, de pildă : pentru artă, pentru familie, pentru că ar fi om de casă, şi după obiceiul pământului, trebue agiutat ca să se schivernisească, sarmanul. Noi însă credem că, poate a fost vre o nădejde că Domnul Luchian ca bun artist, va ambiţiona mai ales a face o bună trupă, însă s'au tâmplat cu totul almintrelea : D. Luchian îndată ce se văzu Director, cetind nevoia D.D. Actori şi Actorese, şi folosindu-se de mizeria unora, alţii considerându-l ca pe colegul lor, i-au angajat după cum a vroit D. director : făgăduindu-le că vara va merge în provincie, au pus în contracte cuvântul „dacă" şi „dacă..." N'au mai mers în provincie.

Gajurile ce plăteşte D.D. Luchian : D. *Teodorini* este mai bine plătit, are 15 galb. pe lună *şi hrană* ; D. Teodorini e în Teatru numai de la 1852, ear nu de 15 ani după cum zice d. Fătu. D. *Gheorghiu* 12 galb. pe lună, 4 galb. însă adăogiţi căci au ameninţat Direcţia că se va duce la Bârlad ; D. *Bălăneşcu* idem 12 galb. D. *Galino* 10 galb. D-na *Merişeşcu* 12 galb. pe lună, cu toată tualeta d-sale ; Iar D. Millo, avea 16 galbeni pe lună, şi toate costiumele de caracter ale direcţiei; d-na Neculau 8 galb., idem coriştii, parte câte 3 galb. pe lună, ear parte pe pricopseală ; D. Regizor 15 galb. pe lună, şi d. Capelmaistru 15 galb., în scurt, cu trupă, cu orchestru se sui mult la 200 galb. pe lună, adăogând 50 galb. pe lună, încălzirea, luminarea şi recvizitele şi 50 galb. pe lună pentru Domnul şi Doamna Luchian, fac 300 galb. pe 5 luni de sezon, an cu an, fac 1500 galb., cheltuiala totală.

Veniturile Teatrului pe un sezon sunt:

32 abonamente cu suspandiuri cu tot, câte 80 galb. unul cu altul . . fac 2,560
12 Beneficiuri câte 60 galb. partea numai a Direcţiei . . 720
Subvenţia teatrului . 600
Suma totală 3,880 galb.
Se scade cheltuelile toate şi leafa d-lor Directori . . 1,500
2,380 galb.

2,380 galb., au rămas banii, buni direcţiei pe fiecare sezon, pentru că mai toţi actorii au condiţie în contract că „gajul se va numera din ziua din când se va da cea întâi reprezentaţie", şi la repetiţie să fie dator a veni actorul, macar ori câte luni ar trebui; adecă să slujască fără leafă, tocmai cum au fost volintirii la Ruşi; cu toate că ii-au fost mai indulgenţi, că le da macar hrană.

Am văzut pe scenă pe Doamna *Tereza* şi D-na *Bogdanovici*, speram mult de la D-lor, pentru viitorime, acum nu le mai vedem; pentru d-na Sevastiţa nu ne mirăm că nu mai este pe scenă,.... de mirare poate fi numai pentru cei ce nu ştiu, ear noi care cunoaştem misteriile şi ştim că d-nu Luchian, a maltratat pe D-na *Sevastiţa* în anul 1852 pe scenă, chiar în miezul reprezentaţiei *Doi morţi vii;* dovadă Acta No. 94 pe 1852 în Depart. din Lăuntru; săngeroasa tânguire care nu o putem descrie, nu ne poate mira. Nu zicem că D. Luchian e semănat pe bine-cuvântatul pământ al Moldovei la zavera de la 1822, când sa ultimat domnia Fanarului şi la noi, nu zicem că D. Luchian în 4 ani de direcţie a schimbat mai multe echipage, nu ne pare rău că a folosit în materialitate, ci zicem: Unde este trupa ce a făgăduit chiar d-lui V. A. că va forma în aceşti patru ani? Unde este macar un singur actor sau actriţă format de d-lui? Nu este nici unul, pentru că d-l Luchian a căutat chipuri a se cotorosi, de cei ce arată oare care semne de progres. Iată dar ce vra să zică Ro-

mânul în fruntea unei instituţii publice, de pildă: DD. *Millo* şi *Luchian*.

D. Fătu zice în articolul său, că actorii îs îmbrăcaţi ca marchizii, şi vorbeşc ca bucătarii, că nu'şi ştiu rolele etc. etc. Asta vine din două părţi, din partea publicului care aplaodează numai *ghiduşia* şi critică, şi de multe ori nu se preţueşte actorul ce'şi înţelege rolul, actorul văzându-se aplaodat şi când nu merită se crede *Talma*; eată stricăciunea; şi din partea mizeriei, la ce poate-să ajungă în timpul de faţă o persoană ce are abia 12 galb. pe lună, care trebuie a avea mănuşi, cizme de lac, frac la modă, pantaloni bine tăeţi? Mai ales actriţele care din acest capital îşi fac şi garderoba, osebit de aceste, precum un soldat de cavalerie nu poate să fie bun artilerist; tot asemenea şi un actor nu poate să fie şi dramatic şi comic. Dacă videm actorii stâlcind rolurile, precum D-na *Vlădiceasca*, anul trecut, D. Teodorini, şi d-na Merişescu executând un rol de damicelă, asta e vina direcţiei şi o credem că vine din răzbunarea D-lui Director, în puterea condiţiei ce are în toate contractele: „Domnul sau D-na cutare va juca ori ce rol i se va da", se vede că unii din artişti supără ades Direcţiea de'i pune la astfel de pedeapsă. Domnul şi Doamna Luchian avea la D. Millo 18—20 galb. pe lună, şi beneficiuri, la 1852 tocmai, juca numai un soi de rol, era un sezon regulat de 7 nu de 5 luni, şi tot încă cârteau. Cunoscut e şi la prunci că pânticile flămând nu poate face chef! Ei bine! Actorii şi actriţele Moldovene o fac şi aceasta, în consideraţia privilegiului de 10 ani; actriţele îşi şterg lacrimile printre culisele scenei, ce de desfătează publicul se expun în faţa a 500 părechi de ochi; şi ce preţ are un actor român în Societate? Despreţ!... „Cine e acolo? Cine au bătut la uşă? Un actor răspunde lacheul. Un actor?—Da! —Moldovanu?—da! da!—Un actor, pfiui!!...—Cine era dragă? întreabă părechia.— ia un actor soră,— Poate Moldovan? (zice drăguţa).—Da, ha! ha! ha!.., ce mizerabil!... Ştiţi ca cum ar vorbi de un lucru prea netrebnic. Au lipsit atâtea persoane din teatru,

venit-a unul din spectatori, să întrebe pe D. Luchian de ce nu e cutare? Unde sunt artiştii formaţi de D. Luchian au perit ca fumul de suflarea vântului, când pentru însuşi Domnul şi D-na Luchian publicul în direcţia DD. Galino şi Sterian au făcut subscripţie şi pretenţie de a fi angajaţi, se vede că tare mult popor au musafirii în bieata Moldova, de aceia ne-au turtit Ovrei, că Românii îs umani... numai ce-i auzi: Sermanul! da'i străin, da'i sărac;... are o casă de copii!... lasă-l să se folosească; nenorocire! nenorocire!.., decadenţă; o mare decadenţă!... Români deşteptaţi-vă!!...

„D, Luchian cu vie-o câteva loje date gratis, în coace şi încolo, s'au făcut părtidă! întocmai ca şi candidaţii la domnia Moldovei, făgăduind oamenilor lesne-ciezători, marea cu sarea, povestea Vrâncianului; anul întâi i s'au dat crezare, după cum zice un domn spectator gratis, cam mic la stat şi spân! Ei, treacă; anul al 2-lea mai rău, anul al 3-lea şi mai rău, anul al 4-le, apoi de istov, de istov rău!...

„Subvenţia este din *Eforia Românească*, banii ei sânt adunaţi de la negustori, banii carei dăm noi, sânt ai noştri, şi am avea tot dreptul de a cere seamă D. Luchian de purtarea cea fără rânduială, în cât au adus Teatrul Român în starea cea mai de jălit! Vina e a noastră carii plătim şi încurajăm căderea teatrului; D. Luchian nu se poate tângui că clasa bogată nu vine la Teatrul Naţional, noi videm Beletajul ocupat tot deauna, oştirilor Austriace, căci purtarea lor cea barbară prin casele noblesei încaltea au desmorţit simţul naţional, în sfârşit, şi în boerimea ţării.

„Auzim că în vremea căimăcămiei lui Vogoride, pe când legea era voinţa, chivirnisala, slujbuliţa şi banii statului ai faliţilor, s'ar fi trecut direcţia către D. A. Fotino, (*parcă nu'i rea alegerea*). Da auzim pe D. *M. Galino* promiţându-se de Director; îl vedem propuind angajamente; şi că d. A. Fotino ar fi pentru d-lui, aceia ce au fost pentru d. Luchian D. *K. D*...“

Din cele publicate până aici videm că direcţia teatrului pentru cei din urmă cinci ani ce mai ră-

măsese din contractul cu Vasile Alexandri ar fi fost trecută de acesta către *Alecu Fotino*, fost director în Departamentul Trebilor din Lăuntru a Moldovei. Acest Fotino însă, trecu de asemine şi el pe sub mâna, direcţia, actorului Mihail Galino, care debutase în stagiunea precedentă. Din această pricină se iviră iarăşi critice şi discuţiuni în publicul ieşan, din care o parte ţinea cu Neculai Luchian, iar altă parte era împotriva lui. De fapt direcţia remâne în stagiunea aceasta tot asupra lui Neculai Luchian.

Mai găsim apoi o scrisoare a lui A. Fotino publicată în foaia *Zimbrul şi Vulturul*, No. 37 din 20 Decemvrie 1858, prin care acesta încearcă a-şi arăta meritele pentru care a fost numit ca Director al Teatrului Naţioual, şi că s'a asociat numai pentru partea materială a scenei cu actorul M. Galino, remăind însă tot el adevărat Director artistic al trupei naţionale. Direcţia acestor doi a început abia în stagiunea următoare 1859—1860.

*
* *

In sara de Marţi 4 Fevruarie 1859, s'a dat o reprezentaţie, asupra căreia găsim o aspră critică în foaia *Steaua Dunării (Zimbrul şi Vulturul)* No. 27 din 7 Fevruarie acel an, în care se scriu următoarele:

...Teatrul românesc e plin de lume în toate zilele de reprezentare, ca pururea şi săptămâna aceasta la reprezentarea traducerei d-lui Porfiriu: „*Omul fără cap*" în 8 acte (!!!), ne am întrebat: oare să nu fie capablu nime dintre Români să scrie macar o piesă de pondul acesteia... Nu e mult, de a întrece o farsă bună numai de *inglindişit* copiii, şi în capătul căreia publicul nu ştie de trebui să aplaude pre actori sau numai pe maşinist. Piese de felul celei date Marţa trecută, se pun pe multe scene de bulevard în Franţa, dar, acolo cel puţin publicul uită pentru un moment absurditatea literară, fascinat de magia maşinăriilor puse în lucrare. Poate că mai bine făcea d. Luchian atât de abil cunoscător de scenă, cum formează actori, să formeze niscai tineri scriitori pentru teatru. Aflăm bună oară, că

un june D. Zinianu iar fi prezentat o mică compunere originală. Era de dorit ca D. Luchian să povăţuiască încercările lui şi să ţină oare care samă de scrierile originale ori cât de neprefăcute, de vreme că face caz de piese aşa de estravăgante ca acea de Marţi, ca să nu mai vorbim de atâte piese *imposibile* care s'au tradus pentru scena română",

Intr'un alt număr al aceleiaşi foi, No. 33, din 14 Fevruarie 1859, se zice că Luchian ca artist merită toate laudele şi încurajările, dar ca director al unui Teatru Naţional, el ar trebui să facă dovadă de mai mult patriotism, dându-şi mai multă osteneală în alegerea pieselor, şi având mai multă ingrijire de trupa sa, căutînd cel puţin ca fie-care actor să-şi înveţe mai bine rolurile lor.

Mai găsim apoi tot în foaia *Steaoa Dunării (Zimbrul şi Vulturul)*, No. 39 din 21 Februarie 1859, o relaţie despre piesa *Scara Mîţei,* operetă comică în două acte, de Vasile Alecsandri, cu muzica de Flechtenmacher, jucată în seara de 29 Februarie, arătîndu-se că: „a escelat în această piesă pana dramatică a lui Alecsandri în care poezia şi filosofia, unită cu melodia muzicei lui Flechtenmacher, a procurat publicului o sară rară", iar vorbind de *Flechtenmacher foia citată îşi exprimă toa'ă părerea de rău,* „pentru puţinul sprijin ce naţionalul şi suavul său talent, a întâlnit între romîni cari aplaodă *pe atîţia şarlatani streini*".

In beneficiul şefului de orchestră a teatrului, Kremzer, publicul a aplaodat pe *micul Rafael* fiul lui Neculai Luchian în canţoneta *Ciobanul Romîn.* Acest delicios copil, zice sus numita foaie, cu multă desinvoltură şi nesfială, a cîntat picantele strofe ale canţonetei muntene 1).

La 22 Martie, s'a jucat opereta—vrăjitorie, *Baba Hîrca,* de Matei Milo, în care rolul lui *Kiosa,* a fost executat de Teodor Teodorini, care sosise din Bucureşti cu soţia sa.

După aceasta s'a jucat şi piesa Don Cezar de Ba-

1) *Steaua Dunării* (Zimbrul şi Vulturul) no. 39 din 24 Febr. 1859.

zan, dramă cu cântecé în cinci acte tradusă din franțuzește.

Asupra acestei reprezentații, foaia *Steaua Dunării (Zimbrul și Vulturul)* No. 64, din 30 Martie 1859, conține următoarele amănunte :

...„Nu era nici un locușor nevîndut la reprezentarea luĭ «*Don Cezar de Bazan*» cu D-l și D-na Teodorini. Ne pare bine căci era dreptate.

„D-l Teodorini a făcut progrese mari în arta sa ; călătoriile în străinătate, a cultivat talentul său și astăzi putem a-l felicita de succesul său, ca «*Hidalgo Castellano*», ca *Don Cezar*. Părțile în care D-l Teodorini escela, sunt caracterizarea trăsăturilor de spirit, a parantezilor și a *a aparte*, care sunt obicinuit atîta de grele pentru artiști.

Ne place mult limba romînească în gura unei muntence frumoase ca D-na Teodorini. Muntencile sunt pentru limba romînească, aceia ce-s parizienile pentru limba franceză. D-na Teodorini are gesticulația grațioasă, rotundă și regulată. In rol de cântăreață a știut lua adese poze teatrale, pentru care o felicităm cu plăcere, căci în ele ne descoperi, că nu are numai talent, ci și *studiu*, și fără studiu, talentul este asemenea pomului nehultuit.

Asemene descoperiri în jocul D-nei Teodorinĭ, ne pune : *à l'aise*. De am fi găsit în el numai talent, poate am fi esitat de a face o mică observare ce avem, dar D-na Teodorini, care ne-a dat dovadă că a făcut apel la studiu, ne va îngădui o observare de studiu.

„D-na Teodorini are, de sigur, voace mai întinsă chiar de cît ar ave nevoia pentru vodevil. Noi însă credem că bucățile de *melodie simplă*, le-a cîntat maĭ bine de cît cele cu *fiorituri*, aceste chiar de ar fi la locul lor în o piesă de genul lui, «*Cezar de Bazan*», sunt cerătoare de mult exercițiu vocal, de multă posedere și mlădiere a organului".

Joi 2 Aprilie 1859 s'a jucat piesa *Pescarul din Paris*.

OPERA ITALIANA

Şi în această stagiune, ca şi în cele precedente, Opera Italiană a urmat să joace în cursul stagiunei o serie de reprezentaţiuni, atît în abonament cît şi în diferite beneficiuri, fiind tot sub Direcţiunea lui V. Delmary.

Au fost apreciaţi în cursul stagiunei mai ales artiştii *Ney*, *Ghizlanzoni* şi *Busi*.

CAP. XV

STAGIUNEA 1859—1860.

Direcția Alecu Fotino și Mihail Galino.—Deschiderea stagiunei.—Piesele Păunașul codrilor, Soldatul și Plăeșul, Prăpăstiile luxului și criticele la care a dat loc.—Reprezentarea piesei Fetele de Marmoră.—Reprezentația de gală pentru aniversarea Unirei Principatelor Romîne, la care a asistat Domnitorul Alexandru Ioan I. Cuza și Principesa Elena.—Imnul cântat în onoarea lui Cuza-Vodă.—Vodevilul Nunta Țărănească jucat cu prilejul Concertului dat de frații Teodor și Mihail Burada, în beneficiul Cabinetului de fizică din Colegiul Național din Iași.—Tânguirea lui Delmary către guvern că abonații săi au părăsit Capitala Moldovei și s'au dus în București.—Ultima reprezentație a trupei de Comedii Franceze de sub direcția lui Levassor.—Reprezentația de Adio a unor artiști din trupa Italiană a lui Delmary.—Teatru și școala de muzica și declamație înființată de Neculai Istrati la moșia sa Rotopănești.

In acest an, stagiunea Teatrului Moldovenesc s'a început în sara de 22 Octombrie 1859, cu piesa *Păunasul Codrilor*, operetă vodevil, sub direcțiunea oficială a lui Alecu Fotino, iar de fapt a lui Mihail Galino.

In trupa acestei stagiuni, pe lângă mai mulți actori cunoscuți din stagiunile precedente, au venit și câți-va actori Munteni din București, între cari au fost *Ioan Caragiale* cu soția lui *Elena Caragiale,* actriță de asemene, *Alexandrescu* și alții.

Pe lîngă piesa *Păunașul Codrilor* s'a mai jucat in prin ele reprezentații de la 22 și 25 Octomvrie și vodevilul *Soldatul și Plăeșul,* compus de Teodor Porfiriu, precum și *Prăpăstiile luxului,* piesă fantastică în trei părți.

Asupra chipului cum s'a început stagiunea aceasta, în ce privește atât jocul actorilor cât și impresiunea ce a produs în public spectacolele ce se dădeau, vom cita mai multe aprecieri publicate în foaia *Steaua Dunărei* (Zimbrul și Vulturul), No. 217, din 29 Octomvrie 1859, în care găsim următoarele:

„Ar fi o curioasă pretenție din partene de a veni și a spune cetățenilor noștri ce este Teatrul, și mai cu seamă cel național, după două-zeci și atîtea de sezoane, după mii de reprezentații, ce au trecut pe sub ochii Dumilorsale!... De ar urma să ne întindem, ori cît de mult, asupra acestui interesant sujet, conclúzia la care am pute veni ar fi una și aceiași cunoscută de toată lumea, că adecă: Teatrul în genere, privit din punctul de vedere moral, este cea mai eficace școală a societății, cel mai aprig biciu al abusurilor publice și a coruptiei particulare; iară din acel special teatrul este, la noi Romînii, o instituțiune adevărat națională, pe care datorim a o îmbrățișa din toate puterile fisice și morale. . . . .

„Repertorul bucăților înșirate în afișul de deschidere pare a fi de un gust ales.

„Dacă noi însă, n'am emis nici o revistă pentru prima reprezentăciune, aceasta a fost numai, cu scop de a face cunoștința trupei întregi.

„Acuma dară, cînd am asistat la două reprezentații, când am căpătat, împreună cu publicul întreg, o așa dorită cunoaștere, ne simțim competinți a înregistra deschiderea Teatrului Național pentru anotimpul dramatic 1859—1860; ne credem permiși de a pute prezice publicului amator de lucruri naționale, de arte naționale, că o să aibă în iarna aceasta frumoasă și morală distracție. Frații munteni, ne au despăgubit, ne au răsplătit îndestul, darul ce noi moldovenii am făcut frumosului teatru Bucureștian în persoană d-lui Milul, autorul și actorul celebru a *Babei Hîrcei*, trimețîndune și ei din sînul lor pre Domnii *I. Caragiali, Alexandresco* și *Doamna Caragiali*, întru atîta bună natură ne a creat pentru *unire* și *înfrățire* că este peste putință să nu să gă-

sască acelaşi spirit şi talent în Moldoveni, fără a fi şi în Munteni sau vice-versa!

„Am avut ocazie păn acum a distinge aptitatea, arta, caracterul special al acestor artişti şi cu fericire putem constata că trupa naţională din Iaşi, a cîştigat prin cooperarea Dumilorsale o îmbunătăţire nimerită.

„In seara de 22, publicul a semnalat o prea abondinte presurare de *arii* estrase din *operile Italiene*, pe care s'au pus cântecile din *Păunaşul Codrilor*, ce arare ori, ba chiar nici odată, părăseşte pitoreştii munţi Carpaţi,—spre a se străpurta pe aripele vaporului în patria muzicei occidentale.

„Fie ce lucru, cere al său!

„Tabloul de la finitul *Păunaşului Codrilor* a fost foarte bine văzut, totuşi orchestra—care reclamă foarte simţitoare înbunătăţiri,—ar fi contribuit la îndoit succes al reprezentanţiilor dacă *întractele* erau amplificate cu frumoasele şi melodioasele arii *naţionale*, pe care Romînii din ce în ce le apreciază după tot meritul. Suntem sătui de valţurile lui *Straus*, ce mult ne au bătut urechile în cursul anilor de *ocupaţie Austriacă*. Dovadă aplauzele frenetice a publicului, cînd *Doina* jalnică are onoare de a veni la rînd.

„In *Soldatul şi Plăeşu* Domnului Porfiriu, oricine a observat una din acele scene sociale devenite astăzi foarte dese până şi prin satèle noastre, din cauza expropriărei ţeranilor prin *multe bune voinţi*... *Florica* iubeşte pe *Dragomir*, băet sărac, dar onest, tatul ei voeşte şi insistă numai decît ca să iei pe Verdişi, sub-ofiţerul şi proprietarul de 30 stînjini pământ, căci la noi onoarea nu'i avere. Dragomir scapă viaţa sub ofiţerului, carele, din parte'i văzîndu-se ne iubit de fată: se pătrunde de un uman simţimînt, dărueşte binefăcătorului său adversar pămîntu ce însuşi posedă, se face apoi peţitorul lui, şi izbuteşte a cîştiga consimţimîntul îndărătnicului părinte, carele binecuvintează însoţirea fericiţilor amanţi: Florica şi Dragomir.

„Cei dreptul generositatea şi morala transpir în toate episoadele bucăţi. Observăm însă nnmai, că s'a

dat prea busta la desnodămîntul intrigei. Moş Vlad a trecut prea repede dela împrotivire la plecare; de la ură la dragoste către sărmanelul Dragomir. Apoi Verdiş nu şi-a prea ales cu exactitate costiumul. Uniformă de soldat cavalerist cu chipiul de adiotant nu corespundea nici cât adiectivului de sub-ofiţer...

Cu toate acestea Verdiş ca un brav şi generos Romîn fu îndestul de aplodat, într'altele, şi pentru încurajarea ce dădea sătenilor de a nu se feri mai mult de oaste, şi a merge cu peptul întru apărarea mumei comune: patria, precum făceau odinioară vitejii noştri strămoşi.

„Am agiuns la *Prăpăstiile luxului.* Piesă fantastică în trei părţi. Aici nu vom zice nici mai mult nimai puţin, decît a zis numerosul public ce umplea toate stalnrile, logiele, galeriile, parterul şi intrările. Impreună cu dânsul am lăcrămat de simţire, şi am aplodat cu mulţumire toate marele adevăruri, politice şi sociale, ce Lazăr cerşetorul ne spunea prin gura „de aur“ a d-lui Carageali artist, care şi-au jucat rolul cu o perfectă nimerire, Dumnealui nu lasă nimic de dorit, o constatăm în conştiinţă.

«*Doamna Caragiale* şi *Domnul Alexandrescu*, sau secondat foarte bine, *Chir Sfetcul* avea costiumul nimerit, şi a răspuns la chemarea sa cu o exactitate încîntătoare.

„Nimic din viciile politice şi sociale ale societăţii noastre n'a rămas nebiciuite în *Prăpăstiile lucsului*, cu o vervă formidabilă. Sărăcia familiilor neguţătoreşti căzute şi ele din cauza lucsului, la care şi această clasă s'a dat asemene boerilor; puţinul patriotism ascuns sub masca crizei financiare, ce dă pretecst ca să se restrîngă mîna Romînului falş de la cerinţile patriei sale; falşul patriotism; falşul liberalism; veritabilul retrogradism; adevărata generositate creştină; desfrînările şi depravaţia multor familii, pentru care morală, religia, părinţii, au ajuns basme: într'un cuvînt totul s'a demonstrat cu cuvintele unei limbi morale, unei limbi artiste, degajate totodată.

„Aceste mari şi sacre adevăruri sînt şi trebuesă fie aşa de reale, că am auzit cu însuşi urechile noastre, am văzut cu însuşi ochii, indivizi ce se zic semandicoşi în societate, care ne mai putînd suferi, s'au părăsit loja, tocmai cînd D. Caragiali era în apogeul declamării sale, tocmai cînd el spunea mai verde şi mai neted păcatele ce comitem în toate oarele; i-am văzut zicem retrgîndu-se cu furie, *pentru că nişte asemene trivialităţi, se nu le rupă inima*, după cum zise trîntind scaunul. Aşa, Domnule te ştim, te-am văzut şi te-am auzit. Nimic dar mai drept de cît a zis Caragiali în *Prăpăstiile lucsului*, dacă societatea are nefericirea a hrăni în sinul ei *monştri*, ce nu numai că nu făptuesc dreptul, nu numai că poartă masca pe faţă, dar nici pot suferi ca o gură ageră să rădice limba în contra nelegiuirilor în care înotaţi...

„In cele de pe urmă, reprezentaţia a avut viu interes prin trii episoade, ce nu credem a le trece sub tăcere: observările adresate *comercianţilor romîni*, pentru puţinul sprijin ce îşi dau unul altuia în grelile împrejurări actuale, în timp cînd alte tagme, bună-oară *jidovii*, carii la toată nevoia îşi dau un ajutoriu-mutual; fabloturile alegorice a *Unirei*, a credinţei, speranţei şi carităţei, în fine refrenele: *luminează-te şi vei fi!*, jos cu retrograzii! trăiască liberalii adevăraţi! Toate aceste au ataşat într'un chip nealienabil stima şi iubirea publicului către grupa, care în earna aceasta viitoare va avea a'l transporta în regiunile lui Apolon.

„Continueze numai şi unii şi alţii în calea în care a intrat: susţie cei întăi prin o concurenţă ca acea de Duminică acest institut naţional; urmeze işti din urmă a ne face să admirăm mai adesea vorbe pline de înţelepciune, de bărbăţie, de patriotism, ca a lui *Lazăr Cerşitorul*, atunci societatea romînească 'va ave o şcoală mai mult, un public mai apt a judeca şi a răsplăti; iar noi părtaşi plăcerii obşteşti vom fi cei întăi de a aploda şi pre publicul care îşi preţueşte artistul şi pre artistul care îşi cunoaşte publicul“.

Duminică în 29 Noemvrie 1859, s'a jucat *Fetele de Marmoră*, dramă în 5 acte, tradusă din franţuzeşte de T. Porfiriu. Actorii carĭ au jucat, au fost: D-nii Galino, Porfiriu, St. Mogîldea, Alexandrescu, Băluşescu, Şibovici, Idieriu, A. Gatino, A. Bălăceanu, G. Bălăceanu, Corbu, D-nele E. Carageali, Merişescu, Camban, Zăhărescu, Pedru, Filaret, şi D-ra Ştefănescu. Biletele se găseau de vînzare la biuroul direcţiei, strada Rolla casa Caţichi [1]).

MIHAIL GALINO

Joi în 3 Decemvrie 1859 se joacă pentru beneficiul d-nei Elena Carageali, piesele: *Plăpomăreasa* şi *Umbra luĭ Ştefan şi a luĭ Mihai.*

In ziua de 5 Ianuarie 1860, s'a serbat în Iaşi cu mare entusiasm şi solemnitate, cea întăi *aniversară a Unirei Principatelor Romîne,* la care serbare a asistat atît *Domnitorul Alexandru Ioan I. Cuza*, cît şi *Domniţa Elena* soţia sa.

1) Afişul se află în proprietatea autorului.

Palatul Administrativ şi piaţa, cum şi alte zidiri publice precum şi casele particularilor, au fost frumos iluminate.

Asupra acestei serbări extraordinare, găsim în foaia, *Tribuna Română*, No. 57 din 14 Ianuarie 1860, urmatoarele relaţiuni amănunţite:

„Sara teatrul a dat o reprezentaţie de gală, organizată prin îngrijirea şi cu cheltuiala Ofiţerilor Moldoveni, şi prin dispoziţiile Direcţiei, care n'au lăsat nimica în neîngrijire, spre a da acestei reprezentaţii toată strălucirea de care era vrednică. Sala, învestită cu pavilione, amestecate cu ramuri de brad, au întrunit o societate numeroasă. *I. Sa* au onorat acea reprezentaţie solenelă cu prezenţa Sa, şi a fost primit la venire de către Şefii armiei, Directorul teatrului şi alte notabilităţi; şi a intrat în sală sub îndoita armonie a muzicei militare şi a orchestrei. Principii au fost salutaţi de aclamaţii unanime, repetate de mai multe ori şi la care au respuns cu efuzie.

„Toată trupa actorilor, întrunită pe avanscenă au cântat *Imnul Naţional*, al căruia cuvinte, compuse de T. Porfiriu sunt aceste:

Azi e zi aniversare.
Când poporul Românesc
Arată că el tot are
Simţimentul strămoşesc.

Grăbeşte dară, o Românie
Şi chiamă astăzi, pe fiii tăi,
Rugi să înalţe la ceriu, să vie,
Pentru *Alexandru Ioan întăi.*

Multe veacuri umilită
Inclinat'ai capul tău,
Dar eşti astăzi mântuită
Numai prin *Alesul tău.*

Grăbeşte dară o Românie
Şi chiamă astăzi pe fiii tăi,
Rugi să înalţe la ceriu, să vie
Pentru *Alexandru Ioan întăi*

Ceriule la ea priveşte,
Şi ascultă al nostru dor!
Din înălţime ocroteşte
Pe *al nostru Domnitor!*

Grăbeşte dară o Românie
Şi chiamă astăzi pe fiii tăi,
Rugi să înalţe la ceriu, să vie,
Pentru *Alexandru Ioan întăi.*

„Perdeaua s'au ridicat. Decoraţia din fund reprezenta un *Arc de triumf* de o arhitectură gotică, având deasupra *Icoana Sf. Gheorghe*, şi decorat cu *armele puterilor garante.* Sub arcul de triumf se ve-

dea, căm în fund, pe un piedestal bustul *I. Sale Prințului Domnitor*, cu inscripția *Vox populi Vox Dei*, iar în dreapta și în stânga Prințului, se aflau persoane ce reprezentau pe Domnii *Stefan Vodă, Petru Rareș, Mihai Viteazul* și *Mircea*, cu costiumul lor cel antic. In acel moment dobele au început a bate, și detașamente de soldați din toate armele, cu muzica în frunte, au defilat pe dinaintea I. Sale, și'i înclinau steagurile lor, în mijlocul transportelor și a aclamațiilor generale. Totodată, scena a fost iluminată cu focuri bengale de felurite colorurí.

„Fie-cine au putut vedea destul de lămurit, că astă serbare împrumută de la împregiurările încă proaspete a unei noue stări de lucruri, un caracter foarte solenel, și că aceste manifestații înfocate au reînoit, între țară și Domn, pactul regenerației naționale. Astfel, istoria nouei domnii, au însemnat încă o nouă dată, în șirul frumoaselor zile ce le-au inaugurat. Astă primă aniversară bilantă, a lăsat în toate inimile o impresie adâncă și suvenire neștearsă".

Sâmbătă în 19 Martie 1860, cu prilejul unui concert dat în Teatru de la Copou de frații *Teodor și Mihail Burada*, în beneficiul *Cabinetului de fizică din Colegiul Național din Iași*, actorii moldoveni au binevoit a da concursul lor la această reprezentație de bine facere jucând piesa: *Nunta Țărănească*, vodevil într'un act de V. Alecsandri. Actorii ce au jucat, au fost: d-nii Idieriu, Bălănescu, St. Mogâldea, Bălușescu, Alexandrescu, d-na Ștefănescu. Tot atunci s'a aranjat de regisorul A. Gatino un *Tablou Alegoric*. Prețul locurilor erau: Loja Rangul I 3 galbeni. Benuar 2 galbeni, Loja Rangul II-lea 1 galben, Galeria un sfanțic. Inceputul la $7^{1}/_{2}$ oara punt. Ușile nu se deschid până la 7 oare.

Tot în luna Martie socotindu-se că este neapărată trebuință ca edificiul teatrului de la Copou să aibă un îngrijitor pentru întreținerea lui precum și pentru paza decorurilor, bronzeriilor, mobilației și

celorlalte obiecte ce compun zestrea teatrului, s'a numit în acest post pe d. Gatino în calitate de inspector, cu un salar de 12 galbeni pe lună, plătitor din subvenţia Teatrului naţional şi a operei, dându-i-se şi locuinţă de 4 odăi în localul din dosul teatrului precum şi un rândaş cu leafă de 2 galbeni pe lună. Gatino fiind apoi numit ca regisor teatrului din Bucureşti, a fost înlocuit prin actorul Mihail Galino. (Dosarul Moldovenesc intitulat: „*Pentru întreţinerea teatrului de operă şi Român*, trimis de Ministerul instrucţiunei publice la Arhiva statului din Bucureşti No. curent 228, din 1862).

OPERA ITALIANA

Trupa de Opera italiană care deşi acuma era subvenţionată de Primărie cu 1000 galbeni, şi care în anii precedenţi mergea foarte bine şi era frecventată de public, cu mutarea capitalei Moldovei la Bucureşti, începu a merge din ce în ce mai rău, şi încetarea reprezentaţiilor sale era iminentă; pentru aceasta deci, Victor Delmary se tângueşte în 20 Aprilie 1860, consulului Franţei, şi-l roagă să intervină pe lângă guvern şi să-i arăte că prin evenimentele petrecute în iarna acestui an, care într'un mod brusc a transformat capitala Moldovei într'o capitală de provinţie prin ducerea în noua capitala mai a totalităţei abonaţilor şi a celor ce erau obicinuiţi să vină la operă, i s'a cauzat mari pagube şi deci în faţa acestor petrecute, cere anularea contractului şi despăgubire de la guvern pentru daunele ce i s'a cauzat prin aceasta. (Dosarul *pentru administraţia de peste Milcov a teatrelor*. No. curent 232, depus la Arhiva statului din Bucureşti de Ministerul Instrucţiunei publice şi a cultelor).

In această stagiune pe lângă reprezentaţiile teatrului naţional şi a operei, a mai jucat o trupă franceză de comedii şi vodeviluri, sub direcţia renumitului comic al Teatrului *Palais-Royale* din Paris *Levassor*, având pe lângă el pe D-na *Teisseire*, prima

actriță de la teatrul *Gymnase* din Paris, D-l *Tournade*, D-na *Pelagie*, etc.

Din trupa de operă italiană, de sub Direcția lui Delmary care a jucat în tot timpul stagiunei, vedem că la 28 Aprilie 1860, cîți-va artiști dau o reprezentație extraordinară de *Adio*, la care iau parte *Gaetano Biundi*, *Stefani* și *Pedre*, cîntăreții operei italiene, precum și toți artiștii din orchestra acelei opere. Bucățile executate în acea sară au fost următoarele: *Uvertura de mare orchestră* compusă de Gheorghe Burada, actul al IV-lea din *Lucia di Lammermoor*, *Souvenir de Bellini* fantasie brilantă executată pe violină de Stefani cu acompaniament la piano de maestrul Galea, *Nunta țărănească* de V. Alexandri, jucată de Galino, Bălănescu, Nicolau, Mogîldea, Idieru, Bălășescu și Corbu; *L'Elesiere d'Amore* și le *Sacrifice d'Abraham*, mare tablou final, cu focuri bengale. (Afișele acestor reprezentațiuni se află în posesiunea autorului).

Dintr'un afiș cu data de Vineri 29 Aprilie 1860, vedem anunțându-se ultima reprezentație a acestei companii, în care s'a jucat piesele: *Les Amours d'un Coiffeur*, comedie într'un act în versuri cu cântice de Galoppe d'Onquaise. *La Queteuse*, romanță cântată de D-na Teisseire, *Adélaide ou les Couplets de Fête*, scena comică executată de Levassor, *Le camp des Bourgeoises*, comedie vodevil într'un act de Dumanoire, *L'Anglais Mélomane*, scenă comică executată de Levassor și *Madame Bertrand et M-elle Raton*, comedie vodevil într'un act de Dumanoir.

La 1 Maĭ 1860, expirând contractul teatruluĭ de operă italiană ce'l avea Victor Delmary directorul acestui teatru îl trece asupra lui Constantin Rolla care începea la 1 Mai 1860 până la 1 Maĭ 1864, cu o subvenție de 70,000 lei vechi cursul visteriei.

Reprezentațiile teatrale date în Comuna Rotopănești.

Postelnicu și Cavalerul Neculai Istrati pe lângă școlile

elementare una de băeţi şi alta de fete făcute de el cu a sa cheltuială pe moşia sa Rotopăneşti din Judeţul Suceava, înfiinţează în primavara anului 1860 şi o *şcoală de muzică şi declamaţie*. Profesori la acea şcoală erau *Petru Mezzetti* la clasa de principii de muzică, *Maestru Galea* la clasa de cantó, şi actorul de la Teatrul Naţional din Iaşi *Mihail Galino*, la clasa de declamaţie. Ei dădeau lecţie câte două oare pe zi şi erau plătiţi câte cu 10 galbeni pe lună afară de Mihail Galino care avea 15 galbeni pe lună.

Sala de teatru, era întocmită în curţile boereşti, scena era cu gust aranjată şi îndemănatică, decorurile erau zugrăvite de Iosef Fichtner din Şviţera, dascal în casă la copilul său Titus. Acest Fichtner era şi pictor şi se pricepea în arta decorativă.

Costumele pentru piesele naţionale, erau lucrate în casa lui Neculai Istrati de elevele şcoalei *elementare*, sub privigherea profesoarelor pentru lucru de mână, *Sevastia* soţia lui Neculai Istrati şi *Elena* soţia preotului Costachi Milu.

După vr'o cinci luni de un studiu conştiincios cam pe la începutul lunei Noemvrie 1860, elevii acelei şcoli au fost în stare să reprezinte mai multe piese de teatru şi cânticèle comice, din cari enumerăm următoarele: *Doi ţărani şi cinci cârlani, Cinel-Cinel, Fluerul fermecat, Scara-mâţei, Baba-Hârca, Paul Iohn. Margo, Herşcu Boccengiu, Mama Angheluşa, Soldatu Viteazu* şi altele.

Reprezentaţiile se dădeau de două ori pe săptămână, Joia şi Duminica. Cupletele la vodevilùri şi corurile, erau acómpaniate cu violina de Petru Mezzetti. Intre acte cânta corul de muzică vocală a şcoalei.

La fiecare reprezentaţiune, sala era ticsită de boeri, proprietari şi posesori de pe la moşiile învecinate, care se minunau de felul cum fie-care elev îşi interpreta rolul său.

De multe ori vinea la acel teatru şi fostul Mitropolit Moldovei şi Sucevei, Calinic Miclescu, care pe atunci era Arhiereu egumen la Monastirea Slati-

na, precum şi Arhiereul Iosif Râşeanu de la monastirea Râşca. Pe lângă aceştia se mai adunau un public numeros, nu numai din judeţ ci şi din oraşul Suceava, precum şi din alte părţi ale Bucovinei. Fiecare elev căuta să-şi învețe rolul cât se poate de bine, ştiind că aveau în fața lor pe aceşti doi Arhierei şi mulţimea de streini, veniţi de peste hotar.

După insistenţa multor boeri, aceşti elevi au dat în vara anului 1861, vr'o câteva reprezentaţiuni şi în Fălticeni, în grădina lui Iancu Botez Topor. Piesele ce au reprezentat atunci au fost: *Fluerul fermecat, Cinel-Cinel, Scara mâţii şi Baba Hârca.*

De multe ori între acte soţia lui Neculai Istrati, Sevastia, cânta duete cu elevul Costachi Rotopan. Câte odată elevele Nastasia Tofan, Luţa Rotopan şi elevul Ioan Savin, tenor executau câte un solo de canto.

Neculai Istrati vroia să ducă pe aceşti elevi la Iaşi ca să dee câteva reprezentaţii la Teatru Naţional, dar sevârşindu-se din viaţă în 1 Noemvrie 1861, această dorinţă a lui nu s'a îndeplinit, şi nu mult după aceia acea şcoală s'a desfiinţat [1]).

---

1) Vezi mai pe larg scrierea mea: *Şcoala de muzică şi declamaţiune de la Rotopăneşti.* Revista „Arhiva" vol. IX, pag. 201.

CAP. XVI

STAGIUNEA 1860—1861

Direcțiunea teatrului național și principalii artiști români. — Reprezentația de gală ce s'a dat cu prilejul deschiderei Universității din Iași.—Greutățile întîmpinate de actorii români și întreruperea reprezentațiilor.—Prima reprezentație a piesei Lipitorile satului, de Vasile Alecsandri.—Plecarea unei părți din trupă la Botoșani.—Reprezentație dată în beneficiul inundaților de la Bahlui.— O nouă încercare de redeschidere a stagiunei, în care s'a reprezentat Rusaliile și două cânticele comice de V. Alecsandri, precum și criticele ce s'au făcut împotriva acectei piese.—Incercarea de a se înființa un teatru popular prin mahalalele Iașului.—Reprezentațiile operei italiene.—Apariția primului ziar teatral **Il Fulmine**.

Direcțiunea teatrului național continuă în această stagiune tot cu Alecu Fotino și Mihail Galino, după cum fusese și în anul precedent. Intre principalii actori ce au fost angajați în această stagiune găsim pe Neculai Luchian, Constantin Bălănescu, Bosie, Idieriu, Mogâldea, Xenofonte, Calcântraur, Comino, Corbu etc., și d-nele Luchian, Harmanda, Filaret, Marița, etc.

Inainte de începerea stagiunei, făcându-se de guvern în sara de 26 Octomvrie solemnitatea deschiderei Universității, s'a găsit cu cale a se organiza atunci și o reprezentație extraordinară teatrală și muzicala, la care au luat parte atât artiștii trupei locale, cât și mai mulți diletanți din societatea cultă ieșană. Cu acest prilej s'au reprezentat piesele: *Margo sau binefacerile educației*, vodevil într'un act tradus de T. Porfiriu, în care rolurile au fost ținute de actorii: Mogâldea, Bălănescu, Xenofonte și Porfiriu (ca amator), precum și de actrițele Harmanda

și Filaret; *Sacagiul* canțonetă de V. Alecsandrescu (Ureche), cântată de C. Bălănescu; și *Nunta Țărănească*, scene naționale de V. Alecsandri; s'a mai reprezentat și un *Tablou alegoric de circumstanță*, aranjat de M. Galino. Apoi s'a cântat o *Mare Uvertură pe motive a lui Bellini*, precum și două *Potpurii naționale*, de Gheorghe Burada, toate aceste executate de orchestră. Asemenea au mai luat parte la această solemnitate ca diletanți, frații Teodor și Mihail Burada, executând mai multe bucăți, cel întâi pe violină, iar acel al doile pe piano [1]).

Din cele relatate de ziarul *Ateneul Român*, din 12 Noembrie 1860, vedem că Teatrul Național, îndată chiar după deschiderea sa, mergea foarte greu, mai multe neînțelegeri se iviră între actori și Direcțiune, ceia ce făcu ca să întârzie și reprezentațiile și ca piesele să fie jucate în chip nemulțemitor pentru public. Inainte de 24 Noembrie abia se jucase două reprezentații, când la acea dată se dădu a treia reprezentațiune cu noua piesă a lui Vasile Alecsandri, *Lipitorile satelor*, dramă în 4 acte cu cântice. Despre această piesă, ziarul citat zice că „Vasile Alecsandri, a reîntrat în adevăratul său Ministeriu acel de poet și de autor, Ministeriul în care și-a făcut și își va face mai mare faimă de cât cu ori ce note diplomatice, ori cu invențiunea cavaleriei *Jerbiei de aur*".

Asupra modului cum s'a jucat această piesă, se arată că actorii cei mai mulți au fost bine identificați cu rolurile; Luchian ca răzășul *Vântură țară*, Idieriu ca *Moisi Evreul*, Călănescu ca *Kir Iani Grecul*, Bosie ca *Gavril Sârbu*, argatul bețiv, au fost în rolurile lor, și nu le-au lipsit aplausele numerosului public asistent. Singura doamna Harmanda în travesti, și în rolul de amorez, a lăsat mult de dorit

Cu toate acestea vedem că reprezentațiile românești s'au întrerupt înainte de sfârșitul lunei Decemvrie, întru cât nici publicul nu venea îndestul

1) Afișul acestei reprezentațiuni se află în proprietatea autorului

la Teatru și nici actorii nu se prea întreceau prin meritele lor, așa că stagiunea românească din aceste împrejurări s'a închis. Actorii s'au împrăștiat, unii apucându-se de alte trebi, iar o parte din ei formând o trupă nouă, au plecat la Botoșani, spre a da acolo o serie de reprezentații.

In cursul lunei Fevruarie 1861, găsim că o parte din actorii localnici, organizează o reprezentație extraordinară în folosul *inundaților de la Bahlui*. Pentru acest scop se joacă în sara de 7 Februarie 1861, piesele *Strachini verzi*, vodevil în doua acte tradus de N. Luchian, și *Casa de nebuni* comedie într'un act tradusă de Porfiriu. Iau parte la această reprezentațiune actorii: Luchian, Bălănescu, Galinó, Corbu, Gafencu, Kiruș, M. Popovici, Bosie și d-nele Luchian și Camban.

Pe la sfârșitul lunei Martie 1861, o parte din actorii români aflători prin Iași, în unire cu niște scamatori streini, și anume *T. Roman* și *Auboin*, au dat câteva reprezentațiuni compuse din niște piese românești și bucăți de scamatorie. In acest timp s'au reprezentat între altele, câteva noua scrieri teatrale ale lui Vasile Alecsandri, între care mai de samă *Rusaliile în satul lui Cremene*, vodevil într'un act jucat la 27 Martie, precum și cantonetele *Clevetici* și *Napoilă*. Aceste piese jucate pe scena românească, atrase autorului critici din partea unor persoane cărora nu le plăcu biciuirea tipurilor și moravurilor expuse în aceste scrieri [1]).

Din câte știm aceste critici fură singurele care s'au adresat marelui nostru poet și autor dramatic Vasile Alecsandri, relativ la producțiile sale teatrale, atât de numeroase și de valoroase, care s'au reprezentat necontenit cu mare succes în totdeauna pe scenele românești atât din țară cât și de peste hotare.

După închiderea acestei stagiuni, vedem că unii dintre actorii teatrului național, în unire cu mai

1). Ateneul Român No. 23 din 3 April 1861.

mulți diletanți tineri, se încearcă să organizeze un teatru mic în măhălălile Iașului, spre a da reprezentații de piese populare ca să producă o distracțiune locuitorilor de prin mahalale, cari nu erau în stare să frecventeze Teatrul național din centrul Iașului.

Pentru realizarea acestui scop, acești asociați făcură o petițiune colectivă pe care o dădură Președintelui Eforiei Capitalei, în ziua de 15 Aprilie 1861, și care glăsnește ast-feliu:

„Sub-scrișii dorind a deschide un mic teatru în unele din măhălălile orașului, mai mult pentru deșteptarea tinerilor români, cât și spre întreținerea publicului în vreme de primavară, venim prin aceasta a ruga pe Domnia-voastră, ca să bine vroiți a ně acorda asemenea cerire, pentru care ne îndatorim a da în folosul saracilor una din reprezentațiile ce vom da, învoindu-ne tot odată a ne acorda și plata antrelei, ce s'ar socoti, pentru ca și noi să ne putem acoperi cheltuèlile necesare".

Iscăliți: *Ștefan Mogâldea, I. Teodoru, Gr. Bors, T. Costinescu, A. Vizanti, N. Nekita, P. Contu, S. Mihailescu, Al. Costăchescu, Gr. Carpus, M. Paleolog, I. Țincu.*

Pe această petiție s'a pus următoarea rezoluție:

„Cu părere de bine să grăbește Municipalitatea a acorda cererea de față Domnilor actori români, în scopul propus, cu plata de antre la Teatru, conformându-se în totul de legile polițienești. Despre aceasta se va da în știință și Poliției Capitalei spre regulă" [1]).

Nu știm ce rezultat va fi avut această încercare care ar fi fost de mare folosință pentru răspândirea atât a gustului de teatru, cât și a culturei în genere în popor, căci atât din dosarele Eforiei cât și din cercetările făcute în memoria bătrânilor Iașului nu se constată dacă s'a pus în aplicație sau nu acest proect.

1). Vezi Dosarul Eforiei Capitaliei, No. 53 pe 1861

OPERA ITALIANA

Opera italină a jucat şi anul acesta o serie de reprezentaţii, atât din repertoriul vechiu, cât şi câteva piese noue; dar se pare după cât vedem din cele scrise în foile din acel an, că nici opera nu mergea mai bine de cât Teatrul naţional; intru cât publicul nu mergea la Teatrul astfeliu că era mai totdeauna deşert.

Dintre artiştii principali aflăm pe Primadonele *Gianfredi* şi *Iackson*, Baritonul *Enrico Storti*, Tenorii *René* şi *Angelo Zennari*, Basul *Segri Segara*, etc. cari jucau fără întrerupere de câte patru ori pe săptămână. Corurile însă erau tot atât de slabe ca şi în stagiunea precedentă. Orchestra fusese ceva mai complectă şi mai bună[1]).

Deschiderea stagiunei italiene s'a făcut cu opera *Ebreo*, pe la începutul lunei Noembrie 1860.

In această iarnă a apărut *Il Fulmine*, foaie literară, teatrală şi umoristică, editată de Luigi Ademollo, profesor de limba italiană la gimnaziu. Era anunţat că această foaie va apărea odată pe săptămână şi era redactată în italieneşte şi româneşte. Pe cât ştim, din această foaie n'a apărut de cât vre-o două sau trei numere.

In No. 1 a gazetei *Il Fulmine*, sé face critica operei italiene *L'Ebreo*, de *Giuseppe Appolloni*, care se reprezentase atunci pentru prima oară în Iaşi. Ademollo se declară mulţumit de chipul cum basul Segri Segara şi tenorul Angelo Zennari şi-au interpretat rolurile lor [2]).

---

1). *Ateneul Român*, No. 7, din 12 Noembrie 1860
2). *Ateneul Român*, No. 9. din 30 Noembrie 1860

CAP. XVII

STAGIUNEA 1861—1862

Decăderea Teatrului moldovenesc continuă.—Lipsa unei direcțiuni.—Asociația actorilor remași în Iași.— Apelul actorilor făcut la guvern spre a le da o subvenție pentru susținerea teatrului.—Critica contra reprezentațiunilor teatrale.—Opera Italiană.—Reprezentațiile date de Ioan Lupescu cu trupa sa. Trecerea Administrației Teatrului din Moldova către Ministerul de Interne din București. Zidirea unui Teatru special în Galați.

După cum am văzut din stagiunile precedente, instituția teatrală românească din Iași mergea din ce în ce tot mai spre rău, fie atât din pricina diferitelor direcțiuni cari se tot schimbau și nu se îngrijau îndestul și cu interes de piesele ce se reprezentau, cât și de celelalte condițiuni cerute pentru satisfacerea cerințelor publicului, căutând numai la interesul material, nechibzuind în deajuns asupra repertorului ce'l dădea publicului, potrivit cu gusturile sale de pe atunci, fie chiar și din pricina însuși a publicului căruia îi plăcea mai mult să cercetèze reprezentațiile trupelor străine, franceze, sau italiene, decât ale trupei naționale.

Astfeliu fiind, teatrul fu părăsit din ce în ce mai mult de public și amenințat de a'și întrerupe reprezentațiile cu totul; în cât pentru stagiunea 1861—1862, vedem că nu s'a putut încredința direcțiunea Teatrului nici unei persoane anumite,

Fața cu aceste împrejurări actorii români din Iași, pentru a înlătura dezastrul care-i amenința, s'au sfătuit și au hotărât să formeze o Asociațiune teatrală. care să iea asupra să înjghebarèa unei se-

rii de reprezentațiuni în cursul acestei ierni, pentru ca vechea capitală a Moldovei să nu rămâe în totul lipsită în cursul acestei ierni de reprezentațiuni dramatice în limba patriei.

Această asociațiune se făcu, și în ea luară parte următorii actori mai de samă: Neculai Luchian, Mihail Galino, Constantin Bălănescu, Anton Cambau, Gabriela Luchian, Merișasca, Elena Negroni, Maria Camban, Ștefan Mogâldea, I. Idieru, etc.

Stagiunea s'a deschis de această Asociațiune prin luna Noembrie, și până la 26 Februarie 1862 se dădu un număr de 25 reprezentațiuni. Neavându-se însă cu'ce să se urmeze reprezentațiile mai departe, Asociația actorilor făcu o cerere la guvern spre a le înlesni sarcina ce-și luase. Guvernul apretuind sfortarea și tendința actorilor de a nu lasa Iașul fără teatru național, le dădu o subvențiune de 30.000 lei pentru ca să poată merge înainte cu reprezentațiile până la 22 Martie 1862, după cum se prevedea în actul de asociațiune, și probabil și după abonamentele făcute de dânșii. Pe lângă această subvențiune li se mai puse la dispoziție și teatrul de la Copou.

Dintre pieșele ce s'au jucat în această stagiune și care fură repetate, în cea mai mare parte din cele ce se jucase în anii precedenți, găsim că la 21 Decembrie 1861, s'a jucat în reprezentație extraordinară pieșele: *Cinel-Cinel* „cimilitura cu cântece“ într'un act de Vasile Alexandri, *O Casă de Nebuni* comedie într'un act, tradusă de T. Porfiriu, și *Sora lui Jocris*, comedie vodevil într'un act, tradusă de N. Luchian, iar pe la începutul lui Martie 1862, s'a jucat drama în 5 acte *Fetele de Marmoră* și comedia-vodevil de V. Alexandri *Cucoana Kirița în Iași*.

Revista umoristică *Bondarul*, No. 40 din 18 Martie 1862, vorbind de aceste reprezentațiuni, critică cu asprime chipul cum au jucat actorii în aceste piese, zicând că Teatrul Național e mai mort, și chiar semnele de viață ce mai dă din când în când, „sânt numai niște strâmbături ale agoniei sale“.

Consiliul de Miniştri din Bucureşti prin jurnalul Nó. 6 din 5 April 1862, a luat hotărârea ca administraţia teatrelor din România de peste Milcov (Moldova) să fie trecută în atribuţiunile teatrelor din Bucureşti.

*
* *

In primavara anului 1862, vine în Iaşi actorul Ioan Lupescu cu trupa sa, şi dă o serie de reprezentaţiuni, având ca sufleor pe Vasile Conta, marele nostru filosof, fost profesor Universitar şi Academician, care părăsise şcoala „Academia-Mihaileana" având atunci 17 ani.

După ce făcu pe sufleful cât va timp, Conta ajunsă în urmă să joace şi roluri. El mai compuse şi cuplete pentru vodevilurile lui Lupescu, scriind şi o piesă de teatru, care s'a jucat în Botoşani. Printre actorii angajaţi atunci în trupa lui Lupescu se află şi talentatul comic Sorăscu, precum şi o tânără artistă Maria Băluşescu, care avea deosebite dispoziţiuni pentru scenă. Vasile Conta stătu în trupa lui Lupescu timp de doi ani, după cari apoi el o părăsi spre a'şi continua studiile [1]).

In cursul acestei stagiuni s'au jucat de asemenea un şir de reprezentaţiuni de trupa de Operă italiană, închizându-se stagiunea ei la 6 Martie 1862. Dintre artiştii mai distinşi din această trupă arătăm pe primadonele: D-na *Donateli* şi D-ra *Varezi*, precum şi pe Baso-bufo *Cavisago*.

Teatru din Galaţi

Faţă de toate aceste greutăţi vedem că gustul de teatru nu încetase de a se respândi şi a se desvolta până la un oare care punct şi prin provinciile Moldovei, aşa vedem că Municipalitatea din Galaţi, doritoare şi ea de a'şi avea un local propriu pentru teatru, a inter

1) Vezi *Filosoful Conta.* Opera complectă cu un studiu biografic de Oatav Minar. Bucureşti, pag XX şi XXI.

venit în 7 Martie 1862 pe lângă Ministerul trebilor interioare a Principatelor-Unite, rugându-l ca având în vedere dorința cetățenilor să le învoiască clădirea unui teatru. In urma acestei intervențiuni Ministrul secretar de stat la Departamentul din năuntru, bazat pe jurnalul încheet de Consiliul de Miniștri pentru a se aproba zidirea unui teatru în Galați, vine înaintea Domnitorului Alexandru Ioan I, arătând dorința cetățenilor gălățeni. Domnitorul admițând cererea încuviințază prin decretul cu No. 2654 din 12 Aprilie zidirea unui teatru în Galați.

Teatrul avea să se zidească din fondurile adunate din contribuția orășenilor gălățeni cari au exprimat dorința de a avea un teatru în orașul lor, fără însă ca guvernul să-și eie angajamentul de a subvenționa sus zisa lucrare din fondurile fiscului

Dorința Gălățenilor însă de a avea un teatru al lor propriu, din mai multe împrejurări nu s'a putut aduce la îndeplinire în timpurile de atunci [1].

---

1) Dosarul Moldovenesc cu No. curent 227 *Pentru clădirea teatrului din Galați*, depus la Arhiva Statului d'n București de Ministerul cultelor și instrucțiunei publice.

CAP. XVIII

STAGIUNEA 1862—1863

Intervenirea Guvernului pentru reînjghebarea trupei teatrale din Iaşi.—Condiţiile de antrepriză.—Aprobarea ca artistul Constantin Bălănescu să eie antrepriza Teatrului Naţional.—Adresă Preşedintelui Municipalităţii Iaşului către Ministerul de Interne.—Versurile lui Hajdeu la beneficiul Matildei Pascaly.—Reprezentaţia extra-ordinară dată în beneficiul actorului M. Galino, spre a-şi continua studiile dramatice în străinătate.—Piesele jucate în scopul înfiinţării unui fond al Casei de ajutor pentru actori.—Programul companiei teatrale franceze.—Trupa de operă italiană. Trupa provincială de sub Direcţia Mariei Vasilescu. Trupa Vlădicescu-Tardiny

Guvernul Principatelor-Unite, văzind starea de decadenţă în care ajunsese Teatrul din Iaşi, în timpul din urmă, după cum am văzut din acele arătate în stagiunea precedentă, s'a gândit a lua măsuri ca să înlăture neajunsurile ce se simţiau, şi să facă a reînflori din nou scena ieşana. Drept aceia el institui un comitet teatral, care să se ocupe cu redactarea unor condiţiuni pentru darea în antrepriză a Teatrului Naţional din Iaşi, hotarând tot odată a se ţinea o licitaţie publică în zilele de 9, 11 şi 14 August 1862, prin oferte, în Pretoriul Comitetului teatral, cum şi în zioa de 14 August în acela al Cancelariei Municipalităţii Iaşului, spre a se adjudeca direcţiunea teatrului, asupra persoanei care va prezenta o mai serioasă garanţie.

Din totalul acestor condiţiuni de antrepriză se vede intenţia Guvernului de a restabili cursul reprezentaţiilor teatrului românesc din Iaşi, dându-se concesiunea pentru trei ani următori şi punând la

dispoziţia celui ce va lua antrepriza, atât localul teatrului de la Copou, cât şi întreaga sa zestre, în tovărăşie cu antreprenorul trupei de operă italiană, cum şi o subvenţiune de 30.000 lei pe fie-care an. In acelaş timp se impun condiţiuni Direcţiunei de a avea atât trupa teatrală cât şi orchestra complecte, compuse din artişti de samă, precum şi să redacteze un Regulament disciplinar pentru îndatoririle actorilor, atât în scenă cât şi în şcoală. Asemenea se mai prevede înfiinţarea unui fond de ajutor pentru actorii meritoşi, cari mai târziu ar putea ajunge în stare de a nu-şi mai câştiga existenţa lor. In acest scop urmează a se da în cursul stagiunei, două reprezentaţii în afară de abonament, cu piese din cele mai alese, iar venitul lor să se verse prin Comitetul teatrului, în casa Visteriei, unde urma să se păstreze, producând şi cuvenitul procent, până la a lor întrebuinţare.

Pentru o mai bună lămurire a tuturor îndatoririlor ce se impuneau antreprizei teatrului, reproducem aici *condiţiile* de care vorbim, aşa cum le găsim publicate în *Foaia de publicaţii Oficiale a Principatelor Unite*, din Iaşi, An. IV, No. 1635 din 3 August 1862. Iată-le:

Art. 1. Antrepriza teatrului naţional din Iaşi, se dă pe termin de 3 ani, cu începere de la 1 Septembrie anul 1862 şi până la 1 Septembrie anul 1865.

Art. 2. Antreprenorul va avea localul teatrului de la Copou, cu aceleaşi drepturi şi îndatoriri ca antreprenorul Operei italiane, în ceia ce priveşte chiria.

Art. 3. Pentru reprezentaţiile naţionale se dau 3 zile pe săptămână, şi anume: Marţa, Joia şi Duminica, iar în Carnaval se vor da baluri mascate, va avea drept Joia şi Duminica alte două zile în schimb.

Art. 4. Sala teatrului, saloanele de repetiţii, magaziile de decoruri şi de garderobă, costiumile, decorurile şi mobilaţia, câte sânt ale guvernului, vor fi de întrebuinţare comună direcţiilor Italiană şi Ro

mână, la toate repetițiile și reprezentațiile teatrale, iar pavilionul teatrului alăturea cu acest teatru, remâne în dispoziția esclusivă a direcției Operei Italiane

Art. 5. Toate încăperile teatrului, precum: salele și camerele din rândul de gios, magaziile, atenansele din curte și bufetul, se pun în dispozițiile ambelor sus zise direcții, bine înțălegându-se, că fie care din ele, va dispune de bufet după plăcerea sa numai în zilele sale de reprezentații; atenansele din curte vor servi pentru cancelariile ambelor direcții, pentru biurourile casierilor respectivi și pentru locuința unui îngrijitoriu recunoscut de Comitet, și care îngrijitoriu, sus zisele direcții sânt datoare a-l ține cu cheltuiala lor, pentru conservarea edificiului și zestrei teatrului.

Art. 6. Toate obiectele ce compun zestrea teatrului, se vor preda pe sama ambelor direcții, cu inventariu lămurit, în care se va prezenta starea de față a fie căruia obiect.

Acest inventariu, subscris de directorii respectivi și de delegatul guvernului se va face în număr de trei, din care unul se va depune în cancelaria comitetului teatral, iar celelalte două, se vor da ambelor direcții.

Art. 7. Se acordă de guvern pe fiecare an antreprizii teatrului național o subvenție de 30.000 lei care i se va respunde prin știrea comitetului în două cîștiuri, giumătate cu o lună înaintea începerei stagiunei și cealaltă giumătate în cursul lunei Ianuarie al fiecăruia an.

Art. 8. Stagiunea teatrală va fi de 6 luni, cu începere de la 1 Octombrie al fiecăruia an.

Art. 9. La începutul stagiunei fiecăruia an, antreprenorul va supune la aprobarea Comitetului, un program cuprinzător de toate piesele ce se vor da în cursul stagiunei, precum și de numele întregului personal ce va compune trupa.

Art. 10. Antreprenorul va fi dator ca pe timpul de 6 luni ale stagiunei teatrale, să aibă o bună trupă aleasă printre cei mai buni artiști români, un

bun cor de bărbaţi şi de femei în număr de 16 persoane, o orchestră bună în număr de 24 persoane artişti, muzicanţi de pupitru şi osebit un director al ei, care va dirija orchestra.

Art. 11. Antreprenorul îşi va compune un regulament de îndatoririle actorilor în scenă şi în şcoală, pentru menţinerea disciplinei la repetiţii şi reprezentaţii, care regulament se va legaliza de Comitet şi de Poliţie, ca instanţe executive.

Art. 12. Când vre-un artist şi-ar permite a adăogá ceva peste textul piesei ce s'ar reprezenta, sau àr schimba sensùl frazelor cu care s'ar atinge bunele moravuri, sau ar ataca societatea ori guvernul, antreprenorul va fi respunzător şi supus la o amendă ce se va decide de Comitet.

Art. 13. Ori ce neînţelegere s'ar ivi între antreprenor cu artiştii, şi vice-versa, se va supune Comitetului care va decidé şi satisfacţia cuvenită celui în drept, până atunci însă ambele părţi vor urma îndatoririle lor stipulate în contracte.

Art. 14. Antreprenorul va fi datoriu, ca în cursul fiecăreia stagiuni, să dea două reprezentaţii suspendate, dintre piesele cele mai alese şi mai bine giucate, pentru îmbunătăţirea soartei artiştilor. iar suma ce se va aduna de la aceste reprezentaţii, se va depune prin Comitetul Teatrelor în casa Visteriei, cu interesul legiuit.

Acest capital crescând pe fiecare an, prin darea regulată a reprezentaţiilor, precum şi din aceea a procentului, va servi la timpul cuvenit de agiutor acelor din artişti, care s'au deosebit prin talentul lor, şi nu vor mai putea giuca.

Art. 15. Preţurile locurilor în teatru vor fi tot acele din anul trecut, nefiind în drept antreprenorul de ale urca, sub nici un cuvânt.

Art. 16. Se îndatorează antreprenorul a încălzi tot teatrul şi a-l lumina bine şi cu material care să nu aducă suparare, iar căldura în teatru va fi la 7 jum. oare între 16 şi 17 grade, Reomur.

Art. 17. Potrivit dispozițiilor luate de Consiliul de Miniștri, din partea României de peste Milcov, prin jurnalul încheiet în ședința de la 5 Octombrie anul 1860, se va scădea antreprenorului din subvenția anuală suma de 50 galb. și 19 lei cuveniți cu anologie în sarcina Teatrului național, pentru asigurarea edificiului contra incendiului.

Art. 18. Ori-ce împrejurare de forță majoră ar precurma cursul reprezentațiilor teatrale, nu dă drept Antreprenorului a cere vre-o despăgubire de la stat.

Art. 19. Pentru baza condițiilor stipulate mai sus, antreprenorul este dator să dee o garanție valabilă ecuivalentă cu suma de 150 galb.

Urmând licitația de care am vorbit, s'au prezentat doi concurenți, anume: Constantin Bălănescu, cunoscutul artist din Iași și Teodorini, fost director timp de zece ani al Teatrului din Craiova; numai Bălănescu însă a acceptat în întregime condițiile puse de guvern pentru antrepriza teatrului, oferind în acelaș timp și o garanție cu mult mai mare decât aceia ce i se cerea prin condițiile de licitație.

Asupra acestei chestiuni găsim ca Președintele Eforiei Muncipalității Iașului din acel timp, comunică Ministerului de Interne printr'o adresă cu data de 20 August 1862, următoarele [1]:

Domnule ministru,

„Subscrisul Președinte conform încheierei Camerei, are onoare a vă transmite oferta, pentru antrepriză Teatrului Național, fiind numai d-l Bălănescu, care au admis condițiile Antreprizei publicate prin *Foaia Oficială No. 168* — și încă cu avantaj — pe lângă primirea în totul a condițiunilor, însămnate pentru guvernământ — adică d-lui va da guvernului după expirarea contractului, toate decorurile ce va face în timp de trei ani, asemene va da și repertorul

1). Vezi Dosarul No. curent 219 din 1862 a Ministerului Cultelor și Instrucțiunei publice din Moldova, intitulat „Corespondența relativă la Teatru din Iași", aflat la Arhiva Statului din București.

de piesele ce se vor juca; tot odată garanția o va depune în avere nemobilă, echivalentă de 2000 galbeni".

Președinte, *Vornic Burada*.

In urma acestor împrejurări noul director C. Bălănescu, caută prin toate mijloacele să poată corenspunde misiunei la care e chemat, acea de a ridica arta dramatică atât de decăzută. In acest scop deci, el angajează pe lângă actorii ce se aflau în Iași și pe alții din București: Pascali, Anestin, pe D-nele: Matilda Pascali, Polixenia Filaret, etc.

Cu o asemine trupă, reprezentațiile teatrului românesc. au urmat cu succes în cursul acestei stagiuni 1862—1863, jucându-se diferite spectacole, atât naționale cât și traducțiuni, mai ales din piesele cele mai de seamă ale repertorului francez, drept care publicul Ieșan a adresat Directorului C. Bălănescu, o mulțumire în scris iscălită de o sumă de cetățeni.

Repertorul care s'a jucat în această stagiune se compune din următoarele piese:

Idiotul, dramă în 5 acte, *Perucherița*, vodevil 1 act, *Procopsiții*, vod. 1 act, *Remurea*, vod. naț. 1 act, *Advocatul*, vod. 1 act, *Muzicantul*, vod 1 act, *Nunta Țărănească*, vod. naț. în 1 act, *Sclavul*, comedie în 3 acte, *Baba Hârca*, operă naț. în 3 acte, *Cârlanii*, vod. naț. 1 act, *Orbul și Nebuna*. drama în 5 acte, *Cerșitoarea*, vod. în 2 acte, *Voioșilă*, vod. în 2 acte, *Crai nou*, vodevil 1 act, *Nebunul din amor*, dramă în 5 acte, *Cucoana Kirița*, vod. naț. în 3 acte, *Ingerul morții*, dramă în 5 acte, *Dalila*, dramă în 5 acte, *Doi morți vii*, vod. naț în 2 acte, *Credința*, dramă în 5 acte, *Martirul inimei*, dramă în 5 acte, *Tuzu Calicu*, vod. naț. în 2 acte, *Balul mortului*, comed. 1 act, *Dorul Românilor* monolog, *Oftigosul*, dramă în 5 acte, *Ghebosul*, dramă în 5 acte, *Căpitanul Ghileri*, dramă în 5 acte, *Jieanul*, dramă naț. în 5 acte, *Peticarul*, dramă în 5 acte, *Caterina Hovard*, dramă în 5 acte, *Lipitorile Satului*, dramă naț. în 5 acte, *Intriga și amorul*, dramă în 5 acte [1]).

---

1). Vezi Dosarul 119 din 1865. Arhiva Primăriei, Iași.

In sara de 16 Decembrie 1862, dându-se o reprezentaţie în beneficiul artistei dramatice Matilda Pascaly, se aruncă în sala teatrului un mare număr de foi răzleţe, pe care se tipărise următoarele frumoase versuri, compuse de *B. P. Hajdeu*, marele istoric român, care în acel timp locuia la Iaşi:

MATILDA PASCALI

Ca piramida, versul nu piere şi nu moare;
Sub haina armoniei al omului cuvânt
Infrântă vec'niciea şi'n rând cu mândrul soare
Aruncă mii de raze de viaţă pe pământ...,
Mă jur, nu pentru tine, o! doamnă'ncântătoare,
Revărs în poesie răpitu-mi simţământ!
Sânt egoist: plăcerea-mi nu voi să se strecoare,
Ştiind c'a sa putere e tocm'al său mormânt!

Când tu plângeai, artisto, plângeam şi eu cu tine;
Când te durea, durerea-ţi o resimţiam şi eu;
Angelica-ţi privire şi vorbele-ţi senine
Işi resfrângea lumina adânc în sânul meu;
Uita-voiu, după o clipă simţirea-mi desfătată?
Resună, Muzo! — nu vreu s'o pot uita vr'odată!

Actorul simpatizat de publicul Ieşan pe atunci Mihail Galino, a fost încurajat atât de public cât şi de însuşi colegii sei, spre a se duce în străinătate să studieze şi să se perfecţioneze în arta dramatică. Spre a-şi realiza acest scop, el a dat o reprezentaţie, extraordinară în beneficiul său. Iată ce găsim într'un afiş relativ la acest beneficiu [1]:

MIHAIL PASCALI

„Marţi în 9 Aprilie 1863, pentru beneficiul lui M. Galino s'a jucat *Orbul şi Nebuna*, dramă tradusă de M. Milo şi Pascali, *ca subvenţie pentru călătoria sa în străinătate spre a face studii dramatice*. La această reprezentaţie au luat parte actorii: Pascali, Galino, Popovici, Bălănescu, Anestin, Ionescu, d-nele: Matilda Pascali, şi Filaret.

„Toţi artiştii au binevoit a conlucra de complezenţă la această reprezentaţie, D-na Matilda Pascali

---

Afişul se află în propietatea autorului.

şi d-l Pascali au întârziat plecarea D-lor, numai pentru astă singură reprezentaţie

Inceputul la 8 oare neaparat".

Pe baza îndatoririlor puse Directorului prin Art. 14 din contract, s'a jucat în sara de 14 Aprilie 1863, o reprezentaţie extraordinară în beneficiul *Casei de ajutor pentru actori*, dându-se piesa *Caterina Howart*, dramă tradusă din franţuzeşte, iar în sara de 5 Martie următor, s'a jucat a doua reprezentaţie în acelaş scop, piesa *Peticarul din Paris*, deasemeni dramă tradusă din limba franceză.

Din aceste două reprezentaţii s'a încasat suma neto de 2392 lei 14 parale, care s'a şi trimes prin Comitetul teatral la Ministerul de Interne [1]).

Această dispoziţie lăudabilă are meritul că pe timpurile acele guvernul s'a gândit ci la soarta actorilor cari lucrau din toate puterile şi-şi sacrificau interesele lor, numai ca să vadă propăşind scena Românească; şi dacă această dispoziţie ar fi fost urmată cu stăruinţă şi devotament până astăzi, Societatea Dramatică actuală, ar fi avut un fond însemnat, spre a nu lăsa în suferinţa cea mai mare parte din artiştii ajunşi la scăpătăciune.

Iată dar cum pe atunci se găseau în fruntea guvernului, barbaţi luminaţi şi devotaţi, cari se gândiau şi la actorii teatrului nostru, chemaţi a contribui şi a da sprijinul lor culturei noastre naţionale.

TEATRU FRANCEZ

Publicul ieşan care era în totdeauna iubitor de teatru, a avut prilejul în iarna aceasta de a vedea pe lângă trupa naţională şi o trupă din cele mai bune de comedii franceze, care după cât vedem dintr'un program scris în limba franceză, ce se găseşte în *Biblioteca Academiei Române* [2]), urma să dee un şir de şasezeci de reprezentaţii, cu începere din luna Octombrie 1862.

---

1). Vezi Dosarul Eforiei Municipalităţei, Iaşi, No. 104 din 1862.
2). Pachet. *Foi răzleţe*.

Iată arătăm aici acel program, conținând artiștii și piesele ce urmau să se joace în acea stagiune:

Théatre de Jassy

Ouverture de la saison du 20—30 Octobre 1862
Compagnie française

Soixante représentations

Comedies, voudevilles, quelques drames de choix et quelques operettes
Composition de la compagnie :

Prémier rôle marqué, père noble, grand 3-me rôle	Mr.Guerin
Premier rôle jeune, premier rôle .	Lafarge
Jeune premier, jeune premier rôle .	Chenser
Second amoureux, des premiers .	Sauvajole
Premier comique et Financier .	Roohe
„ „ en touts genres .	Donatien
Second com que der premiers. .	Eugène
3-eme amoureux . . . :	Ludovic
Premier rôle grande coquete . :	M-elle Arsène
Jeune premier rôle. forte jeune premiere	M-me Guerin
Jeune premier ingeuuite . .	M-elle Raynauld
Jeune première et seconde amoureuse	M-me Sauvajol
Soubrettes travestis . . .	M-elle Vacasson
2-eme et 3 me amoureuse . .	M-elle Clarisse
Première D gue, mère noble, caractères	M-me Derochers
Utilité. des soubrettes, des amoureuses	M-me Donatien

Repertoire

Les trois gamins
Si jamais je te pince
Gara
Nos intimes
Lo duc Job
Le voyage de Pericheu
Le demi monde
Le gentilhomme pauvre
La Fiamina
Les Petites mains
Les pattes de mouche
Le căpitain Tic
Le testament de César
L'honneur et l'argent
Dalila
Les Faux bonshommes
Les filles de marbre
Le serment d'Horace
Les crochets du Père Martin
Un troupier qui suit les bonnes
La station de Champbaudais
Midi a quatorze heures
La Poule et ses poussins
La première Idole

L'Abonement est ouvert dè ce jour au Bureau de la Direction, au Theatre même et au premier Etage:

Avant-scene: Bel-étage ou Baignoire	186	ducats
Bel-étage, loge simple	86	„
Baignoire, loge simple	76	„
Loge du centre, Bel-étage No. 11	100	„

Cele mai multe piese prevăzute în acest program fiind cu măestrie jucate de această trupă, au fost primite cu mulţămire de public.

OPERA ITALIANĂ

Tot în această stagiune a urmat şi o serie de reprezentaţiuni ale trupei de operă italiană. sub direcţia tot a vechiului impresariu din stagiunile precedente Victor B. Delmary.

TRUPA PROVINCIALĂ DE SUB DIRECŢIA CANTĂREŢII MARIA VASILESCU

Prin anul 1862 jucă în diferite oraşe din Moldova o trupă de actori, sub conducerea unei actriţe şi cântăreţe romance, Maria Vasilescu. In acea trupă făcea parte Dimancea, Xenofon, Şibovici, Condopol, Ivolschi şi alţi actori, răzlăţiţi de prin diferite trupe teatrale din Bucureşti şi Iaşi, reprezentând mai ales comedii naţionale cu cântice, precum şi canţonete.

Prin oraşele şi orăşelele în care se găsea câte o cameră mai mare, vre o cafene, vre o magazie, chiar şi vreun hambar, actorii îşi înjghebau din acesté încăperi câte o aşa zisă sală de spectacol, în care scena era făcută din câţiva dulapi, puşi pe căpriori, iar cortina, decorurile şi culisele, din bucăţi de cituri colorate, prinse cu ţinte, parte de bagdadie, parte de scenă sau păreţi.

Ast-feliu această trupă a jucat în oraşul Roman în luna Ianuarie 1862 împsovizând un teatru de scânduri în curtea Primăriei, de lângă biserica Precista Mare. In loc de stale sau partere, erau aşezate laviţe lungi de scânduri, îmbracate tot cu cit. Afişele cări anunţau reprezentaţiile acestei trupe, erau scrise de mână pe bucăţi de hârtie lipite la uşa teatrului şi pe străzile oraşului, tipografii lipsind în vremea aceia.

S'a jucat atunci piesele cunoscute din repertorul teatrului ieşan, şi anume: *Mutul*, *Uniforma Feld-*

mareşalului Welington, Minunică baet de lut, Doi ţărani şi cinci cârlani, şi mai multe canţonete, iar Vasileasca cânta mai la fiecare reprezentaţie Doina cea duioasă şi alte cântice naţionale, cu care stârnea entusiasmul în public şi era aplaodată şi rechemată de nenumărate ori la rampă. Orchestra era compusă din lăutari ţigani. La toate reprezentaţiile publicul venea în mare număr, aşa că nu mai rămânea nici odată bilete nevândute.

După un şir de reprezentaţii date în Roman, trupa Vasileascăi plecă în alte oraşe, iar după doi ani în 1864, veni iarăşi în Roman, unde dădu din nou mai multe reprezentaţiuni, apoi plecă la Piatra. Acolo juca într'un hambar de scânduri, pe care îl întocmisă în sală de teatru însuşi actorii. Se reprezentară între altele, piesele: *Banul ochiul dracului, Doi amploaiaţi într'o păreche de ciubote, Voicu Plugariu* canţonetă, şi mai multe piese din repertorul lui C. Negruzzi şi V. Alexandri. Orchestra era compusă tot din lăutari ţigani.

La plecarea trupei din Roman la Piatra, Vasileasca angajă pe tânărul elev Petru S. Alexandrescu, care mai târziu deveni unul din primii actori şi societari a Teatrului Naţional din Iaşi, astăzi să afla retras la pensie.

Publicul pietrean primi de asemenea foarte bine această trupă, venind în număr mare la toate reprezenţaţiile ce se dădusă.

De la Piatra trupa era hotărâtă să plece la Vaslui. Pentru a se putea juca însă unele din piese fiind că mai lipsea o actriţă, Vasileasca angajă din acel oraş o fată tânără numită Tasiica, pe care o instrui ea, şi o făcu ca în scurt timp să joace mai multe roluri de samă din repertorul trupei.

Astfeliu compusă această trupă, plecă apoi la Vaslui unde dădu mai multe reprezentati în *Cafeneaoa Oraşului*, situată în dosul Uliţei Mari pe *strada Boerească*, unde se înjghebase o scenă potrivită. Aici trupa avea concursul unui taraf de lăutari mai pricepuţi în ale muzicei decât în alte oraşe, ajutând

pe actori în melodiile de la cupletele din piesele ce reprezentau.

La reprezentațiile date, dădură concursul și câțiva tineri din localitate, iubitori de teatru. Ultima piesă ce se juca fu *Urâta satului*, comedie cu cântice în care un rol important îl ținea Tasiica, care debuta așa fel după instrucția ce'i dădu Vasileasca și actorul Condopol, ca să fie bine primită de public prin aplaose și rechemări.

IOAN VLADICESCU

Trupa plecă apoi la Bârlad, unde urma să joace în cursul iernei într'un teatru anume clădit, numit *Teatru lui Ganciu*, ce era pe atunci în acel oraș, având loje, un parter cu scaune și decoruri. Intru cât însă mai înainte fusesă acolo trupa artistei Fany Tardini cu frații Vladicescu, cari dăduse atât la noi în Iași cât și în Bârlad mai multe reprezentațiuni cu diferite piese mari și cu personal numeros, publi-

cul nu se grăbi să asiste la reprezentaţiile anunţate de trupa Vasileasca, aşa că, peste puţin timp, această trupă fu nevoită să plece din acel oraş, la Galaţi.

La Februarie 1835, trupa Vasileasca începu un şir de reprezentaţii în *Teatru cel Mare* din Galaţi cu piesele *Urâta Satului* şi *Voicu Plugariu*. Orchestra era compusă din muzicanţi italieni. Publicul veni în număr mare la reprezentaţii, întrucât Vasileasca era cunoscută în acel oraş, mai ales pentru Doinele şi cânticele naţionale în care era neîntrecută. La sfârşitul primei reprezentaţii publicul i-a aruncat buchete de flori pe scenă şi a aplaudato cu mare entusiasm.

De la Galaţi trupa plecă la Reni în Basarabia unde juca patru reprezentaţii într'o ceainărie în dosul clubului militar, de unde apoi în luna Martie 1865, se duse la Bolgrad şi juca şi acolo câteva reprezentaţii. De aici mai merse în Ismail, unde de asemene jucă câteva piese şi apoi plecă cu un vapor la Tulcea, unde dădu mai multe reprezentaţii într'o sală mare deasupra *Cafenelei centrale*. Orchestra era compusă dintr'o zurna (un soi de clarinetă), o tambura şi o ţimbală, instrumente cari erau foarte apreciate în oraş. Reprezentaţiile date şi doinele ca şi cânticele noastre populare cântate de Vasileasca, făcu o aşa de mare impresie asupra publicului încât spectatorii toţi o admirau. In teatru nu era nici o femee, căci pe atunci nu era obiceiul ca femeele să meargă în localuri publice [1]).

*
* *

TRUPA VLADICESCU-TARDINI

In anul 1863, trupa fraţilor *Vlădicescu-Tardini*, care fusesă prin Iaşi, unde dăduse mai multe reprezentaţiuni, se dusă în Braşov (Transilvania) şi acolo juca în sala gimnasului român mai multe piese de teatru cu subiect naţional, cari fusă primită de publ[ic] cu mare entusiasm. După aceia în primavara anu[lui]

1) Despre toate aceste vezi mai pe larg broşura d-lui [Ale]xandrescu, intitulată *Artiştii de odinioară şi de astădzi*, Iaşi 190[?]

1864, acea trupă care dăduse mai multe reprezentaţiuni în Botoşani, plecă la Cernăuţi (Bucovina), după invitarea şi stăruinţa fraţilor Costin, mari proprietari din Bucovina.

In acea trupă se afla angajat şi Eminescu, marele nostru poet. Impresia actorilor asupra publicului român din Cernăuţi fu nespus de mare. Era o însufleţire naţională şi patriotică, Mitropolitul însuşi cu tot clerul asistase la mai multe reprezentaţiuni. Piesele ce se jucară, cu subiecte patriotice, precum şi cântecele noastre româneşti, entusiasmasă întruatâta capitala Bucovinei, încât mulţi dintre tinerii români de acolo fură luaţi de curent şi părăsiră studiile ca să se facă actori.

Această trupă terminându-şi şirul reprezentaţiunilor sale, se întoarse iarăşi în Botoşani împreună şi cu Eminescu, care porni şi el apoi cu trupa prin mai multe oraşe din România. Eminescu fu sufleor câtva timp atât în trupa lui Caragiali, cât şi în cea a lui Pascali. Literatul nostru Caragiali, l'a găsit pe Eminescu când avea etatea de 19-20 de ani, într'o trupă de actori ce se afla în Bucureşti. Eminescu mai era angajat la Pascali şi ca scriitor de roluri [1]).

Fani-Tardini era una din artistele din generaţia lui Millo, Pascali, Dimitride, etc. Impreuna cu aceşti artişti, Fani Tardini a contribuit în mare parte la răspândirea gustului de teatru în public, fiind una din cele mai bune artist din epoca formaţiunei teatrului la noi, mai ales între 1850-1870, când ea jucă rolurile de samă din dramele romantice şi melodramele cu spectacole cari atrăgeau masa cea mare a publicului român la teatru.

Fani Tardini a avut prea frumoase creaţiuni mai ales în piesele *Concina* de V. Alexandri, *Maria Tudor* de Victor Hugo, *Nebuna de la Septe-Turnuri, Angela Malipieri, Ingerul Morţii, Două Orfeline, Caterine Howard, Corabia Salamandra, Don Juan*, etc.

---

1) N. Petrescu: *Mihail Eminescu* în Convorbiri literare No. 11 şi 12, 1 Martie 1892. *Omagiu lui Eminescu*. Bucureşti, 1909, cu prilejul a 20 ani de la moartea sa. Comitetul comemorativ, Galaţi; D. Teleor. *Eminescu intim*, colecţia Lumea.

CAP. XIX

STAGIUNEA 1863 — 1864

Infiinţarea unui comitet teatral special pentru Iaşi, pe lângă „Comitetul general al teatrelor din România“.—Continuarea direcţiunei lui Constantin Bălănescu.—Compunerea personalului artistic şi al Repertoriului.—Reprezentaţia dată pentru aniversarea Unirei Principatelor-Române.—Diferitele piese ce s'au mai reprezentat.—Versurile făcute în onoarea artistului Velescu şi a lui Galino—Opera italiană.—Reprezentaţia de retragere a lui Victor Delmary din Direcţia teatrului de operă italiană.

Inainte încă de a se începe această stagiune, Ministerul de Interne din Bucureşti, prin o adresă cu No. 16.533 din 26 Iunie 1863, face cunoscut Preşedintelui Municipalităţei oraşului Iaşi, că în interesul teatrului ieşan, a luat dispoziţia ca pe lângă *Comitetul general al teatrelor din România*, aflător în Bucureşti, să înfiinţeze un comitet special onorific pe lângă Teatrul din Iaşi, care să fie compus din Preşedintele Municipalităţei, Prefectul judeţului şi prefectul oraşului; acest comitet avu însărcinarea de a regula şi a face să se execute întru toate atât condiţiile contractelor ambelor antreprize cât şi osebite alte dispoziţii ce s'ar lua în privinţa teatrului.

Acest comitet teatral a fost compus atunci din Preşedintele Municipalităţei oraşului Iaşi, Vornic Teodor Burada, Prefectul poliţiei Eugen Alcaz şi Prefectul Judeţului N. Catargiu [1]).

1). Vezi Dosarul Primăriei laşi No. 113 din 1863.

Constantin Bălănescu urmează şi în această stagiune a ţinea Direcţiunea Teatrului Naţional pe baza contractului ce a încheiat cu guvernul în anul precedent. In acest scop el mai angajează pe lângă actorii locali,—cunoscuţi publicului din stagiunile precedente,—mai mulţi actori noi din Bucureşti şi de pe aiurea precum şi un număr de *elevi*, *eleve* şi *începători*, după cum se vede din lista următoare prezentată comitetului teatral, şi anume:

Actori: Ştefan Velescu, Const. Bălănescu, Alecu Gheorghiu, Mihail Galino, Mihail Dimancea, Gheorghe Handoca, Cristea Calcăntraur, Mihail Popovici, Nicolai Chiruş.

Actriţe: D-na Smaranda Merişescu, Maria Evolschi, D ra Alexandrina Teodorescu, D-na Ecaterina Gheorghiu, Polixenia Filaret.

Eleve: D-rele Roza Novac, Emilia Alexandrescu, Maria Neculau, Efrosina Sion.

Elevi: Constantin Radu, Gheorghe Voiţa, Alecu Eamandi, Vasile Ionaşcu

Incepători: Ioan Panu, August Buchman, Nicolai Pontescu, Nicolai Gribinciu, Vasile Grigoriu.

Regisor Teatrului fu angajat un actor francez Emil Lafarge, care jucase în iarna precedentă cu trupa de comedii franceze. Suflior a fost Iancu Botez, şef de Orchestră Gheorghe Burada.

In cursul ernei urma să se joace diferite piese de teatru drame, comedii şi farse, prezentate de Direcţiune, Comitetului teatral şi anume,

Drame: Latuid sau 30 ani de captivitate, Pardonul Bretaniei, Orfelinii, Stela, Puritanii Londrei, Curierul de Lion, Proserisul, Cerşitoarea, Uvrierul, Bucureştii plânge-Bucureştii râde, Plăeşul Logofăt mare, Lăpuşneanul.

Comedii: Prietenii falşi, Caterina a II-a Împărăteasă a Rosiei, Duelul Damelor, Bărbierul de Siviglia, Căsătoria lui Figaro, Ţara amorului, Slugile, Cleopatra, Vântură ţară, Godov fiul.

Farse; Jorj prinţul de Gal, Voiajul împrejurul unei tingiri, Omul fără duşmani, Ursul şi Paşa, Holteiul ţomnatic, Horăilă, Telalul, Soliman Agă, Pacatul, Două văduviţe, Un scandal, Voinicos da fricos

Cu toate aeestea deşi se vede anunţat în programul de deschidere a stagiunei aceste piese, totuşi dintr'o listă prezentată Comitetului Teatral din Iaşi la sfârşitul stagiunei, de directorul Constantin Bălanescu, vedem că numai unele din ele s'au reprezentat într'adevăr, în realitate însă s'au jucat numai următoarele piese:

Puritanii Londrii, dramă 5 acte; *Rezbelul damelor*, comed. 3 acte; *Surugiul*, canţonetă naţională; *Curierul de Lion*, dramă 5 acte; *Slugile*, vod. 3 acte; *Bărbierul di Sevilia*, vod. 4 acte; *Trotman*, voo. 3 acte; *Poetul*, vod. 1 act, *Giucătorul*, dramă 5 acte, *Două despărţenii*, farsă 1 act, *Ursul şi Paşa*, farsă 1 act, *Uliţa lunei*, farsă 1 act; *Spânzuratul*, farsă 1 act; *Lăcătuşii*, dramă 5 acte; *Muza*, farsă 1 act; *Corsicana*, farsă 1 act; *Pardonul Bretaniei*, dramă 5 acte; *Omul care'şi ucide femeia*, farsă 2 acte; *Doctorul negru*, dramă 5 acte; *Banii, Gloria şi femeile*, vodevil 5 acte; *Gutunarul*, farsă 1 act; *Paul John*, dramă 5 acte; *Suflă-mi în ochi*, farsă 1 act; *Ştrengarul de Paris*, vod. 2 acte; *Lucrătorii*, dramă 5 acte; *Casa de nebuni*, farsă 1 act, *Piatra din casă*, vod. 1 act, *Otrăviţii*, vod. 2 acte; *Mila lui Dumnezău*, dramă 5 acte; *Michel şi Cristina*, vod. 1 act, *Proscrisul*, dramă 5 acte, *Omul fără cap*, dramă 5 acte, *Vornicul*, vod. naţ. 1 act. *Secăturile*, comed. 1 act, *Spionul*, dramă 5 acte. *Sora lui Jocris*, farsă 1 act, *Reposata*, farsă 1 act, *Căderea unui Ministru*, dr. 5 acte; *Matilda*, dramă 5 acte, *Cavalerul pamelor*, comedie 1 act, *Indiana, Sarlemani, Clevetici şi Napoilă*, canţonete, *Scara măţei*, vod. 1 act, *Zuliaridi*, farsă 1 act, *Legea rurală*, canţionetă naţională, *Moartea lui Carol*, monolog, *Palma*, farsă 1 act, *Ţaranca*, farsă 1 act, *Coarda simţitoare*, farsă 1 act [1]).

1) Vezi Dosarul Primăriei Iaşi, No 119 din 1865.

Asupra modului cum s'au jucat diferitele piese, găsim mai multe relaţiuni, într'o revistă specială teatrală cu titlul *Fulgerul* redactată în limba română şi italiană de Luigi Ademollo, despre care am mai vorbit la stagiunea 1860—1861.

Astfeliu vedem că în cursul lunei Ianuarie 1864, s'a jucat comedia-vodevil în 5 acte, *Banii, gloria şi femeile,* tradusă de T. Porfiriu, având ca actori principali pe Luchian şi soţia sa, D-na Merişasca, D-nii Galino, Radu, etc. Asupra esecutării piesei, revista amintită face următoarele aprecieri:

„Despre d-l Luchian vom zice mai tot aceia ce am zis de atâtea ori, că D-lui ştie cu perfecţiune se pătrundă natura şi toate nuanţele rolurilor sale... Singurul lucru ce ne permitem a imputa specialminte pentru această sară demnului nostru artist, este aceia că pre adese ori, părând parcă singur încântat de comicăriile sale, D-l Luchian râde împreună cu spectatorii, deşi nu aşa cu hohot, dar ori cum fie, aceasta nu prinde, şi a fi serios când toţi nu sânt, şi acesta e unul din meritele unui bun comic. Luchian a jucat rolul lui *Digdig.*

Galino care a jucat rolul lui *Rodolfo,* tânăr amorezat, poet în iluziile sale, care caută aventuri, pentru ca să primască cununi de glorie, au fost foarte sentimental. In scurt vorbind D. Galino a reuşit cu deplinătate. Aceeaşi observaţie ce am făcut'o cu Lucian o fac şi lui Galino, aceia că: D. Galino în toate scenele ce le-au avut cu D. Luchian, nu se putea stăpâni de râs.

D-l Radu, în micul dar însemnatul rol al *Doctorului Tracu* a ştiut deplin ai reprezenta caracterul cel serios şi imposant. D-lui are toate dispuseciunile unui viitor actor, va trebui numai să le îmbrace în haina cea salutară a teoriei.

D-na Luchian în rolul *Stellei.* N'a perdut nimica de ceea ce a avut odată, D-sa ne-a arătat toate graciile pline de inocenţă... Şi voacea D-sale dacă a perdut din tăria sa primitivă ea îşi conservă aceiaşi dulceaţă pe care ne-o arătă în toate ariele ce le-au esecutat.“

D-na Merişasca e o artistă bună şi a esecutat foarte bine rolul servitoarei *Crelli* [1]).

La 24 Ian. 1864, s'a dat o reprezentaţie pentru *Serbarea naţională* din acea zi. Spectacolul se începu cu un *imn* cântat de ambele trupe, română şi italiană. După ce se termină de cântat *imnul*, se ridică o cortină din fund, apărù un tablou naţional, foarte bine aranjat şi ocazional, de D. Galino, în unire se zice şi cu *Dl. Lafarge* regisorul teatrului.

S'a jucat apoi *Peatra din casă*, vodevil care a fost aplaudat frenetic. D-na Merişasca a esecutat cum nu se poate mai bine şi mai natural rolul *Cucoanei Zamfira*. Toate gesturile, toate vorbele acestei artiste, te făcea să crezi că nu eşti la teatru, ci în casa d-nei Merişescu, că parcă se afla singură (fără prefacere), preocupată de ideia de aşi urni *peatra din casă*, pentru ca în urmă să poată a se lăsa în voia plăcerilor, acelor plăeeri pe care le doresc multe cucoane Zamfiriţe din societatea noastră. D-na Merişescu pare a fi singura artistă care poate pricepe şi esecuta unele roluri din repertorul d-lui Alexandri. D-l Luchian a exprimat sau mai bine contrafăcut cu destul succes rolul *prostului Nicu Palciu*, cu toate că şi aici, de multe ori nu se putea stăpâni de râs.

Dl. Bălănescu, drept vorbind, nu a ştiut aşa de bine a pătrunde spiritul rolului ce a jucat. D-lui uită de multe ori că era neamţ, care nu poate ave nici de cum accent românesc cel puţin astfel e persoană ce o introduce în piesă Dl. Alexandri, şi pe care D. Bălănescu trebuia s'o copieze cu fidelitate. D-nii Galino, Radu şi d-ra Teodorescu, a fost fiecare la locul său.

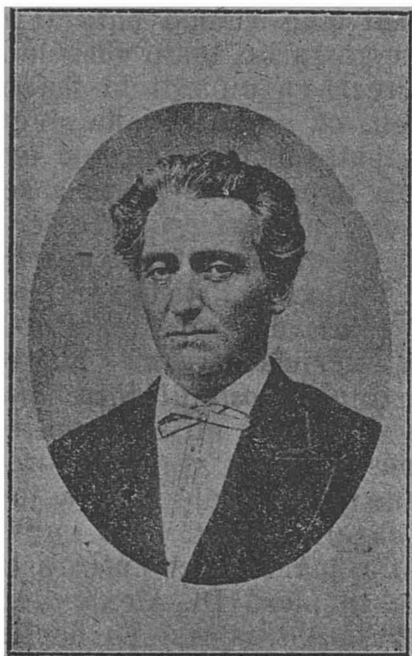
Tot în acea sară s'a jucat comedia „*Nenorocirile unui băet frumos*. Această piesă deşi cuprinde o intrigă bine ţăsută, dară pare a nu avea nici un scop final, adică acel scop moral ce'l are, sau trebui să'l aibă, fiecare reprezentaţie teatrală. Nu însă pentru prima oară Dl. Bălănescu ne pune pe scenă,

---

1) Vezi *Fulgerul* No. 8 din 25 Ianuar 1864. Tipografia Buciumului Român, Ieşi.

piese de aceste... In această comedie Dl. Luchian a avut rolul principal şi d-lui a şi fost obiectul aplauselor generale.

Sâmbătă în 25 Ian. 1864, s'a reprezentat piesa *Pardonul Bretaniei.* In această piesă, eroul principal a fost *Chernoel*, esecutat de dl. Velescu. Asemenea d-ra Teodorescu, cu sentimente pasionate, ştie a depinge întregul rol al nenorocitei fiice a lui Mogar. Dl. Gheorghiu de asemenea în rolul lui Mogar a fost la înălţimea rolului său.

ALECU GHEORGHIU

Marţi 28 Ianuar 1864, s'a dat piesa *Mila lui Dumnezeu*, în beneficiul D-nei Merişescu. Rolul beneficientei deşi destul de mic, cu toate aceste a ştiut a'i da importanţa, merit numai al artiştilor care'şi înţeleg cu deplinătate misiunea lor.

Cîntecul de la act. I, cind *Margareta*, se desparte de fiica sa *Maria*, a fost esecutat cu atîta înduioşare,

încît a făcut să resune teatrul de aplauze. Toţi ceilalţi actori au jucat în această piesă într'un mod satisfăcător [1]).

In 4 Februarie următor s'a reprezentat în beneficiul d-lui Velescu drama *„Veteranul lui Napoleon I şi Proscrişii"* despre care revista amintită zice următoarele:

„Dacă drama aceasta va fi ultima creaţiune a renumitului artist dramatic *Frederic Lemaître*, ea a adaos încă o piatră preţioasă la coroana artistică a domnului nostru artist Velescu. Publicul a ştiut ca totdeauna şi acuma a aprecia toate ostinelile sale. Aplausele resunau din toate părţile, cununi de flori şi poesii erau cu îmbelşugare. Una din aceste cununi şi poesii au fost oferite din partea junimei studioase... Dară vorbind despre eroul dramei nu putem da uitării pe D. D. Bălănescu, Galino, Ghorghiu, pe D-nele Merişescu şi Ievolshi, şi pe d-ra Teodorescu, cari deşi au avut roluri mici, cu toate aceste n'au lipsit de ale caracteriza cu destulă expresiune. Doamnei Ievolshi, însă, avem a-i face o mică observaţiune. Dumneei exagerează de multe ori prea mult, durerea şi suferința, ceea ce departe de a produce o impresiune plăcută, produce mai degrabă un efect după cum zic Francezii *ennuyant* [2]),

Reproducem aici una din poesiile respîndite cu acel prilej în teatru.

Lui Ştefan Velescu

Distinctul artist dramatic de la Teatrul Naţional din Iaşi
La ocaziunea beneficiului său din 4 Fevr. 1864.

De unde-ai primit faţa, şi accentele duioase,
Ce ştii în orice inimi, durerile-a sadi?
Şi cine ţi-au dat raze aşa de luminoase,
Se poată cerul nostru de neguri a'l goli?

---

1) Vezi *Fulgerul*, Anul II No. 8 şi 9, 25 Ianuar şi 8 Fevruar 1864.
2) Vezi *Fulgerul*, No. 10, din 17 Februar 1865, Anul II.

Natura şi cu geniul, voiră ca să lase,
Mareţul soare'-al artei, pe frunte-aţi străluci,
Onoare şi mândrie, faci tinerei cei frumoase,
Ce poate'n vecinicie cu tine-a se fali!

Urmează cu credinţă, artistica ta cale,
Ea singură te-a duce pe sinurile sale
Acolo unde zboară, gândirile omeneşti.

Renumele ce astăzi, cu fală-ţi împletesc
Cununele de aur, cu tine, mâni grabeşte,
Se sboare printre secuti, pe-aripele cereşti.

Trad. liberă din ital. de S. V. [1]

La 20 Fevruarie acelaşi an s'a jucat piesa originală intitulată *Vornicul,* tablou câmpenesc, compus de Teodor Boian, la care au luat parte actorii Luchian, Bălănescu şi un *** (anonim) [2].

La 22 Fevruarie 1864 conform art. 14 din contract s'a jucat piesa Napoleon I, în folosul *Casei de ajutor pentru actori,* şi a produs suma net de 472 lei 15 parale.

Marţi în 25 Fevruarie 1864 se joacă de trupa română drama în 5 acte *Spionul din lumea cea mare,* în beneficiul lui M. Galino, la care a luat parte şi actorii Ştefan Velescu, Luchian, D-nele Ievolschi, Teodorescu, etc. Alegerea piesei ne spune *Fulgerul,* n'a fost nimerică a se da în beneficiul D-lui Galino, cu cât ştim că dl. Galino are o piesă studiată de el şi reprezentată pe scena noastră cu un succes foarte bun, *Paul Jones,* în care am avut ocazie a admira progresele artistului făcute în timpul din urmă.

Cu această ocaziune s'au asvârlit în teatru de asemenea spre încurajarea acestui tânăr artist o ploaie de imprimate, conţinând versurile următoare:

Inaltă e artiste frumoasa ta chemare;
Dulci raze de speranţa aruncă ochii tai;
Sublima-ţi este arta, şi scopu-i este mare;
Din lutul omenirei, ea scoate Dumnezei.

1) Vezi *Fulgerul*, idem.
2) Această piesă s'a tipărit la Iaşi în 1865. (Ediţia II-a).

Mergi dar inainte, urmeaza cu tărie ;
Pătrunde bine scopul cereştei nemuriri ;
Sublimul şi frumosul, deviza ta să fie ;
In cartea pasiunei, ceteşte tu simţiri.

Şi ca o rază dulcé, ce sparge neagra ceaţ i ;
Imprăştie lumina ; din nour in nour zbori ;
Scoboarâte in iaduri,. la ceriuri te inalţă
Patrunde tu artiste misterele din sori.

Şi mergi, mergi, inainte păşind cu otărire,
Te luptă şi invinge obstacolul amar,
Şi lasă despre tine, o dulce amintire,
Depune al tău nume, pe-al patriei altar.

N.

OPERA ITALIANA

Opera italianâ şi-a deschis stagiunea la 7 Decembrie 1863, cu *Trovatore* de Verdi şi a continuat să dea un număr de reprezentaţii în abonament, cât şi diferite beneficii.

Intre principalii artişti ce au compus trupa din această stagiune, găsim pe prima-dona *Donatelli*, tenorul *Pardini*, baritonul *Federico Monari, Boca, Gaetano*, D-rele *Salvini Donatelli, Butti, Ester Trucco, Rosa*, tenorul *Bozzetti Rigo, Bellini, Giovani Nicolai*, etc.

In ciea ce priveşte orchestra şi corurile se vede că au fost foarte slabe, după cum se arată în revista *Fulgerul*.

Dintre operile ce s'au jucat notăm: *Trovatore, Barbierul de Seviglia, Otello, Linda di Chamounix, Norma, Ana Bolena, Lucia de Lamermoor, Ernani, Gemma, Lacrezia Borgia, Beatrice de Tenda, Traviata*, etc.

La 19 Ianuarie 1864, s'a jucat opera *Beatrice*, în beneficiul tenorului Bozzetti.

Duminică la 2 Fevruarie s'a jucat pentru beneficiul D-rei Ester Trucco, opera *Lucrezzia Borgia*. Prima-dona *Donatelli* a fost ca în totdeauna actriţa *par excellence*, şi a fost necontenit aplaodată.

Luni 17 Fevruarie 1864, s'a jucat în beneficiul lui Rigo opera *Ernani*.

Mercuri la 26 Fevruarie 1864, s'a dat o reprezentaţie de retragere în beneficiul lui Victor B. Delmary, care cu acest prilej îşi împlini cel de al 16-lea şi ultimul an al direcţiei sale, când s'a jucat opera *Traviata* de Verdi.

Cu toată corectitudiunea lui Delmary, atât faţă de publicul ieşan, cât şi de actorii săi, din cauza puţinei frecventări a teatrului, el fu silit a nu se ţinea de stipulaţiunile contractului său, atât, faţă de guvern cât şi de artiştii sei, ceia ce i-a atras declararea sa în stare de faliment, urmată de o sechestrare a tuturor decorurilor, costumelor, accesorilor, partiturilor operilor şi pieselor franceze, ce le posedă, spre îndestularea creditorilor sei [1]).

La 27 Fevruarie 1864, s'a jucăt *Bărbierul di Seviglia* în beneficiul lui Signor *Charles*, iar Duminică la 1 Martie 1864, a avut loc închiderea teatrului italian cu opera *Traviata*. Această reprezentaţie s'a dat la ora 12 din zi. Prima-dona Donatelli şi artiştii Pardini şi Monari, au fanatizat publicul, mai alès în această operă, aşa că amintirea lor a ramas foarte vie în capitala Moldovei, repurtând aplaose şi ovaţiuni nesfârşite [2]).

---

1). Vezi Dosarul în arhiva Primăriei de Iaşi, No. 113 din 1864.
2). „Fulgerul", No. 11, din 1 Martie 1864.

CAP. XX

STAGIUNEA 1864—1865

Direcţiunea lui Constantin Bălănescu. — Personalul artistic. — Lista pieselor jucate în cursul stagiunei.—Decăderea instituţiei teatrale prin lipsa de mijloace pentru întreţinerea lui.— Opinia publică contra reprezentărei pieselor imorale pe scena Teatrului românesc.—Sfaturi date actorilor pentru chipul cum să interpreteze rolele ce le execută.—Reprezentaţia dată în folosul Casei de Ajutor a Actorilor.— Piesele predate de Bălănescu la sfârşitul stagiunei, pentru Biblioteca Teatrului. — Trecerea Direcţiei Operei italiene, către Gheorghe Spiro.— Condiţiile Contractului.—Programul personalului artistic cât şi a operelor.— Sonetul împărţit în teatru la beneficiul Primadonii De Fanti — Cererea lui Gheorghe Spiro de a i se rezilia contractului încheiat pentru antrepriza Operei Italiane.

Şi în această stagiune, teatrul naţional urmează a da reprezentaţiunile sale sub direcţiunea tot a lui Constantin Bălănescu. Personalul din care se compunea trupa lui, cuprinse şi de astă dată mai mulţi actori noi, aduşi din Bucureşti, cum şi tineri din localitate ce se devotau studiului artei dramatice. Astfel găsim că programul personalului pentru această stagiune, conţine următorii actori, actriţe şi corişti:

Actori: Constantin Dimitriade, Neculai Luchian, Const. Bălănescu, Mihail Popovici, Neculai Chiruş, Ioan Gafencu, D-na Gabriela Luchian, D-ra Alexandrina Teodorescu, D-na Smaranda Merişescu, D-ra Mariţa, D-ra Teodoriţa Ştefănescu, D-na Camban.

Elevi şi eleve: D-nii V. Conta [1]), Buchman, Panu,

---

1) Acesta e filosoful Vasile Conta, fostul profesor Universitar, Ministru şi autor al Teoriei Fatalismului.

Coraliu, Corbu, D-rele: Alexandrescu, Neculau, Adela, Apostolu.

Coriști: D-nii: Alex. Gheorghiadi, Teodoru, Galeri, Florescu, Păun, Cristea, Grigoriu.

Orchestra era compusă din 30 persoane din Banda Muzicei de Lăncieri.

Piesele ce urmau a se da în abonament, fură: *Drame, Comedii* și *Vodevile*, după cum urmează:

Zarafu, Rezbunarea, Copii lui Eduard, Bertram Matelotu, Mariana, Orfelinele, Germena, Balul mascat, Cartuș, Prietenii falși, Leonard perucherul, Vicontele de Letorier, Cine este ea? Cleopatra, Obraznica, Meli-Melo, Fricoșii, Un tenor fără voie, Parisianu, Prințul di Gal, Socru fără voie, Căsătoria secretă, Triole, D-ra Nișon; totuși, din lista prezentată de Bălanescu, Directorul Teatrului, către Comitetul Teatral, găsim că, în cursul stagiunei, s'au jucat numai următoarele piese:

Balul Mașcat, comedie, în 3 acte, *Familia spițerului,* comedie în 1 act, *Copiii lui Eduard.* dramă în 3 acte, *Prințul de Gal,* comedie 1 act. *Socrul fără voie,* comedie 1 act, *Voiajul Chiriței*, canțonetă. *Prizonierul,* comedie 1 act, *Cine este ea?* comedie 5 acte, *Camera verde,* comedie în 2 acte, *D-l și D-na Pinșon,* comedie 1 act, *Oarba din Paris,* dramă în 5 acte, *Vicontele Garofă,* vodevil 1 act, *Tenorul fără de voie,* farsă 1 act, *Pandurul cerșitor,* canțonetă, *Cartuș,* dramă în 5 acte, *Femeia e datoare s'asculte pe barbat,* comed. 1 act, *Luizeta,* comedie în 2 acte, *Herșcu Boccengiul,* canțonetă, *Barbatul anonim,* comedie în 2 acte, *Birtul lui Atanasie,* farsă 1 act, *Căpitanul negru,* dramă în 5 acte, *Căpitanul de talhari,* comedie în 2 acte, *Cartea 3, Cap. I,* vodevil 1 act. *Paraponisitul,* canțonetă, *Jana Janeta,* vodevil în 2 acte, *Triolè,* comed. vod, 1 act, *Don Cezar de Bazan,* dramă în 5 acte, *Minunică* comedie 1 act, *Egumenid de Castro,* dramă în 5 acte, *Fără nume,* farsă 1 act, *Palamaru,* vodevil 1 act, *Otrăvtoarea,* dramă în 5 acte *Cărciogărescu* canțonetă, *Fetele de marmoră,* dramă

în 5 acte, *Turnu Babilonului*, farsă 1 act, *Păpuşerul*, cantonetă, *Victima mizeriei*, dramă în 5 acte, *Dracu în patru*, comedie în 3 acte, *Omul vehcului*, cantonetă, *Regele petrece*, dramă în 5 acte, *Garda naţională*, cantonetă, *Gură cască*, cantonetă, *Pareatca*, cantonetă, *Moartea lui Avel*, monolog, *Intr'o ureche*, farsă 1 act [1]).

Din relaţiile ce găsim publicate asupra mersului acestei stagiuni, vedem că teatrul ieşan era departe de a fi la înălţimea la care se aştepta publicul iubitor de artă de pe atunci. Antreprenorul, Constantin Bălănescu, care-şi dăduse de la intrarea sa ca Director al Teatrului naţional, toată silinţa, şi făcea tot ce-i sta prin putinţă, pentru ridicarea acestei instituţiuni culturale, vedea cum îi era peste putinţă a ajunge la scopul dorit, întru cît mijloacele ce le avea Direcţiunea, atît pentru angajamentul actorilor, cît şi pentru facerea decorurilor, costiumurilor şi celorlalte obiecte necesare unei bune interpretări, erau foarte restrinse, ele mărginindu-se într'o subvenţie de 900 galbeni, ce-i dădea guvernul şi cîte-va loje abonate [2]).

La 29 Noembrie 1864, s'a jucat *Cartuş*, piesă cu mare spectacol, a cărei rol principal a fost interpretat de *Constantin Dimitriade*.

Publicul ieşan însă, care era obicinuit cu piese având un conţinut moral şi instructiv, n'a gustat de loc acest spectacol, după cum observă şi Gazeta *Teatrul*, care se exprimă în contra unor asemene piese, jucate pe scena Teatrului nostru naţional, piese care nu învaţă pe publicul incult de cât viţiurile străine, cum să fure punga, cum se scape din temniţă şi cum se între în închisoare să corespundă cu cei prinşi şi să le aducă uneltele de scăpare.

Asemene piese trebuesc înlăturate cu desăvârşire de pe scena teatrului românesc care e chemat a

---

1). Vezi Dosarul Primăriei Iaşi, No. 119 din 1865.
2). Vezi Gazeta *Teatrul*, de I. C. Fundescu Iaşi, No. 3 din 13 Dec. 1864.

propaga morala, a respândi gustul frumosului şi a sentimentelor nobile, naţionale şi patriotice; teatrul fiind privit ca un element puternic de cultură a poporului nostru.

Aztăzi însă, comitetele teatrale la noi, sînt indiferente cu totul la alegerea pieselor ce sînt a se reprezenta pe scenele româneşti!

CONSTANTIN DIMITRIADI

Asupra felului cum au urmat diferitele spectacole româneşti în cursul acestei stagiuni, găsim în Gazeta *Teatrul*, o dare de seamă mai amănunţită, din care reproducem următoarele:

„De la deschiderea teatrului naţional, s'au reprezentat pe scenă mai multe piese: drame, comedii şi farse, dar din toate care au atras mai mult atenţiunea şi au plăcut publicului, au fost: *Copiii lui Eduard*, *Cine este ea*, *Oarba din Paris* şi *Prinţul de*

Gal. Aceste piese deşi unele din ele nu s'au jucat tocmai bine, însă jocul s'a acoperit prin frumuseţa lor.

„*In 4 decembrie 1864* s'a jucat *Femeia să asculte de barbat*, *şi Luiseta*. Putem zice că de când s'a deschis stagiunea, nici un spectacol n'a fost mai slab de cât acesta. Recomandăm D-lor actori, atât celor comici cât şi celor dramatici. consiliul ce dă *Shakspeare* unui actor:

„Când începi a declama, caută să fii sonor, înţăles, a profera curat, şi fereştete de a striga peste măsură ca nu în urmă se semeni unui nunţiu public şi se strici toată valoarea frazelor; nu trebue iară ca gestul tău rapace şi întins ca un compas se cuprindă tot spaţiul. Fii stăpân pe tine, fereştete de a face efect stângaciu; conservă demnitatea artei în emoţiunile inimii, şi când pasiunea predomină, atunci fulgeră şi tună. Sileştete să te admire mai înainte de a se mira. Ce supliciu mai mare de cât a auzi şi a vedea nişte lătrători cari fără temere îţi sfîşie amorul, îţi strică de odată piesa şi ţi asurzeşte urechile! Şi încă ce e mai ridicul că publicul, încântat de aceste mari minuni, înmărmurit, aplaodează strigătele cele mari, gesturile cele momiţereşti, bufoneriile cele mai triviale şi flueră un actor celebru şi demn care nu l'a asurzit priu declamarea sa. Biciu pentru nişte asemenea bezmetici şi lăudăroşi cari prin destrămăturile lor fac pe tiran a apărea mai oribil de cât este în realitate.

„Pe lângă aceasta trebuie să te fereşti de răceală şi de aer manierat. Acordă parola şi gestul liber, şi fă ca natura se joace în rolul tău, natura să-ţi fie deviza. Scene este o oglindă în care omul trebue să se vadă aşa cum este, în cari secoli ce au espirat, ţerile ce au remas necunoscute, obiceiurile moarte şi, în fine, tot ceea ce oamenilor nu place a vedea renăscând şi apărând supt o fază nouă. Dacă imagina este exagerată, sau reflectul palid, şi cu toate aceste celor ordinari apare o sublimitate. Un singur spirit erudit de va face obser-

vațiuni, primiți-le cu bucurie, căci el predomină asupra unui vulg incult. O! am văzut un actor ce mi se recomendase până la exagerare, și al cărui aspect nu semăna nici a creștin, nici a păgân sau ce se zic mai bine, nici a uman, și care, gesticulând, urlând ca un deluviu, nu prezenta umanității de cât un tablou râzitoriu și plin de ironie.

„Câte odată comicii voștri, reu grimați. trântesc râsul și farsa tocmai când interesul este mai mare, stricând scenele cele mai frumoase. Asta este de râs și stupid!"

*

La *10 Dec. 1864*, s'a jucat la teatrul național *Tuzu Calicu* și *Herscu Boccengiu*. D-l Bălănescu în rolul *Herșcu*, a fost foarte bine, și ca costum și ca joc; a fost mai natural de cât toți câți am văzut până acum jucând acest rol. *Tuzu Calicu* asemenea s'a jucat bine;. . corurile s'au cântat binișor, mai cu seamă corul de la finalul actului întâiu.

In 13 Dec., s'a jucat *Barbatul Anonim*, vodevil în 2 acte, tradus din franțuzește[1]).

Tot în luna Decembrie s'a mai jucat piesele; *Familia Spițerului*, *Camera verde*, *Bîrtul lui Atanasie*, care după cum zice aceiași gazetă, „n'a fost bine primite de public, căci nouă nu ne trebuie de cât piese cu care publicul se poate instrui și ași forma gustul pentru frumos; trebui să dispară de pe scena teatrului nostru *farsele seci* și imorale, căci din ele nici publicul nu poate să învețe nimic și nici actorii nu pot să-și dezvolte talentul lor. Ne trebuesc piese mai mult se instruiască decât să ne facă să râdem.

„Cât pentru jocul actorului, profesiunea sa chiar, cere multe sacrificii și morale și materiale. Ca să se facă cineva actor bun, trebue să-și dea ostăneală, să lucreze, să studieze, să cerceteze, să observe să fie cât se va putea mai natural și să se păzească de exagerațiune. Prea ceri mult de la actorii noștri Domnule, ce ne va zice cetitorul!

1) Vezi *Teatrul* No. 3, din 13 Dec. 1864.

„Nici de cum! Cer atâta cât trebue să dea pentru ceia ce i se plăteşte. De la marele şi distinsul nostru comic ieşan, Dl. Luchian, cerem să ne dea pentru 80 galbeni, pe lună; de la dl. Dimitriade pentru 80 galbeni, de la d-na Luchian pentru 50 galbeni, de la d-ra Lina 30 galbeni, de la d-na Merişescu pentru.... pentru cât? Nu ştim ce se cerem de la d na Merişescu, căci ne dă adesea ori mai mult de cât pentru 30 galbeni ce-i se plăteşte! D-na Merişescu care joacă bine mai în toate rolele, şi în drama şi în comedie, care este putem zice fără a fi bănuiţi de partizani ai sei, cea mai bună actriţă din Iaşi. Să fie aşa de puţin plătită, ni se pare o injustiţie! — Ei! Dară câte injustiţii nu se fac în lumea asta“!

Duminică 13 Dec. 1864 s'a jucat *Barbatul Anonim*, vodevil în două acte. Această piesă deşi nu este tocmai după gustul nostru, dar s'a jucat binişor, afară de citeva mici lucruri, precum a fost vr'o două coruri cari nu s'au cântat tocmai bine, unul de la actul întâi şi altul de la finele actului al doilea. Noi rugăm pe dl. Director a pune în scenă cât se va putea mai puţine coruri; asemene rugăm pe d. Dimitriade se cânte cât se poate mai rar, căci de multe ori nu prea este fericit în voace, de exemplu cum a fost Duminică.

Marţi 15 Dec. 1864, s'a jucat *Intr'o ureche* farsă într'un act tradusă de d-nul Luchian.

Joi în 17 Dec. 1864 s'a jucat alte două farse: *Birtu lui Atanasie* şi *Sora lui Jocrys*. Dacă D-nul Luchian nu ne-ar fi *oprit* de a vorbi de piesele traduse de d-sa, şi despre jocul d-sale, şi a d-nei Luchian am fi spus că piesa de Marţi, cu toată osteneala ce şi-au dat actorii să-i pună încă o ureche a rămas tot într'o ureche! că la reprezentaţiunea de Joi. în *Birtul lui Atanasie*, n'am găsit de cât morală de birt; că farsa *Sora lui Jocris*, deşi foarte bine jucată, deşi are întrânsa scene frumoase, dar tot spiritul ei stă în spargerea vaselor, în mânjirea dantelelor D-rei

cu cerneală şi în transformarea papagalului în pisică; am fi rugat pe d-nii artişti ca să nu mai râdă pe scenă, şi să lase locul publicului! am fi spus toate acestea; dar fiind că d-nul Luchian ne-a oprit, în puterea dreptului ce are de actor care joacă de 20 ani pe scenă, noi ne supunem a tot puterniciei sale şi nu zicem nimic [1]).

Duminică în 14 Martie 1865, s'a jucat o reprezentaţie extraordinară, dată conform art. 14 din contract, în beneficiul Casei de ajutor al actorilor,—dar nu s'a putut încasa de astă dată de cât minima sumă de 94 lei vechi.

Incheindu-se stagiunea Teatrului românesc, Directorul Bălănescu, a predat pentru biblioteca Teatrului, în primirea inspectorului Teatrului M. Galino, un număr de manuscripte ale pieselor ce urmează:

Suflă-mi în ochi comedie, *Duelul Damelor* idem, *Balu Mascat* idem, *Gentilomul muntelui* dramă. *Germen*, idem, *Copiii lui Eduard* idem, *Otello* idem, *Kean* (*Kin*) idem, *Lucrătorii* idem, *Proscrisul* idem, *Cartuş* idem, *Don Cezar*, idem, *Martirii inimii* idem, *Barbierul de Sevilia*, comedie, *Pardonul Bretaniei*, dramă, *Fiul Dracului*, idem, *Zaraful*, dramă în 5 acte, *Bogat şi sarac*, dramă în 5 acte, *Turnul de Nel*, idem, *Clopotarul*, idem, *Dealul Dracului*, idem, *Orfelinii* idem, *Şarlota*, idem, *Capo d'operă*, dramă în 1 act, *Palma sau Noaptea Vinerii Marii*, dramă în 5 acte, *Interdicţia* idem în 2 acte, *Smărăndiţa fata jitarului*, comedie naţ. în 2 acte, *Judecata lui Brânduşi*, idem, *Studentul de la Universitate*, comedie în 1 act, *Boerii şi Razăşii*, comedie Nation. în 2 acte. *Preţioasele ridicule*, comedie în 1 act, *Rusaliile*, comedie naţ. în 1 act, *Eczinda Veloni* comed. în 2 acte, *Un june foarte grabnic*, vodev. în 1 act, *Credinţa*, *Speranţa*, dramă în 5 acte, *Matilda* idem, *Jucătorul de cărţi*, idem, 3 acte, *Tr.ole* comedie în 1 act, *Socru fără voie*, comedie în 1 act, *Lacheul lui Arturiu* vod. în 1 act.

---

1) Despre toate aceste vezi: *Teatrul* No. 4 din 20 Dec. 1864.

Toate aceste piese s'au reprezentat în timpul direcţiunei lui Bălănescu.

Iaşul remâind fără teatru de operă italiană aşa că Guvernul ţinând samă de dorinţa publiculu ieşan, de a avea *Operă*, a publicat o licitaţie pentru darea ei în antreprizā.

La licitaţia ce s'a ţinut la 2 Mai 1864 nu s'a prezentat de cât *G. Spiro*, fost director al Conservatorului din Iaşi, care a şi obţinut antrepriza.

La 21 Noemvrie 1864, se încheie contractul prin care se da în antrepriză lui Spiro opera italiană din Iaşi, pe termin de 3 ani cu incepere de la 1 Mai 1864 şi până la 1 Mai 1867; din acest contract extragem cele ce urmează: „Teatrul de opera este acel de la Copou; patru zile pe sămptămână pentru operă: Luni, Mercuri, Vineri şi Sâmbătă; subvenţia de la guvern e de 2500 galbeni sau lei vechi 78,750 ; Antreprenorul va putea da baluri mascate în sala teatrului pe timpul carnavalului; Abonamentul pentru 50 reprezentaţii, e următor: lojile rangul I şi II, 80 galbeni; iar cu sara loja de rangul I, 2 galb. iar lojile de rangul II, 2 galb. şi jumătate.

Pentru lojele de rangul al III-le, abonamentul va fi 40 galb. iar cu sara un galben. Stalele la abonament cât şi la beneficii şi reprezentaţii suspendate, pe sară câte un icosar, iar locurile în parter, 2 sfanţi unul; La gradurile militare se va face o reducere pe jumătate. Inceputul stagiunei va fi la 1 Noemvrie al fiecărui an, iar încheierea la 1 Martie. Antreprenorul va da pe fiecare sezon două reprezentaţii în folosul *Ospiciului infirmilor de la Galata*. Loja Domnească, şi intrarea amploiaţilor poliţieneşti sânt scutite de plată. Actorii şi actriţele române au dreptul de intrare la reprezentaţiile de opere atât în parter cât şi în una din avanscenele de al III-lea rând [1]).

---

1). Despre aceste vezi Dosarul: Darea în antrepriză a operii italiene din Iaşi No. 68(84) din 1864, trimis de Minist. de Instrucţie la Arhiva Statului din Bucureşti.

Acest contract în întregimea lui e publicat în *Monitorul Oficial* No. 78 din 1864 în suplimentul dela acel număr.

Iată şi programul stagiunei de Operă Italiană 1864—65.

Teatrul Italian din Iaşi

Sub direcţiunea d-lui G. Spiro

Stagiunea 1864—1865

Programul operilor ce se vor da în cursul Stagiunii.

Opere noue	*Opere din repertoriu*
Un ballo in Maschera di Verdi.	***Favorita***, de Donizetti,
Il giuramento de Mercadante,	***Norma***, de Bellini,
Marta, de Flotow,	***Traviata***, de Verdi;
Il Bravo, de Mercadanie,	***Maria de Rohan*** de Donizetti
	Rigotetto, de Verdi.

Personalul artiştilor

Prima-done *Sofia de Montellio*, D-ra *Sofia Dixon*, D-ra *Luigia de Fanti*.

Tenori, Bartion, Başi: *Giuseppe Marlli, Melkiore Vidal, Filipo Proni, Giovani Caponi, Vicenzo Paraboschi, Fillipo Proni, Alexandro Manetti, Gio Nicolai.*

Director de orchestră şi prim violin: *Alexandro Gislanzonni.*

Instructor corului *N. Mangiagalli*

Corul compus din 20 corişti de ambe sexe. Orchestra de 28 profesori.

Deschiderea stagiunei se va face cu opera. *Un Ballo în Maschera.*

Preţul abonamentului pentru 50 Reprezentaţii:

Loja Bel-etaj Avanscenă 170 galb. Loja Bel-etaj simplă 85 galbeni. Loja Bel-etaj No. 11, 90 galbeni Loja Benuar Avanscenă 150 galbeni. Loja Benuar simplă 75 galbeni. Loja rangul al II-lea 35 galb., Stal 14 galbeni.

N. B. D-nii ofiţeri cari se vor abona la Stal plata pe jumătate.

Prețul de intrare cu sara : Bel etaj simplu 2 jum, galbeni, Bel-ętaj avan scenă 5 galbeni. Benuar simplu 2 galbeni, Benuar avanscenă 4 galbeni, Rangul II, 1 galben. Stal 12 lei, Parter 5 lei, Galeria 2 jum, lei [1]).

Intradevăr, Opera s'a deschis cu *Un Ballo in Maschera,* după care s'a jucat *Marta, Maria di Rohan Somnambula, Favorița, Norma, Traviata, Don Pasquale* etc.

Cu ocazia beneficiului dat în 28 Noemvr. 1864 de primadona *D-ra de Fanti* contraltă, cântăreața cea mai bună de la operă italiană, i s'a distribuit următorul sonet : 2)

Cânta pastorul doina de jale ;
Şi paserica in crâng stufos,
Cântă pârâul intr'a sa cale ;
Dar al tau cântec e mai frumos,

Cântă natura imne placute ;
Ingeri in ceruri cânta voios,
Cânti in aer voci nevazute ;
Dar al tau cântec e mai frumos.

De unde oare? din ceri din soare ;
Ai furat voacea incântatoare ?..
Sau vre o zina te-a leganat,

Şi lângă le găn cântari duioase
Cântari placute, armonioase,
Să te invețe, ți-a tot cântat ?

G. Spiro care era antreprenor în acelaşi timp şi la Teatrul din Bucureşti, arată prin suplica sa din 31 Mart. 1865, adresată Ministerului de Interne, Agricultură şi Lucrări publice, că-i este peste putință ca să mai ție Opera Italiană, la Iaşi, fiind că publicul nu vine la teatru, prin urmare cere să fie desfăcut de contractul său pe anii al 2-lea şi al 3-lea. Comitetul Teatral luând în considerație cele arătate de G. Spiro, îi admite cererea [3]).

---

1) Vezi Dosarul Primăriei Iaşi No. 113 din 1863.
2) Vezi Teatrul No. 1 din 20 Noemv. 1864.
3) Vezi Dos. No. 113 din 1863 a Primăriei Iaşi.

CAP. XXI.

STAGIUNEA 1865—1866

Trecerea Direcțiunei Teatrului Național de la Bălănescu la Luchian.—Diferiți concurenți pentru Direcția Teatrului.—Programul pieselor ce urmau a se juca în această stagiune.—Intreruperea representațiilor din pricina epidemiilor de holera. -Publicarea regulamentului Teatrului Român.—Cuprinsul lui.—Tânguirea Directorului în contra actorilor. — Direcția Teatrului francez. — Luarea antreprizei operei italiane de catră Luigi Ademollo.— Programul operei italiene.—Teatrul românesc din Botoșani.

Expirând în acest an contractul antreprizei teatrului romănesc ce'l avea Constantin Bălănescu, și guvernul căutând ca orașul Iași să nu rămăe lipsit de această instituție, publică prin *Monitorul Oficial*, al țării, No. 76 din 9 Aprilie 1865, condițiile pentru darea în antrepriză a Teatrului Național din Iași, redactate de comitelul general al Teatrelor din București, condiții care conțin în cea maĭ mare parte aceleași îndatoriri pe care le-a avut Bălănescu.

Această antrepriză urma să se deie pe termin de trei ani, cu începere de la 1 Septemvrie 1865 și până la 1 Septemvrie 1868.

Maĭ multe persoane în acest timp cercau să eie antrepriza Teatrului romănesc, și între acestea vedem în primul loc pe Neculai Luchian, care ceru încă de la 18 Ianuarie 1863 prin o petiție adresată Domnitorului țării, ca să i se dee lui Direcția teatrului. Acea petițiune fu recomendată Comitetului teatral care o înaintă Ministrului Secretar de Stat la Departamentul de Interne, Agricultură și Lucrări publice, spre a o ave în vedere.

In acest timp şi artistul dramatic Mihail Pascaly, ceru aseminea să i se dea antrepriza teatrului cu condiţie să i se pună la dispoziţie de guvern o subvenţie de 1500 galbeni, ceia ce nu i s'a acordat, aşa că Pascaly în urma respingerei cererei sale, renunţă la Direcţia teatrului.

La 5 Mai 1865. se mai prezintă Constantin Dimitriu, care ceru şi el Direcţia teatrului, depunând garanţia prevăzută din condiţii prin care se prevedea să se depue sau 1000 galbeni în ipotecă, sau 800 galbeni în numerar la casa de consignaţie; la 5 Iunie însă C. Dimitriu neputând îndeplini aceste cerinţi îşi retrase garanţia şi renunţă la luarea teatrului în antrepriză,

In urma acestora, Direcţia fu atunci încredinţată lui Neculai Luchian la 7 Iunie 1865, conform condiţiilor publicate prin Monitorul Oficial citat mai sus.

Până la 16 Octomvrie acel an, Luchian din mai multe împrejurări întârzie cu deschiderea stagiunei teatrale, aşa că această întârziere făcù ca actorii să se tânguiască în contra lui. Atunci spre a linişti pe actori vine actorul Sandu Bonciu, şi cere să i se dee lui antrepriza Teatrului Naţional.

Urmând însă oarecare tratative, Sandu Boncin se retrage, iar Luchian remase cu Direcţia teatrului naţional, aşa că el îndata după aceia publică tot prin luna Octomvrie, următorul program pentru deschiderea Stagiunei;

TEATRUL NAŢIONAL DIN IAŞI

Programul pentru deschiderea sesoanei Teatrului naţional pe an. 1865—1866.

Repertorul pieselor din care se va compune Abonamentul.

Drame în 3, 4 şi 5 acte:

Ţaranii, Puntea roşie, Cerşitoarea, Fiul saracului, Teşlarii, Noaptea de 20 Septemvrie, Un fiu, Padurea de Şennar.

Comedii, Vodevile în 3 acte:

Telegraful, Canaliile, Nasul meu, Ochii mei, Gura

mea, Profesorul şi elevii, Soacra are bani, Chinurile unui om, A mai păţit'o şi alţii, Mama Godision.

Comedii vodevile în 2 acte:

Insurat şi Burlac, Jerom, Lucrătorul cinstit, Al doilea Barbat a femeei mele, Un smintit.

Comedii vodevile în un act:

Barbatul văduvei, Insurăm pe tata, Copilut casei, Doi fraţi, Un scrânciob îndrăcit, Doftorul Dandiné, Dascalul sau esamenul şi îm, ărţirea premiilor, Jurnalistul, Femeile moralişte, Domnul şepte-lăcăţi, Un om nervos, Surdul, O despărţen e, Ticălosul de Poireau, Două femei amanet, Un ceai, Doi frıcoşi, După miezul nopţei, Un ginere cu spanac.

Preţurile abonamentului pontru 30 reprezentaţii:

Avanscena de rândul I, 90 galbeni — Loja de rândul I simplă 45 galbeni — Avanscena de Benuar 70 galbeni — Loja simplă de Benuar 35 galb. — Loja de rândul II, 18 galbeni — Stalul 8 galbeni.

Preţurile intrării cu sara:

Avanscena rândul I, 4 galb. — Loja simpla rândul I, 2 galb. — Avanscena Benuar 3 galb. — Loja Benuar simplă 56 lei. — Loja rândul al II, 1 galb. Stal 10 lei — Galeria 2 jum. lei.

Deschiderea reprezentaţiilor de la 24 până la 31 Octomvrie.

Abonamentele se pot face la D. Luchian, locuinţa lângă Uuiversitate [1]. Director, *N. Luchian.*

Trupa de sub direcţiunea lui Luchian care a început reprezentaţiile pe la finele lunei Octomvrie, a jucat numai în timp de 4 luni, căci ivinduse în Iaşi pe la începutul anului 1866, o mare epidemie de holeră, reprezentaţiile teatrului românesc au trebuit să înceteze, din cauză că publicul se ducea din capitală,

1). Vezi dos. No. 119 din 1865 la Arh. Primăriei din Iaşi.

Neculai Luchian încă dela începutul acestei stagiuni conformându-se cu cele prevăzute în art. 11 din condiţiile contractului său cu guvernul, redactă un Regulament al Tetrului român, pe care Bălănescu nu'l făcuse în timpul cât fusese, deşi avu şi el această obligaţiune. Asest regulament s'a tipărit în broşuri în Tipografia Buciumului Român la anul 1867, şi conţine 58 articole, din care extragem principalele dispoziţiuni, cari sânt următoarele:

Despre probe şi studii: Actorii şi actriţele sânt obligaţi să vie la probe, mize în scenă, lecţii de muzică, lecturi şi studii în general; care nu va fi esact va fi supus la plata unei amenzi. Urmează apoi 21 articole, relative la replici, la îndatorirea ce au actorii a se ţine cu bună cuviinţă în sala de repetiţie, a nu fuma, a nu scuipa şi altele.

Despre role: Actorii sânt datori a juca toate rolele ce li se vor da de Direcţie. Invăţarea unui rol cât de mare nu ţine mai mult de zece zile. Actorii sânt obligaţi a cânta în cor.

Despre repetiţii pe scenă: Toate cele ce s'a zis la capitolul *Despre probe şi studii* se aplică şi la probele de pe scenă, cu adăogire însă ca disciplina să fie mai strictă. Amenzile vor fi îndoite, fiind aceste probe făcute ca cele din urmă.

Toţi actorii şi actriţele vor veni la teatru cu două oare înainte de începerea reprezentaţiei. Intr'actele vor fi de 20 minute.

Despre reprezentaţii de beneficiuri: Alegerea pieselor pentru beneficii se va face de Director împreună cu beneficientul, Iluminarea, încălzitul, afişele, rechiziţia, se va plăti jumătate de beneficient şi jumătate de Direcţie.

Despre cazuri de boală: Se cere certificatul medical.

Despre eşirea din Iaşi: Actorii nu sânt liberi a se duce din capitală fără înscrisa aprobare a Direcţiei [1]).

---

1). Vezi Dosarul No. 119 din 1865, aflător la Arhiva Primăriei oraşului Iaşi.

Cu toată asprimea prevăzută în Regulamentul Teatral citat, actorii şi de astă dată ca şi în trecut, nu se conformau în totul dispoziţiunilor Direcţiunei, mai ales în privinţa distribuţiunei rolurilor, aşa că găsim o tânguire a lui Luchian, cu data de 20 Noemvrie 1865, prin care arată comitetului teatral, că actorul Dimancea a refuzat în mai multe rânduri de a primi şi a juca rolurile ce i se dădeau de Direcţiune, părăsind chiar şi repetiţiile.

Preşedintele comitetului teatral D. Rosseti, după vechiul obicei în asemenea împrejurări, a făcut cunoscut şefului Poliţiei, ca să silească pe actori, conform contractului de a juca rolurile ce i se dădeau de Direcţiune.

La 8 Noemvrie 1865, C. Bălănescu trimite Comitetului teatral suma de 20 galbeni, rezultatul unei reprezentaţiuni teatrale ce o dăduse conform art. 15 din contractul ce'l avusese, în folosul *casei de ajutor a actorilor*.

Directorul Luchian văzând că reprezentaţiile ce era dator să dee şi el pentru casa de ajutor sus zisă, cât şi pentru Epitropia Sf. Spiridon, nu produceau nici un câştig, ci numai pagubă, propuse la 26 Fevruarie 1866, Comitetului Teatral, ca să dee în schimb suma de 20 galbeni, cum a dat'o şi Bălănescu pentru anul trecut, ceea ce Comitetul teatral a aprobat.

Odată cu luarea în antrepriză a Teatrului romănesc, Luchian a obţinut şi Direcţia Teatrului francez, încheind un contract cu comitetul teatral pe termin de un an, cu începerea de la 1 Septemvrie 1865 până la aceeaşi dată 1866, şi cu condiţia de a juca timp de 3 luni de la 1 Noemvrie 1865, o serie de 30 de reprezentaţii în abonament. Cu toate aceste vedem că la 2 Noemvrie citat, Comitetul teatral reziliază, nu ştim pentru ce motive contractul cu Luchian, în ce priveşte numai teatrul francez, aşa că în această stagiune Iaşul fu lipsit de reprezentaţiile de comedii franceze.

TEATRUL ITALIAN

Antrepriza operei italiene de sub Direcţia lui Gheorghe Spiru din anul trecut, ne reuşind a atrage lume îndestulătoare şi a acoperi cheltuelile necesare, a fost trecută lui Luigi Ademollo la 1 Mai 1865, de către Comitetul Teatral, dându-i-se acestuia concesiunea acestei opere.

Deschiderea operei italiene întârzie, şi abia pe la începutul anului 1866, vedem că se publică programul trupei de sub direcţia lui Ademollo, care pe lângă artişti ce compun opera, aduce la noi pentru prima dată o trupă de balet.

Iată dăm aci acel program:

TEATRUL ITALIAN DIN IAŞI

Sub direcţiunea d-lui Ademollo.
Stagiunea 1866
Programul operilor ce se vor da în cursul stagiunei şi a personalului artiştilor.

Opere nouă

Masaniello sau Muta de Portici de Maestrul Auber.

Opere de repertoriu

Balo în Maschera de M. Verdi, I. Lombardi de M. Verdi, Lucia de M. Donizetti, Linda di Chamounix, Idem, Biatrice di Tenda, de Bellini, Barbiere di M. Rossini, Ernani de Verdi, Trovatore de Verdi.

Personalului artiştilor

Prime-Donne: *Soprano assolute*

D-na Assunta Rubini-Zangheri, D-na Emilia Favi,

Prima-Donna Mezzo Soprano

D-ra Italia Citanti.

Primi tenori absoluti

D. Luigi Gallo, D. Iatalo Campanini.

Primo Baritono absoluto
D. Filippo Corona

Primo Basso absoluto
D. Giuseppe Solieri

Primo Comico absoluto
Vicenzo Cavisago

Primo Basso generico
Vicenzo Barvboschi

Seconda Donna
D-na Emilia Rota

Seconde Tenore
Alesandro Galuppini

Personalul Baletului

Prima Balerină absoluta
D-ra Emilia Vitalia

Primo Balerino absoluto
Michele Stefanoff

Prime balerine absolute di Mezzo Carattere
D-ra Felicia Raineri, D-ra Elisa Rici, D-ra Merope Ruitz.

Seconde Ballerini
D-ra Iabella Ruter, D-ra Betty Cramischi, D-ra Luigia Vitner

Maestro Concertatore și Directore de orchestră
D. Romeo Ratti

Primo violino concertanta
D. Eduard Caudella.

Corul,—Femei. D-rele: Galuppini, Loro, Rota, Fazio, Letoka, Pavly, Roveda, Putoff, Grassi, Vernici, Marchetti, Fitoff.

Corul,—Barbați. D-nii: Nicolai, Rancati, Papeti, Roveda, Dubrescu, Muzicescu, Viani, Vitner.

Orchestra

Violini.—DD. Mezzetti, Gh. Burada, Verner, Santarelli, Grosmann, Grinberg, Seidmann.
Viole,—DD. Scholtisch, Viniarz.
Violoncel,—D. Francisco Caudella,
Contrabași,—DD. Buzzi, Hasse.
Clarinetti,—DD. Bagolini, Gavrilescu.
Flautto,—Cornini.
Oboe,—Botticelli.
Fayotti,—Poggiali, Santolino.
Corni.—Lodi, Spiridon.
Tromba.—D. Bruni și Tromba din muzica mili-

tară, Trombone: I. D. Ghirzolini, II, din muzica militară, III idem, IV Idem.

Timpani,—idem, Grand Cassa, idem.

Pictori scenografici și Decoratori

Luigi Gandaglia, L. Schrauldopff.

Sufleor,—Francesco Mallia.

Deschiderea stagiunei se va face cu opera

Beatrice di Tenda

Un afiș special va anunța ziua de I-ia reprezentațiune

Abonamentul se va compune din 30 Reprezentațiuni, cu prețurile următoare:

Abonament pentru 30 reprezentațiuni

Bel-etage Avant scena galb. 80, Bel-etage No. 11, galb. 50 Bel-etage simplu galb. 40, Baignoire avant-scena galb. 60, Baignoir simplu galb. 30, Rangul al II-lea galb. 12, Stal galb. 7.

Prețuri cu sara

Bel etage Avant-scenă, 5 galb. Bel etage simplu 2 jum. galb. Baignoire avant-scenă 4 galb. Baignoire simplu 2 galb. Rangul II 1 galb, Stal 12 lei, Parter 5 lei, Galerie 2 lei jum.

Inscrierea abonamentelor se poate face în fiecare zi la cancelaria Direcțiunei, la Teatru.

Publicând programul general al teatrului italian, rog pe onorabilii cetățeni din Iași de a încuraja cu concorsul lor, antrepriza care fac, nu cu setea foloaselor mele personale, nici în spiritul unui calcul comercial, ce curat numai în intențiunea de a satisface dorința publică' deprinsă în elementele frumoaselor arte. Ostenelele mele atunci le voi socoti resplătite, când antreprinderea acesta va fi încoronată de mulțemirea publică.

Director, *Luigi Ademollo.*

Comisiunea teatrală din Iași face cunoscut la 25 Aprilie 1866, Ministerului de interne din București, că Teatrul italian din Iași, s'a înființat fără nici o

subvenție din partea guvernului, încuviințându-i-se numai a face o Tombolă la balurile mascate în profitul antreprizei. Din cauza evenimentelor însă petrecute cu revoluția de la 3 Aprilie 1866, Teatrul a stat închis timp de trei săptămâni, cauzându-se antreprenorului o pagubă de peste 500 galb.

După 3 Aprilie s'a mai dat încă câteva reprezentațiuni, apoi la 16 April 1866 se joacă opera *Lucia de Lamermoor*, pentru abonament No. 12.

Publicul ieșan a încurajat foarte puțin această trupă de operă, din care cauză antreprenorul ne mai putând întâmpina cheltuelile necesare pentru întreținerea trupei, de la sine reprezentațiunile au fost întrerupte și astfel teatrul s'a închis.

In ziua de 7 Iunie 1866, o samă de artiști se tânguesc comitetului teatral ca să silească pe antreprenor să li se plătească salarul ce li se cuvine [1].

Comitetul general al teatrelor din România văzând cele ce se petrecea cu teatrul italian, a găsit de a sa datorie ca să arăte Ministerului de Interne din București la 17 Mai 1866, că: Iașul a avut în totdeauna pe timp de iarnă o trupă de operă italiană subvenționată de stat cu 78,750 lei. In anul încetat însă, din mai multe împrejurări neaducându-se trupa, a trecut menționata sumă la economii, iar mai târziu s'a oferit un domn Ademollo, a aduce o trupă italiană de operă pentru trei luni de primăvară dacă i se va concesiona beneficiul balurilor mascate și jocul de Tombola. Acordându-i-se această concesiune, Ademollo conform angajamentului a adus o operă de *oarecare mediocritate* [2].

*
* *

Tot în stagiunea aceasta găsim că la Botoșani s'a făcut mai multe sforțări pentru înființarea unui

---

1) Vezi despre toate aceste Dosarul No. 113 din 1863, aflat la archiva Primăriei din Iași.

2) Vezi Dosarul No. 62 din 1866, intitulat *Teatrul italian din Iași înființat fără subvenție*, depus de Ministerul Instrucției și Cultelor la Arhiva Statului din București.

teatru stabil și ca rezultat găsim că în budgetul votat de Adunarea Legiuitoare s'a prevazut o subvenție de 10.000 lei, pentru teatrul din Botoșani.

Antrepriza acestui teatru s'a acordat actorului Dimitriade, care însă nu s'a prezentat la timp, și pentru ca publicul Botoșănean să nu rămâe lipsit de teatru, contractul întreprinderei teatrului s'a trecut la 14 Dec. 1865, către I. Grigorescu [1]).

---

1) Dosarul No. 153 din 1865, aflat la Arhiva Statului din București

CAP. XXII

STAGIUNEA 1866-1867

Retragerea lui Nicolai Luchian din Direcția Teatrului Național—Diferite propuneri pentru luarea Direcțiunei Teatrului Național.—Luarea Direcției Teatrului de către Primăria Municipiului Iași.—Inființarea comisiunei teatrale.—Reprezentația de bine-facere dată de elita societății ieșene.—Diferite piese jucate de trupa moldovenească.—Debutul in această stagiune a soților Pascaly.—Teatrul german de sub Direcția Avocatului Eduard Khern.—Diferite piese ce s'au jucat de trupa germană.—Reprezentația dată in onoarea Domnitorului Carol I.—Cererea lui Khern de a i se acorda și Direcțiunea Teatrului Național.

Actorul Neculai Luchian căruia i se încredințase în 7 Iunie 1865, Direcția Teatrului național, ne mai putându-se conforma în totul condițiunilor *pentru darea în antrepriză a teatrului național din Iași* publicate în *Monitorul Oficial* No. 76 din 9 Aprilie 1865, încetează reprezentațiile teatrale, și aceasta din mai multe împrejurări, dar mai cu samă din cauza epidemiei de holeră care începuse în țară pe la începutul anului 1866, după cum am văzut. Remăind astfel Iașul fără teatru, se fac mai multe propuneri de către diferite persoane spre a se lua în antrepriză teatrul național.

Așa în 31 August 1866 Vasile Alexandrescu Urechia, profesorul de literatură romînă, fost membru în comitetul teatral din Iași, membru mai multor societăți literare și artistice, fost profesor Universitar și Ministru, vine cu o cerere către guvern, prin care se oferă a primi întreprinderea Teatrului

Național din Iași în condițiunile propuse de ocîrmuire, mai adăogând și următoarele :

1) Clasele de declamațiune și mimică ce au fost alipite pe lângă Conservatorul de muzică și declamațiune din Iași, și pe care guvernul pentru a face economii le-au suprimat, mă oblig a le continua spre a nu se intrerupe un studiu atît de necesar pentru dezvoltarea elevilor ce s'au decis artei dramatice.

2) Voi ține pe spesele mele o clasă de muzică pentru elevii teatrului național din Iași.

3) Voi angaja un profesor coreograf pentru elevii aceluiași teatru.

4) Mă oblig asemenea a pune un premiu pentru două piese nuoi naționale, și pe care le voi reprezenta după ce vor fi aprobate de comitet ce se va numi pentru aceasta.

5) Voiu căuta a reuni pe scena națională din Iași toate elementele dramatice ce sînt în Iași, și ale căror talente sînt cunoscute și aprobate de public, pentru a evita teatrul de căderea deplorabilă în care ajunsese în anii din urmă.

6) Repertoriul mă oblig asemenea a fi ales dintre cele mai bune producțiuni ale teatrului francez, german și spaniol.

La 20 Septemvrie 1866, se prezintă și I. Carageali, cu o propunere făcută la Ministerul de Interne, ca să i se dea lui direcția teatrului național, primind toate condițiunile prevăzute în *Monitorul Oficial* din 16 Sept. 1866, care cuprinde aceleași condițiuni arătate în *Monitorul Oficial* No. 76 din 1865, cu foarte puține deosebiri.

In 10 Octomvrie 1866, Directorul teatrului german din București avocatul Eduard Khern, vine prin o suplică dată comitetului teatral, și cere ca să i se dea lui concesiunea teatrului Național din Iași, primind condițiunile prevăzute prin *Monitorul Oficial* mai sus mencionat și îndatorindu-se pe lîngă aceasta a pune în scenă chiar în anul dintăiu *două operete,*

traduse din franţuzeşte sau din nemţeşte, şi executate în romîneşte; iar în anul al doilea se obligă a da şi alte piese şi mai mari.

După Eduard Khern, vine Pascaly, şi cere de asemene să i se dea lui administraţia Teatrului Naţional, îndatorindu-se a face tot ce-i va sta prin putinţă spre a ridica scena romînă.

Apoi la 21 Octomvrie 1866, actorul M. Galino cere şi el să i se dea antrepriza Teatrului Naţional.

In faţa acestor cereri, Consiliul de Miniştri găseşte cu cale ca să le respingă pe toate şi să se adreseze mai bine Primăriei de Iaşi, propunîndu-i ca să eie ea administraţia teatrului Naţional, acordîndu-i pentru aceasta şi o subvenţie de 50,000 lei.

Primăria primeşte propunerea Guvernului şi angajează actorii cei mai de samă şi anume, pe: *Galino*, *Gheorghiu*, *Ioolschi*, *Neculau*, *Dimancea*, D-nele *Mrişeşcu*, *Gheorghiu*, *Camban*, *Neculau*, *Filareta*, şi alţii. Numeşte apoi o *Comisiune teatrală* compusă din Teodor Codrescu, Alex. M. Şendrea şi Iorgu Iorga ca să administreze Teatrul.

Acea comisiune numi ca *Inspector Teatrului Naţional* pe M. Galino. Tot atunci Primăria a făcut un sigiliu cu inscripţia: *Teatrul Naţional. Direcţia Primăriei. Ridendo castigat mores*, pe care'l reproducem aici în facsimile [1]).

Galino în urma însărcinărei pusă de comisiunea teatrală, face un inventar de toată zestrea teatrului, care cuprinde: Decoruri pe pânză, accesorii şi requizite, garderoba, lustru mare, lustruri mici, scaune, candelabre, garnituri de mobile, lămpi şi al-

1) Despre toate acestea vezi *Dosarul Moldovenesc* No. curent 151 din 1865, depus de Ministerul Instrucţiunei şi Cultelor la Arhiva Statului din Bucureşti, asemenea şi dosarul No. 151 din 1866, aflat la Arhiva Primăriei din Iaşi.

tele, precum şi un număr de piese de teatru, în limba franceză, care toate la un loc alcătuesc 551 bucăţi [1]).

Cu toate sforţările făcute de direcţia teatrului naţional luată acuma de Primărie, deschiderea stagiunei teatrale întârzie. Luna lui Decembrie începuse şi nimic nu se făcuse în această privinţă. Publicul aşteaptă cu nerăbdare să vadă odată începându-se reprezentaţiile teatrului naţional, căci acele ale Operei Germane începuse încă de la 17 Noemvrie 1866. Gazetele strigă şi se alarmează. *„Constituţiunea"* din 9 Noemvrie 1866, scrie că: „Pentru prima oară, de mulţi ani, nu avem în astă iarnă la Iaşi nici Teatru Naţional nici operă.

Abia la 12 Decemvrie 1866 se deschide Teatrul romînesc. Cu o zi înainte de deschiderea stagiunei s'a dat o reprezentaţie de bine-facere de către societatea de elită ieşană. Dăm aici şi bucăţile din care au fost compusă această reprezentaţiune dată în sala de 11 Dec. 1866;

Mare avertură compusă şi derijată de Gh. Scheletti executată de artişti şi amatori din Iaşi;

Le Caprice, comedie în 1 act de Alfred de Musset, în care au luat parte; D-nele Eugenie Cziaky Ciaur, Elise Donici, D-nii Gh. Beldiman, N. M. Cantacuzin;

Uvertura din opera Zampa pe două pianuri, executată de Princesa Elena G. Sutzu, D-ra Russ, D-ra Barozzi şi D-na Elise Donici.

O poveste, comedie în 1 act de Iacob Negruzzi, în care au jucat d-ra Eugenia Cziaky Ciaur, D-ra Natalia Mavrocordat, D-l Mihail Cornea.

Feu lleton, Vals compus de I. Strauss dirijat de D. Volmar şi executat de orchestră.

L'Amour d'une Ingenue, comedie în un act de Emile Abraham şi Gabriel Guillemot, în care au jucat; D-na Eugenia Cziaky Ciaur, D-ra Natalie Mavrocordat, D-l Corne Mihail şi N. N. Cantacuzino.

---

1) Vezi Dosarul No. 197 din 1869 aflat la Arhiva Primăriei de Iaşi.

Alla Stella confidenta, romanţă italiană de Robaudi, cântată de d-na Elise Donici, cu acompaniment de Violoncel, şi *Sansoneta Pareatca*, de I. Ianov esecutată de Teodor Aslan.

Le Chevalier des dames, comedie în un act de M. Marc-Michel şi Labiche. Au jucat: Mihail Rossety, N. Cantacuzin, D-na Eugenia Cziaky Ciaur, Natalia N. Mavrocordat, Nicolai Sutzu.

Preţul locurilor la această reprezentaţie au fost: Avan-scena şi Baignoire 6 galbeni, Loja Bel-Etaje, 3 galbeni, Benuar 3 galb. Loja Rangul II-le 2 galbeni, Parter 10 lei, Galeria 3 lei [1]).

In cursul acestei stagiuni trupa romînească a jucat între altele diferite piese şi următoarele: *Maria Tudor*, dramă în 5 acte de Victor Hugo, tradusă de Costache Negruzzi [2]); *Birtul lui Atanasie*, farsă tradusă din limba franceză; *Două despărţenii*, comedie vodevil, traducere; *Un tată in incurcătură*, farsă scrisă anume pentru D-ra *Albine de Rhona*, o cântăreaţa şi baletistă care a jucat împreună cu trupa românească; *Asul de treflă*, comedie într'un act tradusă din franţuzeşte, etc.

Asupra reprezentaţiei piesei *Maria Tudor*, care s'a jucat la 16 Martie 1867, găsim în *Gazeta de Iaşi* [3]) un articol iscălit de Teodor Aslan, prin care se arată că Direcţiunea teatrului a făcut rău că a încredinţat un rol ca al *Mariei Tudor*, D-nei Merişescu care este o actriţă de comedii şi vodeviluri, iar nu pentru asemene roluri dramatice, cu toate că-i recunoaşte meritul şi silinţa ce a avut de a juca un astfeliu de rol. Despre Galino zice că e unul din actorii români din cei cari se jertfesc mai mult pentru scenă, dispunând de destulă prestanţă pentru teatru. Mimica, mişcările sale sunt prea cumpănite. De multe ori silindu-se, precipită vorba. Frazele ce le pronunţă par amalgamate şi generalminte vor-

---

1) Gazeta *Constituţiunea*, No. 21 din 7 Dec. şi 22 din 14 Dec. 1866.
2) Această piesă s'a tipărit în Bucureşti la Tipografia lui Eliad în anul 1867.
3) No. 5 din 1867.

beşte prea încet pentru a fi auzit. D-na Gheorghiu a interpretat în mod graţios rolul Janei care traversează drama că înger al păcei, inocenţei şi al amorului. Despre Evolschi aratǎ că sue şi scoboarǎ prea multe game în discuţiune, pe când i-ar fi prea uşor să vorbească natural.

In 2 Aprilie 1867 s'a jucat piesa *Asul de treflă*: de un autor anonim. In această piesă zice *Gazeta de Iaşi*[1]): Galino a interpretat rolul lui Alecu, într'un mod cu totul satisfăcător, d-l Bălănescu în rolul slugei a fost ca totdeauna când vrea să'şi dea puţină osteneală, excelent. D nele Merişescu şi Gheorghiu deşi n'au avut decât caractere cu totul secundare, au susţinut însă rolurile lor, cea dintâi cu tot talentul său cunoscut, cea de pe urmă cu mult natural. D-na Gheorghiu care în iarna trecută pentru întâia dată au abordat roluri mai serioase, promite mult pentru viitor. Ii spunem aici ceia ce n'am avut ocazia a-i spune când a jucat pe Barona în *Ceaşca cu ceaiu*, că dacă va izbuti, ceia ce va putea foarte uşor cu puţină bună voinţă, a da jocului său mai multă animaţiune, ea îşi va îndeplini toate promisiunile sale.

Pe la sfîrşitul lui Aprilie, au venit din Bucureşti în Iaşi actorii *Mihail* şi *Matilda Pascali*, cari au jucat în cîteva reprezentaţiuni împreună cu trupa locală, dintre cari cea de pe urmă s'a dat în sara de 25 Aprilie cu piesa *Căpitanul cu narav*, (*Les Vivacités du capitaine Tic*), comedie în trei acte de Labiche, tradusă de Mihail Pascali.

*
* *

In ce priveşte teatrul strein ce a fost în această stagiune găsim mai întâi că, încă de la 28 August 1866, boerii Costachi Rolla, Gherghe M. Şuţu şi Dimitrie Cozadini, au cerut Ministerului de interne să li se acorde lor o concesiune a reprezentaţiilor streine, pe termin de şase ani, dându-li-se şi o subvenţie de 2500 galbeni, care se află trecută

1) No. 10, An. I, din 6 April 1867.

în budgetul statului, precum şi un adaos de 1000 galbeni pe care Municipalitatea Iaşului să-i deie din milionul ce i s'a fost acordat prin votul Camerei Deputaţilor, pentru îmbunătăţirea şi înflorirea oraşului Iaşi, ca despăgubire pentru strămutarea Capitalei la Bucureşti [1]).

Acestei cereri însă nu i s-a dat nici o urmare, aşa că în stagiunea următoare, Iaşul a fost lipsit cu totul atît de Opera Italiană cît şi de Teatrul Francez, producîndu-se numai o trupă nemţească de comedii şi operete sub direcţiunea unui avocat Eduard Khern, care dăduse o serie de reprezentaţiuni în stagiunea precedentă cu trupa sa în Bucureşti.

Reprezentaţiile acestei trupe au început la 17 Noemvrie 1866, esecutându-se atunci o *Mare Uvertură* de orchestră şi un prolog de Gustav Karchin, precum şi piesele: *Un cuvânt la Ministru*, comedie într'un act şi *De la congresul Juridic*, vodevil în un act, de A. Langer.

Principalii actori în această trupă au fost: Karschin, Berger, Panser, Schweighofer, Hörstein şi D-rele Hess, Deutschinger, Palany, Schäffer, Föhsemeyr, Müller, Urban. etc. Regisor al trupei au fost August Berau [2]).

Dintre piesele mai samă ce s'au jucat de această trupă nemţască în cursul iernei 1866—1867, enumerăm următoarele:

La 20 Noemvrie 1866, s'a jucat *Farse de servitori*, vodevil în un act; *Cei doi eroi*, comedie în un act, între acte, *Vivandiera*, pas serios dansat de D-na C. Müler.

La 26 Noemvrie 1866, s'a jucat *Matilda sau Onoarea şi banii*, dramă în 4 acte de R. Benedict.

La 27 Noemvrie s'a jucat *Ţiganul*, vodevil în 3 acte şi 5 tablouri de Fr. Caiser.

La 1 Dec. următor, s'a jucat *Din şapte cea mai urâtă*, comedie în 4 acte.

---

1) Vezi Dosarul No. curent 154 pe an. 1865, intitulat *Teatrul naţional din Iaşi* aflat la Arhiva Statului din Bucureşti.

2) Vezi anunciul aflat la Dosarul Arhivei Primăriei de Iaşi, No. 151 din 1866.

La 2 Dec. s'a jucat *Vioara fermecată*, operetă comică într'un act, de Jacques Offenbach, *Doctorul Rub n*, comedie în un act de W. Friderich şi *Dacă a-şi f. un barbat*, solo-scene, de Grandjan, executată de d-ra Maiy Seiler.

La 4 Dec. piesa cu cântece *Coada Dracului*, în 3acte de Juin.

La 20 Ianuarie 1867, s'a dat o reprezentaţie extraordinară în onoarea Măriei sale Domnitorului Românilor Carol I, când s'a executat *Marea Uvertură* executată de orchestră, *Prolog*, compus de D-l Reinicke şi executat de D-ra Fesemeyer şi *Două zile din viaţa unui Prinţ*, comedie în 4 acte de Deinhardstein [1]).

La 30 Ian. 1867, s'a jucat vodevilul cu cătnece *Monach şi Soldat*, în beneficiul actriţei Anna Deutschinger.

La 6 Nartie 1867, s'a jucat *Fortunio* operetă în un act de J. Offenbach.

La 7 Marte s'a jucat *Cavaleria uşoară*.

La 13 Martie se repetă iarăşi opereta *Fortunio*.

La 18 Martie *Bărbierul satului* de Şenk.

La 22 Martie opereta *Orpheus* (Orfeu în infern) de M. Jacques Offenbach.

La 24 Martie se repetă iarăşi Orfeu in infern.

La 25 Martie opereta la *Belle Galathée*.

La 28 Martie se repetă Orfeu în infern [2]).

Directorul Khern, care ţinea Direcţia Teatrului german şi la Bucureşti, fiind ocupat mai mult acolo, a lăsat administraţia trupei sale din Iaşi d-lui S. Săvulescu, care însă, se lăsă şi el de această sarcină la 12 Martie 1867.

Terminându-se cu reprezentaţiile teatrului german, Directorul Khern, printr'o suplică dată Primăriei Iaşului, cu data dela 17 Martie 1867, cere să i

1) Afişul aceste reprezentaţii în româneşte şi nemţeşte se află la biblioteca Academiei Române.

2) Despre toate aceste reprezentaţiuni vezi *Gazeta de Iaşi* pe anii 1866 şi 1867.

se dee lui atrepriza teatrului de operete germane, pe termen de trei ani cu incepere de la 1867, obligându-se a pune în scenă succesiv și operete române arătând tot odată că în caz când Primăria n'ar mai vrea să țină teatrul Moldovenesc, Khern este gata a lua și acest teatru pe sama sa, cu obligațiune de a introduce și o operetă naționalä și aduce o trupă de balet. Această cerere însă i se respinge [1]).

După respingerea propunerei lui Khern, la 24 Aprilie acelaşi an, veni la primărie August Perau, fostul regisor al trupei nemțești, cerând să i se dea lui antreprinza reprezentațiilor germane pentru stagiunea viitoare, în aceleași condițiuni pe care le-au avut și avocatul Khern, însă nici această cerere n'a fost mai fericită decât cea precedentă, căci Consiliul Comunal al Iașului o respinse de asemenea.

---

1) Vezi Dosarul No. 196 din 1866, aflat la Arhiva Primăriei din Iași.

CAP. XXIII.

STAGIUNEA 1867—1868

Continuarea Direcției Teatrului de cătră Comitetul numit de Primăria Iașului.— Budgetul Teatrului Național. — Actorii și lefurile lor prevăzute în budget.—Reîntrarea actriței Nini Valery pe scena ieșană.—Reprezentația dată de Reuniunea Femeilor Române, în beneficiul «Copilelor orfane și sarace». —Reprezentația dată în beneficiul capelmaistrului Eduard Caudella.—Reprezentația de gală pentru aniversarea întronărei Domnitorului Carol I. — Revenirea lui Millo în Iași, și reprezentațiile date de el cu concursul trupei locale. — Reprezentația vodevilului «Moș Pipirig».—Diferite încercări de a se aduce opera italiană sau opera germană.—Reprezentațiile trupei franceze a lui Raphael Felix, împreună cu vestitul Ravel. — Teatrul românesc sub direcția lui I. Lupescu la Botoșani.—Teatrul social din Beilic, actorii și piesele jucate.—Teatrul familiar din mahalaua Petru Rareș.

Și în această stagiune Teatrul Național din Iași fu pus tot sub conducerea și administrarea directă a Primăriei, care era reprezentată prin un comitet compus din Al. M, Șendrea, Const. P. Constantiniu și Iorgu Iorga.

Actorii cari au fost angajați în această stagiune precum și lefurile ce fiecare primea, le găsim notate în *Budgetul Teatrului Național*, aflat în Dosarul No. 133 din 1867 dela Arhiva Primăriei din Iași. Din acest budget, foarte important pentru starea teatrului național din timpul acela, ne putem face o idee exactă atât de lefurile cu care au fost plătiți artiștii, cât și de funcționarii întrebuințați în teatru, precum și de veniturile și cheltuelile ce avea de întâmpinat teatrul în vremea aceia.

Iată cuprinsul acelui budget :

Artiştii	*pe lună galb.*		*Ben.*
Costachi Teodorini	50	galb.	$^1/_2$
Cost. Bălănescu	35	„	$^1/_2$
M. Galino	30	„	$^1/_2$
Alex. Gheorghiu	30	„	$^1/_2$
Ioan Lupescu	30	„	$^1/_2$
Mihail Popovici	10	„	
Neculai Chiruş	10	„	
Ioan Gafencu	10	„	
Ioan Panu	10	„	
Liviu Cocea	6	„	
August Buchmann	6	„	
Costachi Vasiliu	6	„	

A încetat angajamentul la 19 Dec. 1867.

Artiştii	*pe lună galb.*		*Ben.*
Dimitrie Ianoliu	6	galb.	
Gheorghe Ianoliu	5	„	
Neculai Givit	4	„	
Gheorghe Neculau	10	„	
Dimitrie Helpescu	6	„	
Victor Delmary	20	„	$^1/_2$
Valery	12	„	
Ed. Caudella cu orchestra	80	„	$^1/_2$
Ioan Rozin	6	„	
Total pe lună	882	galb.	

Actriţele	*pe lună galb.*	*Ben.*
D-na Smar. Merişescu	30 g.	$^1/_2$
„ Eugenia Valeri	28 g.	$^1/_2$
A încetat angajam. la 4 Ianuar 1868.		
D-na Ecat. Gheorghiu	20 g.	$^1/_2$
„ Sevast. Dimitrescu	30 g.	$^1/_2$
„ Lina Popovici	20 g.	$^1/_2$
„ Zamf. Apostoleanu	14 g.	$^1/_2$

Actriţele	*pe lună galb.*	*Ben.*
Dna Elena Laşcu	8 g.	
„ Maria Popescu	8 g.	
„ Maria Părtăşescu	8 g.	
„ Maria Neculau	6 g.	
„ Aristiţa Gramaticu	6 g.	
„ Lina Eşanu	5 g.	
Total pe lună	183 galb.	

Oamenii de Serviciu pe lună galb :

Ioan Alexandrescu croitor 6 galb. Vasile Stoleru 4 galb. Iordachi 3 galb. Un om pentru ajutor pictorului $2^1/_2$ galb. Au încetat angajamentul de la 17 Dec. 1867. Afişeriu 5 galb. Patru rândaşi a doi galbeni, 8 galb. Chiria costiumelor 12 galb.

Total pe lună $40^1/_2$ galbeni.

Scăderi

Urmează a se scăde gajul d-nei E, Gheorghiu pe trei luni şi jumătate	70
Idem gajul d-lui C. Vasiliu pe patru luni .	24
Idem gajul omului pentru ajutor pictorului pe 3 luni	10
	104

RECAPITULAŢIE

	pe lună		pe		
Domnii artişti	382 galb.	pe	5 luni	1910	galb.
Doamnele artiste	„ 183 „	„	5 „	915	„
Oameni de serviciu	„ $40^1/_2$	„	5 „	$202^1/_2$	„
Total	$605^1/_2$			$3027^1/_2$	„

Se adauge de la 21 Dec. 1867 pentru trei persoane angajate încă la orchestră	12 / 617½	3075½
Scăderile		104
Rămân		2971½

Adică două mii nouă sute șeptezeci și unu și jumătate galbeni, compun cheltuelile pe cinci luni.

(iscăliți) *Șendre, I. C. Iorga, C. P. Constautiniu.*

VENITURILE

Subvenția în 50.000 cursul tezaurului	1562½	galb.
Venitul a cinci baluri mascate .	300	„
Abonamentul . . .	300	„
Rețetele serale pentru 26 abon. a 15 galb.	390	„
Patru reprezent. în suspendiu a 50 galb.	200	„
Douăsprezece beneficii a 20 galb.	240	„
Chiria bufetului . . .	30	„
Vistiera la baluri mascate . .	8	„
Suma totală	3030½	galb.

RECAPITULAȚIE GENERALĂ:

Suma totală a venit. cu aproxim. pe 5 luni	3030½	g.
Suma totală a cheltuelilor pe 5 luni	2991½	g.
Beneficii care intră în cheltueli extraordinare	59	g.

Membri comis. teatrale, *Șendre, I. C. Iorga, C. P. Constantiniu*[1]).

La salarul unora din actorii principali se vede adăugit și fracțiunea ½, care însamnă că acestor actori pe lângă leafă ce li se plătește li se mai acordă și-o jumătate de beneficiu.

Reprezentațiile teatrale ale acestei trupe în cursul întregei stagiuni au urmat regulat și cu un succes mulțamitor. Dintre actorii și actrițele ce au fost mai bine primiți de public pe lângă *Teodorini, Bălănescu, Galino, Gheorghiu, Smaranda Merișescu, Sevastița Dimitrescu*, etc. cunoscuți și apreciați de public din stagiunile precedente, au fost mai sărbătoriți *Nini Valeri*, care de multă vreme nu mai jucase în Iași, precum și *Ioan Lupescu*, un tânăr talentat, ce juca de minune rolurile comice.

1) Vezi Dos, No. 133 din 1867, aflat la Arh. Primăriei de Iași.

Intre alte reprezentaţiuni date în această stagiune găsim că la 15 Noemvrie 1867, s'a jucat *Vlăduţu mamei*, comedie cu cântice de Ioan Lupescu, muzica de Eduard Caudella capelmaistru orchestrei teatrului naţional.

La 3 Decemvrie 1867, s'a jucat piesa *Cine vrea poate*, o comedie tradusă din franţuzeşte, în care rolul principal a lui *Carol al II-lea*, a fost interpretat de d-na Nini Valeri, pe care *Gazeta de Iaşi* o numeşte o „achiziţiune preţioasă ce a făcut consiliul comunal". Tânărul Rege, zice acest ziar, voluntar, căpricios, fu interpretat de D-na Valeri cu un spirit şi o vivacitate într'adevăr admirabilă. Era una din acele gracioase apariţiuni a căror amintire începusem a o pierde şi de care tot publicul încântat o salută cu călduroase aplause [1]).

La 14 Dec. 1867 s'a jucat *Paul Ion*, dramă în 5 acte de Al. Dumas, tradusă de Porfiriu. Actorii au fost: D-nii Teodorini, Gheorghiu, Galino, Bălănescu, Popovici, Cocea, Gafencu, Vasiliu, G. Eanoliu, D-na Merişescu şi D-na Gheorghiu.

S'a mai jucat apoi comediile în câte un act: *Prorocia lui Moisi* şi *Oteluł Patrică*. (Afişul la Biblioteca Academiei Române).

In această iarnă *Societatea Reuniunei Femeilor Române* însufleţită de sentimentele cele mai filantropice, a dat la Teatru Naţional în 9 Martie 1868 în beneficiul *Copilelor orfane şi sarace* o *mare serbare Lirico Dramatică*, cu concursul mai multor diletante şi diletanţi din oraşul nostru. Pe lângă bucăţile de muzică ce s'au executat, s'a reprezentat şi piesa *Princiul de Gal*, comedie în 1 act, tradusă de d. Bălănescu. D-na Vict. Alecsandrescu Ureche, D-nii Bujoreanu, Popazul şi Ioan V. Grigoriu au interpretat rolurile din această piesă. Tot atunci s'a mai executat de d. Const. Zira şi *Herşcu Boccengiu* cântecul comic de V. Alecsandri, muzica de A. Flechtenmacher [2]).

---

1) Vezi *Gazeta de Iaşi* No. 79, 80 şi 81. din 10 Dec. 1867.
2) Afişul acestei reprezentaţiuni se află în proprietatea autorului.

Pe la începutul lunei Mai 1868, vine în Iaşi M. Millo, cu o trupă a sa îejgebată în Bucureşti, şi da în Iaşi mai multe reprezentaţii după care pleacă prin diferite oraşe şi nu mai revine de cât la sfârşitul stagiunei.

In cursul acestei stagiuni, s'a mai jucat la Teatrul Naţional şi o mare reprezentaţie de gală, pentru aniversarea întronărei Mariei sale Domnitorului Carol I. Iată ce găsim scris în gazeta *Curierul de Iaşi* No. 7 din 12 Mai 1868, despre această solemnitate: „Joi sara 9 Mai, trupa de vodevile română, cu concursul celebrului artist M. Millo, care se află acuma în mijlocul nostru, a dat o reprezentaţiune extraordinară pentru această serbare. S'a cântat *Imnul naţional* de către toţi artiştii în port românesc. Apoi s'au reprezentat piesele *Cinel-Cinel* şi *Nunta ţărănească*. Tabloul *România recunoscătoare*, aranjat de Dl. Galino a atras meritate aplause din partea publicului".

Joi în 14 Martie 1868 se joacă în beneficiul D-lui Eduard Caudella, capelmaistru orchestrei Teatrului naţional, piesele: *Domnişoara Nichon*, comedie vodevil în 1 act, tradusă de D-na Cleopatra Petit, muzica de Ed. Caudella, *Reposata în picioare*, comedie naţională într'un act de I. Lupescu, *Viaţa în două părţi*, comedie într'un act tradusă de T. Porfiriu. In aceste piese au luat parte actorii: Teodorini, Lupescu, Bălănescu, Gafencu, Popovici, Buhman, Panu, Cocea, Boldescu, Eanoliu, D-nele N. Valery, Apostoleanu, Portăşescu, Fşanu, Dimitrescu, D-ra Popescu.

Marţi în 19 Martie 1868, cu prilejul unui concert dat la Teatru naţional de pianistul şi violonistul Ioan Umfogel, capelmaistru muzicei Regimentului No. 7, s'a jucat *Profesorul şi elevii*, sau *Impărţirea premiilor*, comedie cu cântice într'un act, tradusă de C. Bălănescu. Actorii au fost: Bălănescu, Popovici, Neculau, Panu, Lupescu, Ianoliu, C. Rozen, I. Rozen, D-nele Popovici şi Laşcu [1].

---

1) Afişele acestor reprezentaţii se află în proprietatea autorului.

Inainte de a se încheia această stagiune, după cum am spus mai sus, veni în Iaşi pentru câtva timp marele artist Matei Millo, care asociindu se cu actorii trupei Teatrului Naţional, dădu împreună cu ei mai multe reprezentaţiuni cu un succes strălucit.

Această trupă având în frunte pe Matei Millo, intitulată *Trupa de vodevile române*, a fost apreciată şi bine primită de publicul ieşan. Din numărul pieselor care compuneau bogatul şi atrăgătorul repertoriu, arătăm următoarele:

Marţi 14 Mai 1868, se joacă pentru prima dată *Moş Pipirig*, vodevil în 3 acte, prelucrat de M. Millo, muzica de Umfogel capelmaistru muzicei regimentului al VII-lea Actorii ce au luat parte au fost: D-nii M. Millo, Nicolau, Alecsandrescu, Magheru, Romanescu, D-na Mihailescu, Fr. Ionescu, D-ra Margareta şi D ra Mariţa.

In 16 Mai 1868, se joacă *Baba Hârca*, operetă de M. Millo. muzica de A. Flechtenmacher.

In 19 Mai, *Prăpăstiile din Bucureşti*, comedie vodevil de M. Millo.

In 21 Mai, se dă o reprezentaţie de beneficiu pentru copilele orfane şi sarace, patronate de *Reuniunea femeilor române* când atunci se joacă *Tunsul Căpitan de Haiduci*, şi şânsoneta comică *Chira Nastasia*, de V. Alecsandri, jucată de M. Millo.

In 23 Mai, pentru beneficiul D-lui Galino, regisorul trupei, se dă *Millo Director sau Mania posturilor*, comedie în 1 act de V. Alexandri.

In 28 Mai, pentru beneficiul casierului Teatrului, Rosner, se joacă *Moşu Pipirig*, Vodevil în 3 acte prelucrat de M. Millo.

Tot în timpul pe când juca Millo cu *Trupa de vodevile române*, venise în Iaşi, şi artista bucureşteană *Eufrosina Popescu* a cărei reputaţie era cunoscută în ţara întreagă, şi pe lângă alte piese a jucat în beneficiul sau la 2 Iunie 1868, piesa *Muma din popor*, comedie în 3 acte, cum şi *Partida de concină*, comedie în 1 act de V. Alexandri.

In toate aceste reprezentaţiuni, împreună cu

trupa de vodevile română, a jucat şi *Galino*, regisorul trupei, mai multe scene comice şi canţonete în limba franceză, între care au fost mai ales: *Titi la reprezantaţia lui Robert Diavolul, Nenorocirile coristului* şi altele.

*
* *

Inainte de începutul acestei stagiuni, găsim că mai multe persoane cer prin o suplică dată Primăriei de Iaşi, să li se învoiască să aducă diferite trupe străine pentru distracţia publicului. Astfel vedem că la 18 Decemvrie 1867, un impresariu *Raphael Felix*, cere să i se învoiască a da mai multe reprezentaţiuni cu acto î franceji, între care se găsea şi vestitul artist comedian *Ravel*, de la Palais Royal din Paris.

Raphael Felix obţinu de la comună învoirea cerută, şi dădu un şir de reprezentaţiuni; dar, se vede că rezultatul material nu a fost tocmai satisfăcător, căci impresariul acesta ceru un ajutor de la Primărie, pentru susţinerea cheltuelilor trupei sale, ceia ce i s'a acordat, dându-i-se o sumă de 200 galbeni.

La 24 Octomvrie acelaş an, *Gaetano Biundi şi Andrea Feri*, au cerut să li se dea voe, a aduce o trupă de *Operă Italiană*, pe timp de patru luni, cu începere de la 15 Noemvrie 1867; cererea aceasta a fost susţinută de un mare număr de cetăţeni, prin o suplică dată Primăriei în luna Noemvrie acelaş an. Nu se vede însă, din cercetările făcute în dosarele Primăriei, să fi fost în cursul acestei stagiuni vre o trupă de operă italiană.

La 26 Octomvrie 1867, actorul Constantin Bălănescu ceru şi el să i se învoiască a aduce o trupă de *operă italiană* sau o trupă de *operă germană*. Din cercetările făcute asemenea nu se vede ca el să fi adus vre'o trupă străină în cursul acestei stagiuni.

*
* *

După închiderea stagiunei Teatrului Românesc vedem că la 3 Iulie 1868, un număr de actori, şi

anume ; *I. Lupescu, Al. Evolschi, M. Popovici, Augustin, D. Helpescu, Aug. Buhman, M. Poposcu, Ilie Cocia* şi *Eugenia Valery*, prin o adresă ce o fac Primăriei de Iaşi, mulţumesc primarului pentru îngrijirea părintească ce a avut asupra actorilor „scăpându-i din mâna acelor atreprenori, cari până în anul 1865 se serviau de ei ca de nişte obiecte speculatorii“ ; asemenea mulţemesc şi pentru alegerea ce au făcut în numirea membrilor Comitetului Teatral, în persoana D-lor Al. M. Şendrea, C. P. Constantiniu şi I. Iorga [1]).

In cursul lunei Mai 1868, mai mulţi actori din trupa ieşană, sub direcţia artistului Ioan Lupescu, s'au dus în Botoşani, jucând acolo mai multe reprezentaţiuni, despre care găsim o corespondenţă în *Curierul de Iaşi*, No. 8, din 19 Mai acelaşi an, unde se arată că trupa este bine compusă şi publicul e foarte mulţumit de ea, procurându-le o distracţie din cele mai plăcute, întru cît toţi artiştii joacă bine, aşa cum de mulţi ani n'a mai fost pe acolo o trupă aşa de bine organizată.

*
* *

TEATRUL SOCIAL

Gustul teatrului pătrunzând în diferitele pături sociale, a răzbătut şi în inima tinerilor elevi şi studenţi de prin diferitele şcoli ale Statului, şi mai cu samă în acelor de la *Academia Mihaileană şi Şcoala Normală Vasile Lupu*, cari în oarele libere, în loc de a'şi perde timpul fără nici un folos, mergând prin cafenele sau alte localuri unde nu puteau să profite întru nimic educaţia lor, — cum se întîmplă astăzi cu mulţi asemenea tineri,—au căutat din contra, să se asocieze şi să încerce a forma teatre de societate, prin care să răspîndească în popor gustul artei naţionale a frumosului şi a muzicei.

---

1) Vezi Dosarul No. 151 din 1866, aflat la Arhiva Primăriei de Iaşi.

Aşa fiind, un număr de mai mulţi tineri din societatea ieşană, întrunindu-se sub conducerea lui Emanoil Negruţi [1]), se îndreptară cu rugăminte către Primarul Oraşului Iaşi, cerând prin o suplică cu data din 6 Octomvrie 1867, să li dea voie de a înfiinţa un teatru social. Această petiţiune fu iscălită de Emanoil Negruţi, N. I. Neculau, Ionescu, G. Stamatopol, A, Teodorovici, D. Stamatopol, Ioan Badaşcă, Gh. Mihailescu şi I. Tabără.

Iată dăm aici conţinutul acelei suplici:

„Subsemnaţii juni a societăţei Române din Iaşi, cuprinşi de dorinţa şi plăcerea ca oarele noastre de recreaţie să le întrebuinţăm prin formarea şi darea unui *Teatru social*, perfecţionând astfel caracterele fie cărui, la care sîntem prea siguri că şi Domnia voastră veţi bine-vroi a consimţi, venim deci prin aceasta, să ne împlinim o sacră datorie, anunciind şi Onorabila Primărie despre aceasta, rugând-o, tot-odată, să bine vroiască a-ne elibera cuvenita autorizaţiune. Cît priveşte însă, despre conduita şi conducerea noastră, fiţi prea siguri că ne vom mărgini în cele ce ne dictă moralitatea".

Repertoriu anunţat de a se juca de aceşti tineri, fu următorul: *Drame: Turnul de Nesle, Evreica in Algeria, Ţugu Păstorul, Oarba din Paris, Otelul crimeor, Pusnicul selbateculului Munte, Curiaţii, Robert şeful Banditilor, Viaţa Păstorească. Comedii: Smărăndiţa fata Pândarului, Baba Hârca, Cinel-Cinel, Bunul Menaj, O farsă din zilele noaste, Cometul, Momiţăria pentru o guriţă, Siretul prost, Creditorii, Nunta ţărănească, Chir Zuliaridi, Doi morţi vii, Cetatea Neamţului, Crai nou, Jianul, Doi ţărani şi cinci cârlani, Lipitorile Satului; Stan Covrigariu, Rusaliele, In Satul lui Cremene, Palamarul, Vlăduţul mamei, Iorgu de la Sadagura, Ucenicul Sarlatanului, Cumplitul amăgit, Fata Cojocarului,* etc.

Consiliul comunal al Iaşului, în şedinţa sa de la 23 Oct. 1867, a dat autorizaţie pentru ca această

---

1) A fost redactor al Gazetelor umoristice Ha! Ha! Ha! şi Perdaful.

trupă să poată juca după care au şi urmat un număr de reprezentaţii în cursul acestei ierni, jucându-se multe din piesele anunţate precum şi altele naţionale pe care le vom arăta aici [1]).

Sala Teatrului Social, care era în casele lui Bucşinescu din Beilic, avea un rând de loje precum şi staluri şi o galerie. Scena avea mai multe decoruri, toate nouă: salon, casă ţărănească, păduri, etc. Cortina era frumos zugrăvită. Policandrul era simplu cu totul, şi avea lumânări de său la început iar mai târziu se lumina cu lumânări de stearină. In localul teatrului, era şi un bufet.

Afişele la început erau scrise cu mâna, mai târziu apoi fură imprimate şi placarde pe stradă. Preţul locurilor era: Locul I-iu doi sorocoveţi, loc. II-lea un sorocovăţ, Galeria jumătate de sorocovăţ. Loja care cuprindea 4 locuri, 6 sorocoveţi.

La deschiderea teatrului, pentru cât-va timp cei ce mergeau în loje, trebuia să-şi aducă scaune cu ei; peste vre două luni însă, direcţia a închipuit scaune în fie-care lojă.

Numele tuturor asociaţilor din care se compunea trupa Teatrulu Social era următorul:

Emanoil Negruti, Director, care juca roluri de comic şi intrigant. *Iancu Dimitriu*, roluri de amorez. *Ilie Cocia*, roluri de comic *Mihail Stihi*, comic. *August Buhman*, comic. *Teodorovici* [2]), carі juca şi roluri de femee, *Dimitrie Ionescu*, utilitate, *Vasile Popovici* [3]), comic, excelând în roluri ţărăneşti *Grigore Dabija*, roluri de caractere. *Logadi*, roluri de amorez. *Gheţu*, de comic. *Codreanu* [4]), juca în drame, *Gavrilescu*, juca în vodeviluri având o voce frumoasă de tenor, *C. Tincu*, comic, *Vasile Negruţi*, în roluri de intrigant, *D ra Păcurariu*, rol de amoreză, *D ra Buhman*, idem, *D-ra Ema*, în roluri de subretă.

Sufleor al trupei era Ionică Poenaru.

---

1) Vezi Dosarul No. 170 din 1867, aflat în Arhiva Primăriei de Iaşi, intitulat: *Teatrul soacial al tinerilor juni din Urbea Iaşi.*
2) Ajuns la gradul de Loc. Colonel în armata română.
3) Preot apoi în Dorohoi.
4) Funcţionar apoi la gara de Iaşi.

La început orchestra, vr'o două luni a fost compusă dintr'un taraf de lăutari. Pe la finele însă a stagiunei, începutul lunei Mai 1868, ea se completă cu mai mulți diletanți și elevi din Conservatorul de muzică.

Teatrul social ajunsese cu timpul a fi cercetat de un public numeros, așa că la multe reprezentațiuni nu se mai găsea sara de vânzare nici un loc.

Când se juca Baba Hârca, sau alte operete naționale, atunci Gh. Burada profesor la Conservatorul de muzică, din buna sa vroință și iubirea ce o avea pentru propagarea muzicei naționale în popor, dirija el singur orchestra. In cazurile când lipsea Gheorghe Burada, elevul de la clasa de violină Stavri, îl înlocuia.

Repetițiile de orchestră, de cor, și de cantonete se făceau în ograda bisericei Sf. Nicolai Domnesc, la Părintele Mitrofor și Protoiereul Poenaru, tatăl sufleorului Ionică Poenaru.

Piesele care s'au jucat au fost:

Frații de Gemeni sau Otelul Crimelor, dramă de Em. Negruți. *Voiajul la Borca*, comedie în 3 acte de Em. Negruți. *Gumele de Mahala*, comedie bufă în 3 acte de Em. Negruți. *Doi morți vii*, de V. Alaxandri, *Cinel-Cinel*, idem, *Cucoana Chiriță din Iași*, idem. *Babilonia Românească*, de N. Istrati, *Un Bătrân lomnatic*, *Baba Hârca*, de M. Millo, *Piatra din casă*, *Jianul*, de M. Millo, *Oarba din Paris*, traducere, *Tuzu Calicu*, de M. Millo, *Fata Cojocarului*, de Miclescu, *Doi țărani și cinci cârlani*, de C. Negrutz, *Mama Anghelușa*, cantonetă, *Herșcu Boccengiu*, *Idel Roșca în garda națională*, de Boian, *Isac Zodieru*, cantonetă de Em. Negruți și altele [1]).

1) Toate aceste relațiuni mi-au fost comunicate de D-nii profesor V. Negruț și C. Tincu.

TEATRUL FAMILIAR

O altă încercare de teatru familiar se făcu tot în această iarnă, în mahalaua Petru Rareş, devale de Academia Mihaileană, într'o sală mare din casele unde locuia Vasile Botez, şeful de atelier de la tipografia Adolf Berman, case care se văd încă şi astăzi în colţul stradelor *Gându* şi *Moţoc*. Aici un număr de tineri din liceu şi chiar de prin clasele primare între care putem cita pe *Anastasie Botez, Turculeţ, Neculau, Berariu, Kirilovici, Leon Botez, N. A. Bogdan şi alţii, au jucat diferite piese.*

In această sală se întocmise o scenă ridicată ca de jumătate metru de la duşamele, decorurile erau zugrăvite precum şi cortina, policandru era de tinichea; în sală erau bănci. Reprezentaţiile au început cu piesele *Nunta Ţărănească* şi *Herşcu Boccengiu* de V. Alexandri, după care s'a mai jucat apoi *Cetatea Neamţului, Lipitorile Satelor, Mama Anghelușa* şi alte piese traduse din franţuzeşte. Rolurile de femei erau jucate de N. A. Bogdan, Kirilovici şi Leon Botez.

La aceste reprezentaţiuni cari n'au durat decât vr'o două luni şi cari apoi din mai multe împrejurări, s'au desfiinţat erau prezentate atât de familiile tinerilor actori cât şi de vecinii de prin împrejurimi, fără nici o plată însă de intrare [1]).

---

1) Vezi şi *Amintiri din Teatru* „Şi Nouă şi Vechi" de N. A. Bogdan, 1894 pag. 245 şi următ.

CAP. XXIV

STAGIUNEA 1868—1869

Continuarea ținerei Direcțiunei Teatrale de către Primărie.— Numirea unui Comitet Teatral.—Plecarea lui Luchian cu o trupă dramatică românească la Kișinău. Complectarea trupei eș ne cu actori din București.— Diferitele piese ce s'au reprezentat.— Teatrul particular înființat de artistul Ioan Lupescu în casele lui Neuschotz.— Plângerea actorilor Teatrului Național că Lupescu le face concurență.— Intimpinarea lui Lupescu catra Consiliul Comunal.— Teatrul de operete germane sub direcția lui Sinnmayer Modrzewski.— Personalul și principalele reprezentații ce a dat.— Reprezentațiile trupei lui Luchian la Kișinau.— Personalul artistic și piesele ce au fost jucate.— Entuziasmul moldovenilor din Kișinau pentru trupa lui Luchian și sarbatorirea artiștilor români.— Censura rusască.— Propaganda făcută de Luchian pentru deșteptarea sentimentului românesc.

Ne ivindu-se nici un impresariu care să ceară întreprinderea sau Direcția Teatrului Național din Iași, Primăria continuă singură a supraveghea reprezentațiunile, printr'un comitet ce numi din nou, compus din Toma Antoniadi, Doctorul Zisu și C. P. Constantiniu, cari făcură angajamentele actorilor și aleseră și repertoriul. Mai târziu acest comitet își alătură și pe Teodor Aslàn, avocat și diletant, anunțându-se pe afișe cu începere dela 2 Februarie 1869, că reprezentațiile ce urmează a se da, sânt puse *sub direcția Comitetului Teatral din Iași, secondată de Teodor Aslan.*

De oare ce o parte din actorii locali plecară împreună cu Neculai Luchian în Basarabia, spre a da o serie de reprezentațiuni la Kișinău, despre care vom vorbi mai apoi, trupa se complectă în Iași după

demersurile făcute de Primărie, cu mai mulţi actori din Bucureşti, aşa că trupa în această stagiune se compune din Ioan Carageali, Gheorghe Alexandrescu, Mihail Galino, Alecu Gheorghiu, Ioan Panu, Efrosina Popescu, Elena Caragiali, Irina Poenariu, Savastiţa Dimitrescu, Maria Moruzan şi alţii. Regisor şi director de scenă a fost Victor Delmary, iar casierul teatrului I. Rozin.

Cu aceşti actori Teatrul Naţional se deschide la 24 Noembrie 1868 jucându-se piesele: *Duelistul sau Mirele fără noroc,* vodevil naţional în 2 acte de M. Millo. *Trecutul şi Prezentul,* comedie într'un act, şi canţoneta *Pacatele unui nenorocit corist*, esecutată de Ioan Carageali. Apoi se reprezentară:

La 27 Noemvrie 1868, în abonament No. 2, *Hoaţa de copii* dramă în 5 acte şi 8 tablouri.

La 28 ale aceleiaşi luni, se joacă pentru debutul D-nei Efrosina Popescu, piesa *Fiamina*, comedie în 4 acte. Această piesă se joacă apoi a doua oară la 1 Decembrie următor.

Joi în 5 Decemvrie 1868, se jucă *33.333 franci, 33 centime pe zi,* vodevil în 3 acte.

Duminică în 22 Decemvrie, se joacă pentru beneficiul D-lui Carageali, *Jos Masca sau Misterele pasagiului din Bucureşti.*

Joi în 26 Decemvrie se joacă *Insurăţeii şi Văduva şi Avocatul.*

Vineri în 27 Decemvrie se joacă *Baba Hârca* şi *Veveriţa domnişoarei.*

Duminică în 29 Decemvrie, se joacă *Ţarina* sau *Moartea lui Petru cel Mare,* dramă în 5 acte.

Luni 6 Ianuarie 1869 se joacă *Baba-Hârca,* operetă de Matei Millo, muzica de A. Flechtenmacher.

Joi în 9 Ianuarie 1869 s'a dat o reprezentaţie extraordinară, în beneficiul lui V. Delmary, regisorul teatrului, când s'a jucat *Tzarina* sau *Moartea lui Petru cel Mare.*

Duminică în 12 Ianuarie 1869, se joacă *Două fete şi-un flăcău,* operetă în 2 acte, şi *Bărbierul Avocat.*

Joi în 16 Ianuarie 1869, se joacă pentru beneficiul D-lui G. Alexandrescu, *Călugărița sângerândă* dramă în 5 acte.

Duminică în 19 Ianuarie, se joacă *Rezbelul Dame'or* comedie în 3 acte de G. Scribe, tradusă de C. Bălănescu, și *Două Văduve*, comedie în 1 act tradusă de T. Codrescu.

Duminică în 26 Ianuarie, se joacă în beneficiul D-nei Irina Poenariu, pentru a doua și ultima oară, *Călugărița sângerândă*, dramă în 5 acte și 6 tablouri.

Joi în 30 Ianuarie se joacă pentru beneficiul D-nei Efrosina Popescu pentru prima dată *Cărturăreasa*, dramă în 5 acte și un prolog.

Duminică în 2 Februarie, se joacă *Papagalul împăiat*, comedie în 1 act tradusă de D. Vulturescu, *Scamatorul,* cânțonetă comică compusă și executată de I. Caragiali, și *Insurățeii,* comedie vodevil național în 2 acte.

Duminică 9 Februarie 1869, se joacă pentru beneficiul D-lui Alecu Gheorghiu, *Dracul sau Oarba din Paris,* dramă în 5 acte cu mare spectacol.

Joi în 13 Februarie se joacă pentru beneficiul D-nei Elena Carageali, *Meșterul Manole* sau *Fondarea Curței de Argeș*, dramă cu cântece în 5 acte și un prolog.

Joi în 20 Februarie se joacă pentru beneficiul d-lui M. Galino, *Lucreția Borgia* dramă în 3 acte de Victor Hugo tradusă de Teodor Aslan.

Joi în 27 Februarie se joacă *Margo*, comedie în 1 act, tradusă de T. Porfiriu, *Herșcu Boccengiu* cânțonetă comică și *Tuzu Calicu*, în beneficiul D-nei Maria Moruzan.

Duminică în 9 Martie 1869, se joacă în beneficiul D-nei Sevastița Dumitrescu, *Cavalerii Negurei,* dramă în 5 acte și 10 tablouri.

Joi în 13 Martie, se joacă în beneficiul D-nei Sevastița Dimitrescu, pentru prima oară piesa: *Cavalerii Negurei*, dramă cu mare spectacol în 5 acte și 10 tablouri, de d nii Denneiey și Bourget.

Duminică în 16 Martie pentru Beneficiul d lui

Victor Delmary, regisor şi director de scenă, se joacă *Lucreţia Borgia*, dramă în 3 acte de Victor Hugo, tradusă de Teodor Aslan.

Duminecă în 23 Martie se joacă *Jidovul Rătăcitor*, dramă în 5 acte.

Joi în 27 Martie se joacă pentru beneficiul lui Ioan Panu, *Două vite încălţate*, comedie vodevil în 3 acte, tradusă de I. G. Many, şi *Papagalul înpăiat*, comedie în 1 act tradusă de N. D. Nicolescu.

Marţi în 1 Aprilie, se joacă *Omul care'şi ucide femeea*, vodevil în 2 acte, *Uliţa lunei*, vodevil în 1 act, *Timofte Napoilă ultra retrograd* de V. Alexandri, în care joacă Luchian.

Joi în 3 Aprilie se joacă pentru beneficiul Casierului Teatrului *I. Roşin* piesa *Cărturăreasa* dramă în 5 acte.

Duminică 6 Aprilie în beneficiul d-lui M. Galino pentru ultima reprezentaţie extraordinară de gală şi de adio a d-nei Efrosina Popescu şi a d-lui G. Alexandrescu, se joacă *Leon*, dramă în 5 acte de M. de Rougemont tradusă de P. Râşcanu.

Marţi 8 Aprilie se reprezintă piesa *Banii, Gloria şi Femeile*. vodevil în 5 acte cu mare spectacol, tradusă de T. Porfiriu în care joacă Neculai Luchian.

La 24 Aprilie 1869, a fost la Teatru naţional o reprezentaţie de gală şi de adio a D-nei şi D-lui I. Caragiali. S'a jucat: *Deputatul imaginer*, vodevil în 2 acte, localizat din franţuzeşte de G. Niculescu, *Frumuseţele din Iaşi şi Bucureşti*, şansonetă umoristică compusă şi executată de d. I. Caragiali, şi *Stan păţitul sau Audienţă la Ministru* a unui amploiat destituit, dialog în 1 act.

Vineri 25 Aprilie 1869, se joacă *Miliţia sau Ţiganul recrut*, dramă naţională în 3 acte compusă de D. Georgescu, şi *Jidovul rătăcitor*, actul al IV-lea.

*
* *

Aproape de sfârşitul stagiunei s'au mai adăugit la personalul artistic al teatrului naţional şi actorii Daniil Drăgulici şi Chiruş, care făcuse parte din

trupa lui I. Lupescu care dăduse în teatrul particular un şir de reprezentaţiuni şi despre care vom vorbi mai departe.

Reprezentaţiile teatrului naţional se încheiară la 13 Aprilie 1869, cu piesele: *Doi soldaţi români*, comedie vodevil în 1 act de Simion Mihălescu şi *Două v.te încălţate*, comedie vodevil în 3 acte de Labiche şi Delacour, tradusă de G. Many, cari se jucară în beneficiul actorilor Drăgulici şi Chiruş.

Mai târziu, pela mijlocul lunei Iunie veni în Iaşi Mihail şi Matilda Pascaly, cu trupa lor din Bucureşti, dând câteva reprezentaţiuni tot în Teatrul Naţional, începând dela 19 Iunie 1869.

La 22 Iunie a jucat *Supliciul unei femei*, dramă în 3 acte de Emile de Girărain, şi *Odă la Elişa*, comedie într'un act de V. A. Urechia. 1)

*
* *

TEATRUL IOAN LUPESCU

In timpul acestei stagiuni se formă în Iaşi un teatru particular sub direcţia artistului Ioan Lupescu, care încă dela 6 Sept. 1868, ceru voe la primar să joace mai multe reprezentaţii cu o trupă de artişti români, într'un salon particular 2). Dându-i-se învoire el închiriază în acest scop, rândul al doilea al caselor bancherului Neuschotz, din Uliţa Mare, unde era instalat *Hotelul de Nord*. Acolo, sala mare fu aranjată, conţinând un rând de loje, stale şi parteie. Scena era destul de încăpătoare, având mai multe decoruri bine zugrăvite, precum şi o frumoasă cortină.

Intre persoanele care figurau în trupa lui Lupescu, erau şi actorii: Drăgulici, Nicolau, Maurevel, Alexandrescu şi Nae Mihailescu; apoi actriţele: Lupeasca, Vasileasca, M. Dumitreasca, etc. Acest teatru se numea: *Teatrul Lupescu de vodevile române.*

---

1) Despre toate aceste vezi gazeta *Curierul de Iaşi*, an. 1868 şi 1869.

2) Vezi *Dosarul lucrărilor teatrului înfiinţat de Lupescu.* No. 164 din 1868, aflat la Arhiva Primăriei de Iaşi.

Asupra înjghebărei şi a localului acestui teatru, găsim unele relaţiuni interesante în foaia *Moldova*. An. III, din luna Noemvrie 1868, pag. 218, pe care credem interesant a le reproduce aici:

„D-l Lupescu, actorul favorit al publicului nostru, debută cu succes în teatrul ce cu cheltuiala şi ostenelele sale l'au improvizat putem zice, pentru mai multă facilitate amatorilor acestor plăcute distracţiuni, chiăr în centrul oraşului unde este situat casa D-lui Neuschotz.

„Moştenitor predilecţiunei ce aveau toţi pentru D. Luchian, celebrul comic moldovan care au părăsit locurile unde meritul este necunoscut, D l Lupescu agiutat de talentele lui, îşi dă toate silinţele spre a egala pe artistul ce d-sa înlocueşte pentru sezona prezentă în această capitalie. Artist bun, comic delicios, putem asigura de mai înainte că d-l Lupescu e abia la începutul succesului care îl aşteaptă. Pe lângă aceasta silinţele ce'şi dă pentru mulţămirea publică nu contribue puţin la încurajarea ce din toate părţile nu'i lipseşte, şi teatrul său totdeauna plin, e probă în destul că perseverarea ce o pune de a se achita spre satisfacţiunea generală de sarcina care şi-a luat-o, va produce fructele şi nu o va regreta.

„După brilantul debut ce l'au avut la deschiderea teatrului, cu surprindere s'au remarcat puţină lume la a două reprezentaţie. Cauza era, că în necunoştinţa ce ave încă, direcţiunea despre localul şi în graba cu care s'a pregătit teatrul, în sara întăiu sala a fost prea mult încălzită, şi atât lojele cât şi stalele nu erau destul de încăpătoare, precum am şi amintit-o d-lui Lupescu în ziarul nostru. Indată însă după aceasta, locurile au fost împuţinate, încât lojele şi stalele au devenit nu se poate mai comode şi spacioase; temperatura sălei este potrivită după trebuinţă, şi afluenţa la teatru de atunci e fără întreruptiune, tot atât de mare ca şi în ziua dintăi.

„Pe lângă D-l Lupescu, publicul nostru are plăcere de a vedea pe D-l Drăgulici, actor desăvârşit,

care în piesa *Urâta Satului* este admirabil. Pe celebra cantatrisă D-na Vasileasca cantatrisă precum şi artistă în perfecţiune. Pe d-l Alexandrescu, artist dramatic bun, care are şi o voce sonoră şi plăcută. Pe d-na Lupescu care a jucat mai cu deosebire bine, greul rol dramatic, în *Urâta Satului* când a şi fost aplaodată fără interupţiune de publicul antusiasmat; şi pe d-na M. Dimitrescu a căria gentilesă şi graciositate o face atât de plăcută în rolurile de ingenue ce joacă.

IOAN LUPESCU

„Succesul d-lui Lupescu e dar legitimat prin aleasa trupă ce are onoare a dirija, şi o societate care numără în sinul ei pe nişte artişti atât de eminenţi, nu poate decât să atragă navala spectatorilor pe cari o şi vedem la toate reprezentaţiunile acestui teatru".

Stagiunea acestui teatru s'a deschis la 10 Noemvrie 1868, cu piesa *Dracu Vodă*, vodevil naţional în 5 acte, aranjat de I. Lupescu.

Apoi au urmat diferite alte reprezentaţiuni dintre care citâm următoarele:

In 19 Noemvrie 1868, se joacă în teatrul Lupescu, două farse: *Sarsailă* şi *O cină nesfârşită*. In *Sarsailă* D-na Vasileasca, au cântat foarte bine, asemenea şi D-l Alexandrescu în *O cină nesfârşită*, o prelucrare a comediei franceze „*Une tasse de thé*“, în care Lupescu a creat un rol foarte comic. Toţi artiştii au fost aplaodaţi.

Joi în 21 Noemvrie 1868, s'a jucat pentru a doua oară *Dracul Vodă*, care a avut iarăşi un bun succes. Dintre artiştii ce s'au distins mai ales în acea piesă numim pe D-nii *Drăgulici*, *Mihalescu*, *Lupescu* şi D-nele *Lupescu* şi *Filaret*, cari au capatat multe aplause.

Cu ocaziunea unui concert dat în 23 Noemvrie 1868, de violonistul Schipek, s'a dat piesa *Două despărţeni*, unde Drăgulici a jucat rolul lui Lefebre, tot atunci a cântat şi D-na Vasileasca un cântec naţional „Munteanul“.

Sâmbătă în 30 Neomvrie 1868, s'a jucat *Lumpatius Vagabondus* comedie vodevil în 7 tablouri, tradus din nemţeşte, iar aranjarea muzicei de Dl. Wachmann [1]).

Pe când Lupescu dădea cu succes atât moral cât şi material şirul de reprezentaţiuni în teatrul său, ivindu-se plângeri din partea actorilor teatrului naţional că li se face concurenţă de trupa lui Lupescu, Consiliul Comunal, după discuţiile urmate luă o hotărâre, prin care se impuse lui Lupescu mai multe sarcini menite a-i îngreuia poziţiunea şi a-i stingheri reprezentaţiile sale. Faţă cu aceste dispoziţiuni Directorul Lupescu, face în ziua de 3 Dec. 1868, o întâmpinare energică către primar, pe care o găsim în dosarul No. 164 din 1868, aflat în Arhiva Primăriei de Iaşi, în următoarea cuprindere:

1) Curierul de Iaşi Nr. 35 din 24 Noemvrie 1868.

Domnule Primar

„M'am informat din adresa Dv. No. . . că On. Consiliul Comunal ar fi dat un vot oare care, că teatrul dirijat de subsemnatul să nu funcţioneze şi în zilele când se va da reprezentaţiuni în acel de la Copou.

Domnule Primar, nu cunosc şi nici înţeleg cum s'a făcut a se da un asemenea vot în vreme când privilegiile şi monopolurile nu mai au fiinţă în ţara noastră mai ales încă pentru un teatru ca acel înfiinţat de mine cu propriile mele spese fără să fie subvenţionat ca alte teatruri; eu tocmai din contra mă aşteptam ca să am mai vârtos de la Onor. Consiliu Comunal un sprijin călduros şi o încurajare chiar, iar nu lovit fără nici un cuvânt, şi ameninţat a perde, şi ceia ce am sacrificat pentru deschiderea acestui teatru, ba încă a căde şi în mari datorii neputând urma contractelor de angajament. Vreu a aduce Onor. Consiliu Comunal esemple chiar din ţara noastră, în Bucureşti sânt mai multe teatruri, şi cu toate aceste nu se impune nici unuia să nu reprezenţeze când ar reprezenta un altul. Cât pentru alte ţeri cred că poate şi Onor. Consiliu se ştie că sânt câte zece şi douăzeci teatruri în un oraş şi reprezintă în una şi aceiaşi zi afară de alte amuzamente publice de exemplu, baluri, cercuri, etc. fără să fie împotrivite.

Domnule primar, pe considerentele de mai sus, apelez la echitatea D-voastră şi vă rog să binevoiţi a supune plângerea de faţă Onor. Consiliu, pe care îl rog şi eu, să binevoiască a reveni asupra votului ce a dat în astă privinţă, cu toate că nu numai că m'a lovit pe mine, dar chiar m'a pus în poziţiune a crede că vroeşte a mă pune în decurajare să mai esist ca artist în ţara mea. Asemene îl rog, că dacă nu se poate să mă scutească de a da piese nouă pentru spital şi sarmani, cel puţin să fiu îngăduit a le da în timpul sezonului de iarnă, când mă voi înlesni, iară nu acum îndată".

In urma acestei suplici, urmând apoi o înțelegere între primărie și Lupescu, acesta și-a continuat reprezentațiile sale în cea mai mare satisfacere a publicului, mai jucând:

Duminică în 1 Decemvrie 1868 *Vlădutu mamei*, comedie vodevil în 1 act, și *Otrăvi ii*, farsă în 2 acte.

Sâmbătă în 7 Decemvrie 1868 *Miliția sau Țiganul recrut*, dramă națională cu cântece în 4 acte.

Mercuri în 25 Decemvrie 1868, se joacă *Jianul căpitan de Haiduci*, melodramă în 4 acte. [1])

Duminică în 22 Ianuarie 1869 se joacă apoi pentru beneficiul lui Ioan Lupescu, după cererea generală *Paragraful 37 sau o Prorocie*, comedie în 1 act de I. Lupescu, *Frizeta sau Orfelina*, comedie în un act, și *Doi invalizi* comedie în 1 act.

Sâmbătă 15 Fevruarie 1869 se joacă în beneficiul lui Nae Mihălescu *Invierea Babei Hârcei sau Țiganul Epistat* vodevil național în 4 acte de M. Pascali.

Joi în 24 Aprilie 1869, s'a dat o reprezentație de gală și de adio a d-nei și a d-lui Caragiali, când s'a jucat *Deputatul imaginar*, vodevil în 2 acte localizat din Franțuzește de G. Nicolescu și *Frumusețile din Iași și București*, canțonetă comică umoristică, compusă și executată de I. Carageali.

Vineri în 25 Aprilie 1869, a fost o reprezenție extraordinară când s'a jucat *Miliția sau Țiganul recrut*, dramă națională în 4 acte, compusă de D. Georgescu; s'a mai jucat și actul al IV-le din *Jidovul rătăcitor*. (Curierul de Iași, 1869).

Cu această reprezentațiune s'a închis Teatrul Lupescu.

După închiderea acestei stagiuni, Ioan Lupescu care dăduse mai multe reprezentațiuni în Iași în primavara anului 1862, dupa cum am văzut, plecă cu trupa sa, în mai multe orașe și orășele din Moldova și chiar și în unele din Valahia, jucând pe lângă piesele ce dăduse la Iași și unele traducțiuni

1) Despre toate acestea vezi *Gazeta Moldova*, pe an. 1868

şi mai cu samă, piesele făcute de el precum şi acele prelucrate de dânsul.

Peste tot locul Lupescu şi actorii sei, au fost întâmpinaţi de public cu multă simpatie şi bună vroinţă, întru cât el mai ales, fiind un actor de mare talent şi un tip de comic din cei mai simpatici, găsia ori unde prilejul de a produce o distracţiune plăcuţă pentru lumea iubitoare de teatru.

Ajungând în oraşul său natal, Focşani, unde nu era nici un local de teatru, şi fiind întâmpinat acolo cu cea mai mare căldură şi sprijin din partea orăşenilor, Lupescu se hotără să zidească un teatru propriu al său, despre care vom vorbi mai la vale, descriindu-l.

*
* *

TEATRU GERMAN DE OPERETE

In această stagiune nu a fost nici o trupă de operă Italiană, care se dee reprezentaţiuni în Iaşi. A venit însă pe la începutul lunei Aprilie 1869, o trupă germană de operete sub direcţia lui *Sinnmayer Modrzewski*, care a început reprezentaţiile sale în sara de 5 Aprilie 1869, cu piesele *Studenţii veseli* şi *Capelmaistru de Veneţia*.

Artiştii cântăreţi mai principali cari făceau parte din această trupă erau: *Kalvo, Grasel, Seder,* D nele *Wawra, Kalvo, Marbel,* D-rele *Reck, Furlani,* etc. Capelmaistru era Alois Wawra.

Această trupă a jucat operetele următoare:

Luni în 7 Aprilie 1869, se joaca *Viaţa din Paris*, operă comică în 5 părţi, muzica de Jacques Offenbach.

In 11 Aprilie aceiaşi lună cu ocazia unei reprezentaţii date în onoarea Domnitorului, D-ra Kalvo a declamat un prolog, la sfârşitul prologului se arată în tablou: cele două muze în jurul bustului I. S. In piesele: *Deputatul*, o burlescă contimporană vieneză şi *Prostiile Domesticilor*, D-nii Seder Kalvo

şi D-nele Wawra, Kalvo şi D-ra Furlani au jucat destul de bine.

Luni 28 Aprilie 1869 s'a jucat *Galathea cea frumoasă*, operetă în 1 act de Poly Henrion, muzica de F. Suppé, *Servus D-nule Stutzerl*, vodevil în 1 act de C. Juin, muzica de F. Hopp, *Plângerea femeilor*, comedie în 1 act de A. Winterfeld.

Mercuri în 30 Aprilie 1869 s'a jucat *Doctor şi Friseur*, vodevil în 3 acte de F. Kaizer, Muzica de F. Suppé.

Sâmbătă în 3 Mai 1869, s'a jucat în beneficiul capelmaistrului Alois Wawra şi a soţiei sale Antoinette Wawra, operetă bufă în 4 acte, *Barbă albastră*, de Jacques Offenbach.

Luni în 5 Maĭ 1869, se joacă *Schmule Pinkeles sau Jidovul de pe urmă,* mare burlescă originală cu cântece şi danţ şi şese tablouri de K. Elmar, muzica de Fr. Suppè.

Cu începere de la 18 Mai 1869 Direcţia orchestrei la această trupă germană de operete o ie din bună voinţă D-l Ed. Caudella. Se maĭ reprezintă apoi în 22 Mai în beneficiul Directorului operetei, opera *Lacata* (Das Vorhängschlosse) tradusă din englezeşte, se mai joacă apoi iarăşi opereta *Galatheea cea frumoasă*.

Se mai joacă în cursul lunei Iunie 1869, încă câteva operete apoi încetează reprezentaţiile [1]).

TEATRUL ROMÂNESC IN KIŞINĂU (Basarabia)

După cum am vorbit mai sus, Neculai Luchian care în această iarnă nu făcea parte dintre artiştii angajaţi de comitetul Teatral al Primăriei, se gândi să formeze o trupă românească a sa, proprie cu care să treacă Prutul şi să meargă la fraţii moldoveni din Kişinău capitala Basarabiei, unde să dee reprezentaţiuni teatrale, pentru întâia dată cu piese mai ales din repertoriul curat naţional. Luchian care a-

1) Vezi despre toate aceste *Curierul de Iaşi* din an. 1869.

junsese, a fi unul din cei mai iubiţi şi sărbătoriţi artişti ai publicului ieşan, are frumoasă idee, el cel dintăi, de a se gândi să înprospăteze în inimile fraţilor Basarabeni simţurile şi obiceiurile vechi naţionale, portul românesc, cum şi gingăşia limbei şi a cântecelor noastre populare, ceia ce trebuia să contribue negreşit mult la redeşteptarea simţurilor naţionale ameninţate a se pierde cu totul sub dominaţiunea străină.

Trupa care a formato-o Luchian în Iaşi pentru Basarabia, se compurea din artiştii următori: *Alexandru Evolschi, Mihail Popovici, Gheorghe Botez, Petru S. Alexandrescu, I. Janolescu, I. Constantinescu, D nele Gabriela Luchian, Apostoleanu, Maria Vasilescu, Filaret, Dimitrescu, Constantinescu,* precum şi mai mulţi corişti şi coriste. Maşinist al trupei era Frantz Cicherschi. Şef al orchestrei era Millo Lemis, iar artiştii cari alcătuiau orchestra erau luaţi toţi din Iaşi.

Cu mai multe luni înainte de a pleca din Iaşi, Luchian prin diferite persoane influente, au cerut invoire de la guvernul rusesc spre a pute intra şi juca cu trupa sa reprezentaţiuni romîneşti în Kişinău, trimiţînd şi piesele din repertoriul său spre cenzurarea lor, şi abia după vr'o cinci luni de aşteptare, de multă trudă şi mari cheltueli, el a primit învoirea.

Dupa căpatarea autorizaţiei imperiale, Luchian plecă cu trupa sa din Iaşi prin mijlocul lunei Noemvrie. La Kişinău el închiriază „Teatrul Grosman", care deşi era mic, însă era frumos aranjat, având un rând de loje, stale, etc.

Repertorul jucat de această trupă la Kişinău se compuse din următoarele piese: *Cinel-Cinel, Fluerul Fermecat, Urâta satului, Florin şi Florica, Scara mâţei, Banul ochiul dracului, Cucoana Kiriţa, Nunta Ţărănească, Piatra din casă, Sora lui Jocris, Pupinel, Madame Lefebru, Iorgu dela Sadagura, Oarba din Paris, Jianu, Baba Hârca, Smărăndiţa fata Pândarului, Lipitorile satelor, Vlăduţu mamei,* şi altele.

Stagiunea a început pe la 20 Noemvrie 1868 şi a ţinut până la 15 Martie 1869.

Trupa era primită cu mare entuziasm, daruri şi buchete de flori, erau la fiecare reprezentaţie. Artista Maria Vasilescu care avea o voace frumoasă şi simpatică era sărbătorită de întregul Kişinău. La reprezentaţia dată în beneficiul ei, trei Domni membri a „Blagorodniei Sobranie“ i-au înmânat 700 ruble în acea sară, pentru loja Clubului deşi acea lojă era abonată pe tot timpul stagiunei. La acea reprezentaţie nu se vindea loja mai puţin de 25 ruble, aproape 100 lei pe timpul acela, cu toate că preţul unei loje era de 8 ruble, de asemene ori ce stal se plătea cu 5 ruble, în loc de 2 ruble cum era preţul pe afiş.

Piesă *Fluerul fermecat*, a fost juçată pentru beneficiul actriţei Maria Vasileasca, în care juca în travesti rolul lui Niţă Ciobanaşul. La intrarea ei în scenă, pe care o făcea cântând *Doina*, toată sala s'a rădicat în picioare aplaodând şi strigând *ura!* era un adevărat entuziasm şi o mare manifestaţie adusă actriţei romănce. Orchestra între acte nu cânta decât cântece naţionale, spre marea mulţumire a publicului, care era transportat auzindu-le.

La reprezentaţiuni, în sală, era nelipsit *censorul guvernului*, care având în mână libretul, observa să nu se spună cuviute ce se suprimase de către censorul din St. Petersburg.

Era strict oprit de a se vorbi de *Ţar*, de *Domnii Moldovei*, de *Dumnezeu*; de *preoţi*, de cuvinte din *Evangheli* şi mai ales de *politică*.

Atât Luchian cât şi soţia lui, au fost de asemenea sărbătoriţi, atât de aristocraţie cât şi de întregul popor moldovenesc de acolo. Ei erau primiţi cu multă dragoste în casele cele mai mari, ca ale familiilor Catargiu, Cheşcu, Crupenschi, etc. unde se dadură câteva serate şi ospeţe în onoarea artiştilor moldoveni. Apoi când se găsea în cercul lor Luchian, acesta împărţia fotografii de ale lui V. Alexandri, pe care le luase cu el în număr mare. Aşa s'a gândit Luchian să popularizeze printre fraţii înstrăinaţi, figura autorului celor mai populare piese romăneşti!

în Kişinău s'a dat un şir de 40 reprezentaţiuni spre marea mulţămire a întregului public care a stăruit şi a invitat pe Luchian să mai vie şi în anul următor [1]).

Pela sfârşitul lui Martie, Luchian şi soţia sa Gabriela reîntorcându-se în Iaşi, mai jucară aici împreună cu trupa locală, în cursul lunei Aprilie, câteva reprezentaţii din repertorul lor cunoscut.

---

1) Aceste relaţiuni le am dela artistul P. S. Alexandrescu, care a jucat în Kişinău cu trupa lui Luchian, delà unii membrii din familia Luchian, precum şi din gazeta *Curierul de Iaşi*, No. 12 din 23 Martie 1869.

CAP. XXV

STAGIUNEA 1869 1870

Continuarea Direcţiunei Teatrului naţional de Primăria Iaşului cu concursul unui comitet.—Intocmirea unui budget special al Teatrului.—Actorii şi repertoriul Teatrului Naţional.—Angajarea lui Neculai Voinescu ca şef de orchestră.—Dari de seama despre diferitele piese de teatru jucate.—Critica presei despre reprezentaţia piesei imorale «Aventurile Amorului».—Neculai Luchian formează o trupă de actori cu cari da reprezentaţiuni în Bârlad.—Primăria dă în antrepriza opera italiană lui Panu Catulescu.—Ajutorul ce da Primaria Directorului Cătulescu.—Reprezentaţia trupei de opera italiana în folosul «Şcoalei de meserii» a Femeilor Române.—Reprezentaţia dată de opera italiană în beneficiul Calugăriţelor din Manastirea Agapia.—Reprezentarea operei «Norma» în beneficiul artiştilor italieni, pentru înlesnirea plecarii lor din Iaşi.

Mai multe persoane doritoare de a lua direcţiunea Teatrului Românesc pentru iarna 1869—1870, se prezentară la Primărie cu cereri de a li se încredinţa lor această direcţiune, între cari vedem pe Teodor Aslan, Constantin P. Constantiniu, Anton Camban şi Neculai Luchian; totuşi Consiliul Comunal şi Primarul de pe atunci Dimitrie Gusti, după o învitare expresă ce primise de la Guvernul din Bucureşti, se hotăresc să nu admită nici una din aceste cereri şi Comuna să urmeze înainte a administra ea însăşi trupa românească în stagiunea aceasta, cu concursul unui comitet compus din Al. M. Şendre, Andrei Vizanti, şi Anton Camban. După aceia acel comitet a fost compus din T. Antoniadi, Andrei Vizanti şi I. Caragiani, (Decembrie 1869). Dintre aceştia vedem că în luna Ianuarie următor

demisionează atât Vizanti cât şi Caragiani. Primarul D. Gusti le primeşte dimisiunile arătându-le părerea sa de rău.

Prodedându-se la angajamentele actorilor şi formarea repertorului, găsim că Administraţia Comunală a întocmit un Budget special al Teatrului, pentru stagiunea 1869-1870, în cuprinderea următoare, după cum îl găsim în dosarul Primăriei de la Iaşi No. 111 din 1869, pag. 209 :

BUDGETUL TEATRULUI ROMÂN DIN IAŞI
pe stagiunea 1869—1870.
Cheltuelile :

Galbeni, benefise		Galbeni	
33 ½	D. Mihail Galino	12	Iancu Bucicov suflior
33 ½	Alexandru Gheorghiu	8	Costăchescu scriitor
33 ½	Gheorghe Alexandrescu	85	Pe lună orchestra
18 ½	Neculai Mihailescu	40	Osebite cheltueli Costume, Peruci, Piese, etc.
15	Ioan Ivolschi		
38	Şepte Corişti	4	Băetul de la repetiţie
20 ½	Victor Delmary, Regisor şi Director de scenă	12	D. Valeri pictor şi maşinist
		13	Trei rîndaşi a 3 galb. pe lună, şi 1, a 4 galb.
75	1 întreg, D-na Efrosina Popescu	10	Pentru rechiziţie
35 ½	Smaranda Merişescu	6	Croitorul
40 ½	Eugenia Nini Valery	175	Cheltueli serale pe socoteala de 10 reprezentaţii pe lună.
25 ½	Maria Camban		
30 ½	D-ra Irina Poenaru		
9	Elena Laşcu	816	Pe lună
30	Cinci corişti a 6 galb. pe lună	4	Luni
		4080	Pe cinci luni

Veniturile cu aproximaţiune :

Galbeni		Galbeni	
1562	Subvenţiune de la stat	100	Două reprezentaţii extraordinare a 50 galbeni
300	Abonamentul	250	Venitul Beneficiilor
900	Recetele serale pentru 30 de abonamente	30	Venitul bufetului
		3142	gal. Pe sezon

Recapitulaţiune :

4080	Cheltuelile
3142	Veniturile
938	Deficit

Membri comisiunei teatrului : *Şiendre, A. Camban.*

N. B. Mai este necesitate a se angaja pe D-l Neculau cu 10 galbeni pe lună, asupra economiilor ce ar putea rezulta din acest budget.

Şiendre, Camban

Faţă cu acest budget s'au angajat actorii prevăzuţi în el şi s'a întocmit şi repertoriul, ast-fel după cum se vede în *Programul* ce urmează, tipărit şi afişat atunci în oraş.

Iată acel program :

TEATRUL ROMÂN DIN IASI

Comisiunea Teatrală.

Programul Stagiunei, anul 1869—1870.

Persoanele ce compun trupa :

Doamnele :

Efrosina Popescu
Smaranda Merişescu
Eugenia Nini Valery
Irina Poenariu
Maria Camban
Elena Laşcu
Smaranda Grosu
Maria Neculau
Ecaterina Petrescu
Otilia Senti.

Domnii :

Mihail Galino
Alexandru Gheorghiu
Gheorghe Alexandrescu
Nicolai Mihailescu
Ioan Evolschi
Ioan Panu, Gheorghe Neculau,
Emanoil Negruţi
Lazar Florescu,
Alexandru Grosu, Mihai Stihi,
Lazăr Maurevel, Ioan Poenariu
Ioan Ianulescu.

Domnul Victor Dolmary, Regisor şi Director de scenă.

Piesele principale de până acum din care se compune repertoriul :

Vornicul Bucioc,
Hoaţa de copii,
Nebuna de Londra,
Marchiza de Senneter,
Un măritagiu sub Ludovic XV,
Viaţa privată,
Luiza sau Reperaţiunea,
Romanul unei femei,
Tot pentru femei,
Boala Fluturului (La Papillone),
Amicul Grande,
Părul femeii mele,
Răsbunarea sau Logodnica,
Corsicana,
Omul cu masca de fier,
Patria,
Vilian Schecspir,
Un duel sub Richelieu,
A cui este vina,
Sînt fiul meu,
Africanul...,
Precioşii.

Pe lângă aceste piese, comisiunea nu va lipsi a face să se reprezinte şi piese naţionale, vechi sau noi, cari le va

avea la dispozițiune și care se vor putea reprezenta după scena și trupa noastră.

Abonamentul va fi de 30 reprezentațiuni

Prețut abonamentului :

Loja Avan scenă de rândul întâiu și Benuar	60	galbeni
Loja simplă rândul întâiu și Benuar . .	32	„
Loja simplă rândul al doilea	16	„
Stalul	6	„

Prețul cu sara:

Avan scenă de loja rândul întâiu și Benuar 100 lei. — Loja de rândul întâiu și Benuar 56 lei. — Loja de rândul al doilea 28 lei. — Stal 10 lei, Parter 4 lei 12 par. Galeria 2 lei 6 par.

Domnii cari vor voi a se abona, sunt rugați a se adresa la cancelaria Comisiunei în localul Teatrului în fie ce seară, precum și la D-l Victor Delmary în ori ce oară peste zi, tot în localul Teatrului.

Inceputul reprezentațiilor, se va anunța prin un afiș special. In cursul acestei stagiuni a mai fost reangajat Ioan Gafencu, precum și un actor din București, *Gestianu*, care-și avea reputația făcută acolo, ca unul din cei mai buni comici.

Șef al orchestrei Teatrului a fost angajat pentru prima dată un diletant român, Neculai I. Voinescu, concertist pe violină, care studiase muzica în Paris, iar artiștii din care se compune orchestra, au fost: *Alfred Hett, Ioan Barozzi, Ioan Buiucliu, I. Wiszniewski, St. Vasileanu, X. Teodosiu, M. Iahn, Grigorie Spiridon, Teodor Daniliuc, P. Brah, P. Iosipescu. I. Metz, Luca Mihail.*

*
* *

Reprezentațiile românești au început la 20 Noembre 1869, și urmară până în Aprilie 1870.

Dintre piesele ce s'au reprezentat în această stagiune și despre care s'au făcut unele dări de seamă prin ziare, arătăm următoarele:

„Trupa română e bine compusă și publicul mulțumește comitetului teatral pentru interesul ce vroește a ne proba că are în această unică distracțiune a societății noastre. (*Secolul*, No. 34 din 28 Noembre 1869).

In 20 Noemvre 1869, *sub direcțiunea comisiunei*

teatrale, se joacă *Hoaţa de copii* dramă în 5 acte şi un prolog.

Apoi, la 27 ale aceleaşi luni, se repetă această piesă.

In 1 Decemvrie 1869, s'a jucat piesele *Marchiza de Senneter* şi *Părul femeei mele,* în care toată trupa a jucat foarte bine. D-na *Popescu* şi *Irina,* s'au deosebit prin talentele lor şi astfel au dobândit vii simpatii de recunoştinţă şi de mulţumire din partea publicului în privinţa spiritului de teatru şi a inteligenţei lor naturale.

In piesa *Părul femeei mele,* D-na Merişescu asemenea a înţeles foarte bine rolul ce'l avea.

D-na Camban în apariţiunea sa pe scenă, s'a văzut oare cum în contra naturelului ei de scenă, foarte tulburată, (*Secolul* pe anul 1869).

In 4 Dec. 1869, s'a jucat piesele *Urâta satului* şi *Precioşii.* „D-nii actori Alexandrescu, Gheorghiu, Nicolau, Panu, Mihailescu, Evolschi şi D-nele Merişescu, Nini Valery au executat rolurile lor cu deplină satisfacţiune a aşteptării publicului. Cu deosebire D-na Nini Valery şi D-l Alexandrescu pentru cântecele armonioase ce au cântat, au fost foarte mult aplaudaţi".

In 7 Dec. 1869 se joacă *Viaţa privată,* comedie în 1 act tradusă de I. Bucicov, şi *Marchiza de Senneter,* comedie în 2 acte, tradusă de G. Vally.

Duminică în 14 Decemvrie se joacă *Un tânăr de închiriet,* comedie în 1 act, tradusă de I. Panu, *Sânt fiul meu,* comedie în 1 act, tradusă de G. Vally şi *Urâta satului,* vodevil în 2 acte de Eug. Carada, muzica de A. Flechtenmacher.

Joi în 18 Dec, 1869, se joacă *Luiza sau Reperaţiunea,* comedie în 2 acte, tradusă de G. Vally, cupletele de I. Holban. *Impresiunile voiajului Ce-nei Chiriţa,* canţonetă comică de V. Alexandri, esecutată de d-na Merişescu, şi *Viaţa privată,* tradusă de I. Bucicov.

Joi 25 Decemvrie 1869 se joacă *Zmeul nopţei,* comedie vodevil în 2 acte, de D. Bayard şi Arago, tradusă de G. Vally şi *Două Despărţenii.*

Sâmbătă 27 Decemvrie 1869, se joacă *Boala fluturilor*, comedie în 3 acte și *Două despărțenii*.

Marți în 30 Decemvrie 1869, se joacă *Țarina sau Moartea lui Petru cel Mare.*

In 1 Ianuarie 1870, s'a jucat în al 11-lea abonament *Zmeul nopței,* comedie vodevil în 2 acte de Bayard și Arago, tradusă de G. Vally; iar Marți la 6 aceliași luni s'a reprezentat *Chirița în Iași sau Două fete și-o neneacă,* comedie în 3 acte de V. Alexandri și *Urâta Satului,* vodevil în două acte de *Eug. Carada*, muzica la ambele aceste piese de A. Flechtenmacher.

IOAN PANU

La 3 Ianuarie 1870, s'a dat în beneficiul Efrosinei Popescu, piesa *Nebunii din Londra*, dramă în 5 acte de Ch. Lafont.

Sâmbătă la 10 Ianuarie 1870, s'a jucat piesa *Țarina* sau *Moartea lui Petru cel Mare,* dramă în 5 acte, tradusă din franțuzește. *Curierul de Iași* în No. 4 de la 15 Ianuarie 1870, zice că:

„Galino, în rolul lui Petru cel Mare, a fost bine, ca și în toate rolurile sale Ceia-ce a plăcut, a fost năsuința ce a desvoltat în studiarea acestui rol; în mai multe rânduri, el făcea să amuțească șoaptele suflerului, neavând trebuință de ele; în privința

jocului, mai nemerită a părut acea scenă din actul al patrulea, când Ţarul într'un monolog bine compus, zice, că lumea'l acuză de tiran; dar—esclamă el—ce fapte mari s'au putut duce când-va în desăvârşire, fără varsare de sânge! D-na Popescu în rolul *Ţarinei* a avut multe momente prea nemerite, pentru care a şi căpătat aplause care i se cuvineau. D-şoara Poenariu a dat cea mai naturală imagine a junei şi naivei Olga, fiica lui Menzinkoff (Gheorghiu) şi era sublimă cu deosebire în actul al treilea, când află relaţia amoroasă ce există între barbatul său Contele Sapieha (Alexandrescu), şi între Ţarina; acea durere, acea îndignaţiune bine simţită şi bine exprimată, a făcut, ca artista să fie aplăudată şi chiemată pe scenă; rolul Olgăi în tot decursul dramei este acela al unui Inger tutelar. In sfârşit, succesul cu care s'a executat această frumoasă dramă, a satisfăcut aşteptările publicului".

Joi, 15 Ianuarie 1870, s'a jucat piesa *Peticarul de Paris*, dramă cu 10 tablouri de Felix Pyat, a cărui rol titular a fost jucat de Alexandru Gheorghiu. Asupra acestei reprezentaţiuni tot gazeta de mai sus în No. 5 din 18 Ianuarie ,zice că: „este de regretat că publicul nu se adună în număr mai mare la asemenea ocaziuni, cari sunt atât de rari pentru a vedea un adevărat joc de artist, precum a fost acela a D-lui Gheorghiu din acea seara. Cunoştinţa lui *Jean Peticariul*, din tabloul al treilea, beţia lui din tabloul al şaptelea, convenirea lui cu *Mama Potarda* (d-na Merişeasca) în tabloul al şaselea şi al noulea, în sfârşit răzbunarea lui, ruperea vălului de pe fruntea miresei în tabloul ultim; iată culminaţiile acestei drame şi jocul cel perfect a lui Gheorghiu, care a facut publicul să asculte, să privească, şi să simţă aceste culminaţii în toată frumuseţa lor; pentru toate acestea, drept remuneraţie, Gheorghiu. a fost viu aplaudat şi rechemat pe scenă de repeţite ori. Rolul al doilea l'a jucat Galino, sub masca *Baronului Hoffman*, şi n'a lasat nimic nesati-făcut în cea-ce priveşte imoralitatea, intriga şi

crima ; ca atare însă, cu toată arta ce a disvoltat'o în jocul său, n'a fost aplăudat nici odată, de orece publicul nu prea aplaudă asemonea roluri; aceste sunt rolurile cele mai grele şi nemulţumitoare tot odată. D-ra Poenariu a jucat pe Maria Didier, o fată sărmană, dar tânără şi castă. In tabloul al doilea, unde are un rol compus numai dintr'un monolog, era duioasă şi simpatică".

La 17 Ianuarie s'a jucat piesa *Smeul Nopţei*, împreună cu mai multe producţiuni luminoase de lanternă magică, executate de H, Krosso.

La 20 Ianuarie a avut loc o reprezentaţie cu tablouri de lanterna magică dată de H. Krosso, jucându-se tot atunci şi două comedii de trupă naţională, şi anume: *York* şi *Viaţa privată*, ambele în câte un act, cari n'au produs o prea bună impresie în public.

La 22 Ianuarie s'a dat o altă reprezentaţie de H. Krosso, în care trupa Română a jucat *Părul femeii mele*, comedie într'un act, trădusă de D-l S. Ponni şi *Două despărţenii*, iarăşi comedie într'un act. Asupra acestei din urmă piese, *Curierul de Iaşi*, No. 7 din 1870, zice că: „rolurile au fost prea bine împărţite, aşa în cât personagiul întreg a fost chemat pe scenă şi aplăudat; toţi au fost foarte naturali în rolurile ce jucau, singur Gestianu s'a părut a fi puţin esagerat, ceea însă ce nimic nu detrage din meritul său, cu atâta mai vârtos, că jocul acelui rol nu este împreunat cu vre-o mare uşorătate.

„După partea întâia a reprezentaţiei, şeful orchestrei N. Voinescu, a executat pe violină *Suvenir de Carpaţi*, compoziţie proprie, o doină foarte plăcută, fiind viu aplaudat de public ca tot deauna „când scoate din melodioasele sale strune câte o arie naţională".

Sâmbătă la 24 Ianuarie s'a dat piesa *Sânt fiul meu*, comedie de Rochefort; jucată de Alex. Gheorghiu, D-na Merişasca şi D-ra Poenariu, precum şi piesa *Un duel sub cardinalul Richeliu*, dramă în 3

acte, jucată pentru prima oară, pe scena din Iaşi, având în rolurile principale ca interpreţi pe Galino, Alexandrescu şi Frosa Popescu. Această piesă a produs o mare senzaţie în public, atât ca subiect cât şi ca joc al actorilor sus zişi.

Marţi la 3 Februarie, s'a jucat în beneficiul Frosii Popescu, piesa *Nebuna din Londra,* dramă în 5 acte de Lafont, tradusă de Zahariadi, care deşi făcuse mare efect pe cele mai renumite scene din Europa, totuşi în Iaşi, avu un succes foarte slab, mai ales din cauza interpretaţiei care lăsa mult de dorit.

Sâmbătă 7 Februarie s'a reprezentat piesa *Aventurile Amorului,* comedie, a cărui subiect şi dialoguri scandaloase a revoltat întregul public ce se afla în sală. De asemenea şi presa locală a înfierat această punere în scenă, precum şi societatea cultă din localitate a desaprobat cu totul reprezentarea acestei piese, condamnând comitetul teatral, pentru că a permis să se joace pe scena teatrului nostru naţional, în faţa publicului, această comedie imorală, de felul căreia se mai jucase în această stagiune câteva.

Iată ce scrie *Curierul de Iaşi,* No. 12 din 12 Februarie 1870, relativ la această reprezentaţiune:

„Sâmbătă 7 Febr. teatrul român avu o serată scandaloasă, cu alte cuvinte, avu nepoliteţa de a invita publicul, să asiste la reprezentaţia imoralilor *Aventurile Amorului,* o comedie alungată chiar şi de pe unele scene ale Parisului, unde piesele de această natură pot să aibă oareşicare trecere, pot fi aplaudate chiar; la noi în Iaşi însă, unde ne place a presupune un moral netârât încă prin glodul corupţiunei—nu poate să producă, decât o indignaţiune, să nu zicem—dispreţ chiar...

„Am văzut puţinele dame asistente (prea multe însă pentru onoarea acestei piese), roşindu-se în lojele ce ocupau şi întorcându-şi feţele de la scenă. Am văzut pe unii spectatori părăsind chiar sala!— Iata efectele seratei, efecte ce nu puteau fi altfel... Şi cine a tradus această piesă? Nu ştim, afişul nu

ne spune, de oare-ce traducătorul a avut simţul de pudoare a nu'şi mai aduce semnătura la cunuştinţa publicului.—Dacă onor. Comitet teatral are de cuget a continua mult încă cu repertorul său *Aventuri, Yorck, Un tânăr de închiriat, Smeul nopţii* şi altele asemenea, atunci ar fi bine să pună pe afişe următorul aviz: „Damele oneste, oamenilor de inimă şi bine educaţi, nu le este permisă intrarea“. Dar ce fel? o să mai fie trebuinţă de un astfel de aviz? Nu, despre aceasta putem asigura pe toţi aceia, care ar mai pune-o la îndoială.—Dacă nu putem vedea alte modele din repertoarele germane şi franceze, atunci mai bine să fim lasaţi în pace, căci vai de procopseala noastră! — Apoi onor. Primărie, pe lângă cei 50,000 de lei, a mai încuviinţat încă 20.000 de lei, pentru prosperarea acestui teatru; subvenţie foarte frumoasă şi foarte bine meritată tot odată, mai ales dacă vom spune, că numai pentru repetiţia piesei în chestiune, s'au petrecut mai bine de şase săptămâni!“

Din cele de mai sus arătate, vedem că noi sântem cu mult mai nepăsători de ceia ce ni se reprezintă astăzi pe scena noastră subvenţionată de Stat, de oarece, nu numai că reprezentarea unor asemenea piese scandaloase nu s'a înlăturat cu totul, dar din potrivă, vedem încă că ele continuă a se juca, în cari actorii şi actriţele nu se sfiesc a se arăta în faţa publicului în hainele cele mai puţin cuviincioase, a face gesturile cele mai obscene, şi a vorbi cuvinte cari degradează cu totul această instituţie menită a propaga şi a desvolta numai sentimentele nobile şi morale, iar nu viciul şi destrăbălarea, lucruri cari provoacă numai desgust persoanelor serioase şi părinţilor de familie care-şi duc acolo copiii, ca la o şcoală. Mirarea noastră este cu atât mai mare, cu cât Comitetele de supraveghere a teatrului nostru naţional, nu suut lipsite de barbaţi cu o cultură deosebită!

Dupa aceasta, Sâmbătă 11 Februarie, se jucă piesa *Tuzu Calicul,* vodevil în două acte de Matei

Millo, cu actorul Gheorghiu în rolul lui Tuzu şi Nini Valeiy în acel a lui Lăzărilă. Piesa aceasta a fost precedată de o dramă intitulată *Fratele cel mai mare*, în care rolul principal a fost jucat de M. Galino.

La 12 Februarie se joacă pentru beneficiul d-lui Gheorghiu, pentru 1-ia oară *Onoarea casei*, dramă în 5 acte.

Marţi la 17 Februarie s'a repetat piesa *Pelicarul de Paris*.

Joi în 19 Februarie s'a dat pentru a doua oară *Tuzu Calicu*, când s'a jucat şi *Chiriţa în Iaşi*, comedie vodevil în 2 acte de V. Alexandri, în beneficiul şefului de orchestră N. Voinescu. Această reprezentaţie a avut un succes deosebit, atât material cât şi moral, mai ales prin aceia că beneficientul a cântat pe violină „cu focul şi fantezia unui adevărat talent, maĭ întăi *Elegia Română* compusă de el, şi apoi *Buchetul naţional*, compus de artistul bucureştean L. Wiest".

La 21 Februarie 1870, s'a jucat *Urâta satului*, comedie de Carada. Curierul de Iaşi din 26 Februarie 1870, ne spune, că: „D-l Alexandrescu şi Neculau au fost foarte originali în rolurile lor, iar D-na Valeiy, în rolul Ilenei a fost sublimă, şi dacă am avea un termin mai superior, am onora-o cu acela, chiar fără să ne temem că vom fi taxaţi de exageratori".

In acest timp, pe când teatrul românesc după cum am văzut că de un timp încoace nu tocmai mergea bine, şi avea mare nevoe de a fi susţinut atât de guvern, de Primărie cât şi de public, guvernul din Bucureşti, cu ocazia votării budgetului statului, găsi cu cale ca să şteargă subvenţia ce dădea statul până atunci teatrului din Iaşi. Pentru aceasta, în ziua de 23 Februarie 1870, urmându-se o discuţie în şedinţa Consiliului Comunal al Iaşului, acesta şi-a exprimat părerea sa de rău, pentru o asemene dispoziţie a guvernului.

Duminică la 1 Martie s'a jucat în beneficiul lui Al. Gheorghiu, *Onoarea casei*, dramă în 5 acte de Leon Battu.

La 8 Martie s'a dat în beneficiul lui Mihail Galino, piesa *Regele Insulelor,* dramă istorică, în 5 acte, tradusă din franţuzeşte de P. Râşcanu, în care beneficientul jucă rolul principal.

Asupra acestei reprezentaţii găsim mai multe aprecieri în *Curierul de Iaşi,* No. 20 din 12 Martie, dintre care cităm:

„Duminica trecută teatrul român avu o serată atât de bine frecventată, precum nu s'a pomenit nici odată în decursul sezonului prezent. Sala era iluminată de gală, piesa fiind pusă pentru întâia oară pe scena noastră. Decorurile erau nouă, şi unele prea

GHEORGHE ALEXANDRESCU

frumoase, gătite de pictorul teatrului, d, Valery; costumurile asemenea erau noi. Reuşita peste tot a fost bună; putea însă să fie mai bună dacă unii din d-nii actori şi unele dintre actriţe chiar, şi-ar fi ştiut rolurile mai altfel; dar după cum suntem informaţi vina nu cade asupra personagiului actorilor, de oarece piesa a fost dată foarte târziu în studiu. Această dificultate însă a fost pe deplin reparată de către d-nu Galino, şi d-na Popescu, care ambii au escelat ca tot deauna, nu numai prin jocul cel plin de artă, ci şi prin fascilitatea vorbirei, provenită— se înţălege—din grija şi năzuinţa ce d-lor sunt o-

bişnuiţi a desvolta în studiarea rolurilor. D. Gheorghiu cu deosebire în cele două acte din urmă a avut o bună dispoziţie, şi prin urmare multe momente prea nemerite. D. Gestian însă n'a fost nici de cum la locul său în rolul ce l'a jucat; cu deosebire în actul petrecut pe insulă, declamaţiunea d-sale, mai ales după aceea ce auzirăm mai înainte de pe buzele d-nei Valery, n'a fost decât o satiră. Rolul d-nei Valery a fost unul din cele mai bine jucate. D. Alexandrescu parcă nu a simţit ce a jucat; domnişoara Poenaru însă, a fost în locuri foarte plăcută. Aplausele au lipsit cu desăvârşire de oarece piesa

IRINA POENARU

în sine nu este scrisă astfel, ca publicul să poată aplauda mai des. Nu prea are culminaţiuni tari. Intre acte a căzut din galerie asupra publicului o ploae de foi volante, care conţineau un sonet scris în onoarea beneficientului. Ideia n'a fost rea. Inchierea actului ultim s'a făcut prin o lumină artificială".

Duminică în 15 Martie s'a dat în beneficiul D-rei Irina Poenaru şi a lui Gheorghe Alexandrescu, piesa *Călugăriţa sângerândă*, dramă în 5 acte, în care Eufrosina Popescu a escelat. Asemenea N. Voinescu şeful orchestrei a cântat pe violină *Suvenirul de Carpaţi*.

Joi la 19 Martie s'a dat o reprezentaţie extraordinară în beneficiul *Ospiciului de infirmi de la Galata*, de la care a remas peste cheltueli, 817 lei şi 2 bani, iar Joi la 26 ale aceleiaşi luni, s'a dat o a doua reprezentaţie tot în beneficiul Ospiciului de la Galata, jucându-se comedia *Zmeul Nopţei* şi *Două despărţenii*.

Duminică 22 Martie 1870, s'a dat la Teatru naţional sub Direcţiunea Comisiunei teatrale, pentru beneficiul D nei Nini Valery, o reprezentaţie de gală, intitulată *Richelieu sau un Maritaj la 15 ani*, comedie vodevil în 2 acte, tradusă de Alexandru M. Şendre, muzica de A. I. Voinescu. Intre acte a urmat un concert. Spectacolul s'a încheiat cu *Crai-nou*, operetă naţională în 1 act, de V. Alexandri. Decorurile la această reprezentaţie au fost noi. Biletele se puteau găsi la D-na beneficientă, strada Română casele Iacovachi. (Vezi gazeta *Secolul*, pe anul 1870).

La 5 Aprilie 1870, se joacă la teatrul naţional în beneficiul lui Gestianu, *Amicul Grande* şi *O Despărţenie*, ambele, comedii. Această reprezentaţie s'a dat ziua la 12 oare de *amiazi*.

La 14 Aprilie s'a dat în beneficiul lui N. Mihailescu, *Jianul căpitan de Haiduci*, dramă vodevil în 4 acte de Matei Millo.

Sâmbătă în 18 Aprilie a fost beneficiul casierului teatrului G. Rosin, când s'a jucat *Minele mici*, comedie în 3 acte tradusă din franţuzeşte.

La 21 Aprilie, a avut loc o reprezentaţie de adio, a lui N. Voinescu şeful orchestrei teatrului cu concursul lui Neculai Luchian. S'au jucat piesele *O palmă sau Voinicoş dar fricos* şi *Sora lui Jocris*, ambele comedii în câte un act din repertorul lui N. Luchian. In antracte Voinescu a cântat o bucată întitulată *Suvenir de Iaşi*.

O societate de diletanţi dădu în sara de 24 Aprilie o reprezentaţie în folosul şcoalei profesionale de fete, jucând piesele: *Le Roman d'une Heure ou la Folle Gageuse*, comedie franceză, *Amorul Unchiului*, comedie originală de căpitan Bengescu, muzica

de Mezetti. Societatea era compusă de D-na V. A. Ureche, D-ra Matilda Cugler şi D-nii C. M. Strat şi Gh. Ilimescu. Serata s'a încheiat cu *Herşcu Boccengiu*, canţonetă de V. Alexandri, esecutată de Const. Zirra.

Asupra acestei reprezentaţiuni *Curierul de Iaşi* No. 35, zice:

„Erau anunţate trei piese, dintre care cea dintâi era *Amorul Unchiului,* comedie într'un act cu cântece de d-nu Căpitan Bengescu, muzica de Mezetti. Piesa în sine nu este chiar originală; ea ne-a părut mai mult o prelucrare localisată a unei piese franceze. Dar reprezentaţiunea ei a fost nouă, a fost surprinzătoare.

„Cine a jucat rolul principal? Este greu de a spune, căci toţi erau nimeriţi în rolurile lor. Această piesă, în care amorul are un rol atât de însemnat, negreşit n'ar fi produs efectul din această seară, dacă era jucată de trupa noastră dramatică, pentru că trupa dramatică nu are pe nimenea, cine să poată juca macar cu un mic efect rolurile *«Linei»* şi a lui *«Iorgu Rădeanu»* din *«Amorul Unchiului»*. Nu putem în destul complimenta atât pe d-na Urechiă, cât şi pe d-nu Strat pentru frumoasele d-lor talente, aplaudate cu atâta entuziasm din partea publicului. Aplaudăm voacea sonoră şi dulce a d-lui Ilimescu, care a cântat cu mult foc şi pasiune două arii frumoase, compusă de d. Mezetti. Insă cea mai strălucită victorie a repurtat'o asupra inimilor noastre, d-ra *Matilda Cugler*, atât de sublimă, şi atât de originală în rolul *«Linei»* precum de sublimă şi de originală este în producţiunile sale poetice.

„La finele actului, între aplausele publicului a căzut pe scenă două buchete frumoase, două semne de recunoştinţă pe d-na Urechiă şi d-ra Cugler. *«Herşcu Boccengiu»* jucat de d-nu *Const. Zira*, a produs o ilaritate şi un râs continuu; d-sa a fost admirabil în acest rol, şi a fost foarte des aplaudat, iar noi îl aplaudăm încă odată.

„Serata s'a terminat prin o comedie franceză

«Le roman d'une heure, ou la Folle gageurs» jucată de d-na Urecheă, d-ra Cugler și d. Stratu.

„Piesa n'a avut chiar acel efect produs de *«Amorul Unchiului»*, dar esecutarea ei a fost tot atât de bună, tot așa de nimerită tot așa de perfectă. După căderea perdelei, publicul a chemat pe scenă pe întreaga societate delitanta, pentru ca să o aplaude; una dintre grațioasele diletante nu s'a ivit, iar publicul încântat n'a voit să părăsască sala până când nu s'a ridicat din nou perdeaua, pentru ca să vadă și să aplaude încă odată pe d-ra Matilda Cugler.

„Această reprezentație a produs școalei de meserii a *Reuniuni Femeilor Române*, un venit net de 1747 lei și 35 parale".

Joi în 7 Mai avu loc beneficiul lui M. Galino, în care s'a jucat trei comedii în câte un act, și anume: *Cașemirul verde*, *O partie de pichet*, *și Insuratul cu cinci parale*.

Joi 14 Mai s'au jucat pentru beneficiul lui Alex. Gheorghiu piesa *Aventurierul sau Don Cezar de Bazan*, dramă comedie cu cântece în 5 acte, tradusă din franțuzește, în care beneficientul jucă rolul principal. După cum cetim în afiș, scopul acestei reprezentațiuni era ca Alex. Gheorghiu să se poată duce în străinătate să studieze unele din cele mai de samă piese ale repertorului francez.

Asupra acestei reprezentațiuni *Curierul de Iași* No. 38 din 17 Mai 1870 zice următoarele:

„Peste tot piesa a reușit bine, jocul abstrăgând de la mici excepțiuni, a fost satisfăcător.

„In deosebi însă, nu putem a nu însemna aci că d-nu Gheorghiu, beneficient, a fost prea nimerit în rolul d-sale, rolul principal al acestei piese, „Don Cezar de Bazan", este unul din acele roluri, care par a fi scrise anume pentru d-nu Gheorghiu, și pentru care d-sa pare a fi creat anume. Sunt prea puține aceste roluri, este prea adevărat, din nenorocire însă, acest rol din această seară a fost tocmai unul din acele puține, pre care d-sa nu poate să le

joace altfel, decât cu bun efect. A fost des aplaudat și chemat pe scenă, ceea ce a și meritat-o, n'avem ce zice".

In sara de 23 Mai, Societatea de diletanți din Iași, care mai jucase în cursul acestei stagiuni o reprezentație în beneficiul *Reuniunea Femeilor Române*, dădu o doua reprezentație în sala Teatrului Național, jucând piesele: *Amorul Unchiului*, comedie într'un act prelucrată de G. Bengescu, *Cuiul în părete* (*Arvinte și Pepelea*), de V. Alexandri, precum și două *canțonete* franceze cântate de Grigore Sutzu. Au luat parte la interpretare, D-na V. A. Ureche, D-ra Matilda Cugler, D-nii Strat, Gh. Irimescu, M. Galino și Gr. Sutzu. Toți au avut o reușită din cele mai frumoase, dar mai cu samă D-ra Cugler și Gr. Sutzu au fost foarte mult aplaudați și rechemați de mai multe ori pe scena [1]).

* * *

In cursul acestei ierni, Neculai Luchian și cu soția sa, cari nu făceau parte din trupa locală, și-au format o trupă proprie a lor, și au plecat la Bârlad, unde au dat un număr de mai multe reprezentații, începând din luna Noemvrie 1869 [2]).

OPERA ITALIANĂ

Opera italiană în această stagiune a fost dată de Primărie în întreprinderea lui *Panu Cătulescu*, din București, după hotărârea Consiliului Comunal din 9 Septemvrie 1868.

La 7 Noemvrie acel an, Cătulescu anunță prin placarde că se începe stagiunea de operă Joi la 13 ale aceleiași luni, cu piesa *Trovatore* de Verdi.

Gazeta *Secolul* din 2 Dec. 1869, dând samă despre deschiderea operei italiene zică că: „actorii acelei Opere nu sânt răi, corul însă e *abominabil*, or-

1) *Curierul de Iași*, No. 41 din 28 Mai 1870.
2) *Secolul* An. I. No. 31 din 16 Noemvrie 1869.

chestra *mizerabilă*, căci afară de vioara d-lui Voinescu, toate celelalte instrumente alungă nu numai pe publicul asistent, dar mai mult de toate, chiar şi pe artiştii de pe scenă“.

Dintre operile ce s’au dat în această stagiune şi au fost mai bine executate, cităm: *Lucia di Lamermoor, Traviata, Il Trovatore, Don Pasquale, Un Ballo in Maschera, Norma*, etc. iar dintre artişti s’au distins primadonele: *Elena Ridolfi, Morini Luisa, D-nii Fallica Nicolo, Marlinenghi Antonio, Agnes Despuez* şi *Giafredi Rachele*, tenorii,*Ceresa Luigi* şi *Simonetti Atilio*, bariton, şi alţii.

In genere însă, această trupă a fost puţin încurajată de public, şi directorul ei Cătulescu, fu nevoit a cere de la Primărie un ajutor pentru a putea urma reprezentaţiile, ajutor care i s’a şi votat, în sumă de 325 napoleoni. Dupǎ aceasta, Cătulescu a mai scăzut preţurile de intrare la Teatru, cu toate acestea însă reprezentaţiile fură şi după aceia puţin frecventate de public.

La 12 Dec. 1869, s’a dat de trupa de operă o reprezentaţie în folosul *Şcoalei de meserii* a Reuniunei Femeilor Române, care a produs suma de 2002 lei 36 parale.

La 20 Decembrie 1869, s’a jucat în beneficiul D-lui N. I. Voinescu şeful orchestrei, opera *Un ballo in Maschera* de Verdi.

La 4 Ianuarie 1870, se joacă opera *Traviata* de Verdi.

La 7 Ianuarie 1870, se joacă tot opera Traviata de Verdi în beneficiul şefului ee orchestră N. Voinescu.

Luni 12 Ianuarie 1870, se joacă *Traviata* melodramă în 4 acte de G. Verdi, artiştii au fost: D-ra Ridolfi Elena, D-ra Morini Luisa, D-nii Simonetti Atilio, Falica Nicolo, Martinenghi Antonio, Grandi Simone, Vecchi Giuseppe, Bardelli Luigi.

La 2 Februarie 1870, se joacă opera *Un Ballo in Maschera*.

Luni 12 Februarie 1870, s'a jucat *Traviata*, de Verdi.

La 13 Februarie 1870, trupa italiană a dat o reprezentaţie extraordinară în beneficiul Călugăriţelor din Monastirea Agapia, a căror case au ars la ultimul incendiu din acea monastire. Reprezentaţia a produs peste cheltuele serale şi peste un mic beneficiu lasat d-lui Director— suma de 103 galbeni, graţie generosităţei publicului nostru, invocată de D-na Sevastiţa Cristodulo Cerchez, şi cu graciosul concurs al Doamnelor Pulheria Prăjescu, Aglaia Burchi, Pulheria Gane, Ecaterina Filipescu şi Constantin Cazimir. Această sumă s'a trimes maicilor Agapia Cerchez şi Elisabeta Cazimir din zisa monastire, spre a o împărţi la cele ce în adevăr au fost lasate de incendiu fără adăpost şi fără mijloace. (Curierul de Iaşi Nŏ. 15 din 22 Febr. 1870).

In 20 Februarie 1870, se joacă pentru beneficiul D-lui Ceresa Luigi, opera *Norma* de Bellini.

Cu toate sforţările ce făcea Cătulescu spre a susţine opera şi a o face să meargă înainte, şi cu tot ajutorul dat de Primărie, totuşi opera mergea din ce în ce mai rău şi lucrurile ajunse aşa, că impresariul Cătulescu, a plecat din Iaşi, fără să plătească artiştii operei italiene ce i-a fost angajat, aşa că ei rămaseră aici fără mijloace de a se întoarce în ţara lor. Ca să iească din această încurcătură, artiştii italieni organizară cu concursul autorităţilor locale, o reprezentaţie extraordinară cu ópera *Norma* de Bellini, care avu loc la 4 Martie 1870. Din venitul acestei reprezentaţiuni ei putură să-şi închipuiască plecarea lor din Iaşi.

PARTEA VI

Teatrul ieşan sub diferite direcţiuni

CAP. XXVI

STAGIUNEA 1870—1871

Hotărârea Consiliului Comunal de a se trece Teatrul Naţional iarăşi sub Direcţiunea unui particular.—Diferite persoane cer a li se da lor Direcţiunea.—Incredinţarea Direcţiunei teatrului naţional lui Neculai Luchian.—Numirea unui juriu teatral.—Programul stagiunei de actori şi de piesele ce urmau a se reprezenta.—Deschiderea stagiunei.—Diferitele reprezentaţii ce s'au succedat.—Dări de sama alé presei asupra jócului actorilor.—Prima reprezentaţie a piesei „Plăeşul Logofăt Mare" de Teodor Codrescu.—Reprezentaţiile date de diletanţi în scopuri de binefacere.—Trupa teatrală ce a jucat la Bârlad.—Neînţelegerea intre Primărie de Iaşi şi Prefectul judeţului pentru lojă Domnească.

Tot timpul cât Teatrul Naţional a fost condus de comitetul Teatral rânduit de Primărie, n'a fost tocmai rodnic în propăşirea artei dramatice române, şi publicul rămase în genere nemulţumit de faptul că această instituţie nu păşea de loc înainte, ba încă dădea îndărăt, şi din ceia ce fusese mai de mult.

De aceia vedem că în cursul verei anului 1870, Consiliul Comunal desbatând chestiunea Teatrului Naţional, hotărăşte ca el să fie din nou dat în antrepriza unui Director particular, despărţindu-se însă întreprinderea Operei Italiene de acea a teatrului românesc.

In acest scop s'a întocmit de autoritatea comunală noui condiţiuni, atât pentru concurenţă cât şi pentru darea în concesiune a Teatrului român [1]), care

1) Se află în Dosarul No. 80 din 1870, aflat la Arhiva Primăriei de Iaşi.

s'a publicat şi în Foaia Oficială „Progresul" din 22 Aug. No. 65 an. 1870 şi din care extragem câteva din principalele articole ce ni se par interesante, şi anume:

Art. 10. Concesionarul este dator să aibă un repertor anual pe cât se va putea din mai multe bucăţi naţionale, iar din traducţiuni este dator a face să se reprezinte cel puţin 6 de la *Teatru Francez* şi 6 de la Teatru de Vodevil, confor art. . . din regulamentul actual al Teatrelor din Bucureşti.

Art. 11. Controla imediată a mersului teatrului şi a executărei contractului se va încredinţa unui consilier al comunei, care va asista la toate reprezentaţiunile.

Art. 20. In cursul antractelor orchestra va executa bucăţi din cele mai alese, mai plăcute publicului şi pe cât se va putea naţionale.

Art. 29. Elevii de la conservatorul de muzică şi de la şcoala de declamaţie vor avea liberă intrarea fără plată la portar la orice reprezentaţie. Loja Domneescă nu o va putea deschide decât la reprezentaţiunile la care ar asista M. Sa Domnitorul sau M. Sa Doamna.

Art. 30. Concesionarul va da două reprezentaţiuni în beneficiul casei Sf. Spiridon. Aceste reprezentaţii se vor da una în luna Ianuarie, şi cealaltă în luna Fevruarie cel mai mai târziu a fie-cărei stagiuni. De asemenea va mai da două reprezentaţiuni în folosul artiştilor: una în luna Ianuarie şi alta în luna Fevruarie, din piesele cele mai renumite şi mai bine executate.

Art. 38. Preţurile de intrare serală şi de abonament, nu vor putea fi mai mari decât cele actuale şi anume, cele de intrare: 56 lei cursul Iaşului (17 lei 70 bani), loja rangul I, şi benuarul; 28 lei (8 lei 88 bani), Loja rangul II; 10 lei (3 lei 18 bani) stalul, 4 lei 8 parale, (1 leu 34 bani), portarul 2 lei 4 parale (67 bani) galeria.

Art. 44. Concesionarul la preschimbarea contrac-

tului va achita costul publicaţiunilor ce s'ar face pentru această concesiune.

Contractul de faţă care s'a înscris în registrele Tribunalului respectiv s'a făcut în 2 exemplare şi au luat fie-care parte câte unul.

Personalul actorilor se va alcătui din :

Barbaţi	*Doamne*
a)—1-iul rol forte	i)—Rol forte
b) 1-iul rol june	j)—Rol mamă nobilă
c)—Junele întâi	k)—Rol de caracter şi comic
d)—Amorez	l)—Tânăra I-i şi cochetă
e)—Financiar (grim)	m)—Tânăra ingenuitate
f)—1-iul rol comic	n)—Subretă
g)—Comicul întâi	o)—Amoreză a II-a
h)—Comicul al doilea	7
8	

Personalul orchestrei se va alcătui din 24 persoane şi anume:

1 Flaut 1 Clarinet 1 Violoncel 2 Primi violini 1 Cap de orchstră	Profesori de pupitru	p) 10 corişti q) 10 coriste

Restul se va lua din artiştii trebuitori pentru o orchestră bine aranjată. Elevii buni de la şcoala de muzică vor fi cu preferinţă admişi.

In urma acestei hotărâri, de a se da teatrul în antrepriză, vedem că se prezintă la Primărie un număr de mai multe cereri din partea a diferite persoane, ca să li se încredinţeze lor, fie Direcţia Teatrului naţional, fie acea a operei Italiene. Astfel la 5 Martie 1870, cere să i se dea concesiunea Teatrului românesc un domn Gheorghe Racoviţă. La 23 ale aceleiaşi luni, se prezintă două cereri pentru aceiaşi concesiune, una din partea avocatului Teodor Aslan, alta din partea tot a unui avocat, Const. P. Constantiniu. La 25 Aprilie următor, cere concesia teatrului actorul Sandu Bonciu. Tot atunci Teodor Aslan, reînoeşte cererea, adăugând şi pentru opera

italiană. La 29 Mai următor, cer concesia operei Italiene Gheorghe Brătianu, Alexandru Baralty şi Felice Vianelli.

Abia la 5 Septembrie 1870, Consiliul Comunal discută toate aceste cereri, şi respingându-le pe toate, hotărăşte să se dea concesia Direcţiei Teatrului românesc actorului Neculai Luchian. După aceasta mai vine la 19 Septembrie şi Mihail Pascali. artist dramatic din Bucureşti, cerând şi el Direcţia Teatrului care era acuma dată lui Luchian.

La 26 Semptembrie, s'a făcut cunoscut lui Luchian ca concesia sa a fost aprobată şi de Ministerul de Interne, pe timp de cinci ani, în condiţiunile ce au fost publicate în Foaia *Progresul* din Iaşi No. 65 din 1870; ce-i rânduise între altele să depună şi o garanţie de 20,000 lei, pe cari bani Luchian i-a şi depus fără întârziere.

Contractul s'a încheiat la 19 Octombrie 1870, în care, între altele, s'a hotărât a i se da lui Luchian, o subvenţiune de 33,500 lei.

Tot atunci s'a numit şi un juriu teatral ca să supravegheze bunul mers al acestei instituţii, juriu din care făcură parte : Vasile Pogor, Neculai Burghelea, Teodor C. Balaiş, Ioan Antoniade, Iacob Negruzzi, Al. M. Şendre şi Dim. Gusti.

Iată şi programul făcut de Directorul Neculai Luchian pentru această stagiune, din care se vede atât numele artiştilor angajaţi, cât şi titlurile pieselor, atât traduceri cât şi originale, ce urmau a se juca în iarna aceasta ;

PROGRAMA TEATRULUI ROMÂN DIN IAŞI

Concesiunea D-lui N. Luchian

Stagiunea anului 1870 — 1871

Personalul trupei

D-nii Mihail Pascaly	D-na Matilda Pascaly
„ Constantin Dimitriadi	„ Smaranda Merişescu
„ Constantin Bălănescu	„ Jeni Valeri
„ Petru Velescu	D-ra Ana Popescu
„ Vasile Vasilescu	„ Otilia Senti
„ Ştefan Iulianu	„ Tudora Marinescu
„ Ioan Panu	„ Maria Stroescu
„ Neculai Luchian	„ Maria Neculau
„ Maurevel	„ Gabriela Luchian
10 elevi	10 Eleve.

Victor Delmari prim regisor şi Director de scenă.
D-l Ed. Caudella capul de orchestră.

Piesele

Hamlet, Diogen, Favoritul Prinţului, Benvenuto Celini, Salvato-Roza, Ştefan Vodă naţional, Domniţa Rucsanda naţional, Plăeşul Logofăt mare naţional, Monastirea de Castro, Caterina Hovard, Turnul de Nel, Cabală şi Amor, Dama cu Cemelia, Conjuraţiunea lui Fiesco la Genova, Don Juan de Marana, Hoţii de Codru şi hoţii de oraş, Muşchetarii, Paiaţul, Gâcitoarea, Ruy-Blas, Răzvan vodă naţional, Demonii negri, Mumele căite, Supliciul unei femei, Supliciul unui bărbat, Fiul nopţei, Ştiinţa şi Amorul, Eva, Alexandru Lăpuşneanu naţional, Lucia Didie, Blestemul unui părinte, Familia Lamber, Copila Română naţional, Focul la Mânăstire, Cartea III-a capitul I-iu, Barbatul văduvei, Un jurământ, Care din doi? Un scrob îndrăcit, Crăia femeilor sau Lumea pe dos, Fabrica de deputaţi naţional, Oda la Eliza naţional, Boala de Teatru.

Preţurile de abonament pentru 32 reprezentaţiuni: Benuarele şi lojele I, 40 galbeni, Lojele al II-lea 20 galbeni, Stal 8 galbeni, Avanscenele 90 galb. Loja rangul I No. 11, 45 galb.

Prețurile cu sara: Benuarele și lojele I. 56 lei c. Iași, Loja al II-lea 28 lei, c. Iași, Stal 10 lei 20 par. Parter 4 lei 8 par. Galeria 2 lei 4 par.

Trebue să arătăm aici că clădirea Teatrului de la Copou, în care se dădea reprezentațiile teatrale atât naționale cât și străine, aparținea Domnitorului Moldovei Mihail Sturdza, pe care'l închiria prin licitație așa că, la 24 Septembrie trecut, după licitația ținută, artistul Luchian oferind prețul cel mai mare a obținut asupra sa închirierea teatrului.

Deschiderea stagiunei s'a făcut la 8 Noembrie 1870, cu piesa *Ruy-Blas*, dramă în cinci acte de Victor Hugo, tradusă de Mihail Pascaly care juca în piesă și rolul titular.

Asupra acestei reprezentații, foaia *Curierul de Iași*, No. 104 din 10 Noembrie 1870, face următoarea dare de samă:

„*D-l Pașcaly*, în rolul lui *Ray-Blas* a făcut să ne convingem, că arta d-sale, desvoltată prin puterea unui talent sublim, împreună cu un studiu profund și plin de grijă, n'a perdut nimic din valoarea ei, de atunci, de când Bucureștii îl ținură departe de noi. D-sa avea în jocul său expresiunea unui foc, unui sentiment, pe care este bazată valoarea adevăratului artist. A fost des aplaudat.

D. Dimitriadi, unul din veteranii scenii române, a avut, ca de comun, un rol ingrat. Și dacă vom spune, că cu toate aceste d-sa a fost nu numai aplaudat, ci chemat chiar și pe scenă, credem că am spus destul, pentru ca publicul ce nu era de față să înțeleagă, câtă artă a trebuit să desvolte d-sa în acest rol.

D-nu *Velescu*, are o declamațiune monotonă și oarecum nesuferibilă; un defect ce numai prin o grijă mai adâncă și prin un studiu mai serios s'ar putea corecta. Trebue să'l auză cineva de mai multe ori, pentru ca să se obișnuiască al asculta fără desgust.

D-na *Matilda Pascaly*, în rolul *Mariei de Naiburg* era simpatică şi în unele locuri graţioasă; înţelegem aci pasagiurile jucate de d-sa, nu numai cu mimica actriţei, dar şi cu pathosul artistei.

D-ra *Ana Popescu* este o gentilă figură ce pare a fi creată anume pentru scenă. Traducerea piesei în unele locuri are o limbă cam puţină sonoră, iar unele cuvinte erau exprimate cu un accent nenatural în limba română, zicem nenatural, pentru că românul are „înger" în loc de „angel", „inimă" în loc de „animă", „sfântă" în loc de „săntă" etc.

Orchestra este mai jos de ori-ce critică.

Am văzut vr'o 24 persoane cu instrumente muzicale în mână, dar dintre aceste numai 6 mult 7 persoane ştiu să mânueze acele instrumente.

Am preferi mai bucuros o orchestră compusă din mai mic personagiu, dar cel puţin bine compusă. Conducerea unei asemenea orchestre trebue să fie o adevărată tortură. Compătimim pe d. Caudella. Cu altă ocaziune vom da un articol mai special în această privinţă.

Punerea în scenă a fost satisfăcătoare. Sala teatrului a fost plină; n'am văzut nici un loc deşert; dorim ca aceasta să fie un bun augur.

După aceasta se dăduse Joi în 12 Noembrie piesele: *Fiica poporului*, comedie de caracter în două acte de M. Pascaly, şi *Pacatele bărbaţilor*, comedie naţională în 2 acte.

Duminică în 15 Noembrie 1870, se joacă *Demonii Negri*, dramă în 4 acte de V. Sardou, tradusă din franţuzeşte de Mihail Pascaly.

Joi în 19 Noembrie se represintă piesa *Gărgăunii*, comedie în 3 acte, tradusă de M, Pascaly, şi *Care din doi?* comedie într'un act, tradusă de P. T. Georgescu.

La 22 Noembrie, Duminică, s'a jucat *Supliciul unei Femei*, dramă în 3 acte de Girardin, tradusă de Pascaly, şi *Nevasta trebue să'şi urmeze bărbatul* comedie într'un act, tradusă tot de Pascaly.

Asupra reprezentaţiilor date la 15 şi 22 Noembrie pe care le citām mai sus, găsim în *Curierul de Iaşi*, No. 110 din 26 Noembrie 1870, o dare de samă amănunţită pe care o reproducem aice:

„De la ultima noastră recensiune teatrală, scena română a avut două serate din cele mai bune succese.

„Una din aceste a avut loc în ziua de 15 Noembrie cu care ocaziune s'a reprezentat *Demonii Negri*, dramă în 4 acte de V. Sardou, o dramă pe cât de excelentă în privinţa compoziţiunii, pe atât de sublimă în privinţa reprezentaţiei. Traducerea piesei e.a făcută de M. Pascaly, acest artist neobosit, care în decursul activităţei sale artistice, a îmbogăţit repertoriul nostru dramatic prin un număr însemnat de drame şi comedii traduse după cei mai celebri autori, precum este V. Hugo, Dumas, Sardou, Girardin şi alţii. Limba acestei traduceri ni s'a părut mai corectă. mai uşoară, decât, spre exemplu, acea din *Ruy-Blas*. Incă un lucru ce ne-a înveselit era, că de astă dată n'am auzit acea pronunciare nenaturală a unor cuvinte, pentru care ne am fost făcut observaţiunile noastre în recensiunea de mai înainte. Negreşit este un progres, şi progresul este de lăudat.

„Cât pentru jocul artiştilor, patru roluri au atras mai mult asupra lor atenţiunea criticei. In primul loc vom numi-o pe d-na Matilda Pascaly, eroina dramei. D-sa în rolul Jeanei a cucerit inimile tuturor şi a câştigat cu multă justeţă admiraţiunea publicului. A avut câte-va momente atât de perfecte, atât de sublime, încât era peste putinţă a nu se mişca ori-ce inimă; astfel erau de exemplu: „Răzbunarea femeei" în actul al treilea. iar mai ales „nebunia şi moartea" din actul al patrulea. Nu exagerăm dacă spunem, că am văzut cu ocazia acestor scene, mai mulţi ochi strălucind de lacrime.

„D. Pascaly, în rolul lui Gaston n'a rămas neaplaudat; cu deosebire scenele „furul" din actul al doilea şi „diamantul" din actul al treilea, a făcut să uităm cu totul unele exagerări nenaturale din scenele precedente.

„D. Dimitriad a escelat nu numai prin joc, dar mai ales prin o mască nimerită. Erau mulţi, cari abia în al doilea, ori în al treilea act, îl putură cunoaşte.

„D. Bălănescu a fost un tip original. D-sa ne-a reprezentat un tip comic în rolul lui „Bennequin" cu atâta originalitate cu atâta artă, dar artă adevărată, neafectată, încât nici o faţă nu putea sta privată de ilaritate. D-sa este fără îndoială unul din cei mai simpatici membri ai trupei noastre dramatice, este un favorit al scenei şi al publicului.

„Pentru celelalte roluri mai secundare, n'avem nimic de zis. Să trecem la a doua serată.

„Duminică, la 22 curent, s'a jucat drama lui Girardin *Supliciul unei femei*, o piesă, care în privirea compunerei, a făcut epocă în literatura dramatică contimporană,

„Precum în drama precedentă, aşa şi aici nu putem decât să accentuăm cu laudă, cu admiraţiune arta D-nei Pascaly. Peste tot a avut un joc de scenă atât de perfect, în cât cunoscătorii trebue să-şi reamintească pe artistele cele mai celebre ale scenelor străine; mai adăogând aici, că d-sa a avut, cu deosebire în scena de mărturisire şi în acea de pocăinţă un sentiment adevărat, ori-cine va înţelege, cum, cu ocazia chemărei artiştilor pe scenă, se auzeau din public mai multe voci ca şi acestea: „numai d-na Pascaly" sau „Matilda singură"...

„Spectacolul acestei serate s'a terminat cu *Nevasta trebue să'şi urmeze borbatul*, comedie într'un act. Rolurile principale au fost jucate de d-nele Pascaly şi Merişescu şi de d-nii Pascaly şi Bălănescu. Cu deosebire d-nu Bălănescu a avut un rol, care a plăcut foarte mult publicului. Mai multe fraze ţesute cu multă isteţime în textul piesei, au fost aplaudate cu mult zgomot; astfel era spre exemplu fraza din rolul d-lui Pascaly: „primarii poartă ochelari de aur pe nas, pentru ca să vadă printrânşii aurite toate lucrurile Primăriei" sau, „avocaţii au pe cine să înşele de dimineaţă până'n sară, nu le mai ră-

mâne timpul de a'şi înşela femeile" ori în fine „sunt destui oameni în ţară, care n'au alt lucru, decât să transforme legile după cum le vine lor la socoteală" şi altele.

„Publicul la ambele serate a fost foarte numeros.

„Dorim să fie tot astfel, şi teatru nostru de sigur va înflori. O singură observaţiune mai avem însă, pe care nu o putem lăsa neaccentuată. Aceasta este, că publicul, ar trebui să fie mai pacient şi să nu părăsească sala mai înainte de a cădea perdeaua, căci prin zgomotul ce produc aceste eşiri, se ucide într'un mod neloial — efectul dramei...

Joi 26 Noembrie, s'a jucat piesa *Uităte dar nu te atinge,* comedie de caracter în trei acte, tradusă de M, Pascaly şi *Un scrob îndrăcit,* comedie vodevil într'un act, de Duvert şi Boyer tradusă de Neculai Luchian.

Duminică 29 ale aceleiaşi luni s'a jucat piesele: *Este Nebună,* dramă în două acte tradusă de P. T. Georgescu, şi *Femeile cari plâng,* comedie într'un act de M. Pascaly; luând parte la această reprezentaţie şi trupa de balet, care a fost adusă din străinătate de directorul Luchian.

Joi 3 Decembrie s'a dat în beneficiul lui Constantin Bălănescu piesa *Domnul încurcă tot,* comedie în trei acte tradusă de M. Pascaly şi *Mare Divertisment de balet.*

Apoi la 20 Decembrie s'a jucat pentru întâia oară piesa *Don Juan de Austria,* comedie-dramă în 5 acte de Casimir Delavigue, asupra căreia găsim o dare de samă în *Curierul de Iaşi* No. 2 din 6 Ianuarie 1871, din care se vede că rolurile principale au fost jucate de Pascaly (Don Juan), Dimitriadi (Filip II) Bălănescu (Don Cascada. educătorul lui Don Juan), Popovici, (Călugărul Arsenie) şi D-na Pascaly (Donna Florinda). Cea mai interesantă scenă zice *Curierul* mi s'a părut a fi actul al patrulea, când Don Juan găseşte pe regele la Donna Florinda. Tot în acest act, puţin mai înainte, d-na Pascaly, ca Donna Florinda, a fost excelentă în scena, când ameninţată

de regele pentru refuzul ce i-a dat, recurge tot la dânsul, la regele Spaniei, pe care'l invoacă sa fie protectorul onoarei ei, contra persecuţiunei amantului despreţuit.

D. Bălănescu a fost un tip comic, foarte original, care între scenele duioase ale piesei, venea din când în când să înveselească publicul prin rolul şi jocul său.

D. Dimitriade, afară de joc, mai are încă meritul, că era mascat foarte excelent ca totdeauna.

D. Pascaly ştie produce mult în rolurile D-sale; rolul lui Don Juan însă, pare că era un rol cam nepotrivit pentru d-sa cu toată arta ce a desvoltat'o, părea că-i lipseşte elasticitatea şi figura naturală a unui tânăr de 20 de ani, precum era Don Juan; Astfel n'avem nimic de observat.

Orchestra, de când s'a reorganizat, a devenit în poziţiunea de a putea mulţumi aşteptarea publicului. In locul ruginitelor valţuri şi polci de până acuma, azi publicul poate să audă între acte şi câte o uvertură şi potpurie. Cu această ocaziune încă a executat cu multă precisiune o uvertură de *Verdi* şi o potpurie din opera *Linda*.

Joi în 30 Decembrie s'a jucat în beneficiul D-nei Merişescu *Cetatea neamţului* dramă în 3 trei acte cu mare spectacol de V. Alexandri şi *Doi soldaţi români* comedie naţională în 1 act. (Curierul de Iaşi. No. 143 din 29 Dec. 1871).

Mercuri la 6 Ianuarie 1871 s'a reprezentat în beneficiul lui Victor Delmary, regisorul Teatrului piesa *Chiriţa în Iaşi sau Două fete şi-o neneacă*, comedie-vodevil în 3 acte. de V. Alexandri precum şi *Triolé*, comedie într'un act, tradusă de C. Bălănescu iar Joi în 7 ale aceleiaşi luni s'a jucat *Caterina Howard*, dramă în 5 acte şi 7 tablouri, de Alex. Dumas, asupra căror piese găsim următoarea relaţie, în *Curierul de Iaşi* No. 3 din 10 Ian. 1871 :

Cucoana Chiriţa prezintată publicului prin D-na Merişescu, a fost şi astă dată o figură interesantă, un caracter original, din timpurile de abia trecute ale vieţei noastre sociale, care a ţinut publicul în con-

tinuă ilaritate. Acest rol este unul din acele, pe care D na Merişescu nu le poăte juca fără a da publicului cea mai deplină satisfacţiune.

Al doilea rol mai însemnat, rolul cuconaşului Guliţă a fost jucat de însuşi creatorul său, de D. Luchian. Şi când am spus că D. Luchian este creatorul acestui rol, ne-am dispensat de a spune mai mult, căci ori-cine va înţelege că nimene altul nu putea să reprezinte pe *Guliţă* în mod mai natural, mai surprinzător decât Dl. Luchian.

In general, atât piesa în sine, cât şi reprezentarea ei, şi-au produs efectul.

In drama lui Dumas: *Caterina Howard*, dl. Pascaly, în rolul lui *Etheewod*, şi deosebit în „Sacrificiul amorului" din tabloul al patrulea şi în scena: „umbra din mormânt" din actul al treilea, s'a prezentat în toată grandoarea artei sale. A fost excelent, şi am putea zice neimitabil. A avut o declamaţiune atât de clară şi în declamaţiunea sa atâta foc, atâta pasiune, încât era peste putinţă să nu aducă în palpitaţie ori ce inimă. Publicul l'a aplaudat cu frenezie.

D-na Pascaly a avut rol mare şi foc puţin.

D. Dimitriade, în rolul regelui a fost tocmai la locul său.

D-ra Popescu în rolul Principesei Margareta, a avut o bună înfăţişare.

In privinţa orchestrei observăm numai atâta că „*melodrame'e* sunt prea tari, prea zgomotoase, în cât adese ori preponderează declamaţiunea artiştilor.

La 9 Ianuarie s'au jucat piesele: *Este nebună*, dramă în două acte, tradusă din franţuzeşte şi *Pacatele bărbaţilor*. comedie naţională, în 2 acte, compusă de M. Pascaly,

Marţi la 12 ale aceleiaşi luni, s'a jucat în beneficiul Ospiciului infirmilor de la Galata, piesa *Gărgăunii*, comedie în 3 acte, tradusă de M. Pascaly, reprezentaţie care a produs suma de 500 lei vechi.

Joi în 14 Ianuarie s'a dat beneficiul lui M. Pascaly, cu piesa *Ingerul morţei*, dramă în 6 acte tradusă de Simion Mihaileanu.

Marţi în 19 Ianuarie, s'a dat a doua reprezentaţie în beneficiul Infirmilor de la Galata, jucâduse piesa *Chiriţa în Iaşi şi Triolé.*

Sâmbătă la 23 ale aceleiaşi luni, s'a jucat piesa *Omul care'şi ucide femeia,* vodevil în 2 acte, tradus de Popu, *Două dispărţeni*, vodevil în 1 act, tradusă de T. Porfiriu şi *.Doi fricoşi,* de asemenea comedie într'un act, tradusă de N. Luchian.

Despre această reprezentaţiune iată ce găsim în *Curierul de Iaşi* No. 14 din 23 Ian. 1871.

Sâmbătă la 23 Ian. 1871 s'a jucat în teatru *Omul care'şi ucide femeia, Două dispărţenii* şi *Doi fricoşi,* cu alte cuvinte trei comedii cari avură o putere destul de atrăgătoare pentru public, astfel că erau prea puţine, la număr lojele şi stalurile deşerte. Ecoul seratei — dacă putem a ne servi de acest termen — era D. Luchian reprezentantul rolurilor principale din toate trei piesele. Atât D-na Luchian care foarte rar apare pe scenă, precum şi D-ra Popescu, au corespuns caracterelor ce reprezentau ; nu mai puţin şi D-l Bălănescu, dimpreună cu D-l Popovici.

Apoi Marţi la 26 ale aceleiaşi luni s'a jucat piesa *Orbul şi Nebuna,* dramă în 5 acte şi 5 tablouri tradusă din franţuzeşte de M. Millo şi M. Pascaly.

La 4 Februarie s'a jucat în beneficiul Smarandei Merişescu *Curierul de Lion,* dramă din şcoala românească, în 5 acte şi 8 tablouri, tradusă de M. Pascaly.

La 7 ale aceleiaşi luni. la 12 ore de amiază s'a reprezentat *Nunta ţărănească,* tablou naţional de V. Alexandri şi *Sora lui Jocris,* vodevil în 1 act, tradusă de N. Luchian.

Duminică în 14 Februarie s'a repetat *Curierul de Lyon.*

Joi 18 Februarie, s'a dat pentru prima oară piesa *Ginerele lui Hagi Petcu,* comedie naţională în 2 acte, prelucrată după franţuzeşte de Vasile Alexandri, şi *O palma sau Voinicos dar fricos,* comedie în 1 act, tradusă de N. Luchian.

Duminică la 21 Februarie s'a jucat *Hoţii de co-*

dru și hoții de oraș, dramă în 7 acte de Felix Piat. tradusă de P. T. Georgescu.

Joi 25 ale aceleiași luni, s'a jucat piesa originală *Domnița Ruxanda*, dramă istorică în 5 acte, de B. P. Hajdeu.

După cererea generală s'a jucat apoi în sara de 28 Februarie *Dama cu camelii*, dramă în 5 acte de Al. Dumas fiul, tradusă de Simion Mihailescu.

Joi în 4 Martie s'a dat în beneficiul D rei Anicuța Popescu pentru întăia oară piesa: *Năuc de amor*, comedie în 3 acte, tradusă de M. Pascaly.

Duminică în 7 ale aceleiași luni, s'a jucat *Faust și Margareta*, dramă feerică cu cântece, în 3 acte tradusă de Alex. Obreja.

La 11 Martie, s'a dat *Piatra din Casă*, comedie-vodevil într'un act de V. Alexandri și *Un scrob îndrăcit*, tot comedie vodevil într'un act de Duvert și Boger, tradusă de N. Luchian.

Apoi Duminică la 14 Martie, s'a jucat pentru întăia oară o piesă nouă, *Plăeșul Logofăt mare*, dramă națională în 5 acte „extrasă din Istoria Moldòvei“ de Teodor Codrescu.

Asupra acestei reprezentațiuni găsim în *Curierul de Iași*, No. 30 din 17 Martie, următoarele aprecieri:

„De la reprezentația piesei *Domnița Ruxanda* încoace, ce întăi piesă națională adusă pe scena noastră, este *Plăeșul Logofăt mare*, dramă națională istorică în 5 acte de Teodor Codrescu, reprezentată la 14 Martie curent, între aplausele unui public destul de numeros. Piesa este o imitație din franțuzește, dăr este originală prin caracterele naționale desvoltate într'însa, și prin tradițiunile istorice pe care este bazată. Cât pentru executare am avea foarte puține de recenzat, și aceasta încă mai ales, în privința punerei în scenă. căci jocul artiștilor a fost destul de bun, putem zice peste tot; cu deosebire D-l Dimitriad în rolul Plăeșul Logofăt, a fost excelent“.

După cererea generală, această piesă s'a jucat pentru a doua oară la 18 ale aceleiași luni.

La 20 Martie s'a reprezentat în beneficiul lui

Andrei Ferry, casierul teatrului român, piesele: *O ceaşcă cu cei*, comedie într'un act, tradusă din franţuzeşte de M. Pascaly, *Cartea III, Capitolul II*, comedie într'un act tradusă din franţuzeşte de D. Băicoianu şi *Sora lui Jocris*.

In afară de reprezentaţiile date de trupa dramatică locală, s'au mai jucat două alte reprezentaţiuni de către diletanţi, din cari cea întâi, la 13 Aprilie, pentru beneficiul azilului de copile orfane *Sfânta Maria*, iar a doua la 20 Aprilie, în ajutorul nenorociţilor din Franţa.

Reprezentaţia dată de *Societatea diletantă* pentru beneficiul azilului *Sfânta Maria*, a adus un venit de 617 galbeni din locurile vândute publicului.

Această reprezentaţie s'a dat în 13 Aprilie 1871, la care a asistat şi Măriile Lor Doamna şi Domnul Românilor. S'a jucat *Ginerele lui Hagi Petcu*, comedie în 2 acte de V. Alexandri. Admiraţiunea publicului s'a concentrat mai ales asupra D-nei *Natalia Suţu*, care în rolul Adelei fiica lui Hagi Petcu, a fost artistă de rară apariţiune, şi care, atât prin mimica excelentă şi intonaţiunea clară şi sonoră cât şi prin desele schimbări de costume care de care mai preţioase, n'a lăsat nimica de dorit în privinţa efectului. D. *Teodor Aslan* în rolul lui Hagi Petcu, a fost un tip de tot original care a produs multă ilaritate prin jocul său, ce se poate numi perfect fără exagerare.

D-nii *Al. Beldiman* şi *G. C. Negruzzi*, în rolurile prinţilor Movileşti, ambii şi-au înţeles cu exactitate poziţiunea, ceia ce n'a putut, să le asigureze decât o bună reuşire.

D. *N. Cantacuzin*, în rolul lui Verdulescu, prietenul lui Hagi Petcu ne-a înfăţişat un caracter blând şi smerit, care a mulţumit pe spectatori.

D-nii *V. Lazu* şi *G. Duca*, având roluri mai secundare, unul ca fecior, celălalt ca bucătar, n'au avut atâta de lucru, dar cu toate aceste, d-lor au ştiut să-şi facă interesante micile roluri.

D-nii *Zira* şi *Bucicov*, care reprezentau pe doi zarafi ovrei, au dovedit o bună cunoştinţă a obiceiu-

rilor acelora şi au ridicularizat defectele cu cari aceşti oameni ne schimonosesc limba.

Ginerele lui Hagi Petcu a fost urmat apoi de două comedii franceze, *Le coucher d'une étoile*, în care au jucat mai toate persoanele dinainte şi tot cu acelaşi bun succes. Singura persoană nouă. a fost D na *Aspasia Graceanu*, care întru nimica n'a fost inferioară, în ceia ce priveşte bunul gust în alegerea toalete şi efectul cu care a jucat rolul Eurydicei.

Reprezentaţia s'a terminat prin o comedie cu cântece intitulată *Après le bal*, în-care nu erau decât două persoane: D-na *Elisa Donici şi Teodor Aslan*, despre care nu putem vorbi decât cu o profundă recunoştinţă de talentul ce posed, şi cari atât prin jocul bine nimerit, cât şi prin cupletele bine cântate (compuse de Dl. *Cudella*), au făcut pe public să-şi exprime de mai multe ori mulţămire prin aplause şi buchete! Altfel aplausele şi buchetele n'au lipsit nici în piesele precedente.

Dar ceia ce a ridicat mai mult efectul şi celebritatea acestei serî a fost că MM. LL. Doamna şi Domnul au asistat de la începutul până la sfârşitul reprezentaţiunei, urmărind jocul peste tot cu cea mai vie atenţiune, ceiace era o àdevărată şi bună lecţie pentru mulţi... (*Curierul de Iaşi* No. 41 din 16 Aprile 1871), *Bădescu*.

In reprezentaţia de la 20 Aprilie s'a jucat piesele *Nobila Cerşetoare*, comedie într'un act de V. Alexandri, *Haimana sau strămutările amploiaţilor români*, cânticel comic de V. Alexandri, *Les deux sourds*, comedie într'un act, şi *Prisonier sur parole*, de asemenea comedie într'un act, aceste două din urmă jucate în limba franceză.

La 14 Iunie 1871 găsim în dosarul Primăriei de Iaşi No. 170 din 1867, intitulat *„Teatrul Social a tinerilor juni din Urbia Iaşi:* o suplică a lui Alexandru Grosu domiciliat în Iaşi, Desp. I, prin care cere la Primărie autorizaţie de a forma un *Teatru Social*, sub direcţiunea sa, în casele D-lui I. Albineţ, Despărţirea IV, cu începere de la 20 Iunie 1871 până la 20 Oct. acelaş an.

In urma acestei cereri, Primarul însărcinează pe ajutorul său H. Cerne ca să meargă la fața locului, să vadă casa în care urmează a se da reprezentațiunile teatrale, care apoi face următorul referat:

Domnule Primar,

„Spre îndeplinirea rezoluției puse, am mers la fața locului, localul este în casele Bucșinescu unde s'a mai reprezentat și în anii din urmă reprezentații teatrale, localul este potrivit, salonul în destul de spațios și înalt, precum și alte două odăi de alături“.

Din cercetările făcute nu am putut afla dacă acest teatru s'a înființat sau nu.

*
* *

Tot în această iarnă, o parte din actorii ieșeni, cari n'au fost angajați de directorul Neculai Luchian pentru stagiunea din Iași, s'au dus la Bârlad, unde sub direcțiunea unei D-ne, Ana Ghenopol din București, au înființat o trupă teatrală, care a dat o serie de reprezentații, de drame și comedii, în acel oraș în cursul iernei 1870—1871. Intre actorii ce au figurat în acea trupă găsim pe *Mihail Galino, Alecu Gheorghiu, Mihailescu, Al. Ivolschi*, D-nele *Dumitrescu Elena Ivolschi*, D-ra *Otilia Senti* și alții [1]).

Credem nimerit a arăta aici o neînțelegere care a urmat în cursul acestei stagiuni, între autoritatea comunală și Prefectul Județului Iași, Neculai Gane, relativă la intrarea în loja Domnească din Teatrul Național, în timpul reprezentațiilor, care, după cum am văzut în contractul încheiat între Primărie și antreprenorul teatrului, Neculai Luchian, (art. 29 din contract, nu putea să fie deschisă și nici să intre cineva în ea, decât numai Domnul și Doamna țării, când urma să asiste la Teatru [2]).

1) Despre toate aceste reprezentații citate, a se vedea *Curierul de Iași* pe anii 1870—1871.
2) Vezi foaia „Progresul“ No. 65 din 1870.

Prefectul judeţului, crezând că are dreptul de a întrebuinţa acea lojă, în timp când nu se afla familia Domnească în Iaşi, cu toată opunerea Administraţiei comunale care încuiase uşa lojei a trimis agenţi poliţieneşti ca să strice uşa, şi în modul acesta astfel cu forţa intră în lojă, împreună cu alte persoane şi familia sa, chiar la prima reprezentaţie de deschiderea stagiunei (la 8 Noembrie 1870).

In urma acestui fapt a urmat o corespondenţă vie, atât între Primărie şi, Prefect, cât şi cu Ministerul de Interne, — ceia ce la urmă a provocat chiar demisiunea întregului Consiliu Comunal.—

Pentru mai bună lămurire, reproducem aici adresele schimbate între zisele autorităţii, ştiut să fie !

Adresa Primăriei No. 12341 din 12 Noembrie 1870, între Prefectul Judeţului Iaşi.

Domnule Prefect,

Consiliul Comunal în şedinţa de la 10 a curentei, a fost informat că d-voastră ne ţinând samă de stipulaţiunile contractului încheiat de el pentru concesiunea teatrului şi de dreptul de proprietate ce are comuna asupra acestei instituţiuni, pe care o ţine cu spesele sale proprii, prin efracţiune aţi deschis loja rezervată pentru persoana Măriilor Sale Domnului şi Doamnei, şi v'aţi instalat în ea d'inpreună cu mai multe persoane, între care şi copii.

Această urmare foarte gravă în sine, şi cu atâta mai mult responsabilă cu cât ea vine din partea d-voastră care sânteţi însărcinat de lege de a face să se respecte dreptul altuia, a silit pe consiliu ca pe lângă alte măsuri ce trebue a se lua pentru a nu se mai repeta, să se eie şi pe acea de a vă pofti ca pe viitor să nu mai dispuneţi nici într'un mod de arătata lojă, pe care autoritatea Comunală în dreptul său de proprietate a dispus de a nu se deschide decât la reprezentaţiuni la care vor asista Măriile lor Domnul şi Doamna.

Comunicându-vă dar cele ce preced spre ştiinţa şi regula d-voastră, vă rog să primiţi asigurarea consideraţiei mele.

p. Primar, *Major Hazu.*

Secretar, *Antonescu*

Această adresă s'a publicat şi prin placarde pe strade şi prin foaia *Progresul.*

In acelaşi timp, Consiliul Comunal a dispus ca loja Domnească să fie pecetluită cu sigiliul Comunal, ceia ce s'a şi făcut în ziua de 19 Noembrie, de către ajutorul de Primar Majorul I. Hazu, care a încheiat în acest scop şi un Proces-Verbal.

Ministrul de Interne în urma necurmatelor corespondenţe avute cu Prefectul Gane, trimise la 19 Noembrie o adresă cu No, 15,681, către Primarul Iaşului, în cuprinderea următoare:

Domnule Primar,

Mă informez că aţi poprit intrarea Prefectului acelui judeţ în loja Princiară din Teatrul acelui oraş închizând-o şi luând cheia.

Ministrul nu înţelege cum aţi putut oprì pe Prefect de-a dispune de dânsa, când d sa este reprezentantul legal al Guvernului Măriei Sale, şi când acea lojă de la 1859 încoace, a fost dată la dispoziţia Prefectului.

In faţa doar a celor mai sus expuse, vă invit Domnule Primar, ca la moment să bine voiţi a pune acea lojă la dispozitia D lui Prefect al acelui Judeţ.

Primiţi. etc.

p. Ministru *Argintoianu.*

In aceiaşi zi, Prefectul revenind la Teatru şi găsind uşa lojei Domneşti pecetluită, chemă comisarii şi sergenţii poliţieneşti de cari dispunea şi strică atât peceţile cât şi încuitoarea lojei în care intră, spre a asista la reprezentaţie.

In urma acestor petrecute, membrii Consiliului Comunal şi anume: Major C. Langa, Dim. Tacu, Major I. Hazu, S. Dudescu, N, Dumitriu, Măcărescu, Sc. Pastia, A. Camban si Al. Şendre, îşi dăduiă dimisia. Ministru. de Interne primi această dimisie şi dispuse să se facă noi alegeri comunale [1]).

---

1) Despre toate aceste vezi dosarul Arh. Primăriei No. 80 din 1870.

CAP. XXVII

STAGIUNEA 1871 - 1872

Trecerea Direcțiunei Teatrului Național de la artistul Neculai Luchian, către advocatul Teodor Aslan.—Pragramul artiștilor și al pieselor ce urmau a se juca.—Reprezentațiile date de Matei Millo.—Angajarea și debutul lui Teodor Teodorini și a soției sale Maria Teodorini.—Teodorini lovit de alientație mintală în timpul debutului său.—Rezilierea angajamentului lui Teodorini.—Reprezentațiile date de diletanții ieșeni.—Adelaida Ristori și trupa sa italiană în Iași.—Trupe de comedii franceze de sub Direcția lui Taillefer și reprezentațiile date.

Deși concesiunea direcției Teatrului Național o avea Neculai Luchian, pe timp de 5 ani după cum am văzut, dar din cauza neînțelegerilor iscate între Direcțiune și între actori, Luchian în baza art. 31 din contract, trece în ziua de 19 Iunie 1871 concesiunea teatrului național către avocatul statului Teodor Aslan, priceput în ale teatrului, ca unul ce fusese alipit mai mult timp pe lângă comitetul teatral, publicându-se aceasta în *Monitorul Oficial* No. 172 din an. 1871. Juriul teatral compus din Vasile Pogor, Iacob Negruzzi, Th. C. Balaiș, I. Antoniadi și N. Burghelea, din stagiunea trecută, rămâne tot acelaș și cu aceleași îndatoriri.

Teodor Aslan, prezintă la primărie o listă de piesele ce propunea el a se juca pentru un număr de 32 abonamante, arătând acolo anume și zilele de reprezentație, plus două reprezentații în beneficiul *Ospiciilor infirmilor de la Galata* și două în benefiaciul *Casei Artiștilor români*. Apoi, publică prin afișe speciale și în *Curierul de Iași*, No. 107 din 29 Sept. 1871 „*Programul teatrului pentru stagiunea 1871—1872*, în care se arată artiștii ce formează trupa cu personalul ei), precum și piesele ce au a se juca,

prețul abonamentului pentru 32 reprezentații, precum și prețurile cu sara. Iată acel program:

Direcțiunea D-lui Teoder Aslan

Stagiunea anului 1871 – 1872

Personalul trupei

Doamnele	*Domnii*
Ralu Stavrescu	Teodor Teodorini
Maria Teodorini	Gheorghe Alexandrescu
Smaranda Merișescu	Ioan Tănăsescu
Matilda Cugler	Constantin Petrescu
Maria Petrescu	Neculai Luchian
Matilda Tănăsescu	Mihail Galino
Maria Dimitrescu	Constantin Popovici
10 eleve	Ioan Filipescu
	Petru Bucicov
	Lazar Maurevel
	10 elevi

Suflori, D-nii: Costăchescu și Anghenopulo, Dl. Victor Delmary prim regisor și director de scenă.

D-l Ed. Caudella, cap de orchestră.

Piesele:

Din care se vor compune spectacolele de abonament. afară de acele ce au a se mai traduce, etc.,

Maria Tudor, Nunțele Venețiane, Nebunie de ámor, Ultragiul, Copiii lui Eduard, Richard al III-lea. Don Cezar de Bazan, Țăranul de munte, Peticarul, Treizeci de ani din viața unui jucător de cărți, Cerșitoarea, Paiața, Debora, Clenarvoni, Germania, Lucreția Borgia, Jana d'Arc, Cabala și Amorul, Faust, Don Juan de Marana, Jana Grey, Matilda, Vornicul Bucioc, Africanul, Armele lui Richelieu, Căpitanul Carlota, Judita și Olofern, Nela, Steaua păstorului, Morărița, Dangevil, Marchiza de Seneter, Curcănăreasa, Regina Topaz, Umbrele lui Oscar, Frufru, Baba Hîrca, Fiica focului, Ștrengarul de Paris, Harța Răzeșul, Sare gard, Socru buimăcit, Doamna s'a culcat, Soacra și Ginerile, Omul cu cheia, Strechietu, Impărăția femeilor sau lumea pe dos.

Preţurile de abonament pentru 32 reprezentaţiuni: Benuarele şi Lojele 1, 40 galbeni. Lojele al II-le 20 galbeni, Stalul 8 galbeni, Loja rangul I, No. 11, 40 galbeni, Avanscenele 90 galbeni.

Preţurile cu sara:

Benuarele şi Lojele I, 56 lei c. Iaşi, Loja al II-le 28 lei, Stalul, 10 lei 20 parale. Partere 4 lei 8 parale, Galeria 2 lei 4 parale.

Inainte însă de a se deschide stagiunea, artistul *Matei Millo* anunţă prin placarde, după învoirea obţinută de la Primărie, că în trecerea sa la Bucureşti, cu compania sa artistică, va avea onoare a juca la Teatrul Naţional, 3 sau 4 reprezentaţii compuse din cele mai nimerite creaţiuni naţionale din repertoriul său.

Din reprezentaţiile date de Millo arătăm următoarele:

Joi în 9 Septemvrie 1871, se joacă *Millo Director*, comedie vodevil in 1 act de V. Alexandri, muzica de Ed. Wachman. *Paraponisitul*, canţonetă comică de V. Alexandri, executată de M. Milo; *Paraclisierul*, vodevil naţional în 1 act de V. Alexandri, Muzica de Ed. Wachman; *Chera Nastasia*, canţonetă comică de V. Alexandri, esecutată de M. Millo.

Duminică la 12 Septembrie 1871, s'a jucat *Barbu Lăutaru*, Canţonetă comică de V. Alexandri esecutată de M. Millo; *Impresiunile de călătorie a Cucoanei Chiriţa la Paris*, canţonetă comică de V. Alexandri, esecutată de M. Millo; *S'a pus în sfârşit în slujbă Paraponisitul*, canţonetă comică de M. Millo, esecutată tot de M. Millo: *Un poet romantic*, scenă în versuri de M. Millo, *Cinel-Cinel*, vodevil naţional în 1 act de V, Alexandri, muzica de A. Flechtenmacher. Apoi, Marţi în 14 Sept. 1871, s'a jucat pentru beneficiul D-lui Millo: *Prăpastiile Bucureştilor*, vodevil în 5 acte de Millo, muzica de I. Wachman.

*
* *

Directorul Teodor Aslan, pe lângă actorii cei mai de căpetenie rămaşi din stagiunea trecută, a

mai angajat pe D-nele Stoenescu şi Luţa, precum şi pe artistul T. Teodorini din Craiova, cu trupa sa.

Angajarea lui Teodorini a produs în publicul ieşan o mare mulţumire, fiecare aştepta cu nerăbdare pe artistul Teodorini, cunoscut Iaşului, ca posedând un talent excepţional pentru scenă. Despre aceasta iată ce găsim scris în *Curierul de Iaşi*. No. 103 din 26 Septomvrie 1871:

„Pe lângă ceilalţi artişti de merit, vom asculta pe Teodor Teodorini, de atâta timp absent din urbea noastră, locul său natal. D sa, sunt acuma 12 sau 14 ani, a făcut în Iaşi o scurtă apariţiune jucând pe scena noastră de vre o două-trei ori. De atunci încoace, a consacrat tot timpul său depărtat de noi, în studiul energic şi adânc al artei dramatice, faţă cu cei mai eminenţi artişti în specia D-sale ai Franţei, Germaniei, Italiei. etc. Astăzi s'a smuls din sânul Craiovenilor, de care fu îmbrăţişat anii din urmă şi după o scurtă petrecere în Bucureşti, s'a reîntors la noi spre a aduce oraşului său natal o familie de artişti distinşi, în capul cărora stă şi spre a mai da odată mâna cu vechii şi de mult demnii săi camarazi de artă, Luchiar, Galino şi alţii.

„Cu el alături doamnele *Maria Teodorini* şi *Radu Stavrescu*, a căror plăcută aducere aminte ne face a mărturisi de pe acum satisfacerea deplină ce avem de a poseda în mijlocul nostru pentru mai multe luni nişte artiste de valoarea D-lor sale. Cu o nouă şi mult preţuită achiziţiune însemnăm aici şi numele cunoscut al D rei Matilda Cugler, care prin câteva apariţiuni de delitantă, a dovedit un adevărat talent prin arta dramatică şi care ne dă dreptul de a o felicita înainte ca pe una din cele mai talentate membre ale trupei noastre dramatice. (*Curierul de Iaşi* No. 106 din 26 Sept. 1871).

Stagiunea teatrului s'a deschis în sara de 3 Octombrie 1871, cu piesa *Don Cezar de Bazan*, dramă cu cântece în 5 acte tradusă din franţuzeşte. In această piesă, rolul titular îl avea Teodor Teodorini.

Insă acest artist, fiind atins de un acces de alienaţie mentală, chiar în timpul reprezentaţiei în care debuta, el juca într'un mod aşa că publicul care nu ştia adevăratul motiv îşi închipuise că el s'ar fi suit pe scenă în urma unei petreceri, aşa că înainte încă de sfârşitul reprezentaţiei resunară mai multe şuierături.

In urma acestui fapt, directorul Aslan voi să rezilieze contractul ce'l avea încheiat cu Teodorini. Acesta însă, prin diferite stăruinţi căuta să continue a juca pe scena teatrului ieşan. Atunci directorul s'a adresat membrilor Comitetului teatral ca să hotărască.

La 16 Octombrie, s'a încheiat un proces-verbal în următoarea cuprindere: „Considerând dispoziţiunile art. 14 din concesiune" considerând că dl Teodorini din cauză de nesănătate nu mai poate urma a se prezenta pe scenă, după cum s'a constatat cu ocazia debutului său, considerând că au declarat atât d. Teodorini, cât şi d na Teodorini că se retrag de ca contractul cu Dl. Aslan, la care retragere au consimţit şi dl. Aslan, în baza art. citat contractul este reziliat" 1).

Dintre reprezentaţiile ce au mai urmat găsim că Duminică 10 Oct. 1871, s'a jucat *Neburia de Amor* dramă în 5 acte de Tumayo şi Baus traducere de T. Georgescu; Joi 14 Oct. s'a jucat *Nello* sau *Pescarii din Catania*, dramă lirică în trei acte de d-nii E. Carmon şi M. Carré, prelucrată de I. Gemescu.

Asupra piesei *Neburia de Amor*, cetim următoarea dare de seamă în *Curierul din Iaşi*, No. 114 din 17 Octomvrie 1871:

„Din artişti unii s'au distins prin joc inteligent şi corect; anume d-na M. Petrescu, a exprimat mult foc şi sentiment.

D-na Stavrescu a escelat în mod eminent. Această artistă şi-a imaginat caracterul *Isabelei*, cu justa inteligenţă; l'a format plin de intim sentiment

1) Vezi dosarul Primăriei de Iaşi No. 80 din 1870.

şi l'a îmbrăcat în nobleţă şi demnitate. Executarea acestui caracter a fost excelentă. Exteriorul artistei a fost plin de farmec poetic şi plastic; expresiile au fost juste, naturale, corecte, şi—idealizate. Mimica a fost caracteristică şi nobilă; voacea dulce şi elocventă; valurile sentimentelor le-a exprimat just, în momentele de fragede emoţii, voacea a fost o muzică dulce, măgulitoare, ne'ncetînd de a fi caracteristică. Pasul ei spre tron a fost nobil, mai estetic cînd începe a se desfăta în fericire că e nebună, intima emoţiune a graiului ei a fost încântătoare, iar în cea de pe urmă scenă, când dânsa încheie acţiunea prin un dulce acord de profund şi etern amor, graiul ei a fost pătrunzător. Privitorii şi-au exprimat cu entuziasmn înalta lor plăcere estetică".

Duminică 17 Octombrie s'a jucat *Călugăriţa Sângerândă*, dramă în 5 acte de Anicet Bourgeois şi I. Maillan.

Asupra acestei reprezentatii găsim în *Curierul de Iaşi* No. 115 din 20 Oct. 1871 următoarele:

„...Din „tabăra de boemieni", d-na Tănăsescu a înfăţişat o figură plină de viaţă caracteristică. Dl. Alexandrescu ar fi produs mai mare efect, dacă de exemplu în catacombe ar fi înfăţişat mai mult sentiment, mai multă durere. Dl. Galino a jucat corect şi cu nobleţă.

„D-ra Cugler a avut un rol greu şi l'a jucat cu mare talent. Rolul d-sale nu avea nici un caracter individual pronunţat clar. D sa însă şi-a imaginat într'o formă armonică şi l'a dus consecvent. Autorul a părăsit'o în situaţii scenice foarte grele. D-sa însă a întregit acţiunea prin mimica elocventă şi corectă. Dulcea şi simpatica voace a d-sale a exprimat intime sentimente în mod fin caracteristic, şi ia câştigat sincere aplauze.

„Numai cât trebui să deie vorbirei mult mai multă putere. Respectabiile talente dramatice şi cultura literară a D-rei Cugler îi asigură un prea frumos şi distins viitor pe tereunl artei.

„D-na R. Stavrescu s'a distins înaintea tuturora.

D-sa a inspirat ingratului său rol, căldură și profunditate, și l'a executat în mod eminent în toate privințile.

„In catacombe a excelat prin via expresie a desperărei, în monăstire prin expresia jăluirei și a răzbunărei..."

*
* *

La 21 Ostombrie 1871, se joacă *Marchiza de Seneter*, comedie în 3 acte, tradusă de Gh. Vally.

Despre modul cum a fost jucată această piesă, găsim următoarea dare de seamă în *Curierul de Iași* No. 117 din 24 Octomvrie 1871:

... „Domnii Popovici, Alexandrescu și Galino, a jucat foarte bine; fie care au format câte o figură cu viață și au dus rolurile corect și consecvent. Dl Popovici a fost în elementul său, și a produs mult efect, mai ales pentru aceia că n'a trecut peste măsura estetică. D-ra M. Cugler a avut un rol foarte greu (*Marchiza de Seneter*) dar l'a dus până'n capăt cu succes; jocul d-sale a fost destul de caracteristic... Rolul *Marion de Lorme* a fost jucat de R. Stavreasca și l'a executat în mod strălucit, menținându se la inălțimea adevăratei artei cu rară delicateță spirit și gust de înaltă școală estetică. Finețele cele mai mari le-a executat cu preciziune extraordinară, încât cu drept cuvânt i se cuvine numirea de artistă, de care cuvânt unii abuzează fără merite adevărate".

La 22 Octombrie 1871 se joacă *Lambiné*, comedie vodevil și *Soacra și ginerile, sau Supliciul unui bărbat*, comedie vodevil. D-na Merișescu, D-na Stavreasca, D-ra Cugler, D-nii Luchian, Popovici și Panu, au jucat satisfăcător rolurile lor.

Piesele naționale sunt părăsite și publicul le cere

In *Curierul de Iași* No. 119 din 31 Octomvrie 1871, cetim următoarele: „Trecu o lună întreagă din stagiunea Teatrului Național din Iași. Direcția a reprezentat în acest timp *numai opuri străine și nici un op* românesc! Cu toate aceste se numește

teatru *național*!—Cu ce logică? De altă parte tocmai acuma vedem un *Anunciu*, din partea onor. Direcțiuni prin care se face cunoscut că reprezentația promisă pentru 28 Octomvrie 1871 se amână până la 4 Noemvrie, din cauza că onor. Direcție a adus din străinătate doi speciali (mașiniști și decoratori), cu ajutorul cărora să „prepară reprezentația *Ralf Banditul*, credem că în loc de a face sacrificii aducând decoratori și mașiniști din străinătate, onor. Direcție ar trebui să facă acele sacrificii, îngrijindu-se de artiști buni în număr suficient, și de opuri teatrale de valoare în diferitele ramuri ale dramei. Afară de aceste, trebui să se îngrijească chiar și cu sacrificii de bună traducție a tuturor opurilor traduse. Și limba acelor opuri trebui să fie limba românească curată, îngrijită; pentru că limba din teatru trebui să fie *model*, limba autentică, după care să se orienteze Societatea. Teatru astfeliu are să fie Conservatorul și innobilatorul limbei naționale".

Apoi Duminică 31 Oct. 1871 s'a jucat piesa anunțată, *Ralf Banditul sau Subteranele Monastirei St. Norbert*, melodramă în 5 acte, cu mare spectacol traduse de A. M. Dunca.

Despre această reprezentație *Curierul de Iași* No. 120 din 3 Noemvrie 1871 scrie următoarele;

„D-na Staviescu, cu toate efectele piesei și cu toate desavantagiile, că avea fața cu sine în scenă personaje care erau foarte departe de a exprima bine aceea ce reprezintă D-sa, și-a susținut rolul cu mult sentiment. Credem însă de datorie a-i observa că exclamații cum de exemplu: „Dumnezeul mieu!" le pronunță cu prea mare întindere de voce, și momente ca acela în care Berta regăsește copilul său, nu le-a exprimat destul de just. Râsul convulsiv nu a fost la locul lui.

„Dl. Galino a dus rolul său foarte expresiv ș corect (ceea ce e raritate la noi). Dl. Luchian luând în considerație felul rolului său, totuși găsim că a exagerat cât-va; aceasta întru atât încât d-sa ne a obicinuit sa-l vedem totdeauna foarte natural în ro-

lurile sale. Ne oprim a vorbi mai pe lung despre D. Alexandrescu, care lasă foarte mult de dorit ca orfan care şi regăseşte mama şi ca amant nenorocit... Miza în scenă a fost făcută fără nici o grijă. Suflerul făcea de multe ori ca publicul să nu mai aibă necesitate a auzi pe actor.

„Nu putem îndestul să recomănduim d-lui regisor o observaţie mai bună la costumuri, căci. în general e foarte negligentă. Sfârşind, consiliem pe d. Aslan a alege mai cu grijă piesele de reprezentat şi a face că în general artiştii să-şi înveţe mai bine rolurile, aceasta fiind întâia condiţiune care permite ridicărea cortinei“.

In seara de Joi 4 Noemvrie 1871, s'a reprezentat *Două vite încălţate*, comedie vodevil în 3 acte, de Labiche şi Delacour, tradusă de Dr. I. Many, şi *Caşimirul verde* comedie în 1 act tradusă de T. Porfiriu.

Despre piesa *Două vite încălţate* „Curierul de Iaşi, No. 122 din 7 Noembrie 1871 arată că piesa n'are nicĭ o valoare pentru a fi admisă ca să se joace pe scena teatrului nostru national. „In localul numit a doua biserică zice acel ziar, acolo unde tineri, doamne, domnişoare şi publicul întreg vine ca să vadă pretindându-se morala într'o serie de acţiuni care tind la un scop, perfecţiunea omului, amară derisiune! Ca desnodământ, ca morala ei termină prin cinica comparaţiune că „Amorul este o tusă *măgărească*“. Iată dar o piesă care începe cu *slanină* şi termină „ prin tusa măgărească.

Cu toate acestea, această piesă care nu exprimă nici un sentiment a fost bine jucată de artişti. Asemenea piesă există în teatrul francez pentru că există şi scena anume unde ele sejoacă cum : *Théâtre du Palais Royal* şi altele pentru că este şi un public anume care să-l frecventeze şi unde să-şi găsească deliciile. Sunt toţi aceia şi acelea cari în urma unui „bon diner“ cum numesc ei în suplul lor limbagiu, merg, zic la teatru, unde se joacă asemenea piese, căci în poziţiunea momentană în care sunt puşi sunt departe de a înţelege fineţa spiritului de

la Comedia Franceză, delicateța sentimentelor dela Odeon, sau armenia muzicei de la Operă.

„La noi însă n'avem decât un singur teatru și publicul acela plutitor din Paris lipsește. La noi familia, este părintele, mama, și copila care vin să asculte și nu trebue ca scena să-i facă a fi jenați a roși în lojele lor.

„Pentru aceasta dar rugăm pe On. Direcțiune teatrală să pună mai multă atențiune la alegerea pieselor, pe on. Comitet care reprezintă societatea acolo, tocmai în acest scop să pună mai multă examinare la permiterea lor și pe d-nii traducători a studia mai bine literatura și să fie conduși de mai bun gust în alegerea autorilor.

Joi în 11 Noembrie 1871 s'a jucat *Impresiile de călătorie* vodevil în 2 acte de Havies, Duvier și Lozan tradus de N. Luchian și „Scara mâței" operetă națională de V. Alexandri.

Duminică în 14 Noembrie 1871 s'a dat pentru debutul artistului Costache Serghie, piesa *Turnul de Nesle*, dramă cu spectacol în 5 acte și 9 tablouri de A. Dumas.

Curierul de Iași No. 127 din 19 Noemvrie anul 1871 ne spune că:

„D-na Stavrescu a jucat rolul Margaretei, Regina Franței. Declamațiunea ei clară și înțăleasă și bine accentuată la locurile necesare, a fost în strînsă armonie cu mimica naturală. Toate aceste rare calități artistice ale d-nei Stavrescu au conlucrat cu deplin succes la excelenta reușită a rolului Margaretei. D. C. Serghie noul oaspe al teatrului ieșan a avut în debutul său o reușită din cele mai splendide a avut în debutul său o reușită din cele mai splendide, a avut o declamațiune plăcută și clară, modulațiune acomodată cu sentimentele exprese, în fine o mimică în general adevată, afară poate de acea a ochilor cari ni s'a părut cam exagerată. Dl. Serghie prin toate aceste eminente calități a debutat astfel că n'a lăsat nesatisfăcută nici câtuși de puțin așteptarea publicului. Dl. Galino ca de comun așa și de-

astădată a dovedit că posedă o şcoală bună şi că este unul din cei mai distinşi membri ai trupei noastre actuale; cu deosebire, de un timp încoace d-sa nu prezintă un progres evident, în loc de decadenţă, lucru ce este cam rar pentru artiştii noştri".

In *Gazeta Naţională*, No. 6 din 19 Noembrie 1871 găsim următoarele:

„Joi 18 Noembrie 1871, s'a jucat piesele traduse din franţuzeşte: *Uliţa lunei, Intr'un noroc* şi două piese mici naţionale: *Cuiul in părete* de V. Alexandri şi *Eclisiarhu Colivărescu*, cântecel comic de I. Ianov. Dl. Luchian, Dl. Gheorghiu, precum şi d-na Merişescu, au jucat bine rolurile lor. Rolul lui *Sodorel*, a fost jucat de dl. Gheorghiu mai bine decât multe alte roluri ale sale; D-nele Stoenescu şi Luţa au lipsit a avea o dicţiune mai bună şi limba mai corectă şi gesturi şi mimica mai teatrală. Mai amintim că d-na Merişescu a făcut o rea derogare la obiceiul său, introducând de la sine câteva cuvinte triviale ca de ex. *plesniiţi-ar ochii* şi altele, vroind prin aceasta a produce mai mult efect. Efectul fu produs numai asupra acelei părţi a publicului, care n'are nici o cultură nici gust artistic. Iar publicul cult nu poate decât să desaprobe aceste expresiuni pe scenă, şi să piarză gustul de a frecventa teatrul naţional.

„*Intr'un noroc*, este o comedie din repertoriul teatrului francez. O piesă fină, ţesută cu spirit de la un capăt la altul, dar aproape imposibil de tradus în altă limbă. Cu toate aceste atât D-na Stavrescu cât şi d. T. Aslan, directorul teatrului, care cedând cererei publicului jucă în persoană, şi au ştiut prin jocul lor a face traducerea întrucât-va interesantă. Aceasta merită cu atât mai mult laudă cu cât şi d-na Stavrescu, care are specialitatea rolurilor mari, dramatice, şi d. Th. Aslan, care este perfect în caractere comice, bufone, au trebuit să iasă din sfera rolurilor lor cele recunoscătoare.

„Dl. Aslan a cântat pe *Eclisiarhul Colivărescu* bine, deşi era cuprins vederat de o mare emoţiune.

Cântecele D-lui Ianov sunt foarte iubite de public; cine nu'şi aduce aminte cu plăcere de: *Pareatca* sau *Asesorul Schivernisală* de *Avocatul Corciogarescu* şi de *Alegătorul*, unde autorul copiază speranţa exterioară a mai multor caractere cu atât talent comic... Nu numai dl. Aslan, ci şi autorul au fost aplaudaţi şi chemaţi de public.

„*Cuiul în părete*, e o poveste dramatizată cu talentul ce'l are numai dl. Alexandri... Dl. Aslan şi Luchian, cel întâi ca *Arvinte*, cel al doilea ca *Pepelea*, au ştiut foarte bine să înfăţoşeze aceste două caraccere, pe cât deosebite pe atât interesante, şi jocul lor nelăsând nimica de dorit, această piesă a fost cea mai frumoasă din toate. Numai o observaţiune avem de făcut D lui Luchian, după care vom încheie: d-l Luchian cunoscând că publicul cel mai incult este cel mai numeros, şi că el aplaudează în modul cel mai vuitor, hotărând astfel mai mult decât celalalt succesul unei piese, are mare greşală de a voi să producă efect mai cu samă acestuia, de aceia d-l Luchian a contractat răul obiceiu de a vorbi limba părţii inculte a publicului: şi, d-sa pronunţă în toate rolurile sale *chicior*, *ghine*, *hie*, etc., în loc de *picior*, *bine*, *fie*. Astfel d-sa uită că teatrul ori care clasă de oameni ar reprezenta, fie scena, un salon, un palat sau o crâşmă, este chemat să dea modelul limbei celei mai pure şi mai culte. Galerii şi Parteruri pot avea plăcerea să audă trivialităţi, dar publicul cult nu află de cât nemulţămire, şi dacă e drept că teatrul are pe lângă altele şi scopul de a cultura un popor, artiştii dramatici şi mai vârtos acei cari au talentul d lui Luchian, ar trebui să se ridice la nivelul de unde pot învăţa pe public cum trebue să vorbească, în loc de a se coborî până a învăţa ei de la galerie şi parter limba lor comună“.

Duminică 21 Noemvrie 1871, s'a jucat comedia *Jijianul* întrucâtva creaţiune a d-lui Luchian şi a avut o foarte bună reuşită. D. Luchian ca pompier voinicos şi ibovnic a Măriucăi, a înţeles pe deplin caracterul acestui rol şi l'a executat cu multă isteţime. Tot a-

atunci s'a mai jucat şi piesa *Parizianul*, comedie, piesa cuprinde şi unele momente scandaloase, cari nu sunt de loc la înălţimea misiunei teatrului. A treia piesă ce s'a jucat a fost *Vlăduţul mamei*, o piesă bine prelucrată. Ea ne reprezintă caractere, cari se găsesc pe la noi foarte des, satirizând în mod potrivit neglijenţa instrucţiunei primare. (Curierul de Iaşi No. 130 din 26 Noemvrie 1871).

„Joi în 26 Noemvrie 1871, s'a jucat *Paul Jones*, dramă în 5 acte, de Alexandru Dumas, tradusă de Porfiriu. D-na *Stavrescu* în rolul *Margaretei*, nu vom zice mai mult decât. că dacă am fi fost Alexandru Dumas, i am fi dedicat piesa d-sale. *D-na Merişescu* a susţinut rolul *Marchizei d'Auray*, până la capăt cu caracterul bine studiat, însă modulaţiunile de mimică şi voce ar fi trebuit mai abundent presurate pe caracteristicile faze prin care trece acest personagiu.

„*D-l Galino* în rolul lui *Paul Jones*, e atâta superior, că asemenea d-nei Stavrescu, nu găsim cuvinte cu care să-l descriem. Va rămânea neştearsă în inimile noastre acest artist, în scena din actul al IV-le, unde Paul Jones, copilul Mărei, face pe bătrînul Achards, care murea, să vadă în moarte o fericire şi pe publicul emoţionat până la lacrimi să se transporte, să vadă un Dumnezeu mare şi binefăcător! Cum nu ne-am duce la biserică dacă ar fi să putem auzi într'însa ce am auzit grăind pe Paul Jones în această scenă atât de sublimă!.. Primească d. Galino din parte-ne bine meritate aplause.

„*D-nu Alexandrescu*, în contele Emanuel, deşi slab din cauza unei boale grave de care a suferit a dus rolul său natural şi cu multă grijă.

„*D-nul Gheorghiu* în *Marchizul d'Auray*, deşi nu are decît o singură scenă, dar de astă dată am avut în faţa noastră un adevărat artist, rolul era aşa de bine înţeles, încât puţinele cuvinte ce au zis, fie dumnealui sigur, au plătit de mii de ori mai mult decât 10 roluri cu *Ralf Banditul*.

„*D nul Popovici*, în rolul bătrânului Achards, a fost imagina vie a unei naturi, care cu drept putem

zice e necunoscută în zilele noastre... Nu vom uită a aplauda perfecta mimică întrebuințată de d-sa în actul al IV lea, când Paul Jones îi vorbește de Dumnezeu. Culminațiunea ideilor rostite de d-nu Galino, se efectua cu aceiași gradațiune prin mimică, pe față d-lui Popovici... Miza în scenă de astă data fu la înălțimea sa. Costumarea foarte îngrijită. Ansamblu a fost perfect". (Gazeta Națională, No. 8 din 26 Noembrie 1871).

In 2 Decembrie 1871 s'a jucat *Jianul, Căpitan de Haiduci*, piesă întitulata *dramă-vodevil*, compusă de M. Millo. Piesa aceasta este una din cele mult repețite ale repertorului teatrelor din România, și una din cele ce s'a susținut lungă vreme pe scenă.

„Jianul căpitan de Haiduci" se distinge dintre alte piese originale de asamenea natură, și farmecul prin care s'a susținut atâta timp pe scene, nu este altul decît de copierea unor obiceiuri de țară, din timpuri mai vechi. Cu toate aceste, astăzi nu mai produce nici un efect, publicul așteaptă mai mult pe scenă, așa încât numai parterul și galeria au fost ceva mai vizitate la aceste reprezentații.... Multul șuerat, multul huiduit și împușcat sânt nimic alta de cât cununa trivialităței. Se pot admite și aceste pe scenă; însă fiind lucruri foarte secundare, au numai întru atâta rațiunea de a fi, întrucât sunt executate cu deplină măestrie. (*Gazeta națională*, No. 11 din 7 Dec. 1871.)

La 9 Dec. 1871, se joacă două piese: *Intâmplările deligenței* farsă în 6 părți, cu spectacol, traducere din franțuzește de dl. Luchian, și *Vreu să fiu Primăreasă* sau *D-nu și D-na Pinson*, vodevil cu spectacol într'un act de d-nii Bogord, Dumanoir și Deneiy tradus de A. Fotino.

Duminică 12 Dec. s'a jucat drama *Treizeci de ani sau viața unui jucător de cărți*: Iată ce ne spune *Curierul de Iași*, No. 139 din 17 Dec. despre modul cum a fost reprezentată această piesă:

„Rolurile principale au fost jucate de d-nii *Th. Aslan* (Georges de Germanie). *Al. Gheorghiu* (Tatăl lui

Georges), *D-na Stavrescu*, (Amelia, nepoata lui Dermond). *D. Popovici* (Dermond) şi *D. Galino* (Varner). In ansamblu piesa a fost foarte bine executată, miza in scenă ca şi costumarea fără reproş.

„D. Th. Aslan merită cele mai sincere aplause, el a susţinut rolul cu atâta mai bine, cu cât pentru prima oară se sue pe scenă într'un rol dramatic greu, şi cu atât mai perfect cu cât rolul l'a înţeles până în cele mai mici detailuri.

„D-nii Galino şi Popovici, au susţinut cu multă artă rolurile lor. D. Gheorghiu în rolul acelui bătrân nenorocit, nu lasă nimic de dorit, de cat cântecul vocei sale. Asemene şi d-na Stavrescu în rolul Ameliei, etc.

„Joi la 16 Dec. s'a reprezentat două piese: *Mirunică băet de lut* şi *Urâta satului;* Cea întâi, traducere în un act, care dacă ar fi fost jucată bine, ar fi produs un efect satisfăcător. Cea de a doua, *La petite Fadette*, de George Sand, localizată foarte bine de D. Carada, sub numele de *Urâta Satului*, vodevil în 2 acte, este una din operele cele mai sentimentale, ale autorului, una din acele bucăţi, care cu cât se vede de mai multe ori, cu atâta place mai mult. Muzica naţională aranjată de Flechtenmacher, a contribuit foarte mult de a forma un întreg armonios, ce'ţi umple inima de mulţumire deplină.

„Jocul artiştilor în genere nu a fost tocmai la înălţimea piesei; putem însă remarca cu mulţemire că d. Alexandrescu în aceste roluri de *ţarani tineri*, este în adevăr artist, apoi d-na Stoinescu cu toate că a lăsat ceva de dorit în rolul *Elenei*, jucat odinioară de d-na Valeri, nu vom înceta însă un moment de a-i aduce mulţumirile noastre pentru marea osteneală ce-şi dă suindu-se în atâtea roluri, în toate spectacolele. In fine nu credem nefolositor de a arăta, că sântem mai bucuroşi să vedem de aceste piese binişor jucate. decât ca de al de *Intâmplările deligenţei*, şi alte multe de tristă memorie". (*Curierul de Iaşi* No. 140 din 19 Dec. 1871).

Duminică 26 Decemvrie s'a jucat *O palmă la Bal-mascat,* comedie în două acte de Gh. Bengescu, *Amorul Unchiului,* comedie cu cântece într'un act tot de Bengescu. şi *Crai Nou,* operetă într'un act, de Vasile Alexandri, muzica de Ad. Flechtenmacher.

Joi în 30 Dec. 1871 se joacă în beneficiul D-nei Merişescu, *Cetatea Neamţului* dramă în 3 acte, cu mare spectacol de V. Alexandri şi *Doi soldaţi români,* comedie naţională în 1 act.

Duminică în 2 Ianuarie 1872, s'au repetat aceleaşi trei piese care s'au fost jucat şi în sara de 26 Decemvrie 1871.

Duminică in 16 Ianuarie s'a jucat în beneficiul d-nei Stavrescu, piesa: *Arta şi Inima sau Viaţa unei actriţe* la care a luat parte şi D-l T. Aslan, jucând rolul lui St. Phar.

Duminică, în 26 Ianuarie s'a reprezentat trei piese mai potrivite cu puterile trupei actuale, şi anume: *Insurăţăii,* operetă naţională. aranjată de M. Millo şi D. Filipescu, muzica de A. Flechtenmacher, *Von Kalikenberg Concesionarul,* cânticel comic de I. Ianov si jucat de D. T. Aslan, şi *Vlăduţu mamei* comedie-vodevil prelucrată din franţuzeşte de Ion Lupescu.

Sâmbătă 29 Ianuarie s'a jucat în beneficiul lui Gheorghe Alexandrescu, piesa *Taverna Dracului,* dramă în cinci acte de Ambroise şi Bernard Lopez.

Sâmbătă în 12 Fevruarie s'a reprezentat *Maria de Bomarşe* piesă istorică în trei acte tradusă de D. Gusti.

Joi 17 Fevruarie s'au jucat piesele: *Strechietul* comedie vodevil în un act. *Cortelul lui Oşcar* comedie vodevil în 1 act, amândouă traduse din franţuzeşte de N. Luchian şi *Baba Hârca* opereta vrăjitoarei în 2 acte şi 3 tablouri, de M. Millo, iar muzica de A. Flechtenmacher.

Toate aceste note sunt luate din: *Gazeta Naţională* pe anul 1871—1872.

Joi 22 Februar 1872, s'a dat în folosul artiştilor români «*Taverna Dracului*» iar in 25 aceiaşi lună, tot în folosul lor, piesa „*Tuzu Calicu*".

La sfârşitul stagiunei acestia, s'au dat şi câteva reprezentaţii de diletanţi dintre care una pentru *Societatea Reuniunei Femeitor Române*, care avu loc Duminică 9 April orele 12 de amează, jucându-se piesele : *Nuí pentru cine se pregăteşte ci pentru cine se nimereşte*, proverb într'ua act, trădusă din franţuzeşte de d-na Alexandrescu ; *Nânaşa*, comedie într'un act, de asemenea tradusă din franţuzeşte, şi canţoneta *Herşcu Boccengiu* de Vasile Alexandri. Apoi, Marţi la 18 April s'a dat o altă reprezentaţie de diletanţi, în beneficiul artistului *Mihail Galino,* în care s'au jucat mai multe piese, despre care găsim în „Curierul de Iaşi", No. 44 următoarele relaţii :

„Trei piese şi un cântec se esecutau înaintea unui public foarte numeros. Piesa *„Memoarele lui Richelieu"* cu care începu serata, a fost cam rece primită de către public, din cauză că nu întruni nici una din condiţiunile estetice a unei comedii. E pacat de timpul cel frumos ce-l pierde cine va cu traducere unei astfel de piese. Singura mulţămire în această bucată ne-a procurat limba corectă şi adevărat românească în care a fost tradusă. Acestei comedii urma un cântec, care e foarte răspândit şi cunoscut în România adică : *„Herşcu Boccengiul"*. Acest tip minunat de jidan polono-român, a fost esecutat cu mare succes de d-nul *Petre Botez*, care escelă în partita în care vorbeşte despre *balabusta mititichi* etc. etc. Piesa d-lui Bengescu : *Nu e pentra cine se pregăteşte ci pentru cine se nimeceşte* a fost foarte bine esecutată. D-na Petit şi d-na Euf. A. Ureche au fost aplaudate în mai multe rânduri şi văzând publicul cât de bine dezvoltă aceste onorate d-ne rolurile lor, drept recompensă şi încurajare le-a aruncat câte-va buchete, tot atât de frumoase cât de frumos a fost şi jocul lor".

REPREZENTAŢIILE TRAGEDIENE ADELAIDEI RISTORI

In acelaş timp cu deschiderea stagiunei teatrului românesc, a sosit în Iaşi şi o trupă Italiană de

tragedie şi drame, în frunte cu celebra artistă *Adelaida Ristori*. Această trupă a jucat in sara de 4 Octombrie 1871, piesa *Medea*, tragedie în versuri de Ernest Legouve, tradusă în limba italiană, după care apoi a mai jucat : La 5 Octombrie piesa *Maria Stuart* ; la 8 Octombrie *Maria Antoaneta*.

La 9 Octombrie, *Iudita* iar la 11 Octombrie s'a repetat drama *Maria Antoneta*. Succesul acestor reprezentaţii a fost foarte mare, publicul ieşan a fost entusiasmat da talentul fără seamăn al celebrei tragediene Ristori, cari a stârnit admiraţia întregei lumi civilizate.

TRUPA DE COMEDII FRANCEZE DE SUB DIRECŢIA LUI TAILLEFER.

Pe la începutul lunei Noembrie a sosit in Iaşi o trupă de comedie franceză, sub conducerea artistului Taillefer care a debutat în sara de Vineri 12 Noembrie 1871 cu piesa *Le Camp des Bourgeois „Par droit de Conquete“*.

Publicul care de mult timp era dorit de a vedea o bună trupă franceză, a primit cu multă simpatie debutul acestei trupe care era compusă din următorii artişti : D-nele *Saint Maur*, de la Théâtre de Vaudeville din Paris, *Dorval* de la Port Saint Martin, *Romavie* de la Odéon, *Sofia Periebon* de la Théâtre du Parc din Bruxelles, *Julia* de la Théâtre Molière din Bruxelles şi Thair. D-nii Taillefer june prim, Thais, Arelly, Aimé, Felivie, Ometz, Gevot, Morel şi Leon [1])

A doua reprezentaţie se dădu Luni la 15 Noembrie, cu piesa *„Fiammina“*.

La 24 ale aceleaşi luni, găsim că s'a jucat *„La Joi fait peur*, comedie într'un act de D-na Emile de Girardin, *La partie de piquet* şi *Le Camp des Bourgeois* comedie în câte un act.

La 1 Decembrie următor, trupa aceasta a jucat *Les Filles de Marbre* dramă în 4 acte.

---

1) Vezi *Curierul de Iaşi* No. 120 din 3 Noembrie 1871.

Sâmbătă la 11 Decembrie s'a dat prima reprezentaţie a piesei *La Dame aux Camélies*, dramă în 5 acte de Alexandre Dumas fiul, şi *La Nuit d'Octobre* de Alfred de Musset în beneficiul directorului trupei Taillefer.

Mercuri 15 Decembrie s'a reprezentat *Les Domestiques*, vodevil în 3 acte.

Sâmbătă 25 ale aceleaşi luni se joacă *Une femme qui se grise* piesă cu cântece într'un act de Lambert Thiboust şi *Unecornéile qui abat des noix* comedie în 3 acte de Théodore Barriere şi Lambert Thibous.

Luni la 27 Decembrie se joacă *Les idées de Madame Aubray*, comedie în 4 acte de A. Dumas fiul.

Luni în 3 Ianuarie 1872 se dă pentru întâia oară *Le Roman d'un jeune homme pauvre* mare comedie în 7 acte de Octav Feuillet [1]).

---

1) Vezi *Noul Curier Român* din Decembrie 1871.

CAP. XXVIII

STAGIUNEA 1872 — 1873

Continuarea direcțiunei lui Teodor Aslan.—Artiștii ce compun trupa treatrala.—Dimancea în piesa Mutul.—Dări de samă despre diferite reprezenații. Beneficiul și jocul de însemnat în piesa Idiotul.—Beneficiul actriței Merișescu cu piesa Chirița în Iași.—Prima reprezentație a piesei Porcarul și Maria Sa, de V. A. Urechia.—Reprezentațiile date de trupa lui Millo.—Opera Italiana.—Debutul lui Costache Strat în opera Trovatoare.—Teatrul Francez de sub Direcțiunea D-rei Keller.—Reprezentații românești în Kișinau. Teatrul zidit de Ion Lupescu în Focșani.

In cursul acestei stagiuni, Teodor Aslan a continuat a ţinea direcţiunea Teatrului Naţional, în aceleaşi condiţiuni ca şi în anul trecut sub privigherea comitetului teatral de care am vorbit în capitolul precedent. Din personalul artistic angajat pentru această iarnă, cităm pe artiştii, în cea mai mare parte cunnscuţi publicului ieşan, şi anume: Mihail Galino, Const. Bălănescu, Pancu, Dimancea, M. Popovici, Velescu, Alecu Gheorghiu, Gafencu, Manole, Negrutzi, Dimitriu, Stroescu; şi D-nele Raluca Stavrescu, Frosa Sarandi, Smaranda Merişescu; D-rele Constantinescu, Petrescu, Zamfirescu etc.

Se făcură abonamente pentru 32 de reprezentaţii, promiţându-se prin program diferite piese naţionale nouă.

La 8 Octombrie 1872, avu loc deschiderea stagiunei teatrale, cu piesa *Căsătoriile falşe* (*Les faux menages*), de Ed. Pailleron, tradusă de Teodor Aslan.

Duminica următoare, în 15 Octombrie a avut loc debutul artistei bucureştene Frosa Sarandi, primă subretă, reprezentându-se piesa *Amorul Doctor*, comedie

farsa în 2 a te de Doctorul Obedenaru, prelucrată după Molière, în care a jucat mai tot personalul trupei, precum şi comediile: *Un trântor cât zece*, vodevil într'un act de Matei Millo, şi *Coarda simţitoare*, vodevil de Clairville şi Lambert Tiboust, tradusă de Const. Bălănescu.

Joi în 19 Octombrie se jucă piesa: *Mărirea şi căderea unui om politic* (*Grandeur et decadence de Mr, Joseph Prudhomme*), comedie în 5 a te în proză de Henri Monnier şi Gustav Vaez, tradusă de Th. Aslan.

Duminică la 22 ale aceleaşi, luni s'a jucat piesa *Trei pălării* (*Trois chapeaux*), comedie în trei acte de Alfred Hennequin, tradusă de S. Many, repetându-se şi vodevilul, *Coarda Sîmţitoare*.

Joi 26 Octombrie s'a jucat piesa *Julia*, dramă în trei acte de Octave Feuillet, traducere. Spectacolul se sfârşi cu comedia într'un act: *Ceteşte pe Balzac*, în proză de Eugène Nus şi Raoul Bravard.

Apoi Duminică în 29 Octombrie, s'a dat pentru întâia oară *Maria Tudor* dramă în 5 acte de Victor Hugo, tradusă de Costache Negruzzi.

Joi 2 Noemvrie s'a jucat *Domnia Slugilor*, comedie cu cântece în 3 acte de Eug. Grangé şi Raymond Deslandes, tradusă de C. Bălănescu, muzica de Flechtenmacher, precum şi comedia într'un act: *Ceteşte pe Balzac*.

La 5 Noemvrie, s'a jucat piesa *Mutul*, comedie în 2 acte de Bayard, în care rolul principal l'a jucat actorul Dimancea, care făcuse din acest rol o creaţiune principală a sa. Asemenea s'a mai jucat atunci *Rupe Fér*, comedie într'un act de Rosier, tradusa de D. Pancu şi *Un amic înfocat* vodevil de Labiche şi Alphonse Jolly, tradusă de Teodor Aslan.

La 8 Noemvrie s'au jucat piesele *Mercadet* şi *Adevăr sau comedie.*

Duminică 12 Noembrie s'a dat piesa: *Curierul din Lyon* dramă cu mare spectacol, în 7 acte de Mareau Siraudin şi Delacour.

In această piesă rolul principal l'a jucat Alex. Gheorghiu (*Lesurque şi Dubosc*) iar C. Bălănescu a jucat rolul lui *Chopard*.

La 16 Noembrie s'a repetat piesa *Trei pălării*, comedie în 3 acte, şi s'a mai jucat piesa *Nu e voe, sau Postul de onor*, vodevil într'un act de Dimitrie Velisson.

Duminică 19 ale aceleaşi luni, s'a jucat, *Marcelina*, drama care a avut un succes cu totul nesatisfăcator.

Curierul de Iasi din 1872 în No. 129, zice că piesa această „a fost o alegere din cele mai puţin fericite. Actul întâi era de tot sarbăd plin de un spirit cu totul fără gust ce tindea numai la efect de comparaţie care mai de care mai trasă de păr ca să pară originale. Din norocire că în celelalte acte începu ceva acţiune, încât mulţumită jocului D-nei Stavrescu publicul se retrase mult mai satisfăcut de cum de sigur se aştepta după actul întâi. D. Pancu a fost ca de obiceiu foarte natural în jocul său, ceea ce este un mare merit; totuşi nu ne putem împedica de a observa, că acest naturalism era uneori prea gol, mai ales gesticularea d sale ne-a părut prea neîngrijită, mânele erau în o veşnică bălăbăneala, parcă ar fi fost independente cu totul de d-sa, ceea ce la un actor nici odată nu trebue să se întâmple, căci pe scenă până şi natura se reprezintă prin artă, şi numai prin aceasta devine estetică frumoasă".

La 26 Noembrie se repetă piesa *Mutul* (*Le Muet d'Ingouville*), precum şi *Baba Hârca*, operetă de Matei Millo, cu muzica de Flechtenmacher, aranjată în cor pe voci de Eduard Caudella. „Reprezentaţia aceasta a tras foarte multă lume aşa că mulţi au trebuit să se întoarcă nefiind locuri. Se dădu mai intăi *Mutul*, pe care'l jucă d. Dimancea cu destul talent şi foc, fiind pentru aceasta des aplaudat de public. *Baba Hârca* au fost mult mai slab jucată de cât altă dată. D. Bălănescu uita prea des că este o ţigancă şi părăsea accentul şi pronunţarea potrivită, pe care pe urmă căuta să le recâştige prin exagerări. Foarte bine ca totdeauna în acest rol, a fost d. Gheorghiu, cu mişcările sale şi toată natura înfocată a lui *Chioasa*; D-na Dimitrescu cântă binişor, când e vorba de noată medie, cele de sus însă le cam încurcă. In totul se

observă tendința de a face din *Baba Hârca* o piesă caraghioasă, ceea ce nu este de loc, după ideea autorului, și muzica ei, ci ca și *Barbu Lăutarul* și alte de aceste mai multe tablouri de moravuri stânse, sau ce merg spre stângere, de cât o adunătură de scene grotesce“ [1]).

Joi la 30 Noembrie, s'a reprezentat, în beneficiul lui Dimancea, *Idiotul,* sau *Suteranul d'Heidelberg*, dramă în 5 acte și 8 tablouri, tradusă de S. Mihailescu, muzica de Ed. Caudella.

Succesul acestei reprezentații zice *Curierul de Iași,* a fost din cele mai mulțumitoare. Publicul era foarte numeros: Mulți s'au întors înapoi ne mai fiind locuri: lojile erau toate pline. Amintirea lăsată de *Pascalli,* care au debutat în Iași în *Idiotul,* atrăsese acest numeros public. D. Dimancea în a cărui beneficiu s'a dat reprezentația, a jucat rolul său cu un talent incontestabil, pe care l'am reounoscut deja în rolul de dăunăzi a *Mutulu*. In genere d-sa joaca bine în roluri de tot mărețe, în caractere extra ordinare, pe când din contra în caractere mai simple, or cât ar fi momentul de important, d-sa este mult mai slab, rece și fără inspirație. Nu știm cărei cauze se atribuim această împrejurare, această schimbare a aceluiaș om.

Duminică 3 Decembrie, s'au repetat piesele *Iulia* și *Baba Hârca.*

Joi la 7 ale aceleași luni, s'a dat în beneficiul Smarandei Merișescu, piesa *Cucoana Chirița* sau *Două Fete ș'o Neneacă*, comedie cu cântece în 3 acte de V. Alexandri, și *Vlăduțu Mamei,* comedie câmpenească într'un act, cu cântece de Dl: Stăncescu. Asupra acestei reprezentații, *Curierul de Iași* No. 137, face următoarele observații:

„Publicul era foarte numeros, ca totdeauna când se reprezentează pe scena noastră tablouri de aceastea originale, în care se descrie o societate dispărută mai de tot acum, dar care a fost societatea în care au trăit părinții noștri. D. Alexandri, cu măea-

1) *Curierul de Iași* Nr. 131 din 29 Noembrie 1872.

stra pană, a ştiut să prezinte icoana vie a unei societăţi ce se duce, lăsând loc alteia nouă gata să o urmeză, şi menită a o surpa cu totul. Câtă dedsebire între oamenii de atunci (1844) şi între cei de astăzi? Câtă schimbare în moravuri, în modul de a trăi, în limbă, în port! Intre salturile ce a făcut societatea noastră, şi ea a făcut cam multe de vr'o 40 ani, acesta este poate cel mai mare şi mai caracteristic. Toate aceste obiceiuri de care ne vorbesc piesele d lui Alexandri, ni se par nouă astăzi ca nişte visuri, cu toate că pe unele din ele le-am apucat şi noi, şi am asistat, pentru a zice aşa, noi înşine la stângerea şi nimicirea lor. Dar tocmai aici e plăcerea de a le vedea reprezentate, şi a ne aminti astfel de dânsele şi de oamenii care au trăit sub influenţa şi dominarea lor. D-na Merişeşscu a fost admirabilă în rolul Cucoanei Chiriţa, unde s'a deosebit printr'o originalitate şi o mâestrie demnă în adevăr de toată lauda. Ce păcat însa că n'a fost tot atât de bine ajutată şi de ceilălţi actori. Dar ori cum fie, piesa a mulţămit publicul, care a aplaudat de repeţite ori pe D-na Merişescu. Spectacolul s'a terminat cu *Vlăduţu Mamei,* o încântătoare comedie naţională, în care d. Popovici, în rolul lui Vlăduţu a fost cât se poate de bine. Nici că era cu putinţă ca cineva să esecute mai bine şi mai original acest rol, destul de greu în genul său. Intr'un cuvânt reprezentaţia de Joi a fost în general mulţămitoare, şi direcţia ar face bine să reprezinte mai des piese de aceste naţionale, în loc de drame rău traduse din limbi străine, şi în cea mai mare parte, râu înţelese, rău jucate şi în totdeauna nepotrivite cu moravurile şi societatea noastră".

Duminică în 10 ale aceleaşi luni s'a jucat pentru întâia oară *Lucia Didier,* dramă în 3 acte, de L. Battu şi Jaime, tradusă de C. Bălănescu, şi *Coarda Simţitoare,* vodevil într'un act.

Duminica următoare în 17 Decembrie, s'a reprezentat piesa, *O căsătorie în lumea mare,* comedie în două acte de Grigore Ventura, precum şi *Hârţă Răzăşu* opeietă naţională într'un act, de Vasile Alexandri, cu muzica compusă de Ed. Caudella.

Acestea au fost cele întăi piese naționale jucate în această stagiune, întru cât până la ele s'au reprezentat mai mult numai traduceri.

Joi 21 Decembrie s'au dat în beneficiul D-nei Constantinescu, drama *Richard* sau *Copiii lui Eduard,* în care au escelat mai cu seamă Raluca Stavrescu și Alex. Gheorghiu care juca pe Ducele de Glocester.

La 27 Decembrie, Mercuri, s'au dat *Jianu căpitan de Haiduci*, comedie cu cântece în 5 acte de Matei Millo, în care Mihail Popovici a escelat în rolul lui Cârc-Sardar. Jianu era jucat de Alex. Gheorgiu.

Luni 1 Ianuarie 1873 s'au reprerentat a doua oară drama *Lucia Didier* precum și piesa *Soldatul Roman,* comedie vodevil într'un act. De asemenea între acte, Dl. Leon Cerchez [1]), a cântat două romanțe noui: *Adela,* cuvintele de C. Scheleti, și *Gondoleta,* cuvintele de V. Alexandri, ambele având muzica compusă de Petru Mezetti. Diletantul a fost mult apreciat pentru frumoasa-i voce, iar publicul l-a aplaudat frenetic chemându-l de nenumărate ori la rampă.

Joi în 4 ale aceleași luni, s'a dat reprezentația în beneficiul artistei Raluca Stavrescu, jucându se pentru întâiași dată piesa *Debora,* sau *Blestemul unei Evreice asupra unui creștin,* dramă în 4 acte și trei tablouri.

Beneficienta a făcut din rolul Deborei o creațiune foarte însemnată, care a plăcut mult publicului.

Sâmbătă 6 Ianuar, cu prilejul unui concert dat de D-ra Elena C. Epureanu, s'a jucat și canțoneta *Pareatca,* de Ioan Ianov, esecutată de Teodor Aslan.

Duminică în 7 ale aceleași luni s'a repetat *Debora.*

Joi 11 Ianuarie s'a reprezentat în beneficiul lui Constantin Bălănescu, o piesă nouă, originală, *Porcarul și Măria Sa,* dramă în 3 acte de Vasile Alexandrescu Ureche, și cu *balet național.*

La 14 ale aceleași luni s'a repetat piesa *Jianul.*

Joi în 18 Ianuarie s'a jucat în beneficiul artistului Pancu, piesa *Parizienii,* comedie în 3 acte de Th.

1) Astăzi căpitan 'n retragere.

Barriére, tradusă de beneficient. Asupra acestei reprezentaţii, *Curierul de Iaşi*, No. 8 din 21 Ianuar 1873, zice următoarele:

„Joia trecută s'a jucat, piesa *Parisienii*. D. Pancu a esecutat de minune rolul său, fiind bine secundat şi de mai toţi ceilalţi actori. Nu vom zice tot astfel şi de traducerea piesei, datorită d-lui Pancu. Stilul este aproape de nesuferit, limba stricată, espresiunile francese traduse literal în româneşte. ca: *de graţie* (*de grâce*), *a sfârşit prin a* (*a fini par*) şi alte. E regretabil că d. Pancu a căzut în categoria răilor traducători, care cred că pentru a traduce dintr'o limbă străină, mai cu seamă din cea franceză în limba noastră, e de ajuns de a da cuvintelor terminaţiuni româneşti. De acea acel nămol de traduceri (lucru devenind astfel foarte uşor) în care biata noastră limbă e stropşită şi sluţită îngrozitor. Peste puţin ele au să ajunga a fi neînţelese, chiar de acei ce ştiu limba franceză. O îngrijire mai de aproape cel puţin pentru piesele de teatru, este neapărată, şi onorabila direcţiune ar trebui să aibă în vedere acest lucru, ori cât de puţin însemnat s'ar părea unora. Cele mai frumoase idei, dacă sunt rău exprimate şi într'o limbă neînţeleasă, pierd toată importanţa şi meritul lor".

Sâmbată la 30 Ianuarie s'a jucat, piesa *Viaţa din lume şi viaţa de acasă*, comedie în cinci acte de Dumanoir, tradusă pe Teodor Aslan, cu muzica cupletelor compusă de Eduard Caudella.

Marţi 23 ale aceleaşi luni, s'a dat în beneficiul ospiciului de la Galata, comedia în 5 acte, *Mărirea şi căderea unui om politic*.

Joi 1 Februarie, următor s'a reprezentat în beneficiul artistului Mihail Galino piesa *Tzarina sau Moartea lui Petru cel Mare*, dramă în 5 acte de Eugène Scribe, pusă în scenă de Victor Delmary, în care rolurile principale au fost jucate de beneficient şi de Raluca Stavrescu.

Marţi în 6 Fevruarie, s'a dat a doua reprezentaţie în beneficiul ospiciului de la Galata cu piesa, *Parizienii*.

Joi în 15 ale aceleaşi luni, s'a jucat în beneficiul lui Andrei Ferri, casierul teatrului, piesa, *Treizeci de ani sau Viaţa unui jucător de cărţi*, dramă în cinci acte, tradusă de Costache Negruzzi, cu Stavreasca în rolul Ameliei, Pancu în Georges de Germani, Gheorghiu în bătrânul Germani şi Galino în Verner.

Sâmbătă în 24 şi Duminică în 25 Fevruarie a acestei stagiuni s'au jucat în fiecare zi piesele *Rabagaş* comedie în cinci acte de Victor Sardou. D-na Stavrescu a jucat pe Mistres Eva Blanth; Galino pe principele de Monaco şi Bălănescu pe Rabagaş.

Sâmbătă în 3 Martie s'a dat în beneficiul actriţei Raluca Stavrescu şi a actorului C. Bălănescu, dramă în cinci acte intitulată *Arta şi inima sau Viaţa unei actriţe* de Théodore Barrière.

Mercuri în 7 Martie s'a închis Stagiunea Teatrului Român cu piesa *Hoţii de codru şi Hoţii de oraş*, dramă în cinci acte şi şapte tablouri, cu care s'a închis numărul de 32 abonamente, ce directorul era obligat să dee după contract.

*
* *

După închiderea stagiunei de sub direcţia lui T. Aslan, s'a anunţat în Iaşi sosirea trupei teatrale din Bucureşti de sub conducerea artistului Matei Millo, spre a da un şir de patru sau cinci reprezentatii. Publicul ieşan, primi cu cea mai mare bucurie această veste şi la 25 Aprilie a asistat un număr foarte mare la cea întâi reprezentaţie a acestei trupe care a jucat pentru prima oară în Iaşi piesa *Apele de la Văcăreşti* revistă umoristică cu cântece de Matei Millo. [1]). Această serata teatrală a fost foarte bine primită de numerosul public, lăsând impresiuni vii în sufletul tuturor spectatorilor, întru cât piesa a fost găsită foarte comică şi cupletele de actualităţi, pline de spirit, mai ales fiind jucate cu o perfecţiune rară [2]).

La 30 Aprilie, trupa lui Millo a dat a doua re-

---

1) Această piesă s'a tipărit în Bucureşti în tipografia Curţei. Pasagiul Român.

2) *Curierul de Iaşi* No. 48, din 27 April 1873.

prezentaţie jucând piesa *33,333 Franci sau Sgârcitul Galanton*, comedie vodevil în trei acte, tradusă de Vinterhalder, cu muzica de Flechtenmacher.

Vineri în 4 Mai s'a jucat pentru a doua oară piesa *Apele de la Văcăreşti*, de către Millo şi trupa sa, în care piesă, se mai adăugiră nişte cuplete relative la legea timbrului ce se pusese de curând în aplicare.

Sala teatrului a fost plină, aşa că mulţi s'au întors de la uşă, ne mai găsind locuri.

Duminică în 6 Mai s'a reprezentat *Haimana* canţonetă comică compusă de V. Alexandri, şi esecutată de Millo, precum şi comedia cu cântece *Millo Director*, compusă tot de V. Alexandri şi jucată de mai mulţi artişti.

Miercuri 9 Mai s'au jucat a patra reprezeatație a trupei lui Millo cu piesele: *Barbu lăutarul* scenă comică de V. Alexandri executată de Millo, acompaniat de un taraf de lăutari, *Haimana*, canţonetă comică, şi *Millo Director*, comedie.

Sâmbăta în 12 Mai s'a reprezentat pentru a treia oară piesa *Apele de la Văcăreşti*, cu adaos *Timbru şi Licenţele Spirtuase.*

Mercuri în 16 Mai s'a jucat piesa *Lipitorile Satelor*, dramă naţională în 5 acte de Vasile Alexandri muzica de E. Wachman.

Sâmbătă în 19 Mai s'a jncat pentru ultima oară „de adio" *Apele de la Văcăreşti*, cn adaos *Timbrul şi Creditul Fonciar, sau Sângele bere nu se face.*

*
* *

OPERA ITALIANĂ

In cursul lunei lui Martie a sosit în Iaşi o trupă de Operă Italiană, venind din Kişinău, care dădu prima reprezentaţie in sara de Marţi 12, ale acelei luni, cu opera *Ebreo* de Apoloni. Artiştii cari luară parte la această operă au fost puţin apreciaţi de public iar corurile mai cu samă au lăsat mult de dorit.

Joi la 14 ale aceleaşi luni s'a dat pentru a doua oără opera *Ebreo*, când execuţia a fost cu mult mai bună de cât la întăia reprezentaţie, rămânând publicul pe deplin mulţumit.

La 22 Martie a avut loc debutul prima-donei Falchero Corsi, reprezentându-se opera nouă, *Contesa d'Amalfi*, în 4 acte, muzica de maestro Patrello.

Vineri 30 Martie s'a jucat *Il Barbiere de Siviglia*, operă în 3 acte de Rossini. D-na Corsi a cântat *La Mandolinata*.

La 8 Aprili s'a reprezentat opera *Norma*, dramă lirică în 3 acte, de Bellini.

Luni 9 April s'a dat *Maria de Rohan*, melodramă tragică în 3 acte de Donizette.

Marţi 10 April s'a dat „Crispino e la Comare" operă comică în 3 acte de Ricci.

Mercuri în 11 April s'a jucat *Un Ballo in Maschera*, operă în 4 acte de Verdi,

Joi la 12 April s'a jucat *Il Belisario*, piesă lirică în 3 acte, de Donizetti.

Sâmbătă în 14 ale aceleiaşi luni, s'a dat o reprezentaţie extra-ordinară în care rolul lui *Manrico* din *Trovatore* a fost cântat de complăcere de tânărul ieşan *Costache Strat*, care a fost primit şi aplaudat cu multă căldură de publicul numeros ce a asistat la acea reprezentaţie, în care pentru întâiaşi dată se vedea un român cântând în ansamblul unor artişti italieni de operă. cari l'au felicitat apoi şi ei de succesul meritat ce l'au obţinut.

Duminică 15 April s'a jucat piesa *Norma*, dramă lirică în 3 acte de Bellini, ca orchestră figura muzica Regimentului al V-lea.

Mercuri 18 April, s'a dat *Bărbierul de Sevig'ia* în beneficiul ospiciului de la Galata.

Joi în 19 ale aceleaşi luni, s'a dat pentru ultima oară *Il Crispino e la Comare*.

La 21 April s'a dat în beneficiul D-nei Pascali, Primadona assoluta, pentru prima oară, piesa *Traviaţa*, de Verdi.

Sâmbătă 28 April, s'a jucat în beneficiul lui Teo-

dor Aslan, *La Favorita*, operă în 5 acte de Donizetti.
Duminica următoare s'a dat pentru a treia oară opera *Ebreo*, de Apolloni.
Marţi 1 Mai a avut loc beneficiul primadonei Falchiera Corsi cu piesa *Faust*, dramă în 5 acte de Th. Barrière şi Carré, muzica de Gounod.
Duminică 6 Mai, s'a dat ultima reprezentaţie de adio executându-se Actul al III-lea din Rigoletto, dramă lirică de Verdi, *Il Bacio*, vals de Arditi cântat de D-na Falchiera Corsi cu acompaniament de orchestră şi Actul II-lea din *Lucia de Lamermoor*, de Donizetti. După această reprezentaţie, compania italiană a plecat din Iaşi.

TEATRUL FRANCEZ

Pe la începutul lunei Mai se anunţă venirea în Iaşi a unei trupe franceze de operetă comică sub direcţiunea unei renumite artiste, *D-ra Keller*. Publicul ieşan era dorit de a vedea o bună trupă franceză şi de aceia aştepta cu nerăbdare sosirea acestei trupe, despre care se auzea mult bine.
Repertoriul ce s'a afişat conţinea următoarele piese:
Barbe Bleu, Operă bufă. în 3 acte şi 4 tablouri.
La chanson de Furtunio, operetă comică în 1 act.
Les cent Vierges, operă bufă, în 3 acte.
La Vie Parisienne, operă în 5 acte şi 6 tablouri.
La Perichole, operetă în 3 acte.
La Grande Duchesse, de Gerolstein, operetă în 3 acte şi 4 tablouri.
La Belle Hélène, operetă în 3 acte.
Fleur de Thé, operetă în 3 acte.
Les Brigands, operetă în 3 acte.
Le Voyage en Chine, operetă comică în 3 acte.
Les Diables roses, vodevil în 5 acte.
Les amours de Cléopatre, vodevil în 2 acte.

In seara de Vineri 11 Mai 1873, a avut loc

prima reprezentaţie a acestei trupe cu piesa, *Barbe-Bleu*, operă bufă în trei acte şi patru tablouri, cuvinte de Henri Meilhac şi Ludovic Halévy, muzica de Jacques Offenbach.

Succesul acestei reprezentaţii a fost mare şi rolurile au fost jucate foarte bine, cu deosebire s'a observet D-ra Keller în rolul Boulotei şi Dl. Dèrocle în rolul lui Barbe-Bleu. Corul şi orchestra de asemenea a secondat mulţumitor pe artişti, astfel că reprezentaţia a făcut mare efect.

La 13 Maĭ s'a jucat *Les Brigands*, operă bufă în 3 acte de aceiaşi autori ca şi Barbe-Bleu, iar Luni 14 Mai, s'a jucat *Les cent Vierges*, tot operă bufă în 3 acte, în care pe lângă D-ra Keller, care escela în totdeauna au mai reuşit D-nii Mismacher şi Geno-

La 20 Mai s'a dat în beneficiul artistului Thais, regisor al companiei Franceze opera comică, *Fleur de Thé*, una din cele mai frumoase piese.

Luni la 21 Mai a fost o reprezentaţie în beneficiul directoarei D-ra Keller, dându-se piesa *La vie Parisienne*. Beneficienta a fost salutată cu salve de aplause şi inundată cu o ploae de buchete de publicul ce o admira.

In beneficiul artistului Dérocle, unul din cei mai buni actori ai trupei franceze, s'a reprezentat parodia *La Belle Hélene*, cu un succes din cele mai strălucite.

Vineri 25 Mai s'a repetat opera bufă *Fleur de Thé* cu care s'a încheiat seria reprezentaţiilor franceze [1]).

TEATRU ROMÂNESC IN KIŞINĂU

Succesul ce l'a avut Neculai Luchian şi trupa sa, în iarna 1869—1870, în Kişinău capitala Basarabiei, a îndemnat apoi şi pe alţi artişti dramatici români, să mearga şi ei în acea localitate. Ast-fel vedem că în vara anului 1872, s'a format în Iaşi o

1) Despre toate aceste dări de samă vezi *Curierul de Iaşi* pe anii 1872 şi 1873.

trupă, sub direcţia artistului Mihail Popovici, zis şi Augustin, care ducându se în Kişinău, obţine învoirea de a juca într'un teatru de vară numit *Novicoff* din grădina *Blagorodnie Sobranie.*

Intrucât însă Popovici nu avea decât vr'o patru piese împrumutate de la Luchian şi cari erau jucate acolo, prin urmare cunoscute, şi văzând că piesele ce le trimisese spre cenzurare nu mai sosesc, nemai putând aştepta, a fost nevoit să se întoarcă cu trupa sa în ţară.

TEATRUL ZIDIT DE IOAN LUPESCU IN FOCŞANI

Cunoscutul artist comic Ioan Lupescu, care cu talentul său deosebit a jucat în diferite rânduri atât în Iaşi cât şi în cele mai multe provincii din ţară, după cum am văzut, aflându-se în anul 1872 în Focşani unde-şi avea locuinţa şi văzând că acolo nu se află nici o sală potrivită pentru reprezentaţii teatrale, cumpără el însuşi un loc la faţa străzei Şcoalelor, care astăzi se numeşte Bulevardul P. P. Carp şi cu cheltuiala sa puse a se zidi o mare sală de spectacole în lungime de 25 metri.

Construcţiunea fu făcută astfel ca din stradă chiar să se poată intra în teatru, după ce te scoborai vreo 7—8 scări sub nivelul terenului, fiind săpat ca la 4 metri în pământ. Dela uşa intrării în teatru erau trei camere ce serveau de cabine pentru actori.

Inăuntrul teatrului, în dreapta şi în stânga, erau două rânduri de loji în formă de semi-cerc; cincisprezece loje în dreapta şi cincisprezece în stânga. Deasupra acestor loje mai erau, 16 loje de rândul al II-lea. Balustrada de la loje era îmbrăcată cu pluş roşu.

In capătul lojelor de rândul I din dreapta şi din stânga se afla câte o avanscenă. In fiecare loje erau câte 4 scaune. Veneau apoi stalurile I şi al II-lea. Cele dintâi trei rânduri de staluri erau staluri I şi aveau braţare fiind îmbrăcate cu pluş roş, iar celelalte erau stalul al II-lea şi erau scaune ce

se putea mişca, aşezate fiind unele lângă altele. In aceste staluri încăpeau până la 200 persoane. Partere nu erau.

Deasupra lojelor de rândul al II-lea era galeria care se compunea din 3 rânduri de bănci lungi de scânduri. In dosul acestor bănci era un loc gol unde lumea stătea în picioare şi putea încăpe până la 300 persoane.

Acest teatru nefiind îndestul de solid, pentru a se înlătura orice pericol din ordinul Architectului Primăriei în anul 1894 s'a făcut mai multe reparaţiuni, cari nu ţinură mult timp încât a fost trebuinţă de a se dărâma cu totul, ceia ce s'a şi făcut.

In acest teatru s'au perindat în diferiţi ani mai multe alte trupe româneşti, ca fraţii Vlădiceşti, Fany Tardini, Matei Millo, Pechea S. Alexandrescu, Nini Valery, Aurel Bobescu şi alţii jucând diferite piese, între cari şi operete.

Artistul Ioan Lupescu a compus şi prelucrat pentru scenă un mare număr de comedii şi canţonete, dintre care cele mai de seamă erau *Vlăduţul mamei*, *Paragraful 37*, *Cina fără sfârşit*, *Ştefăniţă Vodă* etc. etc.

Ioan Lupescu a murit in Focşani în anul 1893 luna Iulie.

CAP. XXIX

STAGIUNEA 1873—1874

Teodor Aslan continuă Dîrecţiunea Teatrului Naţional.—Persoanele ce compun trupa, precum şi piesele anunţate prin programe. —Deschiderea stagiunei cu piesa „Corabiu Salamandra".—Reprezentarea cu deosebit succes a piesei „Ludovic al XI-lea" cu Demetriade şi Galino în rolurile principale.—Reprezentaţiile nouei piese naţionale în versuri „Radu al III-lea" de Gheorghe Bengescu.—Reprezentaţia dată de diletanţi pentru ajutorarea Societăţei Reuniunea Femeilor Române.—Altă reprezentaţie dată tot de diletanţi în beneficiul săracilor.—Opera Italiană.—Doamnele încep a veni la teatru în Staluri.

In stagiunea anului 1873—1874 tot avocatul Teodor Aslan, urmează cu direcţiunea Teatrului Naţional. Inainte de a se începe reprezentaţiunile, publică un program în care arată numele actorilor angajaţi precum şi piesele ce au a se da. Iată acel program:

PERSONAJUL TRUPEI:

D-nii Constantin Dimitriade	D-nii Ionescu
„ Neculai Luchian	„ Drăgulănescu
„ Constantin Bălănescu	„ Cornescu
„ S. Romanescu	„ P. S. Alexandrescu
„ M. Popovici	„ Leon
D-nele Raluca Stavrescu	D-nele Aristiţa Romanescu
„ Smaranda Merişescu	„ Catinca Petrescu
D-ra Maria Constantinescu	„ Amalia Capreanu

Pictori decoratori: Signor Gheorghe Fredas. Director de scenă Victor B. Delmary, Capelmaistru pentru antracte şi vodevile Dl. Volmar. Orchestra stagiunei: Orchestra regimentului de Roşiori.

Piese care se vor juca în cursul stagiunei :

Radu al III lea, dramă în versuri. — *Despina Doamna*.— *Năucu din munte*.— *Rocambole sau Fanții de Cupă*, dramă.— *Diana de Lys*, dramă.— *Gabriela*, comedie.— *Fanny Lear* dramă.— *Secretul Cavalerilor*, dramă.— *Ludovic al XI-lea*, dramă.— *Crima de la Favern*— *Dama cu trei fete*, comedie.— *Teslarii*, dramă. — *Tot pentru aur*, dramă.— *Prăpastia*, dramă. *Devotamentul*, dramă.— *Nathan cel înțelept*, dramă.— *Articolul 47*, dramă.— *Lașul*, dramă. — *Marino Faliero* dramă.— *Martirul*, dramă.— *Lucrătorii*, dramă.— *Străbunul*, dramă.— *Acrobatul*, comedie. *Testamentul lui Cezar Giardot*.— *Avuția și sărăcia*, comedie. *Corabia Salamandra*, comedie.— *Amorul și Nătărăi săi*, comedie.— *Moș Fost'au Fost*, comedie.— *Doi Paralei perpeliți*, comedie-vodevil, *Ginerele Colonelului*, comedie-vodevil.— *Socru*, comedie.— *Rudele din Provincie*, comedie.— *Amicul Femeilor*, comedie.— *Un serv îndrăcit*, comedie.— *Un om cum se cade*, comedie. — *Cupeaua Doctorului*, comedie.

Printre actorii angajați nu se vede figurând și numele artiștilor *Galino* și *Gheorghiu*, atât de mult apreciați de publicul nostru, care și-a arătat părerea sa de rău că teatrul e lipsit de acești doi artiști, cari au contribuit la ridicarea scenei române. Credem însă, ne spune *Curierul de Iași* No. 109 din 21 Septembrie 1873, că aceasta nu poate fi decât scapare de vedere a direcțiunei teatrale. Nu mult după aceia, artistul Galino a fost angajat.

Deschiderea stagiunei teatrale s'a făcut Joi 11 Octombrie 1873, cu piesa : *Corabia Salamandra*, comedie-vodevil în 4 acte cu mare spectacol, de Th. Dolivry, D. Forges și Ad. Leaven tradusă de G. Bengescu. Muzica de capelmaistru S. Volmar.

Despre modul cum s'a jucat această piesă iată ce ne arată *Curierul de Iași* No. 119, din 14 Octombrie : „Piesa a fost bine montată și prea bine executată, putem cu toată dreptatea să zicem că nu am mai văzut pe scena teatrului român nici o piesă atât de bine condusă ; fie care actor a produs cu

multă insinuire rolul său, începând de la d-nii Demetriade, Bălănescu, Luchian, şi sfârşind la cel din urmă corist, ansamblu au fost în cea mai deplină armonie cu toate că miza în scenă a acestui spectacol era foarte grea, rolurile au fost foarte bine ţinute, danţul matelotilor foarte caracteristic şi bine executat".

Din numărul reprezentaţiilor ce au urmat şi care au fost bine primite de public, arătăm următoarele:

Joi 18 Octombrie s'a jucat: *Năucul din munte*, dramă cu mare spectacol în 5 acte şi 8 tablouri de Eugene Grange şi Lambert Thiboust, tradusă de Răşeanu.

Duminică 21 Octombrie, s'a jucat: *Amorul şi Nătărăii săi*, Comedie în 3 acte de Th. Barrière, tradusă de Bengescu, şi *Moissilică sau Paragraful 37.* comedie în 1 act, prelucrată de d. Alexandrescu.

Joi 25 Octombrie s'a jucat: *Crima dela Favern*, dramă cu mare spectacol în 5 acte şi 7 tablouri, de Theodor Barrière şi Leon Beauvalet, tradusă de T. Aslan.

Pentru punerea în scenă a acestei piese, directorul Aslan a făcut noi maşinării şi noi decoruri, ieşite de sub penelul pictorului teatrului Georgio Fredas. Pe lângă distribuirea rolurilor care nu lasă nimic de dorit, actorii au avut ocaziune a-şi desvolta talentele lor dramatice, în special acel trio atât de des aplaudat, compus din d-na Stavrescu, d. Dimitriade şi d. Galino, asupra cărora se razimă partea tragică a crimei de la Favern.

Joi 8 Noembrie s'a jucat pentru prima oară piesa *Ludovic al XI-lea*, tragedie în 5 acte de Casimir Delavigne, membru al Academiei franceze, tradusă de C. Demetriade. Rolul lui Ludovic, a fost jucat de artistul Demetriade, care şi acum câţi va ani l'a mai jucat în Iaşi, cu mare succes şi au lăsat o vie impresiune în memoria celor ce au avut ocazia de a'l vedea. Piesa a fost foarte bine montată, o mână cunoscătoare au condus ansamblul acestei opere, în producrea ei, nelăsând nimic dè dorit;

costumele, mai cu seamă acele ale Regelui, Dofinului, Doctorului, Nemours şi Francisc de Paul, erau foarte esacte cu epoca. Personagele în general au fost la înalţimea rolurilor ce reprezentau, şi acţiunea s'a urmat cu multă precizie din partea tuturor.

Pe lângă Demetriade care a avut rolul principal în piesă, Galino, ca totdeauna, şi de astă dată în rolul Doctorului au fost adevărat artist şi scenele sale cu Regele nu credem că vor putea fi date vre-odată mai cu succes. D. Leon în acel greu rol al lui *Francisc de Paul*, a fost mărturisit mult mai bine decât ne aşteptam; gravitatea şi majestatea cu care trece prin fazele rolului său ne-a probat că d-sa are mult talent şi pătrundere, o voce sonoră şi plăcută; D. Drăgulănescu, ca începător a exprimat bine rolul său, rol foarte greu. Dofinul e încântator, exclama un bun cunoscător de teatru, în seara de reprezentaţie, de câte ori el apărea pe scenă; în adevăr d-na Româneasca era un adevărat Dofin. D-ra Constantineasca atât de simpatică publicului încă odată merită sincere aplause. Nu uităm pe d-ra Amelia, care abia cu două roluri s'au suit pe scena de când au luat această carieră şi marturisim că în curând vom avea un nou tesaur pe scenă Română. Micul său rol au fost atât de bine executat încât nu ştim dacă o artistă l'ar fi putut executa mai bine. D. Pruteanu în rolul lui Pristan merită foarte mult a fi amintit, avea aerul unui adevărat asasin, şi'au susţinut rolul prea bine.

Acum un mic cuvânt publicului. Suntem siliţi a mărturisi că nu putem înţelege această răceală a societăţilor din Iaşi faţă cu teatrul, căre procură cea mai plăcută petrecere celor mai în vârstă, cel mai bun mijloc de dezvoltare a spiritului şi a inimei celor tineri".

Joi în 15 Noembrie 1873 s'a înfăţoşat pe scena teatrului drama naţionala în versuri întitulată *Radul al treilea*, în 5 acte şi 6 tablouri compusă de Gh. Bengescu. Această dramă anunţată de mai mult, era aşteptată de publicul Ieşan. Teatru era plin. Costumele şi decorurile erau frumoase şi potrivite. Drama a fost jucată cu multă inteligenţă de către prin-

cipalii artişti, Dimitriade în rolul *Spatarului Udrea*; d-na Stavrescu în rolul *Mărioarei*, şi Galino în rolul lui *Radu al treilea*, cari au isbutit în totul a'şi atrage aplausele publicului dorit de subiecte naţionale. In totul drama a plăcut publicului ieşan.

Duminică în 25 Noemvrie s'a reprezentat pentru a doua oară această piesă.

Joi 2 Decembrie 1873 s'a reprezentat pentru a doua oară piesa: *Crima de la Favern.*

Joi 6 Decembrie s'a jucat piesele: *Rudele din provincie*, comedie vodevil în 1 act de Emil Abraham, tradusă de M. Luchian, *Baba Hârca* operetă de M. Millo, muzica A. Flectenmacher, şi *Doi feţi logofeţi*, comedie cu cântece în un act de N. Russo.

Duminică 9 Decembrie 1873 s'a reprezentat pentru prima oară piesa *Rocambole sau Valeţii de cupă*, dramă în 5 acte şi 9 tablouri de Anicet Bourgeois şi Ponson de Terrail, traduse de I. Grigoriu. Execuţiunea piesei n'a lăsat nimic de dorit şi succesul a fost complect. Artiştii, D-na Stăvrescu, D nii Dimitriade, Bălănescu, Galino şi Alexandrescu, au fost la înălţimea rolurilor ce îndeplineau, şi au bine meritat aplausele frenetice ale publicului care numai încăpea în sala teatrului. Ca decor, tabloul al patrulea din actul al doilea, a fost de minune, astfel încât a interesat foarte mult pe public.

Mercuri în 12 Decembrie 1873 s'a jucat pe scena teatrului pentru a treia oară piesa *Radu al III-lea.*

Duminică 16 Decembrie s'au reprezentat pentru prima oară piesele: *Soacra şi ginerile*, Comedie în 3 acte de Eugene Grange şi Lambert Thiboust, tradusă de N. Luchian. *Florin şi Florica*, Comedie vodevil în un act de D. V. Alexaudri, muzica de Flechtenmacher.

Joi 20 Decembrie s'a reprezentat pentru prima oară *Ingerul Morţei*, dramă în 6 acte de Theodore Barriere şi Eduard Pluvier, tradusă de I. Mihailescu.

Sâmbătă în 22 Decembrie s'a dat de către o Societate de bine-facere o reprezentaţie la Teatrul Naţional, în beneficiul cumpărărei unui local pentru Şcoala profesională de fete înfiinţată de *Reuniunea*

Femeilor Române. La această reprezentaţie s'au jucat patru piese: *Fiul, Socru şi Tatăl ginere,* de Fournier şi Meyer, tradusă de Bengescu: *Domnul uită tot,* tradusă de D. Botez; *O palmă la bal mascat,* comedie originală de Gh. Bengescu şi *Herşcu Buccingiu,* comedie de V. Alexandri. Perseanele care au bine-voit a juca la această reprezentaţie, sunt: D-nele *V. A. Ureche, E. Petit* şi d-şoara *N. Miller*; D-nii *D. Botez, Boghean, Popovici* şi *M. Dunca.*

Marţi 25 Decembrie s'a reprezentat pentru a doua oară piesa *Ingerul Morţei.*

Duminică 30 ale aceleaşi luni s'au jucat pentru prima oară în beneficiul d lui P. S. Alexandrescu, piesele: *Dracul şi Ciobanul sau Fluerul Fermecat,* melodramă în 3 acte, imitată din vodevilurile franceze de d. Miclescu; *Piatra din Casa,* comedie în un act de Vasile Alexandri, *Von Kalikenberg,* cîntec comic de I. Ianov, cântat de Alexandrescu.

Joi 3 Ianuarie 1874, în beneficiul lui Const. Bălănescu, s'au reprezentat pentru prima oară piesele: *Stosachi,* canţonetă comică de I. Ianov, executată de Bălănescu; *Hagi Petcu,* comedie de V. Alexandri. Spectacolul s'a terminat cu *Ginerile Colonelului,* comedie într'un act de E. Grange, A Brat şi V. Bernard tradusă de Luchian.

Duminică 6 Ianuarie se joacă *Dracul şi ciobanul sau Fluerul Fermecat* melodramă în trei acte şi *Doi Paralei perpeliţi,* comedie vodevîl în 3 acte de Rosier şi Varen, tradus de T. Aslan.

Joi 10 Ianuarie s'a jucat în beneficiul artistului C. Demetriade, *Otrăvitoarea (La Dame de St. Tropez),* tradusă din franţuzeşte.

Demetriade, secundat de D-na Stavrescu, D-ra Constanrinescu şi Bălănescu, a fost la înălţimea lor de artişti; publicul a rămas încântat de câte-va scene dramatice, executate cu multă artă şi adevărată pasiune.

Duminică 13 Ianuarie, se joacă pentru a patra oară piesa *Radu al III lea* de Bengescu.

Joi la 17 ale aceleaşi luni se joacă pentru pri-

ma dată *Don Juan de Marana sau Căderea unui înger*, dramă fantastică cu mare spectacol în 5 acte și 9 tablouri de Alexandru Dumas tatăl, tradusă de C. Dimitriade. Părțile în versuri de Teodor Aslan, Muzica de D. Volmar șeful muzicei militare a Regimentului de Roșiori.

Decorurii de Gieorgio Fredaᵒ. Mașine sub dirijarea d-lui C. Dimitriade.

Despre modul cum a fost jucată această piesă găsim următoarele: „Acum ca întotdeauna publicul a admirat pe d-na Stavìescu în *Dona Ines*. Acest rol nu este principal în piesă, e numai o simplă apariţiune; însă d-na Staviescu ca o adevărată artistă, a ştiut să ridice şi să dee o importanţă acestei apariţiuni, în puţine cuvinte rostite de D-sa a exprimat multă idee. Scena înveninării a fost sublimă.

D-ra Constantinescu, în rolul *Ingerului bun* şi *Sora Marta* a fost de minune. D sa a fost pătrunsă de caracterul rolului ce-l îndeplinea.

D-ra Amalia, în rolul *Terezinei*, a fost încântătoare şi a bine-meritat aplauzele publicului. D-sa a desvoltat în acest rol un talent plin de viitor. Jocul său e natural, plin de graţie, naiv, inteligent şi patetic fără exageraţiune. Micul său rol a lăsat o impresiune plăcută asupra spectatorilor.

In cât priveşte pentru eminenţii artişti Demetriade şi Galino, a căror luptă începe de la actul I, şi se sfârşeşte cu actul de pe urmă, nu avem alta de spus de cât ceia ce se repetă pe fiecare seară, prin aclamaţiunea cu care publicul îi salută.

D-nul Pruteanu în rolul *Ingerului rău*, a fost cât se poate de bine.

In fine drama *Don Juan de Marana*, este una din piesele care a plăcut publicului nostru, atât în privinţa punerei ei în scenă, cât şi pentru jocul artiştilor. Succesul i-a fost complect. (Curierul de Iași No. 9 din 23 Ian. 1874).

Sâmbătă 10 Ianuarie se joacă pentru a doua oară *Don Juan de Marana*.

Joi 24 Ianuarie se joacă în beneficiul d-şoarei

Marița Constantinescu piesa *Rabagas*, comedie în 5 acte de Victorien Sardou.

Duminică 27 Ianuarie se joacă pentru a treia oară *Don Jouan de Marana*.

Miercuri 30 Ianuarie se joacă pentru a patra oară aceiaşi piesă.

Sâmbătă în 2 Ianuarie 1874, s'a jucat în beneficiul d-nei Staviescu, pentru prima oară *Nebunia din Amor*, mare dramă în 5 acte scrisă spanioleşte.

DIMITRIE PRUTEANU

de D. Tamayoga Baus, tradusă în franțuzeşte de Hugelman şi în româneşte de S. T. Georgescu.

Marți în 5 Februarie s'a jucat în beneficiul Infirmilor de la Galata, *Dracul şi Ciobanul*, vodevil şi *Piatra din Casă*, comedie.

Joi 7 Februarie in beneficiul lui Luchian s'a jucat *Soacra şi Ginerele*, comedie în 3 acte şi *Adam şi Eva sau Moartea lui Abel*, dramă biblică în 1 act.

La 17 Februarie s'a jucat *Bozri şi Cocoi*, pentru a doua oară.

Joi 21 Februarie pentru a treia oară se joacă

Boerii și Ciocoii, comedie în 5 acte de V. Alexandri.

Sâmbătă 23 Februarie 1874 s'a jucat in beneficiul actorului Romanescu, drama *Otrăvitoarea.*

Joi 28 ale acelei luni se joacă în beneficiul lui Mihail Galino, pentru prima oară piesa *Wiliams Shakespeare* sau *Geniul și Coroana*, dramă în 5 acte.

Duminică 3 Martie s'a jucat în beneficiul d-nei Stavrescu piesa *Debora sau Blestemul unei Evreice asupra unei creștine*, melodramă.

Joi 7 Martie s'a jucat în beneficiul d-lui Bălănescu, *Curtea cu Jurați sau Art. 47*, dramă în 5 acte și 6 tablouri de A. Blot tradusă din franțuzește.

Duminică 10 Martie, s'a dat pentru închiderea teatrului, în beneficiul lui Giorgio Fredas, pictor decorator, o piesă de un interes cu totul nou, nu din punct de vedere literar, ci mai mult ca tablou petrecut în acea epocă, Barbara Ubrik, dramă în 5 acte și 7 tablouri, cu decoruri noui.

Luni în 18 Martie s'a reprezentat în beneficiul lui C. Dimitriade, o piesă nouă întitulată *Sărăcia și Avuția sau Platon*, în două acte de Milanol și G. Jollivet, imitată după *Aristofan*, tradusă de beneficient. Serata a început cu idila lui André Chenier, *Libertatea și Sclăvia* tradusă de A. Naum și declamată de Dimitriade și Drăgulănescu; după care s'a jucat comedia *Două Despărțenii*, apoi s'a recitat de Demetriade o poesie a lui Depărățeanu, întitulată *Vara la țară.*

Vineri 22 Martie, se joacă în beneficiul lui Neculai Luchian *Samson și Spiridon*, comedie în 2 acte de M. Millo, muzica de A. Flechtenmacher. *Criminalul sau Omul care-și ucide femeia*, comedie in 2 acte.

Marți în 2 Aprilie, Luchian după cererea generală, dă o reprezentație din repertoriul său cu piesele: *O palmă sau Voinicos dar fricos, Sora lui Jocris și Doi Sfioși.*

Marți în 9 Aprilie s'a închis stagiunea teatrală 1873—1874 cu comediile *Margot, Ulița Lunei* și *O casă de Nebuni*, care s'au dat în beneficiul D-șoarei *Amelia Căpreanu.* Rolurile principale ale acestor piese au fost jucate de d-l Luchian.

După închiderea acestei stagiuni, s'a dat Joi la 18 Aprilie 1874, la Teatrul Naţional, o reprezentaţie de binefacere.

Curierul din Iaşi din 21 Aprilie 1874, vorbind despre această reprezentaţie ne spune următoarele:

„In folosul săracilor, au jucat mai multe dame şi domni din societatea Ieşană. Sala era plină şi publicul se compuneà din tot ce era mai elegant în oraşul nostru. Succesul a fost mai presus de orice aşteptare. Atât doamnele cât şi domnii au escelat în rolurile lor, şi publicul era uimit de a vedea că nişte bine-voitori diletanţi au lăsat departe în urmă pe mulţi actori deprinşi cu scena. Dintre dame mai mult admirabile a fost d-na *Natalia Sutzo* în *Le passé de Nichette*, şi D-na Maria Cazimir în: *Madame est couchée*, două mici comedii într'un act. Spectacolul compunându-se din trei piese franceze şi una românească s'a terminat pe la $12^1/_2$ oare, şi publicul s'a retras foarte mulţumit că putuse petrece atât de bine, şi contribui totodată pentru un scop umanitar, a cărui lăudabilă iniţiativă a fost luată de onorabilii diletanţi".

Această reprezentaţie a produs suma de 3117 lei noi, spre a se împărţi locuitorilor lipsiţi de hrană din acest judeţ.

OPERA ITALIANĂ.

La 15 Fevruarie se anunţa sosirea unei trupe de operă italiană, angajată de Direcţiunea Teatrului român, în care figura, Prima-dona *Elisabeta Capozzi*, tenorul *Ludovic Caroselli* şi alţi artişti de seamă.

Repertorul operei se anunţă a fi compus din operele: *Don Carlos, Vêpres Siciliennes, Luisa Müller, Trovatore, Traviata, Masnadieri, Ernani, I Due Foscari, Rigoletto, I Lombardi ala prima Crociata* şi *Ballo in Maschera de Verdi, Lucia de Lamermoor, Favorita, Lucrezia Borgia, Poliuto, Maria di Rohan, Elisir d'Amore, Linda di Chamounix, Figlia del Regimento, de Donizetti*: *Norma, Somnambula de Bel-*

lini, Barbiere di Seviglia, Mose în Egitto de Rossini, Saffo de Pucini; Faust de Gounod, Crispino e la Comare de Rici; *Marta*, de Flotow, *Ebrea* de Apponi, *I Falsi Monnetari* de Rossi şi *Gli Ugonoti* de Meyerbeer.

Aşa Mercuri în 27 Fevruarie, încep reprezentaţiunile acestei opere cu *Traviata* de Verdi. Publicul însătoşat de muzică, ne spune *Curierul din Iaşi*, din 1 Martie 1874, „s'a grăbit a ocupa sala, arătând nouei trupe, primirea cea mai încurajătoare şi spera că va merge bine, atrăgând însă atenţiunea Direcţiunei trupei italiene asupra orchestrei, care lăsa mult de dorit, precum şi asupra neînceperei la timp a seratelor teatrale. Tot acea foaie spune că se constată cu mulţumire că începe a se introduce şi la noi bunul obicei de a merge şi doamnele în staluri".

O prejudecare arbitrară ca toate prejudecăţele, făcea până acum din mergerea doamnelor în staluri un lucru netolerat, o derogare la buna cuviinţă. Nu este de fel o derogare nici la demnitate nici la buna cuviinţă, ca femeile să nu meargă şi ele la parter ca şi barbaţii.

Reprezentaţiunile au urmat apoi dintre piesele anunţate mai sus[1])

---

1) Despre toate aceste dări de seamă. vezi Curierul de Iaşi pe anul 1873 şi 1874.

CAP. XXX

STAGIUNEA 1874 - 1875

Continuarea Direcțiunei Avocatului Teodor Aslan.—Angajarea mai multor actori și actrițe în afară de cei din stagiunile precedente.—Deschiderea stagiunei,—Prima reprezentațiune a piesei **Moartea lui Constantin Brâncovanu,** *tragedie originală de Antonio Roques.—Prima reprezentațiune a piesei* **Despina** *dramă de căpitanul C. Bengescu.—Debutul D-rei Elisa Conta.— Punera în scenă a operetei* **Fata mamei Ango,** *și entuziasmul publicului pentru această reprezentațiune.—Diferite piese de teatru jucate de artiștii romàni după închiderea stagiunei.—Trupa de operete franceze a D-rei Keller.—Teatrul din Galați.*

Avocatnl Teodor Aslan urmează a ținea Direcțiunea Teatrului Național în aceleași condițiuni ca și în stagiunea precedentă. El alcătuește un repertor din piesele cele mai frumoase și mai atrăgatoare, între care și piese originale și naționale. Decoruri noi se lucreaza de pictorul Teatrului G. Fredas, precum și diferite costume elegante; în fine face tot ce-i stă prin putință, spre a mulțămi publicul.

Pe lângă actorii din stagiunea teatrală precedentă, el mai angajează pe D-ra Dănescu, D-ra Conta, D-na Bernola, D-ra Maria Dimitrescu, D-nii Arceleanu, Lazarachi și Grigore Manolescu.

Joi în 24 Octombrie 1874, se deschide stagiunea teatrului național în ființa unui public numeros, prin o frumoasă dramă intitulată: *Bastardul* sau *Castelul Montluvier,* dramă în 5 acte de Rosier. Rolurile principale au fost jucate de D-na Stavrescu și M. Galino. D-ra Dănescu artistă nouă pentru Iași, a reprezentat cu mult succes rolul *Mariei* având o dicțiune clară, și mult sentiment, fără afecțiune.

Duminică în 27 Octombrie, s'a jucat *Goana Clironomiei*, comedie în patru acte. D-ra Dănescu a dovedit în această comedie, că joacă rolurile comice, tot cu acea uşurinţă ca şi în drame. Această piesă este o farsă care a înveselit foarte mult pe public, şi nici nu putea să fie alt-fel, ne spune *Curierul de Iaşi*, din 30 Octombrie 1874, când o piesă este jucată pe lângă D-ra Dănescu şi de D-nele Stavrescu, Merişescu, Dimitrescu, D-nii Bălănescu şi Luchian.

Joi în 31 Octombrie 1874, s'a jucat pentru întâia oară piesa *Moartea lui Constantin Brâncovanu*, un fel de tragedie jalnică de Antonin Roques, piesă atât *originală* cât şi *naţională*. „In această piesă jocul actorilor au fost bun, cu deosebire artistul Galino, a dovedit şi astă dată că-şi dă toată silinţa ca să satisfacă publicul. D-sa a jucat rolul principal cu mult foc. D-na Dimitrescu prin jocul său, a surprins într'un mod simţitor tot publicul; fie-care a recunoscut un progres în arta sa, ce au câştigat în cei doi ani şi jumătate petrecuţi în Franţa. D-ra Dănescu este o bună achiziţie pentru teatrul nostru. In rolul princesei Elena, ne-a dovedit că va ajunge departe în arta sa. D-sa are pronunţia clară şi uşurinţă de înfăţişare. Ceva mai puţină afecţiune însă! Incă o achiziţie bună este D-l Arceleanu. Marele Postelnic Racoviţă a fost jucat cu deplină lipsă de afecţie.

„Pictorul Georgio, a cărui penel ne este cunoscut din decorurile piesei *Don Juan*, a făcut decoraţiuni cu totul nouă pentru actul de *Sala Tronului*, *Temniţa*, *Piaţa Iali-Kiosto din Stambul*, şi măreaţa apoteoză cu care se fineşte această dramă istorică *Constantin Brâncoveanu*“ (*Curierul de Iaşi*, No. 115 şi 117 din Octombrie 1874).

Duminică 3 Noembrie 1874, s'a jucat pentru a doua oară această piesă, şi de astă dată avu mare succes.

Joi în 7 Noembrie s'a jucat *Scara Mâţe'*, come-

die de V. Alexandri, şi *Marchiza,* comedie în 3 acte tradusă din franţuzeşte.

Despre modul cum s'au jucat aceste piese, iată ce ne spune *Curierul de Iaşi,* din 10 Noembrie 1874:

„D-ra Amelia, cu totul că a primit rolul Marchizei, numai în zilele din urmă, a jucat cu deplină uşurinţă. In astă sară ne-am putut convinge, că D-sa în genul său va produce mult. Tocmai atât de precis a fost jocul D-nei Dimitrescu precum şi a D-rei Dănescu. D-nia lor, atât în *Marchiza* ca ţărancă, cât şi în *Şcara Mâţei,* au reprezentat cele mai vii figuri. Cu deosebire D-na Dimitrescu în *Scara mâţei,* ne-a înfăţişat cu deplină uşurinţă şi fără afectaţii pe *Florica.* Nu mai puţin a plăcut cântarea atât a d-nei Dimitrescu cât şi a D-rei Dănescu. Pentru ca să zicem că reprezentaţia a fost bună, este destul a şti că D-l Bălănescu a jucat în *Marchiza,* rolul lui Max, iar D-l Luchian în *Şcara mâţei,* rolul lui Marin, fieştecare în elementul său. D. Arceleanu şi de astă dată ne-a dat dovadă de talentul său".

Duminică 17 Noembrie 1874, s'a mai reprezentat pentru a doua oară *Goana Clironomiei.* In locul D-nei Stavrescu care a fost absentă, rolul Panatelei a fost jucat de D-ra Amelia (Welner).

Joi 21 Noembrie s'a jucat piesa bufă în 5 acte, intitulată; *Hai cu Nunta* sau *O capelă de paie de Italia,* unde D-nii Luchian şi Bălănescu, au avut rolurile principale. Piesa a fost atât de bine jucată în genere de toţi actorii, în cât a placut foarte mult. Toţi artiştii au fost chemaţi şi aplaudaţi în mai multe rânduri, astfel în cât direcţiunea după cererea generală, a fost silită a satisface dorinţa publicului dând pentru a doua oară această piesă.

Duminică 24 Noembrie s'au mai jucat două piese, una intitulată: *Testamentul lui Cezar Girodot,* comedie în 3 acte de Belot, piesă care a făcut un mare vuet pe scena franceză, a doua, *Scara mâţei,* vodevil naţional de V. Alexandri. Sala teatrului a fost plină de spectatori şi de mulţi curioşi care veniseră anume să asiste la reprezentarea unei piese de genul aceştia.

Curiositatea acelor persoane şi a tot publicului din sală a fost satisfăcută cu desăvârşire. D-l Bălănescu în rolul lui Isidor, după spusa mai multor persoane, a întrecut chiar şi artistul care a creat acest rol pe scena franceză. Galino în rolul lui Massias, s'a distins asemene. In ce priveşte pe D-ra Amelia, ea a jucat în rolul Paulinei cu o inteligenţă rară.

La 24 Noembrie, s'a jucat după cererea generală *Goana după Clironomie*, comedie bufă în 4 acte cu jocuri umoristice şi foçuri de artificii. Pentru încheerea spectacolului s'a jucat vodevilul naţional *Doi soldaţi români.*

Joi 28 Noembrie s'a reprezentat *Articolul 47 sau Curtea cu Juraţi*, dramă în 5 acte de A. Belot, tradusă de Bengescu. Rolurile principale au fost jucate de D-na Stavrescu, D-ra Amelia, D-ra Dănescu şi D-nii Luchian, Bălărescu şi Galino.

La 30 Noembrie se joacă în folosul *Casei artiştilor* piesa *Testamentul lui Cezar Girodot*, traducere, şi *Doi soldaţi români*, comedie vodevil în 1 act.

Duminică 1 Decembrie, 1874, s'a jucat *Amorul şi Nătărăi*, comedie în 3 acte de Barriére, tradusă de Bengescu. Rolurile principale au fost jucate de D-nele Stavrescu, Dimitrescu şi D-ra Amelia, şi de D-nii Luchian şi Bălănescu.

La sfârşit s'a dat frumoasa farsă într'un act, imitată din piesele lui Cotzebue, *Patru corpuri într'un cap* sau *Un Director de Teatru*. Rolul principal a fost jucat de D-nul P. S. Alexandrescu.

Joi în 5 Decembrie s'au jucat trei piese şi anume: *Doi sfioşi* comedie într'un act, *Coarda simţitoare*, vodevil şi *Piatra din casă*, vodevil de V. Alexandri. Rolurile principale au fost jucate de D-na Dimitrescu, D-ra Dănescu şi D-nii Bălănescu şi Luchian.

Duminică în 8 Decembrie, s'au reprezentat iarăşi trei piese din cele mai glumeţe: *Omul care'şi ucide femeea*, unde rolurile principale au fost jucate de Bălănescu şi Luchian, *Cum sunt toate*, traducţie din limba franceză, şi *Cinel Cinel*, de V. Alexandri. In

piesele aceste două din urmă, rolurile principale au fost jucate de D-na Stavrescu şi D-ra Amelia.

Joi în 12 Decembrie, deamează, după un studiu îndelungat, s'a reprezentat piesa *Despina*, dramă de Căpitan Gh. Bengescu. Pe lângă D-na Stavrescu şi D ra Amelia, cari au avut rolurile principale, a debutat în rolul Floricăi, D-ra Eliza Conta, eleva şcoalei de muzică şi declamaţiune din Iaşi. Decorurile de la actele III şi IV, au fost lucrate de G. Fredas pictorul Teatrului.

Această piesă, zice *Curierul de Iaşi* No. 136 din 15 Dec. 1874, este a doua încercare dramatică serioasă a d-lui Căpitan G. Bengescu, căruia în datorim *Radu al III lea* dramă originala, ce în iarna trecută a avut mult succes pe scena noastră. Mulţimea spectatorilor adunată în sală, dovedeşte că publicul nostru simte totdeauna o vie plăcere când se dau piese gândite şi alcătuite în limba ţării, pe subiecte naţionale şi de autori *Români*. Modul cum a fost primită piesa, aplausele frenetice, aclamaţiunea generală, ne dau o vie dovadă despre aceasta. Ar fi de dorit ca exemplul d-lui Bengescu să fie urmat şi de alţi juni literaţi din societatea noastră.

Nu'i de contestat că şi unii din artiştii noştri, au contribuit mult prin jocul lor la reuşita acestei piese. D-na Stavrescu care a creat rolul *Despinei*, cu atâta artă, a fost neimitabilă în declamaţiunea sa, unde a pus atât foc şi atâta pasiune.

Rolul *Tudorei* a fost jucat de D-ra Amelia. Acest rol de o însemnătate egală, putem zice cu rolul Despinei, a fost susţinut de juna artistă cu o inteligenţă rară şi fără afecţiune. D-ra Amelia pare a fi descoperit secretul Matildei Pascaly, căci ca şi dânsa are talentul de a produce impresiune asupra mulţimei şi a-şi atrage aplausele simpatice ale spectatorilor.

D-ra Conta eleva şcoalei de muzică şi declamaţiune din Iaşi, a debutat în această piesă prin micul rol al Floricăi. S'a observat cu plăcere că d-sa are o dicţiune clară şi o mare uşurinţă pe scenă. Cu timpul credem că va deveni o bună artistă.

Rolul lui Sorin a fost jucat de d-l Galino. D-l Bălănescu a fost un tip original, iar Bârzu între scenele duioase ale scenei, venea din când în când se înveselească publicul".

Duminică în 12 Decembrie s'a jucat pentru beneficiul regisorului Teatrului Național Victor Delmary, piesa *Hai cu nunta sau O capelă de paie de Italia,* comedie bufă în 5 acte.

Duminică 22 Decembrie s'a jucat una din piesele cele mai frumoase din repertoriul d-lui Luchian, *Banii, gloria și femeile,* vodevil cu mare spectacol în 5 acte. Două decoruri noui s'au lucrat anume pentru această piesă, de Georgio Fredas, pictorul Teatrului Național.

Cu ocaziunea sfintelor sărbători de Crăciun, s'au jucat următoarele piese: La 25 Dec. *Chirița in Iași* și *Moișilică* comedie. La 26 Dec. *Două Despărțenii, Baba Hârca* și *Doi soldați Români.* La 27 Dec. *Frica e din rai* și *Cum sunt toate,* comedie într'un act de Charles Narrey tradusă de G. Bengescu. Această comedie care e compusa numai de trei personage, a fost primită de public cu mare plăcere. Rolurile acestei piese au fost bine distribuite și foarte bine jucate. Atât D-na Dimitrescu cât și D-ra Amelia au caracterizat de minune rolurile lor. D-na Dimitrescu în *Silvia,* a fost o adevărată Peruviană, și D ra Amelia în rolul *Princesei Nadeja,* a fost o adevărată ruscă. Maurice de Tron a fost jucat de Bălănescu cu talentul care'l distinge. (*Curierul de Iași* din 29 Dec. 1874).

Duminică 14 Ianuarie 1875, s'a jucat *Frica e din rai,* comedie și *Coarda simțitoare,* vodevil.

La 16 Ianuarie 1875 s'a reprezentat în beneficiul artistului M. Luchian, patru piese glumețe: *Soacra și ginerele, Supliciul unui om,* vodevil în 3 acte, tradus din limba franceză, *Rudele din provincie,* comedie în 1 act, și *Rusaliile sau satul lui Cremene,* comedie cu cântece de V. Alexandri.

Duminică 19 Ianuarie 1875, s'a jucat piesele: *Frica e din Rai,* comedie și *Coarda simțitoare,* vodevil.

Joi 23 Ianuarie, s'u jucat în Beneficiul artistei

Amelia, *Banii, Gloria și Femeile*, comedie în 5 acte cu mare spectacol.

Duminică 26 Ianuarie, s'a jucat în beneficiul D-rei Dănescu *Don Juan de Marana sau Căderea unui Inger*, drama fantastică.

Marți 28 Ianuarie s'a jucat în beneficiul Ospiciului dela Galata piesa *Despina*, dramă în 5 acte de G. Bengescu.

Joi 30 Ianuarie s'a jucat în beneficiul actorului Bălănescu: *Porcarul și Măria Sa*, piesă istorică în 3 acte şi 10 tablouri cu danțuri naționale de V. A. Urechia, și *Doi țarani și cinci cârlani*, comedie cu cântece de C. Negruzzi, muzica de Flechtenmacher.

La 6 Februarie 1875 s'a jucat în beneficiul artistei R. Stavrescu, piesa *Voalul de dantelă sau Victima nenorocirei*, dramă în 5 acte şi 8 tablouri.

Marți 11 Februărie 1875, s'a jucat în beneficiul Ospiciului de la Galata piesa *Despina*, dramă de Gh. Bengescu.

Joi 13 Februarie 1875, s'a jucat pentru prima oară o reprezentație interesantă în beneficiul artistei Merișescu, *Cucoana Kirița în Balon*, farsă într'un act de V. Alexandri; această piesă a fost trimeasă înadins de poetul Alexandri spre a fi jucată în beneficiul artistei, căre a creiat atâtea roluri naționale; spectacolul s'a încheiat cu *Soacra și ginerele*, comedie în 3 acte. Rolurile principale le-a avut beneficienta și N. Luchian. (*Curierul de Iași* No. 14 din 1875).

Marți 18 Februarie 1875, s'a jucat în beneficiul actorului *Lazarachi* comedie în 3 acte *Amorul și Nătărăii*, și farsa într'un act *Rusaliile sau Satul lui Cremene.*

Sâmbătă 22 Februarie, s'a jucat *Jianul căpitan de Haiduci,* dramă națională în 4 acte de M. Millo.

OPERETA ROMÂNĂ

Preocuparea principală a lui Teodor Aslan în această stagiune, a fost de a pune în scenă şi operete franceze din acele ce au obţinut succesele cele mai mari în Paris şi în alte capitale ale Europei. El era sigur că va reuşi în această intreprindere cunoscând gustul publicului pentru muzică şi marea dorinţă de a vedea şi alte operete jucându-se pe scena teatrului nostru, afară de *Baba Hârca*, *Insurăţeii*, *Crai Nou.* etc. Pentru aceasta deci Directorul Aslan se hotărăşte, să pună în scenă cunoscuta operetă *Fata mamei Ango* (*La Fille de Madame Angot*), jucată mai pe toate scenele teatrelor din Europa. Această piesă a fost tradusă din franţuzeşte în româneşte de Căpitanul Gheorghe Bengescu, cunoscut publicului ieşan prin alte diferite producţiuni teatrale. Aslan a adunat mai multe elemente muzicale de valoare, un cor numeros bine instruit, precum şi o orchestră compusă din buni esecutanţi, cu cari, după multă trudă şi repetiţii, a reuşit să joace această opereta. De asemenea s'au făcut decoruri şi costume foarte frumoase anume pentru această operetă, ceia ce a contribuit la succesul reprezentaţiilor, entusiasmând publicul ieşan care de la 1838, când s'a esecutat opera Norma de Bellini, de către elevii conservatorului filarmonic-dramatic, n'a mai văzut reprezentându-se de o trupa româneaăcă vre-o operă sau lucrare muzicală mai însemnată.

Aşa la 1 Martie 1875, s'a jucat la noi pentru prima oară de artiştii români, opereta comică *Fata mamei Ango*, în 3 acte de Clairville, Siraudin şi Koning, iar muzica de Ch. Lecocq. Asupra chipului cum s'a jucat, iată ce ne spune *Curierul de Iaşi*, No. 25 din 5 Martie 1875 :

„In zilele de 1 şi 2 a curentei putem zice cu drept cuvânt, că au avut două sărbări Teatrul Naţional cu întâia şi a doua reprezentaţie a operei comice *Fata mamei Ango*, zicem două sărbări şi nu ne greşim: cu o lună înainte de anunţarea piesei toate

locurile erau deja reținute, unii ofereau, prețuri îndoite, ca să poată asista la întăia reprezentație a piesei; sala teatrului prin ea însuși oferea o privire interesantă prin mulțimea spectatorilor și eleganța tualetelor.

„Opera *Fata mamei Ango*, jucată pe scena noastră în românește va face o epocă în analele teatrului național, căci pentru prima oară dela înființarea lui în țară s'au văzut o operă tradusă în românește și jucată de artiștii români; cine nu simte greutățile care au trebuit să se întimpine, și cine nu se miară de perseverența unei intreprinderi atât de cutezătoare? la noi unde ne lipsesc artiști speciali; cu toate acestea a obținut un mare succes, și a căpătat aplausele frenetice a spectatorilor, cari nu mai încăpeau în sală. Aceste aplause nu se adresau numai artiștilor ce au jucat în piesă, ci și meritul D lui Bengescu, care au tradus piesa atât de bine, fără a se depărta de spiritul ei original.

„Toți artiștii cari au luat parte la această reprezentație și cari se pot făli că sunt cei întâi ce au apărut într'o operetă comică pe scena română sunt de toată laudă.

„D-ra Dănescu în rolul *Clerctei*, a avut un succes surprinzător. D-sa a interpretat nu se poate mai bine, rolul său, atrăgând aplausele unanime, mai cu seamă cu vocea sa simpatică și cu justeța esecuțiunei. Ni se afirmă de către persoane care au văzut această piesă reprezentată pe scenele teatrului străin, că D-ra Dănescu în unele părți a fost superioară.

„Rolul *Langei* a fost jucat de D-na Bernola, a cărui merit muzical este deja cunoscut.

„D-ra Amelia în rolul *Amarantei*, ne oferă ocaziunea și astă dată să-i admirăm talentul său flecsibil. Cine-și aminteşte rolurile de caractere diferite jucate de D-sa până acum, va recunoaște și astă dată meritul acestei june artiste. D-șoara Amelia a obținut un succes minunat în cântecul *Vestita precupeață*, unde și-a atras aplausele entuziaste pentru gesturile simplificative și ușurința jocului, acest

cuplet în modul cum a fost cântat a produs o vie mulţămire asupra publicului; sperăm că în acest succes bine meritat va încuraja juna artistă în cariera ce a întreprins.

„Rolul lui *Pomponet*, s'a jucat de excelentul nostru comic D-l Bălănescu; în acest rol artistul nostru a invins toate greutăţile pentru a dovedi că nici în opera comică nu este strein.

„Domnul Ionescu a jucat pe *Ange-Pitou*, unul din cele mai grele roluri din piesă, unde s'a achitat cu mare succes. D-l Ionescu are o voce de tenor foarte plăcută, şi ştie s'o manieze cu mare uşurinţă. Ni-a probat tot-odată că scena teatrului Român poate să spere în viitorul său: atârnă dar dela D-sa, ca să fie demn de această speranţă.

„Domnul P. S. Alexandrescu a jucat tot cu acel succes pe *Larivodier*: s'a constatat cu plăcere, că d-sa s'a pătruns de caracterul rolului ce'l îndeplinea; aplausele publicului au dovedit aceasta.

„Un mic rol, s'au pentru a zice mai bine o apariţiune, este rolul lui *Trenitz* jucat de d-l Cornescu, care merită să fie citat".

Corul a fost compus din 65 persoane, între cari a predominat voacea de bas profund a lui C. Cortez, ceia ce făcu ca publicul din sală să'l aplaude în special şi să'l cheme la rampa de câte ori cânta în cor ca şi pe un solist ceia ce era un ce nemai pomenit la noi in Iaşi până atunci. Maistru conducător al muzicei a fost P. Mezzeti. Regisarea şi punerea în scenă a fost făcuta de V. Delmary, iar decorurile de Fredas, pictorul teatrului. [1])

La 8 şi 9 Martie s'a jucat aceiaşi operetă pentru a patra şi a cincea oară.

Miercuri 12 Martie s'a jucat în beneficiul lui Galino *Cezar Borgia*, dramă în 5 acte, din repertoriul teatrului Italian, rolurile principale au fost jucate de d-na Stavrescu şi beneficient.

---

1) Versurile din *Fata mamei Angot*, operă comică în trei acte s'a tipărit într'o broşură în Iaşi la anul 1875, în tipografia H. Goldner.

Vineri 14 Martie s'a jucat în beneficiul *Epitropiei Sfântului Spiridon.* piesele *Dracul și Ciobànul*, melodramă și *Două despărțeni*.

Duminică 16 Martie s'a jucat în beneficiul lui C. Bălănescu pentru a opta oară *Fata mamei Ango.*

Marți 18 Martie s'a jucat in beneficiul artistei Raluca Stavrescu drama în trei acte tradusă din limba franceză, intitulută *Evreul și Creștinul sau Preotul Parisului,* de A. Bourgeois, și o piesă din repertoriul lui Luchian, *Lucreția sau Un Director de teatru,* vodevil în două acte, tradus de G. Sion.

Mercuri 19 Martie, s'a dat în beneficiul artistei Bernola pentru a noua oară, opereta *„Fata mamei Ango"*.

Duminică 23 Martie s'a dat în beneficiul Directorului Teatrului Teodor Aslan, pentru a zecea și ultima data în această stagiune *Fata mamei Ango*, când cu această operetă s'a și închis stagiunea teatrală, 1874—1875.

După această reprezentație Teodor Aslan se duce cu trupa de opereta în provincie, și joacă opereta *Fata mamei Ango*, în orașele următoare: în Băcău de 2 ori, în Galați de 3 ori, în Brăila de 3 ori, în Focșani de 3 ori în București de 8 ori, în Tecuciu de 8 ori. Orchestra era compusă de un piano la care cânta Nicdola Companski precum și un sextet luat din Iași. In București însă cânta orchestra teatrului național dirijata de L. Wiest.

Prin foaia *Curierul de Iași* No. 32 din 21 Martie, publicul exprimă mulțumirile sale lui Teodor Aslan, pentru zelul ce a pus în timp de 4 ani a Direcțiunei sale spre a ridica scena Teatrului Național.

*
* *

După închiderea stagiunei s'a jucat mai multe piese de teatru.

Marți 1 April s'a jucat *Fata mamei Ango* în beneficiul traducătorului Bengescu.

Sâmbătă 5 Iulie se joacă iarăşi *Fata mamei Ango.*

Luni 1 Ianuarie 1875, s'a dat o reprezentaţie pentru sporirea fondului ridicărei Statuei lui Ştefan cel Mare. S'au jucat *Crimele lui Piperman*, comedie în 1 act, *Un mire amanet*, comedie în 1 act, şi *Domnul uită tot*, comedie în 1 act. La finele spectacolului s'a arătat publicului un tablou reprezentând statuia lui Ştefan cel Mare după o schiţă a lui Gh. Asaki s'a cântat un imn, cuvintele de D. Gusti, de către mai multe persoane din societatea iesană şi de elevii conservatorului de muzică. Persoanele ce au luat parte la această reprezentaţie au fost D-na V. A. Ureche, D-ra Conta, D-nii Galino, P. Botez, G. Christofor şi I. I. Langa. (*Curierul de Iaşi* No. 58 din 20 Mai 1875).

Joi în 10 Iulie, o parte din trupa lirică a teatrului român a jucat în sala Teatrului Naţional. *Boierul şi Cărpaciul* şi *Văduva cu Camelie*, comedie în 1 act.

Sâmbătă 19 Iulie 1875 s'a jucat la Teatrul Naţional, în beneficiul D-şoarei Amelia Welner şi a d-nei Maria Dimitrescu, cu concursul lui Grigore Manolescu, piesele: *Insurăţeii sau Boerul sub masca de ţăran*, operetă naţională de Millo, *Un tată culpabil şi Cum sunt toate* [1]).

TEATRUL FRANCEZ

In timpul pe când se juca opereta *Fata mamei Ango* de trupa lirică română, vine şi trupa de operete franceze a D-rei Keller şi începe reprezentaţiile sale Marţi în 23 Aprilie 1875, cu opereta *La fille de madame Angot.*

De astă dată publicul era entuziasmat de reprezentaţiile trupei lirice române, şi de aceia trupa de operete franceze n'a fost îmbrăţişată cu aceiaşi căldură ca în trecut, ceia ce a făcut ca după câteva

1) Despre toate aceste vezi *Curierul de Iaşi* pe anul 1875.

reprezentațiuni trupa D-rei Keller să părăsească Iașul. Iată ce ne spune *Curierul de Iași* No. 47 din 2 Mai 1875: „Trupa D-nei Keller este bună, și a jucat piesa cu tot *șicul francez*, însă trupa noastră cu toate că în joc e mai inferioară, a cântat piesa cu mult mai bine de cât trupa franceză, și astfel rolurile *Cleretei* și *Langei* și a lui *Larivodier* au fost mai bine cântate de artiștii noștri. Rolul lui Larivodier a fost chiar și mai bine jucat de P. S. Alexandrescu",

CÂTEVA NOTE DESPRE TEATRUL DIN GALAȚI

Societatea filodramatică de diletanți din Galați care se înjghebase în 1847—1848 și dăduse mai multe reprezentații teatrale cu mare succes, din mai multe împrejurări n'a putut să se mențină decât vreo câteva luni, după cum am văzut în Cap. III, pag. 28-30.

In Galați nu se cunoaște a fi fost din vechime vreo sală specială de teatru până în anii 1863-1864, când prin contribuția mai multor negustori mari și cetățeni iubitori de teatru, s'a construit în localul vechei burse de pe malul Dunărei o sală mare cu o scenă și cu loc aparte pentru orchestră și diferite staluri pentru public, în care apoi s'a dat diferite reprezentații teatrale de mai multe trupe cari erau în treacăt prin Galați, ca aceea a lui Millo care a jucat acolo între alte piese și *Baba Hârca*, apoi frații Vlădicești cari au reprezentat piesele *Doi morți vii* și altele.

Mai târziu s'a construit un mic teatru de vară în grădina hanului lui Ventura, în care s'a jucat o serie de reprezentațiuni, atât de diletanții din Galați cât și de trupe de operă italiană sub conducerea însă a vechiului actor Signor Luigi Ademollo.

Un teatru mai de seamă care s'a numit *Teatru Național* zidit în anul 1868 pe locul negustorului Sacomanu, unde în urmă s'a construit Palatul Administrativ. In acest local au jucat în diferite timpuri, atât trupe românești cât și străine intre cari trupa *Sarah Bernhard, Adelina Patti, Rossi, Salvini,* trupa de operetă a *D-rei Keller,* apoi *Millo, Pascali, Lupescu, Manolescu, Eugenie Nini Valery* și alții.

Cei cari jucau mai deseori în Galați au fost frații Vlădicești și Fani Tardini, cari în fiecare an dădeau reprezentațiuni teatrale acolo.

Fani Tardini devenind mai târziu soția lui Alexandru Vlădicescu, au jucat împreună în nenumărate rânduri prin

mai toate orașele din țară, cum și în Cernăuți, Brașov. Chișinău și chiar în Odesa, având în toate părțile mari succese.

Intre piesele jucate, cele pe cari publicul le primea cu mai mare căldură și entuziasm, erau: *Maria Tudor* de V. Hugo, *Căderea orașului Missolonghi, Eliberarea Greciei, Cerșetorii în haine negre, Două Orfeline, O partidă de concină, Scara Mâței, Muza dela Burdujeni* și în general întreg repertorul lui V. Alexandri, C. Negruzzi și alți autori români.

FANI TARDINI

EUGENIA NINI VALERY

Din trupa aceasta făceau parte artiștii: I. Anestin, S. Sachelarie, Victoria Stănescu, Eliza Dimitrescu, Tudora Marinescu, Aristița Romanescu, etc.

Sub conducerea artistului Ioan Lupescu și a veteranei artiste Fani Tardini, artista Eugenia Nini Valeri joacă în mai multe orașe din țară, unde peste tot locul a fost apreciată de talentul ei și răsplătită prin aplauze frenetice.

CAP. XXXI

STAGIUNEA 1875 - 1876

Teodor Aslan continuă cu direcțiunea Teatrului Național.—Programul și compunerea personalului artistic al Teatrului. — Noile operete anunțate.—Deschiderea stagiunei cu opereta **Giroflé-Girofla** *—Prima reprezentațiune a pieselor* **Năbădăile d amatice** *și* **Princesa de Trebizunda**.— *Reprezentarea operetei originale* **Scaunul Barbatilor,** *compusă de Gheorghe Bengescu, muzica de Emil Lehr.—Reprezentațiile date de canțonetistul I. D. Ionescu. Reprezentații date de elita societății ieșene.—Inființarea teatrului de vară de la* **Chateau aux Fleurs**.—*Alt teatru de vară înființat în* **Grădina Primăriei.**

Pentru stagiunea aceasta, vedem că Primăria încredințează direcția Teatrului Național tot lui Teodor Aslan, însă fără a-i mai acorda nici o subvențiune alta, decât localul teatrului, întrucât după cum se vede, Consiliul Comunal își făcuse convingerea din stagiunea precedentă, că trupa lui Aslan, mergea foarte bine atât moralmente cât și materialmente mai ales cu reprezentarea în nenumărate rânduri a operetei *Fata mame Ango,* pe care o jucase atât în Iași cât și în București și alte orașe din provincie. Așa fiind, Directorul Aslan, organizează și pentru această stagiune o trupă cu personal compus mai mult în vederea reprezentărei unor operete traduse din franțuzește.

La 10 Octombrie 1875, el publică programul, stagiunei, cuprinzând operete, vodevîluri, și comedii pe care-l dăm aici.

Programa Stagiunei 1875—1876

Personalul trupei

D-na Smaranda Merişescu
D-ra Ana Dănescu
„ Amelia Velner
„ Aneta Florescu
„ Tudora Marinescu

D-nii P. S. Alexandrescu
„ Petru Ionescu
„ Grigore Manolescu
„ Dimitrie Pruteanu
„ Leon Grigoriu
„ Dimitrie Găluşcă

Elevi

Pleşescu, Leon, Popilian,
Georgescu, Mardare, Arbore

Corifee

D-ra Ecaterina Dimancea
„ Maria Căpreanu

D-ra Elena (Luţa) Botez
D-na Ecaterina Saoară

Şef de capelă Niedola Companschi, Şef de orchestră F. Lehr.

Orchestra Regimentului II de Roşiori

Cor compus din 32 persoane.

Piesele din care se compune repertorul:

Operete	*Vodevile*	*Comedii*
Giroflé-Girofla	Năbădăiledramatice	In cârca unui ginere
Princesa de Trebizund	Telegraful electric	Nepotul în locul Moşului
Briganzii	Nunta lui Muţunachi	Bani pe fereastră
Fata mamei Ango	Lumpatius vagabundus	Ordinul este de a sforăi
Iudita şi Olofern	Capelmaistru de Veneţia	Darul Socrului
Dl. Sufleori va sta acasă	Băiat sau fată.	etc. etc. etc.

Inainte de deschiderea stagiunei, vr'o câţi va dintre actori, se hotărăsc să dee mai multe reprezentaţiuni până ce se va începe stagiunea. Aşa:

Duminică în 7 Septembrie, în sala teatrului naţional pentru beneficiul unora din artişti români, se joacă piesele următoare; *Vlădu u mamei*, comedie naţională, *Văduva cu camelii*, comedie tradusă din limba franceză, *Her von Kalikenberg*, cantonetă de Ioan Ianov.

Artiştii ce au luat parte la aceste reprezenta-

ţiunĭ au fost: D-nele Amelia, Botez şi Patraşcu, şi D-nii Popovici, Alexandrescu şi Leon. Intre antracte s'a jucat danţul naţional intitulat *Romanul*. (*Curierul de Iaşi* No. 91 din 5 Sept. 1875).

Duminică 5 Octombrie 1875, s'a reprezentat de către trupa română piesa, *Domnul care'si uită punga*, comedie în 1 act, *Recrutaţia* sau *Florin şi Florica* comedie în 1 act, şi *Un pahar cu apă*, comedie. In antracte, Leon a jucat *Romanul* danţ naţional. (Curierul de Iaşi No. 107 din 5 Octombrie 1875).

Stagiunea s'a deschis în sara de 6 Noembrie 1875, prin reprezentaţia extraordinară a piesei *Giroflé Girofla*, operetă bufă în trei acte de A. Vanloo, tradusă de G. Bengescu [1]). Această operetă fu a doua încercare în acest gen, după succesul obţinut în precedenta stagiune cu *Fata mamei Ango*. Opereta *Giroflé-Girofla*, s'a jucat cu un succes deosebit, fiind pusă in scenă cù multă îngrijire, cu costume şi decoruri noi, aşa că ea s'a mai repetat de câte-va orĭ în cursul acestei stagiuni.

La 20 Noembrie s'a jucat iarăşi opereta *Fata mamei Ango*.

După aceea a început a se reprezenta şi comedii, drame, vodevile, etc., din care vedem că, Joi 4 Decembrie se joacă *Lipitorile satului*, dramă originală în 5 acte de V. Alexandri, iar la 7 ale aceleiaşi luni se reprezintă piesa dramatică *Don Juan de Marana*, în 5 acte şi cu mare spectacol.

La 11 Decembrie se joacă pentru prima oară, o comedie nouă, originală, întitulată *Logodiţii*, compusă de Gh. Bengescu, precum şi piesa *Insurăţeii*, operetă în două acte de Matei Millo, muzica de Flechtenmacher.

Duminică 28 Decembrie, s'a jucat *Năbădăile dramatice*, farsă cu cântece, în 4 acte. Piesa este un şir de parodii asupra diverselor genuri ale teatrului şi a fost bine jucată. S'a observat de mai mulţĭ din public că d-ra Amelia, când a jucat cu tot ridicolul ce

1) Această operetă s'a tipărit în Tipo-Litografia H. Goldner, Iaşi 1875

vroia să dea jocului său spre a fi în spiritul piesei a avut momente adevărat tragice în gest, în expresiune, şi în dicţiune, încât prin faza parodiei a lăsat să se vadă un talent real pentru tragedie.

Duminică 11 Ianuarie 1876, s'a reprezentat iarăşi opereta *Fata mamei Ango.*

Joi 22 Ianuarie, s'a reprezentat pentru întâia dată, piesa *Principesa de Trebizund*, opereta bufă în 3 acte de Gh. Nuitter şi E. Tréfeu, tradusă de Gh. Bengescu [1], muzica de Jacques Offenbach; orchestra a fost dirijata de capelmaistrul Niedola Kompanschi. Această piesă s'a mai dat pentru a doua oară la 24 Ianuarie ca reprezentaţiune extraordinară.

La aceste reprezentaţii d-na Merişescu şi D. Popovici, au executat foarte bine rolul lor. „Toate operetele bufe — zice *Curierul de Iaşi* No. 9 din 25 Ianuarie 1876 sunt decoltate, unele mai puţin altele mai mult; îngrijirea ce se dă păpuşei de ceară clasează pe *Principesa de Trebizund*, în rândul celor prea decoltate. Dacă în târgurile mari, în Paris şi Viena, se dau asemenea reprezentaţiuni, inconvenientul nu e de tot mare; acolo sunt mai multe teatre, în fiecare seară cineva n'are decât să se decidă între opera italiană, franceză sau germană şi între tragediile sau comediile autorilor clasici, între dramele alese şi între vodevilurilor de bun gust. Odată gustul bine format şi bine întreţinut, poate risca a vedea din când în când şi câte o operă bufă. A nu vedea în fiecare seară decât asemenea reprezentaţiuni ca *Giroflé-Girofla* şi *Princesa de Trebizund*, este a pune la o grea încercare şi gusturile cele mai bine formate, a sili pe mulţime de lume să nu mai meargă la teatru, în fine a pune pe părinţi în poziţiune sa nu mai poată procura distracţiunea teatrului copiilor lor, sau a le da o educaţiune bufă“.

Joi în 5 Februarie 1876, s'a reprezentat în beneficiul d-nei Dănescu, *Alegerea de Deputaţi*, comedie

---

1) Această operetă s'a tipărit în Lito-Tipografia H. Goldner, Iaşi 1875.

în versuri de G. Sion, *Cine vrea poate,* comedie tradusă din franțuzește de căpitan Bujoreanu și *Doi surzi* vodevil într'un act tradus de O. Luchian. D-ra Dănescu a excelat mai cu seamă în piesa *Cine vrea poate,* a avut momente patetice ca expresiuni și dramatice ca acțiune. Asemenea d-ra Dimancea a jucat cu mult natural în piesa *Alegerea de deputați.* D-ra Amelia care a probat că oridecâteori se află într'o scenă dramatică d-sa simte și joacă mai bine decât în rolurile comice, și de astădată în rolul Ducesei din piesa *Alegerea de deputați,* dar mai cu seamă a recitat foarte bine versurile, fără intonații și emfază. „Cu părere de rău—zice *Curierul de Iași* [1]) —nu putem spune tot acelaşi lucru și despre răcnetele nazale ale d-lui Manolescu, în *Cine vrea poate ;* la din contra, în piesa *Doi surzi,* d-sa a jucat cu mult talent și abilitate pe valetul surdului. In totul, impresiunea a fost bună și publicul a eșit foarte mulțumit dela această reprezentație".

Marți în 10 Februarie, s'a reprezentat din nou opereta *Princesa de Trebizund,* în beneficiul D-rei Aneta Florescu. Publicul a fost foarte numeros și a aplaudat în diferite rânduri, atât pe beneficientă, cât și pe ceilalți actori cari au arătat un progres în jocul și cântarea acestei piese relativ cu întâia reprezentație.

Duminică în 22 Februarie, s'a dat în beneficiul d-șoarei Amelia Velner, întâia reprezentațiune a piesei *Scaiul Bărbaților,* operetă de G. Bengescu, cu muzica scrisă de Emil Lehr, capelmaistrul Regimentului de Roșiori din localitate, și piesa *Năbădăile dramatice,* farsă în 4 acte.

*
* *

In cursul acestor reprezentațiuni ale trupei românești locale, a venit din București prin luna Ianuarie 1876, artistul cançonetist I. D. Ionescu, cu o mică trupă a sa, și a dat în câteva sări, reprezentații compuse din diferite piese mici, mai mult cançonete și cântece naționale.

---

1) Din 8 Februarie 1876.

Cea dintâi reprezentaţie s'a dat Marţi 20 Ianuarie; a doua reprezentaţie s'a dat Vineri 23 Ianuarie în care Ionescu a cântat pe *Her von Kalikenberg* de Ioan Ianov, şi *Cucoana Kiriţa la Paris*, de V. Alexandri. Pe lângă I. D. Ionescu, au mai luat parte la reprezentaţii artiştii Rigot, Charles şi Alexandrescu.

Luni 26 Ianuarie. I. D. Ionescu, a dat o altă reprezentaţie asupra căreia găsim următoarele relaţii în *Curierul de Iaşi* No. 10 din 29 Ian. 1876: „D-l Ionescu din nou şi-a atras admiraţiunea publicului prin jocul său plin de talent, precum şi prin cântecul său; sala resuna de aplause. Reprezentaţia aceasta ne-a aratat odată mai mult că posedăm în D. Ionescu un artist unic în genul său, şi că publicului nostru nu-i lipseşte simţirea şi entuziasmul, ori de câte ori, se prezintă ocazia. Mai cu samă în *Cucoana Kiriţa la Paris* şi în *Jidovul*. Cântecele cu aluzii politice, cum: *Jos masca*, *Cloşca cu puii de aur*, etc. ne având o valoare literară, nu pot fi bine primite decât de un public mişcat de pasiuni politice. Rolul unui comedian este de a biciui viţiurile sociale, iar nici de cum a căuta aprecierile politice zilnice cari sânt efemere: judecata acestora aparţine evenimentelor ulterioare şi istorice: *Kalikenberg, Cucoana Kiriţa*, sunt tipuri şi viciuri din viaţa socială. Ceia ce un artist trebue să tindă în reprezentaţiunile sale, este la espresiunea tipurilor, care sub diferite forme, independente de timp şi spaţiu, sânt vecinice ca şi omenirea".

Această reprezentaţie s'a dat în beneficiul *Şcoalei profesionale de fete*, producând 1072, lei afară de cheltueli. (*Curierul de Iaşi* No. 13 din 4 Februarie 1876)

Duminică 10 Martie 1876 se închide stagiunea teatrului cu piesa *Barbara Ubrik* dramă în 5 acte şi 7 tablouri, dată în beneficiul pictorului teatrului G. Fredas.

*
* *

După închiderea stagiunei mai mulţi actori ai Teatrului Naţional, urmează inainte cu reprezentaţiile. Aşa:

Duminică 21 Aprilie 1876, s'a dat o reprezentaţie de gală în beneficiul lui C. Bălanescu, jucându-se piesele: *Coarda simţitoare, O ceaşcă de ceai, Doi sfioşi şi Şase capuri într'un corp.*

După aceia, tot în cursul lunei Aprilie, a avut loc o reprezentaţie extraordinară, dată în beneficiul societăţei *Reuniunea Femeilor Române* din Iaşi, data de persoane din elita societăţei locale, dintre care cităm: D-nele *Aglae Ghika-Allaux, Maria Cazimir*, d-ra *Maria R. Rosetti* şi *d-nii Alexandru I. Ghika (Brigadir), Jules de Roujoux, G. G. Rosetti* şi *Teodor Aslan.*

Joi la 29 Aprilie, s'a dat o reprezentaţiune la Teatrul Naţional în beneficiul distinsului profesor şi pianist C. Gros, Directorul Conservatorului de Muzică, cu concursul societăţii cele, mai alese a Iaşulni: d-nele Natalia N. Suţu, Maria Cazimir, Eugenia Condurat, A. Greceanu şi d-ra Eliza Negruzzi, d-nii I. Duca, Gheorghe Rosetti, *Jules de Roujoux*, Teodor Aslan, şi Gh. Negruzzi. La această reprezentaţie s'a jucat: *Deux chiens de Faience, Le Camp des Bourgeoises, La dent de Sagesse*, şi *Doi ţărani şi cinci cârlani,* piesă originală de C. Negruzzi.

*
* *

Tot în cursul acestei ierni a mai fost prin Iaşi trupa de operete franceze de sub direcţia d-rei Keller, cunoscută publicului ieşan din iernele precedente, care după un şir de reprezentaţii date a plecat la Bacău spre a da şi acolo o serie de reprezentaţiuni. V. Delmary, însărcinat cu această trupă, ajungând în Bacău, a avut o primire simpatică din partea cetăţenilor Băcăoani [1]).

TEATRU DE VARA

In vara aceasta 1876, un număr de actori ce au fost angajaţi la Teatrul Naţional în stagiunea precedentă, şi anume: Grigore Manolescu, Petre Ionescu, Mihail Arceleanu şi P. S. Alexandrescu, în do-

1) *Curierul de Iaşi* din 10 Martie 1876.

rinţa lor de a răspândi mai mult în popor gustul pentru teatru, mai ales pentru acei a căror mijloace nu le îngăduia a merge mai dese ori la Teatrul cel mare, s'au asociat şi au format în grădina numită *Chateau aux Fleurs,* o mică scenă de vară, sub cerul liber, reducând preţurile de intrare, aşa că oricine să fie în stare a veni mai deseori la asemene spectacole.

Asupra unor piese jucate în acest *Teatru de vară* sub cerul liber, găsim diferite aprecieri interesante în *Curierul de Iaşi* No. 74, din 1 Iulie 1876, din care extragem cele ce urmează:

„Piesele sunt în genere bine alese, D-nii *Manolescu, Ionescu, Arceleanu şi Alexandrescu* au fie care câte un teren deosebit de comica, pe care cate odată cei drept, îl părăsesc, dar în genere ei reprezentează roluri, care convin mai bine talentului lor. Aceasta ar trebui s'o urmeze în totdeauna şi atunci teatrul românesc ar sta foarte bine. Constatăm cu plăcere că aceşti tineri, cu totul în antitesa cu vechii rutinari ai teatrului nostru, vorbesc natural, cu acea ce se numeşte *l'art de causer,* ceia ce în vremi trecute, afară de *Millo*, n'o mai avea mai nimenea. Şi iată de ce; Teatrul românesc a avut în trecut drept model teatrul francez. Actorii francezi au acea pronunţie nasală, acele prelungiri a sfârşitului cuvintelor, care resultă din împrejurarea, că limba franceză nu are alt accent decât numai pe ultima silabă. De acolo actorii noştri, deprinsese a cânta ultima silabă a cuvintelor româneşti, în cât auziai următoarele intonaţi: „Ei bine Domnul*eee*!" „D-zeul m*eeeu*" ş. a. pe când urechea românească cunoaşte îndată că tonul vorbirei în esclamaţia dintăi, cade pe *bi* (în bine), în a doua pe *eu* (în dumnezeu). Din această pronunţie rutinată a mai rămas câteva urme la D. Ionescu. A doua observaţie însemnată, ce am făcuto, e că tinerii noştri au început a caracteriza, sau cum se zice în limbajul teatrului, a *crea lucrurile*. In piesa *Doi Amploianţi într'o pereche de ciubote*, D-nul Alexandrescu a creat în mod măestru pe *Sfăsiuţa*, şi cu greu s'ar găsi actor, care să joace mai bine acest rol. Afară de aceea, D. Ale-

xandrescu are glas puternic şi o dicţiune foarte naturală, în cântec, ceiace se găseşte rar. D. Manolescu are o voce simpatică în rolurile sale de servitor naiv, şi un joc de scenă foarte bogat şi variat, precum în *Ordinul este de a sforăi* şi în *Cei doi surzi*. Noi îl cunoaştem din parodiarea d lui Pascaly, a cărui pronunţie greşită şi exagerări scenice, D. Manolescu le-a reprodus cu atâta succes în *Napădăile Dramatice*".

„Intr'adevăr, ne bucurăm mult văzând un început de emancipare de nefasta influenţă franceză, cu toate ideile ei pe dos despre clasicism, cu mişcarea ei pe cataligi, cu vorba afectată şi pronunţia falşă. Reîntoarcerea la natură şi la pronunţia firească şi îmbărbătată a limbei româneşti, ne pare un succes foarte însemnat, ori cât de neînsemnat ar părea unor ochi mai puţin pătrunzători. Astfel vedem accentuându-se, îndreptăţirea farsei, căci o farsă poate fi clasică chiar, ceea ce un francez n'ar admite nici odată. De aceea farsele lui *Molière* sunt clasice, pe când dramele lui *Racine* şi *Corneille* şi cum se mai numesc aceşti iluştri mergători pe cataligi, nu sunt de fel clasice, şi nişte imitaţii slabe şi greşite ale tragediei antice. Molière, n'a avut un alt profesor decât natura de aceea e clasic în farsele sale chiar. De aceea, adaogăm un sfat, care urmat fiind, credem c'ar avea consecinţe bune atât pentru tinerii noştri, cât şi pentru teatru în genere. D-nialor ar trebui să'şi procure repertorul vechiu al teatrului românesc (de ex. repertorul lui Millo), şi studiindu-l împreună, să'şi creeze un capital de roluri şi de piese, cu care în urmă uşor ar putea să cucerească scena şi s'o curăţă de florile exotice şi de senzaţie ale teatrului francez modern. Ar trebui culese vechile traduceri din *Molière, Kotzebue, Goldoni* şi introdus acel repertoriu cu limba sănătoasă, nepretenţios şi de atât efect".

Reprezentaţiile în această grădină au urmat până în luna Septembrie, când s'au încheiat cu un spectacol compus din piesele: *Tot trei chiţle zece bani*, cantonetă compusă de Emanoil Negruţi (Redactorul ziarului umoristic *Perdaful*), şi executată de Mihail Arceleanu, şi *Doi soldaţi români*, comedie cu cântece

într'un act jucată de; Arceleanu, Dimitriu, Constantinescu și D-ra Dimancea. Asemene tânărul Dimitrie Constantinescu a executat mai multe romanțe noi, iar D-l Vasile Negruți primul acrobat român a dat concursul său, executând mai multe figuri de gimnastică foarte bine primite de public [1]).

* * *

In mijlocul verei, artistul P. S. Alexandrescu, despărțindu-se de colegii sai de la *Chateau aux Fleurs*,

P. S. ALEXANDRESCU

a înființat un alt teatru de vară în *Grădina Primăriei* din strada Lăpușneanu, unde se jucaseră de asemenea diferite comedii și canțonete cunoscute publicului ieșan, precum și o piesă nouă intitulată : *Comisarii și telegrafiștii destituiți*, în care rolul *Comisarului*, a fost jucat de D-l Alexandrescu, iar acel al *Telegrafistului* de tânărul *Radu*, care pentru prima oară debuta atunci pe scenă; rolul *Margot* a fost jucat de d-ra Dimancea.

Joi în 25 August, s'a jucat *Doi soldați Români*, comedie cu cântece într'un act, precum și alte bucăți.

Marți 30 August, s'au dat în beneficiul d-lui P.

1) *Curierul de Iași* No. 102 din 17 Septembrie 1876.

S. Alexandrescu piesele: *Omul care'și ucide femeia*, comedie în două acte, tradusă din franțuzește și *Crai Nou*, operetă într'un act de V. Alexandri. In piesa dintâi, rolul *Pupinel*, a fost jucat de beneficient cu talentul de care totdeauna dispune și a dat probe, zice *Curierul de Iași* [1]), și pentru care, și a câștigat deja simpatia publicului în timp de patru ani de când se află aici. D-ra Petrescu în rolul *Savini*, îndrăznim a zice, a fost originală, drept care a și căpătat dese aplause. Rolul *Onorina* a fost de astă dată bine executat de d-ra Dimancea

Ceeace a plăcut mai mult publicului a fost opereta *Crai nou*. In prima linie, a fost P. S. Alexandrescu, care în rolul *Ispravnicului*, ce a fost jucat într'un mod caracteristic, publicul l'a aplaodat cu vioiciune. Nu mai puțin și d-ra Petrescu în rolul *Anica Orfana*, a fost mult aplaodată. Reprezentațiile teatrului de vară din grădina *Chateau aux fleurs* și acele din *grădina Primăriei*, continuă încă câteva zile din luna Septembrie și apoi încetează [2]).

---

1) No. 28 din 3 Sept. 1876.
2) Despre toate dările de samă vezi *Curierul de Iași* pe anii 1875 și 1876.

CAP. XXXII

STAGIUNEA 1876—1877

Retragerea lui Teodor Aslan din Direcţia Teatrului.—Incredinţarea Direcţiunei actorilor: Luchian, Bălănescu şi Galino.— Nereuşita acestora.—Primăria trece direcţiunea către avocatul G. P. Constantiniu. — Programul personalului artiştilor, precum şi al piecelor ce urmau să se reprezinte în această stagiune.—Deschiderea stagiunei cu piesa **Viaţa Vagabondă.**—*Diferite alte piese ce au mai urmat în cursul stagiunei. — Aprecierile presei asupra jocului artiştilor dramatici.—Reprezentarea piesei originale* **Cucoana Nastasia Hodoronc,** *de Gh. Bengescu.—Concluziunile autorului acestei scrieri, relative la mijloacele de îmbunătăţire şi propăşire a Teatrului Naţional şi artiştilor dramatici.—Teatru de vară în grădina Chateau aux Fleurs.—Madame Alexandre şi teatrul dela Pomul Verde.—Teatru de operete franceze sub direcţia d-şoarei Keller.*

Teodor Aslan, din diferite împrejurări, mai ales materiale, încercate în stagiunea precedentă, fiind părăsit şi de actorii săi, se văzu silit a se retrage din direcţiunea Teatrului Naţional, aşa că Primăria a găsit cu cale să însărcineze cu această direcţiune, pentru stagiunea următoare, pe cei trei artişti dramatici mai de seamă ai Iaşului: N. Luchian, C. Bălănescu şi M. Galino, cari se constituiră într'o societate cu scopul de a forma o nouă trupă pentru stagiunea 1876—1877.

Asupra chipului cum aceşti artişti au înţeles să compună trupa lor, găsim cu cale a arăta observările care le face foaia locală *Curierul de Iaşi* No. 99 din 5 Septembrie 1876, în cuprinderea următoare:

„Când am aflat că d-nii: Luchian, Bălănescu şi Galino, au luat direcţiunea teatrului pentru iarna viitoare, am simţit oarecare satisfacţiune, gândindu-mă că D-niile lor în calitate de actori, oameni ai meseriei cum s'ar zice, cunosc pe deplin nevoile scenei şi mijlocul de a reînălţa scena noastră atât de d căzută. Noi aşteptăm dar a-i vedea, căutând să atraga

TEODOR ASLAN

orice talent s'ar găsi, ca astfel să poată forma o trupă cât se poate mai aleasă, în stare să intereseze publicul ca şi el la rândul său să se intereseze de teatrul nostru. Suntem în epoca când fiecare actor contractează angajamente şi cu toate acestea nimic nu ştiu despre formarea viitoarei trupe. Tot ce ştiu e că triumviratul teatral a dat un edict prin care in-

vită pe oricine ar voi să joace, să mează să se înscrie la biroul d-lor. Acest mijloc credem că nu este cel mai nimerit, căci dacă sunt actori cari aleargă pe la toți directorii spre a fi angajați, sunt alții insă care așteaptă să vină a li se propune și aceștia sunt tocmai cei principali. Sunt două soiuri de actori: unul care primește condițiuni, și altul care impune condițiuni directorului. In interesul teatrului nostru noi am dori cât mai mulți din acești din urmă: pe când direcțiunea actuală, prin anunțul său pare a ține la cei din categoria întâia. Am dori dar să știm cari sunt artiștii la care s'au adresat Direcțiunea actuală, căci știm că pe lângă cei principali ai scenei noastre nu s'a făcut nici o încercare spre a-i putea avea. Noi știm că aici în Iași se află vreo doi-trei actori buni și cari au dat deja probe de talentul lor. Abia avem nevoe a-i mai reaminti publicului care-i cunoaște destul de bine; vom numi pe d-l *Alexandrescu*, care de 4 ani de când debutează pe scena teatrului nostru, credem că a dat destule probe că e un actor bun. Asemenea pe d-nii *Arceleanu* și *Manolescu* care iarăși sunt cunoscuți publicului. Invităm dar pe onorabila direcțiune teatrală să contracteze cât mai curând angajamente, ca nu mai încolo să fie prea târziu“.

Față cu cele arătate mai sus se vede că artiștii directori N. Luchian, C. Bălănescu și M Galino, n'au reușit să constitue pe socoteala lor o trupă care să fie la înălțimea cerințelor publicului ieșan și timpul deschiderei stagiunei întârziind, comuna s'a văzut nevoită, în urma propunerei ce i s'a făcut de avocatul Const. P. Constantiniu, să încredințeze acestuia antrepriza Teatrului Național.

Avocatul Constantiniu, după ce primi această propunere făcu mai multe îmbunătățiri localului teatrului își asociă, și pe cei trei artiști cari fuseseră la început însărcinați cu Direcțiunea Teatrului, mai angajând și un număr de actori atât din Iași cât și din București, cu cari să poată forma o trupă cât se poate mai complectă.

Iată dăm aici şi programul stagiunei 1876—1877:

TEATRUL RÔMÂN DIN IAŞI
Societatea Artiştilor

Personalul Trupei

Doamne		*Domni*	
D-na	R. Stavrescu	D-l	C. Bălănescu
„	E. Sarandi	„	M. Galino
„	E. Evolschi	„	A. Evolschi
D-ra	A. Dănescu	„	M. Popovici
„	E. Conta	„	Gr. Manolescu
„	E. Dimancea	„	P. S. Alexandrescu
„	L. Botez	„	D. Pruteanu
D-na	E. Sotir	„	C. Nebunelli
	Eleve	„	D. Constantinescu
			Elevi

Director de scenă şi Regizor, **Victor Delmary**
Şef de Orhestră, **Eduard Caudella**

REPERTORIUL

Drame, Comedii şi Vodeviluri:

Două orfeline, Doctorul Săracilor, Mama şi Fiica, Viaţa vagabondă, Haimanalele, Calomnia, Caterina a II-a, Liberalii, Reţeta pentru soacre, Miss Múlton, Fată ori Băet, Paza bună trece primejdia rea, Memoriile Dracului, Rubedeniile, Ipocrizia, Nobilul sărac, Furia amorului, Un duel sub Richelieu, Lăudărosul, Ucigaşul, Femeia care muşcă, Bucuria periculoasă, Devotamentul, Operete şi alte piese.

Preţurile serale: Avant-scenă Rangul I şi Bennar 36 fr. No. 10, 11 şi 12, Rangul I, 20 fr.; Loja Rangul I şi Benuar 18 fr.; Loja Rangul II 10 fr.; Stal 4 fr.; Parter 2 fr.; Galeria 1 fr. La abonamentul pentru 25 reprezentaţii, direcţiunea acordă o reducere de 20%, încât vine pentru Avant-scenă 720 fr.; No. 10, 11 şi 12 Rangul I 400 fr.; Loja Rangul I şi Benuar 360 fr.; Loja Rangul II 200 fr.; Stal 80 fr., iar abonamentul pentru 12 reprezentaţii este cu jamătatea preţurilor de mai sus. Ele se fac în fiecare zi la Magazinul d-lui Maugusch din str. Lăpuşneanu.

Deschiderea stagiunei a avut loc Joi în 11 Noembrie cu piesa *Viaţa Vagabondă (La vie de Bohème),* comedie în 4 acte de Henri Murger.

Această reprezentaţie de deschidere a fost foarte bine primită de un public numeros.

Duminică 14 Noembrie 1876, s'a jucat pentru prima oară la Iaşi renumita dramă *Două Orfeline*, în 5 acte şi 8 tablouri de A. D'Ennery şi Cormon, tradusă de Petru Babic.

Această reprezentaţie, din dările de samă ce vedeam că se fac în foaia locală *Curierul de Iaşi*, a avut un deplin succes moral şi material, afară de textul traducerei, care nu era destul de îngrijit; asemene s'au făcut observaţiuni asupra artistului Manolescu, în rolul său de prim amorez, care ar trebui să aibă o toaletă mai... „mai căutată după cum scrie *Curierul de Iaşi*, No. 125 din 17 ale aceleiaşi luni.

Joi 18 Noembrie s'a jucat, tot pentru prima oară piesa *Haimanalele*, comedie în 3 acte de A. Delacour şi A. Hennequin, tradusă de Grigore Manolescu.

Joi în 25 Noembrie s'a jucat *Caterina a II-a*, comedie în 3 acte de Dumanoir şi Bieville, în care principalele role au fost jucate de M. Galino şi Elena Evolschi.

Asupra acestei reprezentaţiuni găsim o lungă critică în *Curierul de Iaşi* No. 130 din 28 Noembrie 1876, din care reproducem cele ce urmează:

„...Vom aminti, că aceia, cari au jucat mai bine în această seară, au fost D-nii Galino şi Bălănescu, şi d-na Evolsch, deşi tocmai dama această c'un excelent joc de scenă, are defectul impropriu aşezărei a accentului logic. Inca o observaţie, ce nu ne pare de prisos, este că d-nii actori să ţie samă de cultura publicului. Nu e permis de a spune *Heliada* în loc de Iliada.

Cât despre limba traducătorului—ar putea fi mai românească. Ce va să zica *prizon?* N'avem vorbe romaneşti îndestule pentru a însemna *punerea la răcoare? Inchisoare, temniţă, prinsoare,* nu sunt atât de bune pe tru traducator? Cererea curăţeniei limbei e atât de dreaptă şi apoi nici nu ţine pe nimenea nimic. Traducătorul n'are decât să se întrebe, cum zice românul cutărui sau cutărui lucru, pentru a se lecui de *galomania*. Peste tot, reprezentaţia a fost din cele mai bune, va să zica atât actorii cât şi di-

recţia, şi-au dat toate silinţele pentru a satisface auditorul, şi acesta e un merit destul de mare, căci insemnează un început bun. Iar un început bun, e adesea lucru de căpitenie".

Joi în 2 Decembrie 1876, s'a reprezentat piesa *Revizorul general*, comedie satirică în 4 acte de Nicolai Gogol, prelucrată şi localizată în româneşte de Petru Grădişteanu, şi *Pantalonul Roş*, farsă într'un act, tradusă din franţuzeşte.

Asupra acestor piese reprezentate, găsim o lungă dare de samă în *Curierul de Iaşi* No. 133 din 5 Dec. din care reproducem unele părţi :

„Domnul Manolescu a jucat cu multă uşurinţă pe soldatul *Ninu Cremene*. D-na Sarandi şi mai bine pe *bucătăreasa*. Această damă şi-a făcut şcoala dramatică după cât ştim, sub ochii lui Millo, pe când acesta era în floarea vrâstei şi a talentului său ; Domnia-ei a creat multe roluri din repertorul bătrânului artist, vorbeşte natural şi desgheţat, îşi stăpâneşte cu destulă siguranţă glasul, fizionomia şi mişcările, şi nu a contractat nici o manieră rea de pronunţie de la teatrul din Bucureşti.

„Poate că... ara-re-ori, nu-i vorbă : culoarea ce o dă caracterelor e prea vie, prea bătătoare la ochi, prea copiată de pe natură. Şi aceasta este un defect, căci nu tot cei natural, e şi frumos ; dar în alăturare cu alţii. D-na Sarandi are nepreţuitul merit de a fi învăţat în şcoala adevărului, deşi poate a unui adevăr cam prea deadreptul".,.

„In sine farsa *Pantalonul Roş*, n'are nici un merit şi nici pretinde să'l aibă. Ea a servit pentru a trece vremea spectatorilor veniţi la început, şi a deschis spectacolul pentru ca cei veniţi în urmă să nu piardă nimic din *Revizorul general* de Nicolae Gogol.

„Piesa e de şcoala veche şi bună, iar alegerea direcţiei merită în această privinţă toată lauda.

„Jocul actorilor a fost asemenea foarte îngrijit D-l Bălănescu mai cu samă au jucat de minune—însă

peste tot, reprezentaţia a fost una din cele mai mari succese şi nici nu putea fi altfel. Parcă actorul nu simte când are să înfăţişeze caractere adevărate şi când imaginare? Intr'un caracter adevărat el e acasă. *Judecătorul de pace*, *Căpitanul de dorobanţi*, *Sub casierul* şi mai presus de toate *Subprefectul Zorchidescu*, sunt oameni aievea luaţi de pe uliţă şi puşi pe scenă, tot aşa *Mache Morcoveanu*, tipul mazilului sărăcit. De prisos ni se pare *Sache Sorcoveanu* (gângavul), căci defectele naturale sunt obiecte ale comicei de rând, nici de cum a comediei de caractere".

„Cucoana subprefectului e un tip de femee cum din nenorocire se vor fi găsind multe, iar interpretarea lui de către d-na Sarandi, a fost netăgăduit bine, deşi jocul d-sale a fost câteodată prea accentuat. Cu multa părere de rău am observat însă că publicul nostru nu preţueşte îndestul silinţele în adevăr vrednice de laudă pe cari şi le dă direcţia atât în privinţa repertoriului, prezentându-ne piese mai alese decât în alţi ani, cât şi în privinţa comodităţilor materiale. Sala bine iluminată şi încălzită; orchestra compusă din profesori dela Conservator, piesele studiate relativ destul de bine, costumele îngrijit şi cu toate acestea privitori puţini. Această anomalie ar merita o critică destul de aspră, dacă... dacă ne-am fi făcut vreodată iluzii prea mari asupra gusturilor cari domnesc la noi".

Duminică 5 Decembrie s'a reprezentat piesa *Cerşetoarea*, dramă în 5 acte de Anicet Bourgeois şi Michel Masson, tradusă de Al. M. Şendrea.

La 8 Decembrie s'a dat din nou piesa *Două orfeline* în beneficiul Regisorului V. Delmary.

Joi în 16 Decembrie s'a jucat în beneficiul d-rei Dănescu, cu mare succes *Paza bună trece primejdia rea*, comedie în 2 acte, tradusă din franţuzeşte, şi *Doi Surzi*, comedie într'un act.

Duminică 19 ale aceleaşi luni, s'a reprezentat *Ucigaşul*, dramă în 5 acte de D'Ennery şi Edmond.

Asupra reprezentaţiilor *Cerşitoarea*, *Paza bună*

trece primejdia rea şi *Ucigaşul*, găsim în *Curierul de Iaşi* No. 139 din 22 Decemvrie, următoarele relaţii:

„Piesele nouă se urmează aşa de repede una după alta, încât ne mirăm cu drept cuvânt de memoria actorilor, care trebue să înveţe pe de rost două trei piese pe săptămână, precum şi de ansamblul care merge strună, cu toată repegiunea punerei în scenă a repertorului. Direcţia ţinând samă de gustul publicului de Duminică, dă în aceste zile de spectacole piese în câte cinci acte, adică romane dramatizate. Deşi în principiu protivnici acestor piese, care represintă dramatizarea tuturor cazurilor, prevăzute şi pedepsite de articolele respective ale codului penal, totuşi trebue să-i dăm drept direcţiei, că urmează gusturile publicului şi s'o spunem verde, că teatrul chiar aşa cum este e prea bun pentru publicul nostru. Căci într'adevăr, un public care strâmbă din nas, îndată ce vede reprezentându-se de două sau trei ori o piesă bună şi aşteaptă cu nerăbdare tot lucruri nouă, crezând pe actori cai de poştă, un public ce aplaudează piesele rele şi primeşte cu multă răceală pe cele bune care prin eventuala sa nepăsare sileşte pe direcţie să dee trei piese nouă pe săptămână, un asemenea public perde dreptul de a avea un teatru bun şi ne mirăm cum de actorii, demoralizaţi pun asemenea muncă de salahor, unde orice ideie de artă dramatică e subordonată, trecătoarei petreceri, îşi mai dau atâta silinţă, deşi ştiu întralte rolurile.

„Noi nu nesperiem de a supăra pe cititor cu aceste cuvinte. Nu linguşim pe nimenea pentru că nu suntem în stare de a spune neadevărul, iar adevărul este singura raţiune de a fi, a unei dări de samă de ori ce natură. Cu pericolul dar de a nu fi aprobaţi de cetitor, întrebăm ce piesă este aceasta: *Cerşitoarea?* Ce roman de mansardă a slujit drept plan acestei drame, în unele părţi de-a dreptul răspingătoare? Nici un caracter natural de la început până la sfârşit... Piesa a fost bine jucată. Fierarul (Dl. Galino). sora lui de lapte D-ra Dănescu, mama (D-na Evolschi), au făcut ce au putut din rolurile lor imposibile. Nu tot astfel d-na Stavrescu. D-neaei à vrut să

deie un relief acestui non-sens dramatic, să iasă din cadru afară şi prin jocul său de scenă, a jucat cu atâta barbară cruditate, mai ales ca oarbă, cu grimarea de om mort, cu ochii adânciţi şi vineţi în cap, încât nu inima,— stomahul ni s'a întors la această privelişte. Pentru Dumnezeu! Nu tot ce e natural e frumos. Aceasta trebue să fie regula de aur a tuturor artiştilor, fie ei poeţi, fie pictori, fie muzicanţi, fie actori. Deşi aceste drame de bulevard tratează, în genere încălcările codului penal şi boalele trupeşti în cât adevăratul lor loc este temniţa şi spitalul iar nu teatrul, deşi in teatru de bulevard am văzut piese a căror eroi sânt gheboşi, surzi, muţi, orbi, hectici, nebuni, idioţi, totuşi nu credem că reprezentarea crudă şi realistă a slăbăciunilor trupeşti este menirea artei dramatice. E drept că dintre toate infirmităţile numai două nu jignesc spiritul dramatic, dar numai prin liniştea care o inspiră: orbia şi nebunia. Amândouă aceste, le vedem reprezentate în tragediile celor vechi şi în operele celui mai mare poet; în *Regele Lear*, în *Hamlet* a lui Shakespeare. . . .

In beneficiul d-rei Dănescu s'a reprezentat după cum am arătat: *Doi surzi* şi *Paza bună trece primejdia rea*. „Piesa întâia a se înţelege din seria celor greşite, căci conflictul se naşte dintr'o infirmitate fizică *surzenia*. Dar este o farsă destul de plăcută, bine condusă, şi a fost şi bine jucată. A doua: *Paza bună trece primejd a rea*, este o comedie de intrigă; în stagiunea aceasta e a treia piesă bună.

Rolurile din *Paza bună*, a fierarului (C. Bălănescu) a femei lui (D-ra Dănescu), a surorii Marchizului (D-na Sarandi), au fost cu deosebire bine executate. Celelalte asemene, numai D-ra Conta am sfătui-o ca să vorbească mai natural. D-sa vorbeşte mai totdeauna c'un ton mai îngânat şi sentimental. Cu toate că sântem plecaţi a ţinea în samă împrejurarea, că d-sa s'a suit de curând pe acele scânduri, cari după proverb *însemnează lumea*, totuşi n'am crezut de prisos a descoperi scăderi, cari cu puţină silinţă, se pot evita.

Ceea ce constatăm cu plăcere este, că d-ra Dă-

nescu, pe zi ce merge devine o actriţă mai bună, promite a deveni actriţă în puterea cuvântului. Publicul are cuvânt să fie îndrăgit de tonul cu totul firesc, nici odată afectat, cu care D-sa vorbeşte, fie scenele sentimentale fie vesele. Acesta e titlul său de superioritate faţă cu celelalte colege (exceptând se înţelege pe F. Sarandi care nu cade nici odată în greşala vorbirei afectate. Un danţ naţional executat între acte, a plăcut de asemenea şi a fost jucat cu vervă,..

Asupra piesei *Ucigaşul*, e tot de soiul *Cerşitoarei*, dar scrisă cu mai mult talent. Jocul actorilor peste tot a fost bun. M. Galino (eroul serei) a jucat pe *Mardoş*, d-ra Dănescu, a vorbit şi jucat natural chiar în scenele cele mai viforoase. C. Bălănescu, a interpretat cu o plăcută naivitate pe servitorul fatalist; celelalte roluri au fost jucate asemene cât se poate de bine. Limba traducătorului e din norocire ferită de galicisme".

De sărbătorile sf. sărbători de Crăciun s'a jucat:

Sâmbătă 25 Dec. 1876, piesa *Debora sau Blestemul unui evreu asupra unui crestin*, dramă în 4 acte cu mare spectacol.

Duminică 26 Decemvrie s'a jucat iarăşi *Revizorul general şi Vlăduţu Mamei*, comedie în 1 act cu cântece de Ioan Lupescu.

Luni 27 Decembrie s'a reprezentat din nou *Ucigaşul*.

In seara de Sâmbătă 1 Ianuarie 1877, a avut loc în teatru o mare serbare naţională, în care s'a cântat şi reprezentat cele ce urmează: 1) un *Imn* în onoarea Inălţimei Sale Domnitorului Carol I, poezia de Mihail Cornea, iar muzica de Francisc Caudella, cântat de toată trupa. 2) Un *Marş triumfal* în amintirea eroului Ştefan cel Mare, muzica de Francisc Caudella, poezia compusă de ocazie de Dimitrie Petrino şi cântat de asemenea de toată trupa, cu o apoteoză reprezentând statuia equestră a marelui Ştefan; 3) *Piatra din casă*, comedie cu cântece într'un act de V. Alexandri; 4) *Cinel-Cinel*, comedie cu cântece într'un act de acelaş autor. In antractul dintre Imn şi Marş triumfal, orchestra a executat *Elena-Hora*, compusă de Teodor

Burada, iar în antractul al doilea s'a executat un *Potpouri național* compus de Ed. Caudella [1]).

Duminică în 2 Ianuarie 1877 s'a jucat din nou piesa *Două Orfeline*, în beneficiul lui C. Bălănescu.

Duminică 23 Ianuarie s'a jucat în beneficiul artistei Raluca Stavrescu, piesa *Caterina Howard*, dramă în 5 acte și 8 tablouri de Al. Dumas (tatăl). *Enric al III-lea*, a fost jucat de actorul Manolescu, *Etelvod Duca de Dieram* de M. Galino, iar *Caterina Howard* de Raluca Stavrescu.

Marți 25 Ianuarie, s'a reprezentat în beneficiul infirmilor dela Galata piesele *Revizorul general*, comedie în 4 acte, localizată de Petru Grădișteanu, și *Morărița dela Merly*, comedie într'un act. Intre acte d-ra A. Dănescu a cântat o romanță *La o viorică*, iar tânărul actor Constantinescu un cântec patriotic intitulat *Tudor Vladimirescu*.

Joi 29 Ianuarie 1877, artistul Ioan Lupescu, aflându-se la Iași, a dat o reprezentație în unire cu trupa locală, jucându-se *Portărelul din Paris*, comedie cu cântece în 2 acte, tradusă de Eugen Carada și *Cina fără sfârșit*, comedie într'un act. Intre acte actorul Evolschi a executat canțoneta *Herșcu Boccengiu* de V. Alexandri.

Joi în 3 Februarie 1877, se joacă în beneficiul lui Mihail Popovici, pentru prima oară *Taverna Banditilor sau Inădușitorii Londrei* de Paul Foucher.

Sâmbătă 17 Februarie, s'a jucat *Viața Vagabondă*, comedie în 5 acte tradusă de C. Bălănescu.

La 24 Februarie, s'a jucat în beneficiul lui M. Galino pentru prima oară în această stagiune, piesa *Ingerul morții*, drama în 6 acte de Théodore Barrière și Eduard Plouvier, tradusă de A. Galino și pusă în scenă de Victor Delmary; melodramele compuse de Ed. Caudella; decorurile de G. Fredas, pictorul teatrului.

In 27 Februarie s'a jucat *Mila lui Dumnezeu*, dramă, în beneficiul artistei Frosa Sarandi.

Joi în 3 Martie 1877, s'a reprezentat în benefi-

1) Vezi „Curierul" (Th. Balasan) pe 1877.

ciul artistei Raluca Stavrescu, piesa *Maria Tudor*, dramă în 4 acte de Victor Hugo, tradusă de Const. Negruzzi, în care artiştii Manolescu, beneficienta, şi d-ra Conta, au jucat bine, făcând abstracţie dela unele deprinderi de rostire contrare ortografiei româneşti şi dela unele intonări retorice falşe.

„Am spus-o de mai multe ori, zice foaia locală *Curierul de Iaşi,* că un *n* nazal de felul celui franţuzesc nu există în limba românească şi pronunţia *conte, contra,* în care *o* şi *n* să nu se rostească ca un singur sunet, nu se află după a noastră ştire decât în vechea limbă bulgară, în limba polonă de azi şi în cea franceză. Căci *on* nazal nu e sunet compus ci o vocală de sine stătătoare, pentru care în limba românească nu aflăm nimic analog. Totodată protestăm contra unor neologisme, introduse în frumoasa traducere a lui C. Negruzzi. *Rezbel Civil* desigur că nu este în scrierea lui Negruzzi, deşi l-am auzit rostindu-se".

„M. Galino a fost asemenea bine, deşi după părerea noastră vor fi fost cauze care l-a oprit de a fi şi mai bine. Acele cauze se înţelege că nu le cunoaştem.

Poate o prea repede punere în scenă, poate iar o dispoziţie personalului puţin favorabilă l-au oprit de a creia pe deplin rolul *strungarului Gilbert.* Ne-am deprins de a vedea pe d. Galino tocmai în acest soi de roluri la toată înălţimea rolului său, pe când în această seară, jocul d-sale ni s'a părut puţin cam obosit.

D-ra Conta a jucat cu mult adevăr şi cu multă simţire. In privirea vorbei d-sale facem observaţia care am făcut-o şi în trecut. Este în glasul d-sale un ton îngânat şi plângător, care trebue înlăturat prin studiu şi deprindere. D-sa trebue să-şi oprească pronunţia şi să vorbească din piept, rostind fiecare cuvânt bine despărţit de celelalte şi cu oarecare energie.

Aceasta este pronunţia cea mai prozaică ce-i dreptul, dar e cu mult mai preferat acelui ton îngânat, care face declamaţia nespus de monotonă.

„Să nu se teamă că prin vorbirea apăsată şi energică, s'ar pierde ceva din simţirea ce voeşte a exprima. Oricât de energic pronunţate vor fi cuvintele, simţirea adevărată va pătrunde prin ele.

„Nu ştim de unde şi până unde actorii români au pronunţii atât de străine. Limba românească e din acelea cu dreaptă măsură; ea n'are consoane prea moi, nici prea scurte; mai toate sunetele sunt medie şi foarte curate. Cu toate acestea în teatru avem ocazia de a auzi vorbindu-se cu ton franţuzesc (nazal) sau spaniol (gutural). Gâtul lui Manolescu de ex. joacă un mare rol în declamaţia sa, deşi în limba românească până şi consoanele guturale *c, g, ch,* nu se produc în gât chiar, ci aproape de el, la capătul cerului gurei. E drept că o ortoepie românească, o carte despre buna rostire lipseşte, dar nu lipseşte rostirea vie a claselor culte, nu lipsesc scrierile culte, nu lipseşte limba scrisă, a cărei dreaptă rostire este fixată de 200 de ani şi mài bine. Ba chiar actorii români vorbesc foarte omeneşte acasă şi cu prietenii lor; pe scenă e altceva, acolo trebue să vorbească ca franţuzii şi spaniolii. Ce bine şi natural rosteşte de ex. d. Bălănescu, deşi idiomul d-sale e puţin cam moldovenesc".

Duminică 6 Martie 1877, s'a reprezentat în beneficiul d-rei A. Dănescu *Iudita şi Olofern,* operetă în două acte, cu muzica de Eduard Wachman, (tatăl) şi *O palmă în Teatrul Naţional,* comedie în două acte. „Wachman tatăl era unul din acei muzicanţi plini de talent şi de reminiscenţe, care în vremea lui, scutura ariile din mânecă, încât o mulţime de operete din repertoriul vechiu al teatrului Bucureştean îi datoresc lui origina lor. Cu toate că operetele acelea sunt foarte plăcute, astăzi nu se mai aud aproape nimic de ele.

Amintim numai pentru cine le va fi văzut feeriile: *Fata Aerului, Lumea pe dos,* vodevilul *Cine vrea poate* şi altele multe din şirul cărora e asemenea şi *Iudita şi Olofern.*

Despre beneficientă vom repeta ceeace în coloanele acestei foi am constatat de mai multe ori:

„D-ra Dănescu nu e numai un talent, căci talentele se găsesc uşor, ci d-sa a ştiut totodată să rămâe până acum neatinsă de toate obiceiurile rele, de manierele stranii, de rutina viţioasă a celor mai mulţi *artişti.*

„Vorbind simplu şi natural, mişcându-se liber pe scenă, d-sa s'a ferit până acuma în mod egal de jocul glacial al unora şi de exagerările celorlalţi. Fie aceasta o fericită predispoziţie naturală de a păstra totdeauna măsura cuviincioasă în vorbă şi gest, fie efectul studiului, pentru critic, e egal. Dar pentru un om care cunoaşte bine stările de cultură din ţara noastră, care ştie ce eftină e lauda şi batjocura jurnalelor şi ce schimbător e gustul publicului, se naşte întrebarea gravă, dacă un artist, fie el oricât de pătruns de sfinţenia aspiraţiunei sale, va şti să se împotrivească tuturor ademenirilor pe cari actorii setoşi de aplauze le fac spectatorilor lor. După o lungă experienţă ne-am încredinţat că mai în toate vremile, adevărul, fie în arte, fie în ştiinţe, n'au adus decât roade amare, şi că trebue să ai credinţă tare că este plăsmuit din alt lut mai bun decât majoritatea oamenilor, pentru a nu te coborî la ei, a pune preţ puţin pe opinia lor şi a asculta instinctul mai bun al naturei proprii. Duşmanul cel mai mare al acestui instinct este succesul, şi cu atât mai de temut, cu cât e mai uşor. La noi în ţară succesul mediocrităţii e foarte uşor şi lupta tuturor elementelor mai bune, peste măsură de grea.

„Vorbind în deosebi despre arta reprezentării dramatice, vom căuta în zadar în ţară la noi un razim pentru talentele adevărate. Căci ce soartă îl aştepta pe actorul cel bun chiar? Este vreun Teatru Naţional cu o existenţă asigurată, care să-şi urmeze calea cu un repertoriu ales, neatârnând de publicul mare? Este vreun repertoriu în care fiecare figură să fie eternă încât actorul să-şi poată însuşi *capitalul de roluri,* potrivit cu talentul său, singura avere pe care un talent şi-l poate câştiga? Nu Fiecare director e silit să dee sau piese de senzaţie, pline de crime, dureri fizice, boale şi lipsite de caractere dramatice sau alegând o cale şi mai rea, să dea farse obscene în chiotele unui auditoriu foarte primitor de asemenea hrană, care nu apelează la inteligenţă sau inimă, ci la simţiri mult mai josnice. Dacă am avea înainte-ne un talent de rând, toate reflecţiile noastre ar fi de prisos. Ele ne sunt inspirate numai de convingerea

că avem aface cu un talent superior, căruia voiam a-i arăta toate greutățile pe cari le-a întâmpinat și le va întâmpina încă în spinoasa cale de *actor român*".

In seara de Joi 17 Martie, s'a reprezentat piesa *Moartea lui Petru cel Mare*, dramă în 4 acte de Eugène Scribe, în beneficiul lui Mihai Galino. Artistul Galino a jucat rolul lui Petru cel Mare cu o virtuozitate pe care n'am observat-o la nici una din reprezentațiile acestei stagiuni. Fizionomia sa era aproape portretul lui Petru cel Mare, cu atâta îngrijire se grimase, precum și cele mai mici mișcări ale gestului, a mâinilor, totul era studiat în amănunțime. Acum mușchii feții se dispuneau într'o rece, neîndurată viclenie; ochii pândeau și musculatura gurei arăta un ușor tremur de nerăbdare, acum aceeași fizionomie arăta hotărîrea, cruzimea, furia. Tot astfel a fost și vorba. Dela vehemență până la tonul cam răgușit al patimeĭ ascunse, scara întreagă de tonuri a fost observată cu măestrie. Dar daca Galino a fost eroul serii, jocul celorlalți colegi nu a fost mai puțin vrednic de laudă. Artista Evolski a reprezentat până în capăt cu toată frumoasa credință resignat și înțelept al *Țarinei*, întrupat numai prin puternicul amor pentru *contele Sapieha*. D-ra Conta a jucat cu simțimânt și naturalitate pe *Olga*, iar Manolescu a fost de astădată mult mai bine în rolul de amorez, decât în alte piese și a avut momente destul de frumoase.

Duminică 27 Martie 1877 s'a jucat la 12 ore din zi, pentru beneficiul actorilor M. Popovici și Gr. Manolescu, piesa *Jianu Căpitan de Haiduci*, comedie vodevil în 4 acte și 7 tablouri, de Matei Millo.

Luni 28 Martie s'a jucat pentru prima oară piesa *Cucoana Nastasia Hodoronc*, comedie originală de G. Bengescu, muzica de Ed. Caudella. In *Curierul (Th. Balassan)* No. 27 din 10 Aprilie 1877, găsim o mică dare de seamă despre această piesă, din care arătăm ceea ce urmează: „In această piesă numerile muzicale se rivalizează între ele, unul mai frumos decât altul și nu știi pe care să-l preferi. Fiecare număr e plin de viață și de varietate. Finalul actului întâi

este un adevărat final de operetă, iar nu dé comedie. Muzica din această piesă *este plină de interes și varietate*..." G. M.

In ce privește partea muzicală a reprezentațiilor date de artiștii Teatrului Național în această stagiune, găsim următoarele aprecieri în foaia *Curierul de Iași* No. 31 din 20 Martie 1877:

„In anul acesta orchestra a fost în mare parte compusă din profesorii școalei noastre de muzică și dirijată de d. E Caudella. Vodeviluri de operete au fost deci executate cu multă preciziune atât din partea cântăreților, cât și din partea orchestrei.

E. Caudella este un muzicant de talent atât în execuție (ca violonist), cât și în compozițiile sale, cari nu sunt lipsite de farmec. Atât melodramele cât și cele mai multe arii de vodeviluri au fost compoziții ale Domniei-sale"..

TEATRU DE VARĂ.

După închiderea stagiunei teatrului național, mai mulți actori, atât din acest teatru cât și din acei de prin provincie, au început a da diferite reprezentații în unele din grădinele cu scene de vară, ce se aflau încă din anii precedenți. Astfel găsim că la 30 Mai 1877 s'a jucat la gradina dela *Chateau aux fleurs*, din strada Golia, o reprezentație dată de mai mulți artiști din trupa locală cu concursul câtorva diletanți, în beneficiul ostașilor români răniți în războі. Produsul acestei reprezentații a fost de 1400 lei [1]).

După aceia artiștii Al. Evolschi și Mihail Popovici din trupa teatrului național, constituiră o societate de actori și închiriază grădina Cofetăriei d-nei Alexandra Sfetcovici (zisă M-me Alexandra) din strada Lăpușneanu cât și grădina numită *Pomul Verde* din strada Primăriei și pe scenele improvizate în aceste grădini, dădură felurite spectacole de piese mici, comedii, farse, vodeviluri, cantonete, etc.

Așa, în 9 Iunie 1877, ei încep în grădina *Madame*

1) *Steaua României* No. 8 din 31 Martie 1877.

Alexandre reprezentaţiile lor cu piesa *Doi Surzi*, comedie în 1 act şi *Hoţul şi Fanaragiul*, farsă într'un act. Aceste piese s'au jucat după aceea şi în grădina Pomul Verde.

Reprezentaţiile urmară regulat, publicul azistă în mare număr, şi grădinile păreau prea mici pentru a conţine tot publicul ce la început azistă la asemenea reprezentaţiuni.

Prin luna Iulie, veni în Iaşi artistul Ioan Lupescu cu trupa sa, şi dădu un şir de reprezentaţiuni în grădina *Chateau aux fleurs*, începând de Marţi 26 aceeaşi lună, cu piesa *Lumpatius Vagabondus*, în beneficiul unei familii sărmane.

Apoi sosi în Iaşi şi ilustrul artist Matei Millo, care a lucrat în grădina *Madame Alexandre* câteva reprezentaţii cu începere dela 7 August 1877.

La 11 August, Millo joacă pentru prima oară cantoneta *Cucoana Chiriţa la Expoziţia din Viena*.

Luni 15 August M. Millo joacă piesa *Un poet romantic*. „Atât jocul de scenă ne spune „Curierul de Iaşi No. 90 din 21 August 1877 — cât şi ghibăcia de a se grima, au fost la înălţimea eminentelor sale calităţi artistice. Nimene n'ar fi putut spune că sub înfăţoşarea unui om care are deja peste 60 de ani, a mai jucat şi pe faimoasa *Cucoana Chiriţa la Paris*, care a fost foarte bine interpretată de decanul scenei române".

Duminică 21 August artistul Millo a dat o reprezentaţie în beneficiul răniţilor oştirei române cu piesa *Furiile geloziei*.

„Mulţumită stăruinţelor onorabilelor doamne din Comitet precum şi Prefectului de poliţie, spaţioasa grădină foarte frumos decorată, era plină de lume din toate clasele societăţii. Intre spectatori figurau un număr foarte important de ofiţeri ruşi, între cari se aflau şi din garda imperială. Produsul reprezentaţiei s'a ridicat peste 2000 lei [1]).

La 25 August actorul Lupescu se reîntoarce la Iaşi şi redeschide şirul reprezentaţiilor sale din gră-

---

1) *Curierul de Iaşi* No. 91 din 24 August 1877.

dina *Chateau aux fleurs* cu piesa *Lăpuşneanu Vodă*, schiţă istorică în 4 acte cu cântece şi mare spectacol, dată în beneficiul său.

Duminică 28 August s'a jucat de Millo *Impresiunile de voiaj a Cucoanei Chiriţei* şi *Un poet romantic* de M. Millo, *Monopolul tutunului* şi *Apele dela Văcăreşti*.

La 1 Septembrie a jucat următoarele piese: *Istoria paraponisiţilor*, No. 1 *Fără slujbă*, No. 2 *Pus în slujbă*, două canţonete comice, cea dintâi de V. Alecsandri, cea de-a doua de M. Millo, amândouă executate de M. Millo.

TEATRU FRANCEZ DE OPERETE

Victor B. Delmary, directorul de scenă şi regisorul Teatrului Naţional, văzând reuşita şi îmbrăţişarea ce s'a dat de publicul ieşan trupei de operete franceze a D-rei Emilia Keller, în reprezentaţiile sale din stagiunile precedente, contractează cu ea de a reveni în stagiunea aceasta şi a da un şir de reprezentaţiuni.

In acest scop el face abonamente şi în seara de 4 Aprilie 1877 încep reprezentaţiile cu *Giroflé Girofla*, operetă bufă în 3 acte, muzica de Lecocq.

La 7 Aprilie se joacă opereta *La Petite Mariée*.

La 9 Aprilie se repetă opereta *Giroflé-Girofla*.

La 14 Aprile se joacă *Monsieur Choufleur, restera chez lui*, operetă în 1 act de Offenbach.

Din pricina însă a turburărilor politice şi a războiului ruso-turc ce începuse, publicul venea la teatru din ce în ce în număr mic, aşa că închiderea teatrului era iminentă. In faţa acestor împrejurări trupa franceză reduse preţul locurilor la 2 galbeni, Benuarele şi Beletagile sperând că în modul acesta va putea continua măcar cu reprezentaţiile în abonament, dar totul fu în zadar şi Direcţiunea se văzu silită a anunţa pe public în ziua de 24 Aprilie, că: „In consideraţia relelor afaceri teatrale ocazionate de rezbel, nu-şi poate continua reprezentaţiile şi că restitue sumele abonamentelor“ [1])

1) Vezi despre acestea *Curierul* (Th. Balassan), pe anul 1877.

CAP. XXXIII

STAGIUNEA 1877—1878

Reprezentațiile date de actorii ieșeni, înainte de deschiderea stagiunei.—Constituirea trupei sub direcția lui Const. P. Constantiniu.—Deschiderea stagiunei cu piesa «Muschetarii».—Diferite alte reprezentațiuni ce s'au mai jucat în cursul acestei stagiuni. — Reprezentația dată cu prilejul învingerei dela Plevna. — Matei Millo joacă în diferite reprezentațiuni. — Cântarea imnului rusesc de către trupa românească. — Reprezentația dată în onoarea Regimentului 13 de dorobanți.— Prima reprezentația a piesei «Curcanii» de Gr. Ventura.— O reprezentație dată de actorii români pentru facerea unui tablou în pictură a poetului V. Alexandri. Teatrul de vară al lui Ion Lupescu. — Teatru italian: Opera și trupa lui E. Rossi.

Inainte de a se deschide stagiunea Teatrului Național. mai mulți actori din trupa angajată de Directorul C. P. Constantiniu, se înțeleg între ei ca să dea vreo câteva reprezentațiuni în folosul lor, dintre cari notăm că: Duminică 25 Septembrie s'a jucat în beneficiul actorului C. Bălănescu *Piatra din casă*, comedie cu cântece într'un act de V. Alexandri, *Găina cântă* sau *Primarul fără voe,* deasemenea comedie într'un act din franțuzește. Intre acte elevul dela clasa de declamație din Conservatorul de Muzică, Vasile Hasnaș, a recitat poema „Hodja Murat", Vizirul Sultanului Ahmet (1604), de V. Alexandri. Actorul Gr. Manoleacu a recitat „Oda, dedicată M. S. Domnitorului" de Ion Ianov; iar profesorul Conservatorului de muzică, Pietro Benotti, a cântat din clarinet o fantazie pe motive din *Puritanii* de L. Bossi.

Pentru stagiunea 1877-1878, au fost angajați artiștii dramatici ce urmează:

Constantin Bălănescu	*Petrescu*
Mihail Galino	*Andriescu*
Alexandru Evolschi	*Georgescu și 6 elevi*
Grigore Manolescu	*D-na Elena Evolschi*
Mihail Arceleanu	*D-ra Eliza Conta*
Dimitrie Pruteanu	» *Lucia Botez*
Gheorghe Cornescu	» *Luiza Righetti*
Savel Mavrodin	*Aristița Pavlov*
Dimitrie Găluşcă	*Natalia Iasinschi*
Gheorghe Nebunelly	*Ecaterina Sotir*
St. Ionescu	*Iosefina Poch*
Mardare Gheorghiu	*Ivanovici si 6 eleve*
Emanoil Hagiescu	

Prim regisor şi Director de scenă, Victor Delmaıy. Şef de orchestră Gheorghe Scheleti. Maistru suplinitor Eug. Companski Niedola, Pictor Gheorghe Fredas. Prim maşinist Isidor Stofa. Coafor D. Leon.

Preţul locurilor; Loje rangul I şi Benuar 15 franci, Rangul II 8 franci, Avanscenele îndoit No. 10, 11 şi 12, Rangul I 18 franci. Stal 3 franci, Parter 1 fr. 50 b. Galeria 80 bani. Abonamente pentru 10, 20 şi 30 reprezentaţii cu reduceri de 10 %. Inscrierile pentru abonamente se fac la Magazinul lui Maugosch din str. Lăpuşneanu şi la Casa Teatrului. (Curierul de Iaşi, No. 117 din 26 Octombrie 1877).

După publicarea acestui program în ziarele locale, în ziua de 26 Octombrie se deschide stagiunea cu piesa *Muschetarii* dramă în 5 acte cu mare spectacol, de Al. Dumas.

Duminică 20 Noembrie 1877 s'a jucat *Boamba cu apă fiartă,* comedie în 4 acte de Meilhac şi Halevy, tradusă din franţuzeşte de Bradu. *Curierul de Iași* din 23 Noembrie ne vorbeşte despre modul cum a fost jucată această piesă: „Executarea n'a lăsat aproape nimic de dorit, mai cu seamă s'au deosebit actorii Manolescu, Evolschi şi Arceleanu, cel dintâi, în particular, a dovedit că şi-a înţeles pe deplin rolul, pe care l-a tălmăcit cu un foc adevărat parizian. Tânăra începătoare d-ra Righetti a arătat de asemenea multă aplicare pe scenă şi credem că cu timpul va deveni o bună actriţă de comedie... Intr'un cuvânt co-

media „Boamba cu apă fiartă" a izbutit pe deplin, fiind şi tradusă într'o limbă românească..."

Joi 24 Noembrie 1877 s'a jucat pentru prima oară „Gavo Minar şi Compania" comedie în 3 acte de Edmond Gondinet tradusă de C. Bălănescu şi „La o puiculiţă" comedie într'un act, tradusă de Gr. Manolescu.

Duminică 27 Noembrie s'a jucat pentru a doua oară „Boamba cu apă fiartă".

Joi 1 Decembrie 1877 s'a jucat piesa „Nişcorescu", comedie vodevil în 2 acte de M. Millo şi „Franţuzitele", comedie în versuri într'un act, de Faca.

Sâmbată în 3 Decembrie s'a jucat din nou piesa „Muschetarii", dramă cu mare spectacol.

Duminică 4 Decembrie, cu ocaziunea fericitei învingeri dela Plevna, s'a dat o mare reprezentaţie de gală, când s'au reprezentat piesele : *La Plevna,* dramă într'un act, în versuri de Gheorghe Sion, jucată de artiştii Manolescu, Emanoil şi artistele Evolschi, Conta şi Ivanovici; „Primar fără voe", comedie în 1 act, tradusă din franţuzeşte de C. Bălănescu şi jucată de d-nii Bălănescu, Evolschi, Pruteanu, Găluşcă, d-nele Evolschi şi Botez; „România independentă" declamată de Gr. Manolescu, „Marşul la Griviţa" cuvintele de Gusti, muzica de G. Muzicescu, cântat de toată trupa; „Paraponisitul", canţonetă comică de V. Alexandri, jucată de Matei Millo; Romanţe cântate în limba rusească de d-ra Righetti. In antracte orchestra a executat o *Mazurcă rusă.*

Duminică 11 Decembrie s'a jucat, în beneficiul lui Matei Millo, *Apele dela Văcăreşti*, comedie-vodevil în trei acte de beneficient.

Duminică 18 Decembrie s'a jucat piesele: *Miss Milton* sau *Mama şi copiii* şi *Doi paraponisiţi* [1]).

Pentru sfintele Sărbători de Crăciun s'au jucat;

Duminică în 25 Decembrie *Baba Hârca,* operetă de Matei Millo, muzica de A. Flechtenmacher şi *Femeile cari plâng,* comedie într'un act de Gr. Manolescu.

---

1) Vezi *Curierul* (Balassan) pe 1877.

Piesa de teatru *Femeile cari plâng*, tradusă din franţuzeşte de Gr. Manolescu, a avut un mare succes atât pentru modul cum a fost jucată, cât şi pentru traducerea ei în o adevărată limbă românească.

Luni în 26 Decemvrie, s'a jucat *Muşchetarii*, dramă cu mare spectacol în 5 acte şi mai multe tablouri.

Marţi în 27 Decemvrie, s'a jucat în beneficiul artistului Matei Millo, piesa *Lipitorile satului*, dramă în 5 acte, în care rolul lui Moişi evreul a fost jucat de beneficient.

La 1 Ianuarie 1878, a avut loc serbarea tradiţională de Anul nou, cu o mare reprezentaţiune teatrală cînd s'a cântat de toată trupa şi *Imnul naţional rus*, cu cuvintele în limba rusască, aceasta ca un omagiu trupelor ruseşti, cari se aflau în trecerea lor prin ţara noastră, în războiul ruso-turc; apoi s'a mai jucat *Tuzu Calicul*, vodevil în 2 acte de M. Millo. Pentru finalul spectacolului s'a cântat de toată trupa *Marşul Griviţei*, apoi s'a jucat un dans naţional. La fine, Apoteoza, *Statua equestră a lui Ştefan cel Mare*, iluminată de foc bengal care a produs asupra publicului o vie impresiune.

In 6 Ianuarie s'a jucat iarăşi *Lipitorile satului* de Alexandri.

Duminică în 8 Ianuarie s'a jucat în beneficiul artistului C. Bălănescu piesa *Porcarul şi Măria sa*, comedie în 3 acte şi 11 tablouri de V. A. Urechiă.

Duminică în 15 Ianuarie, s'a dat o reprezentaţie de gală în onoarea eroicului *Regiment al XIII-lea de dorobanţi*, când s'a jucat piesa *Boamba cu apă fiartă*, s'a cîntat apoi de toată trupa un *Marş triumfal*, după care s'a recitat de d-ra Eliza Conta o Odă la Măria Sa Carol I, de Ioan Ianov. Asemenea s'a recitat de Gr. Manolescu în costum de dorobanţ *Peneş Carcanul*, poesie de ocazie de V. Alexandri. La fine *Mare tablou alegoric* aranjat de Fredas şi Stofa.

Joi în 19 Ianuarie, s'a jucat pentru prima dată piesa: *O alegere la Senat*, comedie în 5 acte, de Iacob Negruzzi.

Apoi Duminică în 22 Ianuarie s'a jucat pentru a doua oară aceiaşi piesă.

La 26 Ianuarie, s'a jucat *Interdictul*, dramă în 5 acte de Belot tradusă de A. Naum.

La 29 Ianuarie se mai repetă piesa „Interdictul".

Joi în 2 Fevruarie 1878, s'a jucat pentru beneficiul artistului C. Bălănescu, *Calomnia*, comedie în 5 acte de Eugène Scribe, tradusă de beneficient.

In 9 Fevruarie, s'a jucat pentru a doua oară piesa *Maria Jeana*, comedie în 5 acte de d'Ennery și Meilhac tradusă de P. Babic.

Elena Evolschi

Alexandru Evolschi

Joi în 16 Fevruarie s'a jucat *Un duel* (Maria de Rohan), dramă în 3 acte și *La Turnu Măgurele*, scenă în versuri de V. Alecsandri.

Sîmbătă 18 Fevruarie, s'a jucat în beneficiul casierului Teatrului, piesele: *Palamarul* (Florin și Florica), comedie națională într'un act cu cîntece de V. Alecsandri. Mihail Popovici a jucat de plăcere rolul lui Florin; *Femeile care plîng*, comedie într'un act, tradusă de Gr. Manolescu și *Doi soldați romîni*, comedie într'un act de S. Mihailescu, muzica de A. Flechtenmacher.

Duminică 26 Fevruarie, pentru încheerea Carnavalului, dimineață la 12 ore din zi s'a jucat o reprezentație pentru copii, cu piesele: *Mincinosul* comedie

națională în 2 acte. Actorii cari au jucat au fost: Gr. Manolescu, Evolschi, Pruteanu, Cornescu, d-rele Righetti și Iasinschi; *Vlăduțu Mamei* comedie cu cîntece într'un act, jucată de actorii: Arceleanu, Pruteanu, d-na Evolschi, d-ra L. Botez. Mihail Popovici a jucat de plăcere rolul lui Vlăduțu. Intre acte d-na Iosefina Gălușcă a cântat două Romanțe.

Iosefina Gălușcă

Duminică în 5 Martie 1878, s'a jucat pentru beneficiul actorului M. Galino piesa *Ucigașul*, dramă în 5 acte de D'Dnnery și Edmond, tradusă de N. Mihalcea.

Duminică 12 Martie se joacă în beneficiul Directorului Teatrului pentru *închiderea stagiunei*, *Curcanii*, piesă originală în 3 acte și un prolog, de Grigorie Ventura.

Duminică 26 Martie 1878 se dă o reprezentație extraordinară de Societate pentru Școala Profesio-

nală de fete orfane, patronată de Societatea Damelor Române, cu următorul program :

Actul 2 din

BARBIERUL DIN SEVIGLIA

Operă de maestru Rosini

PERSOANELE :

Rozine	D-na Botianu
Don Bazilio . . .	D-l Aslau
Figaro	„ Meissner
Don Bartolo . . .	„ Guerini

PICARDA

Vodevil în un act jucat de d-na Boteanu și d-l Botez

Dueto-scenă din *Marino Faliero*, cântat de d-nii Aslan și Meissner

Dueto-scenă din *Trovatore* cântat de d-na Boteanu și d. Guerini

Idel Roșca, șansonetă comică de d. Boian, executat de d. P. Botez

SPÂNZURATUL

Comedie în un act jucată de d. Botez și D. Popovici

Prețul locurilor: Avanscenele 4 galbeni, Loja rangul I și Begnuar 2 galbeni, rangul I No. 11 3 galbeni, Loja rangul al II-lea un galben, Stal 5 franci, parterul 2 fr., Galeria 1 fr.

Inceputul la 8 oare.

*
* *

Artiștii Teatrului Național au dat și ei Duminică în 29 Mai o reprezentație în folosul ostașilor romîni răniți, jucînd piesele : *Peatra din casă* comedie în 1 act de V. Alexandri și *Mișel și Cristian,* comedie în 1 act, tradusă de Porfiriu. Intre acte, d-ra E. Conta a recitat versurile : *Hodja Murad Vizirul Sultanului Ahmed*, de V. Alecsandri ; *Cezar și Brutus,* scenă în versuri, de Voltaire, declamată de elevii Conservatorului din Iași *Navassart și Hasnaș* ; *Herșcu Boccengiu* cantonetă comică de V. Alecsandri, executată de Al. Evolschi.

D l Ed. Caudella, împreună cu profesorii Conservatorului de muzică, au dat concursul lor la această reprezentațiune.

Luni 5 Iunie 1878, s'a dat o reprezentație extraordinară de gală ca un *Tribut datorit* poetului laureat V. Alecsandri, de artiștii din Iași: N. Luchian, G. Bălănescu și M. Galino. Spectacolul s'a început cu *Imnul Romăniei*, de D. Gusti, muzica de Pietro Mezetti, cîntat de toate corurile din Iași, în număr de 60 persoane, acompaniat cu orga. A urmat apoi un Mare Tablou alegoric, *Incoronarea ; Hora* de Ed. Caudela, dedicată lui Vasile Alecsandri, executată de orchestrul complet; *Peneș Curcanul* poesie de V. Alecsandri, zisă de V. Hasnaș ; *Cu Ninița în Gondoletă*, poesie de V. Alecsandri, muzica de P. Mezetti, cîntată de V. Hasnaș ; *Peatra din casă,* comedie vodevil într'un act de V. Alecsandri, și *Smărdan—Racova,* potpouriu național, compus de Ed. Caudella. Profesorii de la Conservatorul de muzică : Caudella, Mezzetti, Muzicescu, Benotti, Parini, precum și artiștii Vestali, Vasiliu, Pop, Cristofor și Hasnaș, au dat deasemene concursul lor la acest spectacol.

Venitul acestei reprezentațiuni a servit pentru facerea portretului marelui poet al Romîniei V. Alexandri, care se păstrează și astăzi în Foierul Teatrului Național.

TEATRU DE VARĂ

In cursul verei 1878, s'a mai jucat de artistul Ioan Lupescu și alții, diferite reprezentații în grădina *Chateau aux fleurs* dîndu-se diferite piese, între cari - *Feredeul turcesc, Vlăduțu Mamei, Cina fără sfârșit, Kir Zuliarídi, O păruială, Doctorul Kikiriki, Ordonanța, Hoțul și Pungașul,* unde d-na și d-l Lupescu au interpretat rolurile principale. La 1 Octomvrie artistul Lupescu se duce cu trupa sa la Botoșani.

TEATRU ITALIAN

In cursul acestei ierni au mai fost date mai multe reprezentații atît de trupa italiană de opere sub direcția impresarului B. Franchetti precum și de trupa

dramatică condusă de artistul G. Brizzi şi dirijată de comandorul tragedian Ernesto Rossi, care a debutat în sara de Luni 20 Fevruarie 1878 cu piesa *Otello sau Maurul din Veneţia*, tragedie în 5 acte de W. Shakespeare, după care a mai dat şi alte reprezentaţiuni între cari *Hamlet*, tragedie de acelaşi autor, *Moartea civilă*, dramă în 4 acte de Giacometti şi altele [1].

---

1) Despre toate aceste dări de samă din cursul acestei stagiuni, vezi: *Curierul de Iaşi*, *Curierul* (Th. Balassan), *Ştafeta*, *Steaua României* pe anii 1877 1878.

CAP. XXXIV

STAGIUNEA 1878 — 1879

Avocatul C. P. Constantiniu continuă a avea Direcţiunea Teatrului Naţional, cu concursul artistului dramatic Mihail Pascaly din Bucureşti. — Programul stagiunei cu personalul artiştilor şi a pieselor ce urmau a se reprezenta. Deschiderea stagiunei cu piesa Ghebosul *(Le Bossu). — Anunţarea reprezentaţiei piesei* Răpirea Bucovinei sau Uciderea lui Grigore Ghica-Vodă în Beilic *care nu s'a jucat fiind opriti de Poliţie. Reprezentaţia dată în beneficiul „Şcoalei profesionale de fete orfane". — Reprezentaţia data în onoarea M. S. Regele Carol I. şi a principelui Oscar, moştenitorul Suediei şi Norvegiei.— Reprezentaţie dati de diletanţi şi diletanle în limba franceză şi română Teatrul El lorado înfiinţat în gradina Chateau aux Fleurs de I. D. Ionescu şi Feliciano Franchetti. — Reprezentaţiile date de trupa asociată sub direcţia D-nei Albescu în grădina Passini din strada Lăpuşneanu. — Trupa de Operă Italiană a impresarului Franchetti.—Reprezentaţiile date de tragedianul Ernesto Rossi.*

In cursul iernei acesteia, Direcţiunea Teatrului Naţional a continuat a o avea tot avocatul G. R. Constantiniu cu concursul artistului din Bucureşti Mihail Pascaly. Personalul trupei se compunea din cei mai mulţi dintre actorii cunoscuţi ai scenei ieşene, precum şi celei din Bucureşti şi cari erau angajaţi în trupa lui Pascaly.

Dăm aici şi programul stagiunei 1878 — 1879, ce s'a publicat atunci, în care se vede compunerea personalului trupei, piesele de teatru precum şi preţul locurilor.

TEATRUL CEL MARE

Direcţiunea C. P. Constantiniu la care ia parte şi artistul tragedian M. Pascaly.

Personalul Trupei

Actori

Pascaly,
Bălănescu,
M. Galino,
Gr. Manolescu,
Arceleanu,
Gh. Nebuneli,
Emanoil,
Petrescu,
Pruteanu,
N. Hagiescu,
A. Evolschi,
D. Găluşcă,
Cornescu,
Ionescu,
G. Dimitrescu,
Hasnaş,
Chiriachidi,
Mavrodin,
Andriescu,
Georgescu,
Mardari,
Rosen,

Actriţe

D-na M. Petrescu
D-ra Constantinescu,
D-na Nicolau,
Elena Evolschi,
D-ra Eliza Conta,
„ L. Botez,
„ Luisa Righetti,
„ Aristiţa Pavlov,
„ Natalia Iasinschi,
„ Ecaterina Sotir,
„ Iosefina Poch,
„ Ivanovici.

Şef de orchestră a fost angajat *Volmar*.

Repertorul din care urma a se compune spectacolele stagiunei:

Drame:

Drame în 1 act: *Marcel, Maubert, Sărmanul Jac.*

Drame în 2 acte: *Nebunul din Bastilia.*

Drame în 3 acte: *Stiinţa şi amorul, Eva, Sclavul, Răpirea Bucovinei*

Drame în 4 acte: *Jianu, Mama şi copiii, Mihnea.*

Drame în 5 acte: *Hatmanul Cazacilor, Orbul şi Nebuna, Idiotul, Brâncoveanu, Curierul din Lyon, Vrăjitoarea, Hoţii, Lăpuşneanu, Copiii Negurilor, Cocoşatul, Cuvântul Mortului, Două Orfeline, Liberarea Greciei, Mihnea şi Ţara, Răzvan, Don Juan de Marana, Doctorul Negru, Fiul Nopţii, Fanfan Lalea, Intriga şi Amorul, Nebunul din Amor, Paris Boemian, Ruy-Blas, Spionul invaziunilor.*

Comedii :

Comedii în 1 act : *Lupu și Barza, Mireasa poporului, Un barbat care plânge, Boala de Teatru, Anul nou, Focul la Monastire, Loja la Operă, Oițele mele, Planul Bertei, Cheia unui ginere.*

Comedii în 2 acte : *Andreașu mamei, Răposatul Dumnealui, Slujbașii, Strengarul, Orfanii Regimentului, Găgăuții.*

Comedii în 3 acte : *Căzăturile, Ce știe satul nu știe barbatul, Puica vecinului, Domnul încurcă tot.*

Comedii în 4 acte : *Mirabeau, Rubedeniile, Rotarul.*

Comedii în 5 acte : *Leul înamorat, Familia Fourchambant.*

Alegerea repertorului și conștiința cu care va fi interpretat, va fi o probă că Teatrul Național caută necontenit a se ridica încetul cu încetul la înălțimea pentru care este menit.

Mijloacele materiale, care sînt trebuințele neaparate pentru splendoarea spectacolelor, și un puternic îndemn pentru progresul artistic, sunt dreptul și datoria publicului Romîn, și al autorităților locale, să le afle și să le acorde cu liberalitate Teatrului Național, artelor naționale.

Numai prin încurajare, numai prin dreptate, o țară își poate vedea înflorind instituțiunile și artele sale. Din nepasare și din sărăcie, nu poate răsări nici lumina frumoaselor arte cari poleesc popoarele, nici tăria, nici desvoltarea instituțiunilor, cari fac prosperitatea și gloria lor.

Prețurile cu sara și în abonament erau :

Lojele : Benuar și rîndul I 18 fr. — cu abonament 15 fr. — Lojele 10, 11, 12, rîndul I. 20 fr. — cu abonament 18 fr. — Lojele rangul II, 10 fr. — cu abonament 8 fr. — Avanscena prețul îndoit Stalul 4 fr. — cu abonament 3 fr. Pentru militari 3 fr. cu sara, cu abonament 2 fr. Parter 2. fr. Galeria 1 fr.

Abonamentele se fac pentru 32 de reprezentațiuni.

Deschiderea stagiunei 1878 — 1879, s'a făcut în 15 Octombrie 1878 cu piesa *Ghebosul (Le Bossu)*, dramă în 5 acte și 9 tablouri, tradusă de Pascaly. Găsind în *Stafeta* cîteva aprecieri despre modul cum au jucat noii actori angajați, Petrescu și Hagiescu le dăm aici:

....„Trecînd peste numele artiștilor cunoscuți deja prin talentul lor publicului Ieșan, vom zice cîteva cuvinte în privința celor ce au fost până acuma streini de scena noastră. Petrescu dovedește multă bună voință, inteligență și aplicație, Hagiescu a strălucit prin mult natural“....

Joi în 19 Octomvrie s'a jucat pentru prima dată *Rubedeniile*, mare comedie locală în 4 acte, de Pascaly.

In 22 Octomvrie s'a jucat *Vrăjitoarea*, dramă în 5 acte și un prolog, tradusă de Pascaly.

In 26 Octomvrie s'a jucat întăia dată piesa *Căzăturile* mare comedie de caracter, în 3 acte de *** Muzica de Flechtenmacher.

In 2 Noemvrie s'a jucat *Răposatul Dumnealui*, comedie locală în 2 acte, și *Căzăturile*.

Vineri 3 Noemvrie, s'a jucat *Orbul și Nebuna*, dramă în 5 acte de M, Millo și Pascaly.

Joi 9 Noemvrie s'a jucat piesa *Ce știe satul nu știe barbatul*, comedie locală în 3 acte, muzica de A. Flechtenmacher.

La 14 Noemvrie se joacă *Mireasa Poporului*, comedie satirico-politică, în 3 tablouri de D. Paparigopol, și *Găgăuții*, comedie satirico-Polititică de *** muzica de A. Flechtenmacher.

La 16 Noemvrie se joacă iarăși *Căzăturile*, în beneficiul lui C. Bălănescu.

Duminică 19 Noemvrie, s'a jucat *Supliciul unei femei*, dramă de E. Girardin, jucată la Comedia Franceză din Paris, tradusă de Pascaly, și *Primar fără voe*, comedie într'un act, tradusă de C. Bălănescu.

La 20 Noemvrie, s'a jucat pentru prima dată *Boamba cu apă fiartă*, comedie în 4 acte de Melhac și Halevy tradusă de D. Bradu.

Joi în 11 Ianuarie 1879 se joacă *Moartea lui*

Brîncoveanu dramă istorică națională de Antoniu Rocques, tradusă de M. Pascaly.

Vineri în 12 Ianuarie, se joacă pentru prima dată *Hatmanul Cazacilor*, dramă în 5 acte, de P. Leroulède reprezentată la Teatru de la Odeon, tradusă în proză și versuri de M. Pascaly. Pentru această piesă s'a făcut patru decoruri noi de Georgio Fiedas, pictorul Teatrului Național, precum și costume nouă. Muzica și marșuri noi, compusă de capelmaistru Volmar.

Sâmbătă 13 Ianuarie s'a jucat în beneficiul *Ospiciului Saracilor* piesele *Supliciul une femei* și *Primar fără Voe.*

Duminică 14 Ianuarie s'a anunțat că se va juca pentru prima dată piesa *Răpirea Bucovinei sau Uciderea lui Grigore Ghika Vodă în Beilic*, dramă istorică națională în 4 acte și 10 tablouri, compusă de ***. Această piesă însă nu s'a jucat, fiind oprită de poliție chiar în ziua de reprezentație, se zice, în urma protestului făcut de *Consulatul Austriac.*

Joi în 25 Ianuarie, se joacă *Curierul din Lyon*, dramă în 5 acte tradusă de M. Pascaly.

Marți 30 Ianuarie s'a jucat piesa *Două Orfeline*, în beneficiul actriței Elena Evolschi. cu concursul artistului M. Pascaly.

Joi 1 Fevruarie 1879, s'a jucat în beneficiul tânărului actor N. Hagiescu, piesele: *Răposatul Dumnealui* comedie într'un act de Pascaly, *Drepturile Ovreilor*, canțonetă de G. Bengescu, jucată de beneficient și *Forma sau Figura*, scenă din *Căsătoria silită* de Molière, esecutată de Hagiescu și Petrescu, ambii absolvenți ai Conservatorului din București. Spectacolul s'a încheiat cu *Găgăuții*, farsă în care Hagiescu a jucat rolul profesorului de danț.

Sâmbătă 10 Fevruarie s'a jucat din nou *Două Orfeline.*

Duminică 11 Fevruar, la 12 ore din zi, s'a jucat pentru închiderea Carnavalului și *pentru copii* piesa, *Baba Hârca* operetă în 2 acte și 3 tablouri de M. Millo.

Sâmbătă în 17 Fevruarie s'a jucat în beneficiul veteranului Teatrului român C. Bălănescu, *Rotarul*,

epizod istoric național, cu cântece, în 4 acte, de M. Pascaly.

Duminică în 18 Fevruarie s'a jucat pentru *inchiderea stagiunei* piesa *Rotarul*.

*
* *

După închiderea stagiunei s'a dat Duminică 25 Fevruarie 1879, o reprezentație de bine facere, la care au luat parte mai mulți diletanți și diletante din societatea Ieșană. S'a jucat în limba franceză și romînă următoarele piese: *Les jurons de Cadillac*, comedie în un act par Pierre Berto; *Nu te juca cu dracu*, comedie într'un act de Iacob Negruzzi, *La fleur de Tlemcen*, comédie en un acte par Ernest Legouvé și *Le Papille d'un Viveur*, pièce en un acte par Lefranc et Decourelle.

Asemenea actorii Teatrului Național dădură și ei mai multe reprezentațiuni în beneficiul lor. Așa:

Joi în 15 Martie 1879, cu ocazia unei reprezentațiuni date la Teatrul Cel Mare de *Miss Wanda*, supranumită Regina Gimnasticei împreună cu *Frankof*, de asemenea gimnastic, actorii le dau concursul lor, jucând piesa *Cinel-Cinel*, comedie în 1 act de V. Alexandri.

Joi în 12 Aprilie s'a dat o reprezentație teatrală pentru sporirea fondului *Clubului Studenților*, cu concursul D-nelor Luța Botez și Maria Tamasiu, când s'au jucat piesele: *Căsătoria silită*, comedie într'un act de Molière, *Herman și Sorin* scenă în versuri de D. Bolintineanu și *Creditorii*, comedie într'un act de V. Alexandri.

Joi în 19 Aprilie 1879 s'a dat o *reprezentație extraordinară de gală*, în onoarea M. S. Regale Domnitorului Carol I și a A. S, Regale Principele *Oscar* moștenitorul Suediei și Norvegiei. Spectacolul a urmat în modul următor: la intrarea A. A. L. L. regale în sala teatrului, orchestra dirijată de Capelmaistru Wolmar a intonat *Imnul Suedez*, s'a cîntat apoi *Imnul național* de cor și de trupa română în costum național, dirijat de profesorul Ed. Candella, a urmat apoi *un*

tablou alegoric, aranjat de profesorul Mihail Galino. Urmează apoi o comedie într'un act de Cotzebue jucată de D-nii Galino, Navasard, Hasnaş, Galuşcă şi D-ne'e Evolschi şi L. Botez. Apoi profesorii şi elevii conservatorului cu concursul Capelmaistrului Wolmar execută *Simfonia in Sol major* de Haydn. Spectacolul se încheie cu Comedia cu cântice într'un act *Cinel-Cinel*

Vasile Hasnaş

de V. Alexandri. Ţinuta de gală. Inceputul la 8 jum. ore seara.

Duminică în 29 Aprilie s'a jucat *Hristache Sarmală* comedie într'un act de A. Russo, *Plouă cu palme*, comedie într'un act tradusă de N. Luchian, şi *Moş Ioan Zurba*, producţiune politică critică, de Ioan Ianov.

Duminică în 20 Mai s'a jucat la Teatrul cel mare, *Găina care cântă, sau Primarul fără voie, Moş Ioan Zurba* şi *Ramaşagul.* Intre acte, actorul Hasnaş a cântat mai multe romanţe.

TEATRU DE VARĂ

Pe la finele lunei Aprilie soseşte din Bucureşti, în Iaşi artistul I. D. Ionescu şi asociindu-se cu Feliciano Franchetti, alcătuesc impreună în grădina *Chateau aux Fleurs*, un teatru pe care l'au numit *Teatru Eldorado*, aranjat cu loje, stale şi mese cu scaune.

Directorii acestui teatru, încep reprezentaţiile lor în 2 Mai 1879, şi le urmează regulat în fiecare sară cu mult succes. De la 17 Maĭ a început să joace pe lângă artistul I. D. Ionescu şi D-ra Teodora Marinescu, una din cele mai bune cîntăreţe române, care obţinuse frumoase succese în Teatru Dacia din Bucureşti.

Joi în 31 Mai s'a dat la acel Teatru o reprezentaţie în beneficiul cântăreţei franceze *Ana Iason*, cu concursul artistului Bălănescu, când s'a jucat piesa *Coarda Simţitoare*.

Pe lângă *Teatru Eldorado* se mai deschide pe la începutul lunei Iunie un alt Teatru în *Grădina Passini* din strada Lăpuşneanu, unde în fiecare Duminică, Mercuri şi Sâmbătă se dădeau reprezentaţii teatrale. Passini au angajat pentru aceasta, o trupă de actori din provincie, cari erau puşi sub direcţia actriţei Albescu. Intre actori mai renumiţi ai acestei trupe erau Al. Constantinescu şi Lache Chirimescu.

Sâmbătă 9 Iunie s'a jucat *Doi morţi vii* de V. Alexandri.

Duminică 10 Iunie s'a jucat *Două vite încălţate* şi *Pădurea de la Bordea*.

Reprezentaţiile acestor Teatre urmară în tot timpul vacanţiilor, cu mare succes, fiind frecventate de un public numeros.

OPERA ITALIANA

Franchetti intervine în această stagiune pe lîngă Primărie că să i se deie o subvenţiune pentru a aduce o trupă de operă, cu care să deie un şir de reprezentaţiuni. Primăria admite cererea lui Franchetti şi-i acordă o subvenţiune de 12,000 lei. In aceste con-

dițiuni Franchetti, aduce o trupă Italiană de opere și începe reprezentațiunile sale, fixând prețul locurilor de intrare la Teatru după cum urmează: 33 franci lojele de Bel etaj și Benuar Stal 4 fr. Parter 3 fr. Galeria 1 fr. Așa:

Mercurí 1 Noemvrie s'a jucat *Trovatore* de Verdi.
Sâmbătă 4 Noemvrie s'a jucat *Sonnambula.*
Luni 6 Noemvrie s'a jucat *Trovatore.*
Mercuri 8 Noemvrie s'a jucat *Lucia di Lamermoor* de *Donizetti.*
Sîmbătă 11 Noemvrie s'a jucat *Ernani.*
Luni 13 Noemvrie s'a jucat *Lucia di Lamermoor.*
Sâmbătă 18 Nonmvrie s'a jucat *Ernani.*
La 23 Noemvrie s'a jucat *Faust.*
La 24 Noemvrie s'a jucat iarăși *Faust.*
La 1 Decemvrie s'a jucat *Lucrezia Borgia.*
La 2 Decemvrie s'a jucat iarăși *Faust.*
Mercuri 6 Decemvrie 1878 se joacă *Faust.*
Marți 19 Decemvrie s'a jucat *Moise*, de Rossini.
Sâmbătă 23 Decemvrie s'a jucat *Moise* în beneficiul Directorului artistic B. Franchetti.
Luni 25 Decemvrie s'a jucat *Un Ballo in Maschera.*
Marți 26 Decemvrie s'a jucat *Ernani.*
Mercuri 27 Decemvrie s'a jucat *Traviata.*
Joi 28 Decemvrie s'a jucat pentru ultima reprezentație a trupei de operă *Crispinde la Comare.*

Dintre artiștii trupei citâm aici pe cei mai buni: Primadona D-ra *Ostava Torriani*, *Terezina Riboldi* (contralta). *Elisa Barabino Adela Domenici, D-nii Felice Fottorini*, *Luigi Domenici*, *Pietro Mileș*, *Lorenzo Barabino*, *Cesare Morelli*, D-rele *Adela Smeraldi*, *Pasquale*, *Iginio Corsi* și alții. [1]).

TRUPA ITALIANĂ DE TRAGEDII A LUI ERNESTO ROSSI

Tragedianul *Ernesto Rossi*, care încîntase publicul ieșan in stagiunea precedentă prin jocul său neîntrecut

1) Vezi *Ștafeta* pe anul 1878.

a venit pentru a doua oară în Iaşi spre a da mai multe reprezentaţiuni. Trupa sa dramatică a fost compusă din artişti distinşi, şi era condusă de artistul G. Brizzi.

Din tragediile jucate arătăm că:

Mercuri la 17 Ianuarie 1878, a debutat cu piesa *Moartea civilă*, tragedie în 4 acte de Giacometti.

Vineri 19 Ianuarie tragedianul E. Rossi şi neîntrecuta tragediană Enrichetta Cataneo, a jucat piesa *Romeo şi Julieta* de Schachespeare.

Sîmbătă 20 Ianuarie s'a jucat *Macbeth*, tragedie de W. Shakespeare.

Luni 22 Ianuarie, s'a jucat *Ludovic XI*, dramă în 5 acte de Delavigne.

Marţi 23 Ianuarie s'a jucat *Hamlet*, tragedie în 6 acte de Schackespeare cu care se încheie ciclul reprezentaţiilor tragedianului Rossi [1]).

SFÂRŞITUL VOLUMULUI AL II-LEA

---

1) Despre toate aceste vezi gazetele: *Zimbrul* pe 1879. *Steaua Romîniei* pe 1878 şi 1879, *Curierul de Iaşi*, pe 1878 şi 1879, şi *Ştafeta* pe 1878.

CUPRINSUL

PARTEA V

Reprezentațiile date dela deschiderea Teatrului dela Copou, până la trecerea lui sub direcțiuni particulare.

Pag.

Pag.

Pag.

PARTEA VI

Teatrul ieşan sub diferite direcţiuni

Pag.

Pag.

Pag.

TABELA CLIŞEELOR

NOTĂ

Intârzierea tipărirei acestui volum, pe care începusem a-l pune supt presă în 1916, provine din cauza izbucnirei razboiului mondial, care a zădărnicit, şi putem zice, a întrerupt orice lucrări tipografice la noi în Iaşi.

In acest timp mai adunând un număr însemnat de acte referitoare la această lucrare, textul a sporit mult prin adăogirea acestor acte, aşa că sunt silit a face să apară şi un al treilea volum, care va cuprinde materia privitoare la stagiunile 1879 şi următoarele, adică dela formarea **Societăţii Dramatice** *până la înaugurarea noului local de teatru, zidit de comuna Iaşi.*

Acest al treilea şi ultim volum, e pus sub presă şi va apărea cât de curând.

Din publicaţiunile aceluiaş autor

1853.—Deplinile anecdote a lui Balakirev traduse din ruseşte de Teodor, Constantin şi Mihail Burada, Iaşi 1853. Tipografia Buciumului român.
1865.—Thèse pour la licenc. en droit. Paris. 1865, Imprimerie de Pillet fils ainé
1875.—Almanah muzical pe anul 1875. Iaşi Tip. Goldner.
1876.—Almanah muzical pe anul 1876. Iaşi Tip. Goldner.
1877.—Almanah muzical pe anul 1877. Iaşi Tip. Goldner.
1877.—Discurs rostit cu ocaziunea împărţirei premiilor anului şcolar 1876-1877, la Conservatorul de muzică şi declamaţiune din Iaşi în „Lira Română". Bucureşti 1880 An. I, No. 34.
1879.—Bocete populare la Români, în „Convorbiri Literare" an. XII şi XIII. Iaşi Tip. Naţională.
1880.—Cântecul Cununei la poporul român din Transilvania, în „Convorbiri literare", an. XIV, Iaşi Tip. Naţională.
1880.—Despre crestăturile plutaşilor pe cherestele. Iaşi, 1880 Tipo-Litografia Goldner.
1880.—O călătorie în Dobrogea, Iaşi 1880, Tip. Naţională.
1882.—Impresiuni din valea Haţegului, în „Convorbiri literare" an. XV. Iaşi Tip. Naţională.
1882.—Cântece de Mirioloqhi (Bocete), adunate în Macedonia, în „Convorbiri literare" an. XVI şi XII, Iaşi Tip. Naţională.
1882.—Datinele poporului român la înmormântări, Iaşi 1882 Tip. Naţională.
1883.—Biserica Sf. Ioan din Vaslui, în „Revista pentru istorie, arheologie şi filologie" an. I, vol. I, Bucureşti 1883. Tip. Academiei Române.
1883.—Biserica Sf. Apostoli Petru şi Pavel din Huşi a lui Ştefan cel Mare, în „Revista pentru istorie, arheologie şi filologie" an. I, vol. II Bucureşti, 1883. Tip. Academiei Bomâne.
1883.—Datinile la nunţi ale poporului român din Macedonia în „Revista pentru istorie, arheologie şi filologie" an. I, vol. II şi în „Macedonia" Revista Romanilor din